

13-18.c.56

CANONICI

JURIS

INSTITUTIONUM

LIBRI TRES.

Opera & Studio FRANCISCI
DE ROYE, Antecessoris
Andegavenfis.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE.

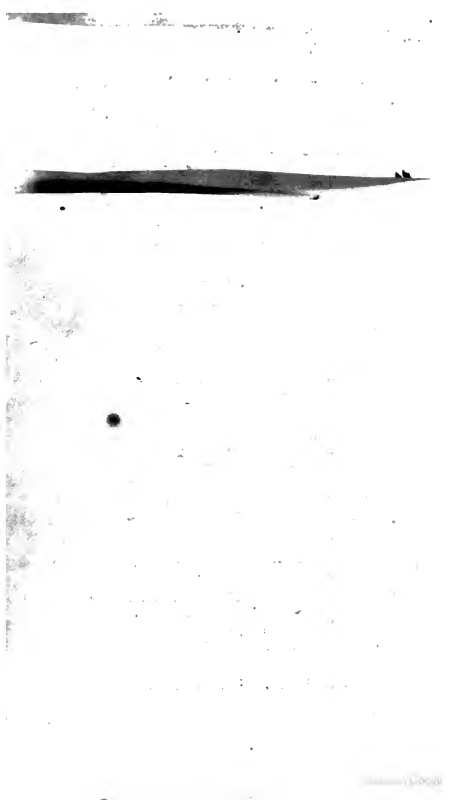
PARISIIS,

Apud ANTONIUM DEZALLIER,
in Vico San-Jacobæo, ad
Coronam auream.

M. DC. LXXXI.

Cum Privilegio Regis Christianissimi.

ILLUSTRISSIMO
VIRO DOMINO D.
HIERONIMO BIGNON,
PATRICIO, ET COMITI
CONSISTORIANO,
Regiæ Bibliothecæ Præfecto.

*ON una ratio jubet (VIR
ILLUSTRISSE) ut meum
illud Opusculum tibi ap-
pendam. Generalis ea mi-
hi statim affulget, quòd cùm Iuris-
prudentia gentile sit domus tuæ bo-
num, non aliud legitimum numen
colere possim, quàm qui assiduus est
omnium juris Studiosorum vindex.
Nam cui magis artem suam aperiret
familiaris ipsa Themis? Genti meæ
adeest etiam alia quadam singulari*

E P I S T O L A.

*de quâ gloriari nunquàm desinam;
 Quod jamdiù Illustrissimi Majores
 tui meos quasi suos Clientes susci-
 pere amaverint. Etiam atque etiam
 peto, ut honestam nepotis clientelam
 judicare velis. Sed præcisè ad me
 ipsum; nihil unquàm jucundius mihi
 potest occurrere, quàm ut mihi quon-
 dam liceat publicè contestari quan-
 tum tibi debeam. Probè quidem
 novi me nequidem illud scribere
 posse, multominùs rescribere. Sed
 publica debiti professio bonæ fidei de-
 bitorem indicat, & forte commis-
 sum impedit. Hoc me possum dicere,
 felicem, quod ubi ad munus Antæ-
 cessoris accedere conatus sum, civi-
 lis sapientiæ studium te mihi totum
 dederit: Eò etiam feliciorem, quòd
 in me semper eodem animo fueris.
 Utinam modestia tua patiatur eos pa-
 lùm dicere testimonium, qui non ita
 pridem testes fuerunt animi erga me
 tui. Agebatur de summa rerum mea-
 rum; viderunt te ad eam procuran-
 dam & stabiliendam multo superasse*

EPISTOLA.

*generositatem Mæcenatis in Maronem
& Flaccum. Et hoc præcipue imperat
illud indeque tuis Tholis appendi.
Velim ut tuo solitoque vultu illud
aspicias.*

**Tibi Addictissimus FRANCISCUS
DE ROYE , Antecessor
Andegavensis.**

HUMANO LECTORI.

CUM Theodosius Magnus in quolibet Professore adeò expostulat interpretandi subtilitatem (humane Lector) ea mihi non alia est , quam accurata methodus quæ causam dilucidè constituat , & Studiosum veluti manu ducat in omnes propositæ rei partes ac recessus. Indicio de me ipse ero , quam uti contendam in iis Canonici Juris Institutionibus. Statim profiteor me , quantum subjecta materia pati potest , summa premere velle Justiniani vestigia , & in duobus potissimum. Eadem mihi est operis partitio in personas , in res , in actiones. In iis quantum ab eo recedam , suis quibusque locis moneo ; & præmirto rationem. Unum etià illud studiosissimè sequor , quòd in omnibus ferè suarum Institutionum Tractatibus Juris originem & progressum diligenter expendat , & sensim ad sua tempora deducat. Eo nomine Plinius æqualem suum laudat Aristonem , quòd Antiqua ut Nova , rara ut assidua Jura tractet. Hoc præcipuè observandum in Jure Canonico , cum sanctitas & majestas in antiquitate splendant , nec unius assis æstimerim Decretalistas. Ab Antiquo Jure Canonico feliciter auspicianda est Canonistæ institutio , ne cum ad antiquos Cano-

HVMANO LECTORI.

nes ascenderit, in alium terrarum orbem se delatum existimet. Memineris, quæso (humanissime Lector) me Antecessorem esse, non Jurisconsultum, non publicâ juris condendi potestate præditum. Ideoque vix quidquam scribere ausim ex proprio jecore, & illicò idoneas probationes subjicio. Ne illud tibi sit Gallicâ nive frigidius. Ille ipse Justinianus non semel Caium aliosve Jurisconsultos, aut etiam quosdam probatos authores laudat. Scribo etiam institutiones seu prima elementa & Catholica præcepta Juris Canonici, non ejus paratitla, non verbosos Commentarios. Undè multa in iis dicuntur ἐπὶ τῷ ἀλλοῖον, & ut obtinent ἐκ πλατύν. Nec in iis exigenda est scrupulosa inquisitio: ne vel infirmus Studiosi animus, vel aliquandò muliebriter pius aliquid extra aulæ comminiscatur, aut fiat studiorum desertor. Ac tandem sicut Ecclesia Gallicana Romanam veneratur & colit: Ita & ubique me totum ei, meaque omnia subjicio lubens.

INDEX.

CANONICI JURIS

Institutionum.

LIBER PRIMVS.

P ROOEMIUM.	Pagina. 1
Tit. I. <i>De Jure Canonico.</i>	13
Tit. II. <i>De Conciliis.</i>	20
Tit. III. <i>De Constitutionibus Summo- rum Pontificum.</i>	29
Tit. IV. <i>De Dictis aut Sententiis San- ctorum Patrum.</i>	32
Tit. V. <i>De Constitutionibus Principū.</i>	35
Tit. VI. <i>De Jure non Scripto.</i>	38
Tit. VII. <i>De Jure personarum.</i>	40
Tit. VIII. <i>De Laicis.</i>	48
Tit. IX. <i>De Clericis.</i>	51
Tit. X. <i>De Ordinatione Clericorum.</i>	56
Tit. XI. <i>De Electione.</i>	73
Tit. XII. <i>De Confirmatione & Conse- cratione.</i>	82
Tit. XIII. <i>De Summo Pontifice.</i>	85
Tit. XIV. <i>De Patriarchis & Cardina- libus.</i>	94
Tit. XV. <i>De Episcopis.</i>	99
Tit. XVI. <i>De Presbyteris & Archi- presbyteris.</i>	110
Tit. XVII. <i>De Diaconis & Archidia-</i>	

I N D E X.

<i>conis.</i>	115
Tit. XVIII. <i>De Subdiaconis & aliis</i> <i>Minoribus Clericis.</i>	120
Tit. XIX. <i>De Canonicis.</i>	123
Tit. XX. <i>De Monachis.</i>	134
Tit. XXI. <i>De Monialibus.</i>	144
Tit. XXII. <i>De vita & honestate Cle-</i> <i>ricorum.</i>	148
Tit. XXIII. <i>De Conjugatis Clericis.</i>	154

LIBER SECUNDUS.

Tit. I. <i>De rebus Ecclesiasticis & ea-</i> <i>rum acquisitione.</i>	161
Tit. II. <i>De Sacramentis.</i>	169
Tit. III. <i>De Baptismo.</i>	173
Tit. IV. <i>De Confirmatione.</i>	182
Tit. V. <i>De Eucharistia.</i>	186
Tit. VI. <i>De Pœnitentia.</i>	190
Tit. VII. <i>De Ordine.</i>	204
Tit. VIII. <i>De Extrema Unctione.</i>	210
Tit. IX. <i>De Matrimonio.</i>	217
Tit. X. <i>De Ecclesiis.</i>	239
Tit. XI. <i>De Rebus Sacris, Sanctis, &</i> <i>Religiosis.</i>	245
Tit. XII. <i>De Decimis.</i>	247
Tit. XIII. <i>De Primitiis & Oblationi-</i> <i>bus.</i>	262
Tit. XIV. <i>De Parochiis.</i>	265
Tit. XV. <i>De Beneficiis Ecclesiast.</i>	275
Tit. XVI. <i>De Collatione Beneficior.</i>	286

INDEX.

Tit. XVII. <i>De Jure Patronatus.</i>	300
Tit. XVIII. <i>De Renuntiatione & aliis amittendorum Beneficiorum modis.</i>	307
Tit. XIX. <i>De Religiosis Domibus.</i>	314
Tit. XX. <i>De Censibus & Procuratio- nibus.</i>	317
Tit. XXI. <i>De Rebus Ecclesia alienan- dis, vel non.</i>	321
Tit. XXII. <i>De Contractibus Eccle- siasticis.</i>	327
Tit. XXIII. <i>De Precariis, Prestariis, & Libellis</i>	333
Tit. XXIV. <i>De Bonis Clericorum & Monachorum.</i>	340
Tit. XXV. <i>De Testam. Cleric. & Mo- nac.</i>	344

LIBER TERTIUS.

Tit. I. <i>De Afflictionibus seu Judiciis.</i>	355
Tit. II. <i>De Foro Competenti.</i>	360
Tit. III. <i>De Privatis aut Civilibus Ju- dicis inter Clericos.</i>	368
Tit. IV. <i>In quibus causis Clerici civili- ter agere vel conveniri possint apud ju- dices publicos.</i>	375
Tit. V. <i>De causâ possessionis & proprie- tatis.</i>	382
Tit. VI. <i>De Laïcis, an & in quibus causis Ecclesiastica Jurisdictioni sub- jaceant.</i>	386

I N D

Tit. VII. <i>De Publicis Judiciis.</i>	391
Tit. VIII. <i>De Delictis Laïcorum. An & quanam sint Ecclesiastica Jurisdic- tionis.</i>	400
Tit. IX. <i>De Accusationibus.</i>	404
Tit. X. <i>De Pœnis.</i>	408
Tit. XI. <i>De Excommunicatione.</i>	412
Tit. XII. <i>De Suspensione & Depositione.</i>	423
Tit. XIII. <i>De Interdicto.</i>	426
Tit. XIV. <i>De Purgatione Canonica & vulgarî.</i>	429
Tit. XV. <i>De Absolutione à Censuris.</i>	433
Tit. XVI. <i>De Irregularitate.</i>	438
Tit. XVII. <i>De Privilegiis.</i>	452
Tit. XVIII. <i>De Dispensationibus Ec- clesiasticis.</i>	459
Tit. XIX. <i>De Officio Judicis.</i>	470

F I N I S.

Extrait du Privilege du Roy.

PAR Lettres Patentes du Roy, données à Versailles le 9. jour de Septembre, l'an de grace 1680. Signées, Par le Roy en son Conseil, JUNQUIERES; & scellées. Il est permis à nôtre cher & bien amé FRANÇOIS DE ROYE, Conseiller & Professeur es Droits en l'Université d'Angers, d'imprimer ou faire imprimer par tel Libraire qu'il avisera, un Livre intitulé, *Institutionum Canonici Juris Libri tres* : Et defenses sont faites à tous Libraires, Imprimeurs, & autres personnes de quelque qualité & condition qu'ellessoient, de l'imprimer, vendre ni debiter, autres que ceux qui auront droit de luy, & ce pendant le temps & espace de six années; à peine de trois mil livres d'amende, & autres portées par lescdites Lettres.

Et ledit sieur DE ROYE a cédé son droit du présent Privilege au sieur DEZALLIER Marchand Libraire à Paris.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs, le 20. Septembre 1680.

Signé, C. ANGOY, Syndic.

Achevé d'imprimer pour la premiere fois,
le 10. Decembre 1680.

Les Exemplaires ont esté fournis.

JURIS

CANONICI JURIS INSTITUTIONUM. *LIBRI TRES.*

PROÆMIUM.

UM Christus Dominus Sanguine suo acquisivit & fundavit Ecclesiam, ejus Sanctitati & Majestati valde conveniebat, ut quasi quædam Anarchiæ species incerto jure non regeretur. Undè statim Sancti Patres ad eam regendam duplici Jure usi sunt & divino, quod omnino certum, & Canonico, cujus certum quoque corpus habere curarunt, ne quis pro suâ libidine falsos & supposititios Canones obtruderet. Prætereà sicut in Tullio non est civitas quæ non habet leges: Ita nec est Ecclesia sine certis Canonibus. Hinc Sacerdotes. *In Can. I.*

dist. 38. Sacras Scripturas & Sacros Canones addiscere jubentur, & in actione quartâ Calched. Concilii præcipitur. Episcopis, ut omnes Christianos vel etiam laicos diligenter edoccant sacros illos Canones, qui ab iis omnibus indistinctè custodiantur, ut est *in Can.* 34. *Meldenſis Concilii.* Sicque dici rectè potest omnibus Christianis apprimè necessariam esse Canonum scientiam: non tantùm ut benè beatèque vivant secundùm receptas Ecclesiæ regulas, sed etiam ut eos quotidie ad manum habeant in ipsis rerum argumentis.

Quia verò immensa cepit esse sylva canonum, quam vix ullus propriis viribus persuadere poterat, perutilis fuit eorum opera, qui varias eorum collectiones accuratâ methodo digesserunt, de quibus suo loco, ut itâ quidquid in eâ scientiâ certum est, sub uno aspectu, illud habere liceat, & falsos canones faciliè secernere à veris, qui soli contineantur in iis Codicibus.

Univerſa ferè Catholica Ecclesia eo Canonici juris corpore utitur hodiè, quod conflatum est ex decreto Gratiani, quinque libris decretalium Gregorij Noni, Sexto Bonifacij Octavi, quinque libris Clementinarum, Extra-

vagantibus Joannis 22. & quinque libris Extravagantium Communium, eaque omnia, eorum progressum, & primam editionem paucis expendere juvat exemplo Justiniani Imp. in proœmio institutionum.

Igitur prima pars ejus corporis est decretum Gratiani. Erat ille patriâ Clavensis in Italiâ. Robertus de monte in Appendice ad Sigibertum facit eum Clusinum Episcopum, quem tamen non agnoscit Author Italiæ sacræ, & omnes eum vocant Monachum S. Benedicti in Monasterio Bononiensi S. Felicis. Librum illum sub Eugenio 3. edidit *circa an. 1150.* ut scribit Abbas Urspergensis ad eum annû: Et notat Hugutio vetutissimus ejus Interpres. *post can. 1. 2. q. 6. ad §. forma.* Alii volunt editum illum fuisse *an. 1151.* Math. Vestmonasteriensis, Ptolemæus, Lucensis, & Calderinus sequeretur Hugutionem. Post Burchardum Vvormac. & Yvonem Carnot. librum illum inscripsit **DECRETUM**: quod nihil aliud est, quàm collectio earum omnium Constitutionum, quæ inter Christianos vim legis & canonis habent. Nec ità inscriptionem illam accipias, quasi totum illud opus unû sit Gratiani decretû, nam benè multa in eo exscripta

sunt. Sed sicut collectio variorum edictorum à Jurisconsultis appellatur edictum perpetuum : ita & cum unus ille sit Gratiani scopus , ut omne exscribat genus decretorum quæ in Ecclesia obtinent , suum illud Opus inscripsit Decretum, vel ut quidam legunt LIBRUM DECRETORUM , quasi secutus sit Paulum Jurisconsultum, qui cum varias Imperatorum sententias in eodem libro colligere voluit, eum inscripsit librum Decretorum. Ita liber ille Gratiani statim à primâ editione appellatus occurrit liber DECRETORUM , in Epistolâ Goffridi Comitissæ Alcinii *ad an. 1176.* quæ integra extat. *Lib. 3. Chronici Casauriensis sive Piscariensis. pag. 529. T. 5. Spicilegij Dacheriani.*

Plures volunt ex mandato Eugenii 3. S. P. editum fuisse illud Decretum : aut saltem authoritate Apostolica confirmatum à Gregorio 13. cum juris Canonici Corpus Typis mandari curavit. Sed omninò verius est opus istud esse privati hominis. Primò enim omnes ferè veteres interpretes agnoscunt mandatum illud nullibi extare , nec ullam ejus Apostolicæ confirmationis mentionem apud Authores Gratiani æquales. Secundò Joan. Andræas ait dicta Gratiani quotidie in Scholis re-

probari, quia non sunt authentica. Quod jam olim docuerat Innocentius 3. in cap. 5. de elect. in tertiâ compil. Sane Gregorius 13. suam nostri Corporis Canonici editionem Apostolico rescripto confirmavit: Sed illud pertinet tantum ad emendatiorem ejus corporis editionem, non etiam ad ejus confirmationem: Cum enim corpus Juris Canonici, & præcipue Gratiani Decretum innumeris erroribus scateret, Pius quartus, Pius quintus, & Gregorius 13. doctissimos undequaque viros convocarunt, qui errores illos emendarent. Et hi sunt Correctores Romani Summus ille Pontifex in eo rescripto nihil aliud jubet, quam ut illud ita emendatum, in posterum edatur.

Sed cum Decretum illud esset tantum privati hominis, & adeo mendosum & inconditum, undenam ei conciliata est tanta autoritas, ut omnes viri docti ad solam hanc imperfectam Canonum collectionem Glossas & Commentarios scripserint? Duplicem ejus rei causam esse conjicerem, & Institutum Gratiani, & Bononiensis Academiæ famam Canonum collectores antè Gratianum eos tantum ad literam exscribebant, sed cum videret plures ex iis dissidere

invicem; ex Scholasticâ disciplinâ (quæ tum primum oriebatur , & cujus erat peritissimus) iis varias interpretandi & conciliandi rationes subjecit. Undè quidam ejus librum inscripserunt *Concordiam discordantium Canonum* : Et Stephanus Tornac. in Epist. 1. Gratianum vocat *Magnum Canonum Interpretem*. Adcè ab omnibus probata est ea methodus , ut qui jus Canonicum Bononiæ docerent , solum illud Decretum legerent in Scholis , & ideo dicerentur Magistri & Doctores *Decretorû*, *cap. 3. de judic. & cap. 1. de regul. in quintâ* *Compilat* qui statim ab ejus libri editione summas , hodie paratitla ejus scribebant , ut docet eadem Epistola Goffridi Comitris. Sic etiam ejus Academiæ fama illa erat eo tempore , ut ad eam juris studiosi undequaque confluerent , quòd per totum Occidentem in eâ solâ tum primùm jus civile doceretur , ut videre est apud ejus ætatis Authores *Petrum Blesensem , Joannem Sarisber. & Stephanum Tornac. in Epistolis*. Cumque studiosi à suis Canonici Juris Professoribus nihil aliud domum suam exportarent , quam Glossas & Commentarios in Decretum Gratiani , hoc ei magnam existimationem

apud omnes peræque gentes conciliare potuit. Sicut autem sæpissimè Veteres Interpretationem Aniani ad Cod. Th. acceperant pro ipsis legibus : ità & plerumque Veteres Canonici Juris Interpretes Gratiani verba cum ipsis canonibus confuderunt, quod tamen utrumque omninò distinguendum monet Contius, & adverterant etià Romani Correctores. Stephanus Tornacensis in opus illud Commentarium primò scripsisse dicitur.

Ac tandem tres sunt Decreti partes,
1. dividitur in centum distinctiones.
2. in causas & quæstiones, ubi causæ sunt hypotheses aut species, ex quibus varias quæstiones desumit Gratianus & sæpe in utramque partem tractat. Tertia est tractatus de consecrat. alter, de pœnitentiâ; quæ laudantur ex eo Decreto, canonis nomine citari solent, nec eam ex eo libro vim & auctoritatem habent, quam ex ipsis fontibus, scilicet ex iis locis, ex quibus desumpta sunt.

Secunda pars Canonici Corporis & Collectio Decretalium Gregorii Noni quinque libris constans : Decretalium, supple Epistolarum, quæ nihil aliud sunt, quàm rescripta summorum Pontificum ad relationem & consultationem Præla-

torum, vel ad libellos aut desideria petentium, non diu ante Gregorium nonum de iis ita loquitur Stephanus Tornac. in Ep. 241. *profertur inextricabilis sylva decretalium Epistolarum, & antiquiores sacri Canones reiciuntur.* Undè fluxerunt quinque Collectiones earum Decretalium ut quoquo modo essent certæ, & partim privata, partim publica authoritate concinnatæ sunt. Quatuor priores Ant. Augustini beneficio habemus & quintam operâ Cironii, sed cùm minùs absolutæ essent, Gregorius nonus ex iis & ex quibusdam Epistolis suis sextam compilationem componi mandavit Raymundo Cardinali Dominicano *ad an. 1235.* eamque authoritate Apostolica confirmavit, ut etiam testantur Martinus Polonus, & Math. Paris *ad eum an.* & addunt eam ab ejus nomine appellatam fuisse Gregorianam. Ea vim & authoritatem habet etiam in Galliâ, nisi quatenùs regni & Ecclesiæ Gallicanæ juribus adversatur.

Quæ sunt ex ea Collectione, per capita citari solent, putà *cap. 1. de preb. apud Gregorium*: quòd ille sit ejus Author; aliquandò etiam Verbum illud additur, *extrà. cap. 1. ext. de preb.* id est in iis Decretalium Libris, quòd illi

sint extra Decretum, ex quo solo consistebat antea totum Jus Canonicum. Quod libet ferè capitulum incipit à priori verbo Decretalis Epistolæ, quam ut plurimum integram habemus in antiquis Collectionibus. Post illud subiicitur, & *infra* : quod sæpius in eo capitula resecata sint ea, quæ ad solam ejus speciem pertinent, & afferatur sola propositi negotii definitio. Unde Math. Paris, ibidem ait *sub quodam compendio eas decretales Epistolas abbreviatas fuisse*. Et idèd prior ea vox retinetur, quia Veteres glossæ Decreti & Antiquarum Collectionum semper Decretales Epistolas laudare solent ab iis prioribus verbis à quibus incipiunt, ut ita facilius uti possimus iis glossis.

Tertia pars dicitur Sextus Bonifacii octavi, sic dictus, quod quinque libris Gregorii noni additus sit : Constat etiam aliis quinque libris, quos Bonifacius octavus operâ Guillelmi Ebredunensis Archiepiscopi ex Decretalibus Pontificum à Gregorio Nono ad eum compilavit, *an. Domini 1297.* ut testatur ejus proœmium, sicut & Mart. Polonus in ejus vitâ. Ferè autem Galli reiciunt illud volumen, ut etiam agnoscit Glossa *ad cap. 16. de elect. in sexto.* seu quod

idem est, apud Bonifacium, propter graviores inimicitias inter eum Bonifacium & Philippum Pulchrum ait Paulus Æmilius: cum tamen Pontifex ille suum hunc librum miserit in Galliam ad Doctores & Scholares Parisiis & Aureliæ commorantes, ut Notat Janus à Costa ad *tit. de judic.*

Sequuntur quinque libri Clementinarum, quos Clemens quintus compilavit *ad an.* 1312. ex Canonibus Viennensis Concilii sub eo habiti ex & quibusdam suis constitutionibus. Glossa notat eum valdè interpolasse illos canones, quidam Anonymus in ejus vitâ scribit, in eâ collectione quosdam esse canones, de quibus in eo Concilio actum non est, eamque publicatam fuisse tantum à Joanne 22. ejus Clementis successore. Continuator Guillelmi *de Nan-gis* in Chronico addit eam publicationem suspensam fuisse in Galliâ, quod in eâ collectione quædam excommunicationes nimis rigidæ continerentur ac tandem receptam illam fuisse ab omnibus Universitatibus. Speculator omnes ejus Concilii Canones collegit & interatus est.

Denique in corpore Juris Canonici sunt Extravagantes, nempe Constitu-

fiones Decretales Joannis 22. & Extravagantes Communes, quæ sunt aliorum summorum Pontificum. Sic dicuntur, quod vagentur extra Collectionem Decretalium, à privatis collectæ sunt, & idè vim & robur non habent, nisi fides iis adstruatur, aut ex scriniis Apostolicis, aut ex probatæ fidei scriptoribus.

Cum ità tandem nostrum Juris Canonici Corpus per partes editum est, ne studiosi multitudine & varietate rerum onerentur, quas vix ab initio capere possunt, Juris illius Institutiones componere placuit, quæ sunt totius Canonicae scientiæ prima elementa. Nullæ adhuc prodierunt, quæ publicam habeant auctoritatem. 1. Nam & Lancelotus in suarum præfatio fatetur eas esse privati hominis, seque numquam impetrare potuisse Apostolicam earum confirmationem. Unde & Gregorius decimus tertius in rescripto ad editionem Corporis Canonici earum non meminit. Probè quidem novi opusculum illud meum eodem jure censi, sed nec illud edere mens est, quasi vim ullam vel aliquam auctoritatē habere debeat. Unum illud in votis est ut Canonici utcumque Juris studiosos utcumque juvare possim.

Utinam editæ essent Juris illius Institutiones, quas ab Ant. Augustino scriptas fuisse ait Doctissimus Balusius ad Gratiani Decretum; proculdubio iis me totum dedissem, nec ullatenus manum admovissem calamo.

Hinc verò fluxit bonum illud Ecclesiæ depositum: quod cùm sacra scriptura nec omnia contineat; quæque continet sæpè subobscura sint & variam pariantur interpretationem, ideò nobis proposita est traditio Apostolorum, quæ suppleat & exponat, inquit Augustinus *lib. 5. de bapt. contra Donat. cap. 23.* & ità Sancti Patres admittunt Apostolicam illam esse traditionem, quæ sit universalis, seu quæ obtineat apud omnes Ecclesias, nec à fide abhorreat. Quidam vero a'iam traditionem faciunt, quæ non sit à Christo vel Apostolis, sed quæ ab hominibus profecta sit: ut cum Electus Pontifex Rom. jurat se nihil mutaturum de traditione, quod à probatissimis prædecessoribus suis servatum reperit, ut est *in lib. diurno Rom. Pont. & apud Ivonem Carnot.*

Consuetudo est particularis alicujus Ecclesiæ institutio, *d. can. 8.* quæ non fidem aut religionem spectat, sed ritus,

Institutionum. Liber I. 13
solemnia, disciplinam, jurisdictionem.
In iis enim tanta ferè est diversitas u-
suum, quanta est multiplicitas.

TITULUS I.

De Jure Canonico.

ILLUD est, *jus quod Ecclesia sibi constituit.*
Ecclesia id est cœtus & congregatio
fidelium, ait Arnulphus Lexov. in ser-
mone ad Synodum, Eam quoque defini-
tionem habet Zona. *ad can. 47. Carthag.*
Concilii, & in eâ dici rectè potest, *fidelium*
nomine Laicos etiam venire, ut apud S.
Cyprianum & Optatum in aliis casibus,
eaque latior interpretatio huic, nostro
juri Canonico valdè convenit, quippè
quod constet tot constitutionibus Vete-
rum Imperatorum, tot Capitularibus
Regum nostrorû, tot Jurisconsultorum
sententiis. Ecclesia in Christi nomine
congregata jus constituit, eamque po-
testatem habet à Christo Domino ut pa-
lam est ex decimo octavo Mathæj *vers.*
18. & 19. sibi constituit, id est suis fide-
libus liberis, quibus propriè scripti sunt
canones ait *Leo quartus in Epist. 2.*
ad Episcopos Britannia, & quidem ad

recte se regendum, *Can. 1. septima Synodi.*

Sic dicitur jus Canonicum à canone id est à regulâ. Græci Ecclesiasticas regulas vocant Canones, ait *Abbo Floriac. in suâ Collect. Canonum cap. 8.* & idè Veteres Sancti Patres suas Constitutiones vocarunt regulas, quòd propriè pertineant ad eorum mores, qui sunt in Ecclesiâ. *Sozomenus lib. 1. Hist. Eccles. cap. 22.* Nec fortè ausi sunt eas appellare leges, quasi earum condendarum potestas solis principibus competat. Sicut verò Theodosius junior & Justinianus varias aliorum Principum Constitutiones in unum codicem retulerunt, ne malæ rei homines falsas & suppositas quotidie obtruderent, ita & statim placuit certum esse Jus Canonicum, quod constet veris & approbatis Canonibus, quos tantùm Ecclesiam agnoscere ait Carthagin. Concilium *anno 419.*

Nec obstat quòd Gratianus multos exscripserit ex Canonibus Apostolorum, qui ab Anton. Augustino dicuntur incerti. Inter omnes quidem convenit editos illos non fuisse ab iis ipsis Apostolis, cum multa contineant eorum tempore incognita, & idè dici Apo-

Institutionum. Liber I.

stolorum, quòd ab eorum Successoribus editi fuerint, qui omninò erant viri Apostolici. Constat etià eos omnes non simul editos fuisse, sed variis temporibus & locis, cum viri illi Apostolici nondùm liberè convenire possent, ait Hincmarus Remen. in opusculis. Sunt tamen Antiquissimi: nam laudantur in Nicæno Concilio ad initium quarti sæculi. Et ideò dici potest eorum Collectionem completam fuisse ad finem tertii. Nec constat ex eorum numero. Græci octoginta quinque agnoscunt, Latini quinquaginta priores, quos Dyonisius exiguus ex Græco in Latinum vertit, & suæ Canonum collectioni præmisit, non etiam cum iis junxit, quòd inquit nec ab omnibus probati sint. Et hinc Gelasius *in can. 4. dict. 14.* ait eos esse apocryphos, cùm nec de eorum numero, nec de tempore, nec de loco, nec de eorum Authore constet. Quia tamen & Concilia, & summi Pontifices, & Sancti Patres eos ferè omnes utcumque probarunt, Gratianus quosdam ex iis exscribere potuit.

Idem planè dicendum de Canonibus sextæ Synodi in Trullo, id est in secretario Constant. Imperialis Palatii, quòd nempe videantur etiam incerti. Constat

enim nullos ab ea editos fuisse Canones de disciplinâ ; & tamen idem Gratianus quosdam ex ea Synodo exscripsit. Sed huic objectioni satisfactorius ; asserit quatuor aut quinque annis post eam Synodum eosdem ferè Patres in eodem loco convenisse , qui centum & duos Canones pro ea Synodo & ejus nomine ediderunt. Ac rectissime Ant. Augustinus observat eos tantum ab Adriano primo probatos fuisse, qui jure & juxta regulas ab eâ editi sunt. Vide *Can. 6. 7. 8. dist. 16.*

Sicut *Juris Civilis* ita & *Canonici* summa illa divisio est , ut aliud sit jus publicum , aliud verò privatum. Et tamen *Juris illius Institutiones* à *Canonicis* differere debent , quòd in illis vix attingatur jus publicum : illud verò in *Canonicis* prætermitti numquam possit. Et quia jus Pontificium in publico conetur , agebat etiàm *M. Tullius lib. 2. de legib.* & quia jus publicum in *Sacris & Sacerdotibus* consistit , *can. 11. dist. 1.* vix autem absque iis pars ulla *Canonici Juris* tractari potest , & totum jus quod ad eos pertinet pro publico haberi docet *Glossa ad d. can. 11. igitur Jus publicum est , quod ad statum totius Ecclesiæ pertinet , ac præcipuè consis-*

tit in Sacris & Sacerdotibus : jus autem privatum , quod Privatorum utilitatem spectat.

Alia divisio est, ut aliud sit jus scriptum, aliud verò jus non scriptum, de qua fusiùs apud Gratianum *dist. 1. & 11.* Ejus divisionis rationem afferunt Justinus Martyr. in *Epistol. ad Diognetum in fine*, Origenes in *Philocalia cap. 1.* & Vincentius Lirinensis in utroque commonitorio, quia non omni a continentur in sacra Scriptura; quæque in ea continentur, sæpè subobscura sunt, nec facilè cadunt sub humanum sensum, & idè traditione Apostolicâ opus fuit (quæ facit jus non scriptum) ut nobis ea enucleare possit. Sicque per partes evenit, ut Ecclesia jure scripto & non scripto gubernetur, priùs de scripto.

Collectum est ex præceptis Conciliorum (quæ propriè dicuntur Canones,) ex Decretis & Decretalibus Summorum Pontificum, ex dictis aut sententiis Sanctorum Patrum, & ex quibusdam publicis legibus. Plures sunt Juris illius Collectiones & Græcæ & Latinæ; quædam ex iis breviter expendendæ sunt, ex quibus deprehendatur, quid aliæ habeant.

Antiquissima est Collectio Græcorum Canonum Theodosii Senioris tempore conscripta. Eam laudant Calchedon. Concilii Patres. Ejus meminit Dionysius Exiguus in præfat. ad suum Codicem Canonum, & ait eam confusè translata. Ac fortè verius est eam ipsam esse, quam Justellus publicavit, non quam edidit Quesnellus cum operibus Leonis Magni: vix ea videtur Codex Canonum, sed farrago & collectio quædam confusa locorum sibi communium, quam privatus aliquis sibi concinnavit ex quibusdam Canonibus, Epistolis summorum Pontificum, & quorundam Episcoporum, atque etiam ex rescriptis quorundam Imperatorum. Prior quibusdam est Codex Canonum Universæ Ecclesiæ, quod ea tunc temporis eo solo uteretur.

Sub Justiniano Dionysius Exiguus Abbas (cujus meminit Cassiodorus) veterem hunc Codicem ex Græco in Latinum sermonem elegantius vertit: ei quosdam alios Canones post eum editos addidit, & quædam decreta Pontificum. Ea Collectio à quibusdam dicitur Codex Canonum Ecclesiæ Rom. Quod ea diutius eo solo usa fuerit. Adrianus primus eum dedit Carolo

Magno , ut eo uteretur Ecclesia Gallicana , prout diutiùs obtinuit. Nam olim quælibet ferè gentis alicujus Ecclesia suum habebat Codicem Canonum , non quòd à Romana discreparet , sed ad stabiliendam & sanctiùs observandam disciplinam , quæ in unaquaque obtinebat ex propriis Canonibus. Utrùm Ecclesia Gallicana non alium Codicem habuerit ante Carolum Magnum , *Videndus idem Quesnellus to. 2. ad Leonem Magnum.* Rodericus etiam Toletanus meminit passim Corporis Canonum Hispaniæ. In orbe nostro subinde prodierunt quatuor Collectiones Canonum , Reginonis Abbatis & Burchardi Vvormaciensis in Germaniâ , Ivonis Carnot. in Galliâ , & Gratiani in Italiâ.

Licet verò in omnibus illis Collectionibus iidem ferè Canones exscribantur , attamen illæ (nec etiam aliæ quædam posteriores) non omninò sunt inutiles. Primò enim sæpiùs iis novi quidam Canones adduntur prioribus Collectoribus incogniti. Secundo antiqui Canones in novissimis Collectionibus exscripti notant quamdiù servata fuerit eorum disciplina ; & ferè semper unius etiam vocis mutatione aut

additione aut detractiōe indicant aliquid ex eâ disciplinâ sublatum aut immutatum vel pro captu Authorum, vel pro varietate locorum & temporum. Nam ad Canones referri possunt, quæ de legibus ait Marius Victorinus Afer in libro de arte grammaticâ. *Antiqui libri legum, etiamsi ex frequenti transcriptione aliquid in iis mutaverint, attamen retinent antiquitatem.*

TITULUS II.

De Conciliis.

Concilium est Cætus, Conventus, aut Congregatio fidelium. Ejus nomen à more Romano in Ecclesiam fluxit. *Can. 1. dist. 17.* Ex quo cum judices conveniebant, hoc dicebatur Concilium. Antiquissima est ea vox in Ecclesia Latina, (Græci dicunt Synodum) ea occurrit apud Tertull. & S. Cyprianum. Cùmque Apostoli convenerunt Hierosolymis, ut de quodam fidei Capite simul agerent, S. Augustinus in *Ep. 19.* Conventum illum vocat Concilium Hierosolymitanum. Habendi Concilii potestas in Ecclesia Catholica

repetitur ex iis Christi Domini verbis;
Ubi duo vel tres in nomine meo Congregati fueritis. Ejus initium occurrit in Actis Apostolorum & potissimum in *Cap. 15.* Concilium vel est Oecumenicum, vel Nationale, vel Provinciale, vel Diœcesanum aut Episcopale Primum sic dicitur quasi ex universo orbe Convocatum seu ex Orientali & Occidentali Ecclesia, ut in eo sit totius Christiani nominis repræsentatio, ait *Tertullianus in lib. de jejuniis cap. 13.* Concilium universale dicitur Convocatis Sacerdotibus de cunctis Provinciis, ait *Leo M. in Ep. 69* addendum *Christiani orbis* Primum sub Constantino habitum est nempe Nicænum I. ac licet ante illud quædam habitæ sint particulares Synodi, attamen in *Cod. Can. 1.* loco recensetur, propter illius dignitatem, ait *Dionysius Exiguus.*

Nationale dicitur quod constat Episcopis multarum Provinciarum ejusdem Nationis: Dicitur major Synodus *In Can. 12. Antioch. Synodi.* Plenaria & universalis in *Cod. Can. Eccl. Afric.* & apud *S. Augustinum* quod nihil aliud quam universæ Africæ, ut passim in eodem *Cod.* occurrit. Id genus Concilii antiquissimum esse testatur *Illiberita-*

num Concilium Hispaniæ Nationis & sicut & prior Antiochena Synodus contra Paulum Samofathenum : Et quædam Synodi Africanæ sub S. Cypriano. Unde dicendum est Impp. *In l. 23. Cod. Th. de Ep. & Cl.* non primò introduxisse hujusmodi Concilium, sed ejus meminisse quasi jampridem usitati. Olim quidem illud aliquando dicebatur universale, ut probat allato Tertull. loco, sed invaluit solum illud appellari Occumenicum, quòd ex universo orbe Christiano Congregatum est. Aliquando etiam appellatum est Diœcesanum, quòd olim Diœcesis tractum & collectionem plurium provinciarum significaret, & in civili & in Ecclesiasticâ politiâ.

Provinciale dicitur, quod constat ex omnibus Episcopis ejusdem Provinciæ : antiquissimum est & olim frequentissimum erat, & magnæ authoritatis, ut mox videbimus.

Denique Diœcesanum aut Episcopale Concilium est quod constat, ex presbyteris ejusdem Diœcesis à proprio Episcopo convocatis, & sæpius dicitur hodie Synodus Episcopalis in tractatu de Conciliis. Anxiè quæritur quis ea convocare possit, & major difficul-

as est in Concilio Oecumenico, an summus Pontifex, an solus Princeps. Conjicerem in eâ quæstione duplicem esse visionem, ut altera sit facti, altera uris. De facto constat videlicet priores Christianos Impp. pro Imperio & Officii sui prospectu, vel ut loquimur per e tantum indixisse & convocasse sanctiora quædam Oecumenica Concilia; icut & Christianissimos reges Nationalia & Provincialia. Sed superest quæstio uris, an ea jure convocaverint. Origo & Materia Conciliorum solis Episcopis adstruere videntur proprium & Primærum jus eorum convocandorum. Verba Christi Domini (quæ supra referuntur) sunt ad solos Apostolos: lique soli convocarunt Ecclesiam, sic etiam habet *Actuum Cap. 15. convenerunt Apostoli & Seniores videre de hoc.* Et hinc eorum successores Episcopi se ipsos inviabant ad Conventum, ubi necessitas postulabat, ut passim occurrit apud Eusebium in *libris Hist. Eccles.* sed ne tantum tumultuatie haberetur, invaluit eum indici à primæ sedis Episcopo. Per recentos annos ea fuit Ecclesiastica disciplina.

Eam quoque adstruit materia Conciliorum: Nam in iis agitur vel de fide,

vel de disciplinâ, cujus utriusque cognitio primitus competit solis Episcopis, & eorum decreta tuentur, & ad effectum perducere curant Principes. Quia tamen in quolibet Imperio Cætus & Collegia sine consensu & venia Principis institui non possunt, l. 1. ff. de Coll. & Corp. Ill. Ided placuit nec etiam haberi posse Concilia, nisi ex permissu Principis. Et hinc S. Hieronymus, *In Apol. contra Rufinum. quis Imperator hanc Synodum congregari iussit?* Et Sueffionensis ac Tullenſis Concilii Patres sub Carolo Calvo statuunt, *Ut si quis Episcopus Concilium convocare velit Regis consensum petat.* Quod jam diu antea Desiderio Cadurcenſi reſcripſerat Sigibertus Rex apud Quercetanium to. 1. *Hist. Franc. pag. 887.*

Sanè quilibet Episcopus quotannis suam Synodum celebrat absque simplici Principis permissu, quia & ex sacris Canonibus & ex Regiis Constitutionibus hoc verum est in assiduum usum.

Oecumenicum igitur Concilium absque authoritate Romani Pontificis convocari non potest. Hoc ipsi etiam Græci agnoscunt, & pluribus passim probat Gratianus. Et hinc sæpius huic præſunt

præsunt ejus Legati.

Nationalis Concilii convocatio pertinet ad Primatem Nationis. *Can. 17. Synodi octava.* Et huic adesse debent omnes Episcopi earum provinciarum, quæ huic Primati subjacent. Unde apud Leonem Magnum in *Ep. 12. cap. 7.* licitur *Concilium Episcopale.*

Provincialem convocat Synodum Metropolitanus. Leo Mag. in *Ep. 12. c. 7. n Ep. 13. cap. 2.* Ei adesse debent Episcopi Comprovinciales. *Can. 20. Antioch. Synodi*; qui non ita diu appellati sunt Suffraganei; quod fortè cum suo Metropolitano in majoribus negotiis suffragium dent in ea Synodo Provinciali. Eaque perfecta dicitur, cum Metropolitanus ei præest. *Can. 16. ibidem. Nicol. 1. & alii* quidam contendebant olim Synodum illam ab eo convocari non posse, nisi ex auctoritate Summi Pontificis, sed rectissime Agobardus Lugdun. *lib. de dispensatio. num. 20.* Eâ duplici ratione sententiam illam impugnat. Prima est quod Sacri Canones non tantum permittant, sed & jubeant Metropolitanum, ut certis temporibus suam hanc Synodum habeat, altera est quod tunc sequeretur doctrinas & expositiones

nes S. Ambrosii aliorumve Metropolitā² norū, nec etiam esse recipiendas, quòd iis docentibus nō adsit Romanus, Pontifex. Sa nē aliquando extrā ordinem, & necessitate cogente, hujusmodi Concilium cōvocare potest, ac nihil frequentius quā ut vel Ipse præfuerit, vel ejus Legatus.

Denique Diæcesanus Episcopus suam Synodum convocat, eique vulgò ad-sunt omnes ejus paræciales Presbyteri; & quidem *instanter & inexcusabiliter*, ut nominatim dicitur in Can. 40. Synodi Romanæ sub Leo IV. omnes inquam, & Urbani & Suburbani, & Rurales omnes indifferenter, ut est in Breviario ejusdem Synodi & Canonis apud Lucam Holstenium in Collectione Romanā. Imò & quidam Abbates & primi ordinis Clerici huic adesse tenentur, ut suo loco videbimus; eaque synodus dicitur Diæcesana & Civitaten-sis, in qua Episcopus facit varias inquisitiones de Clericis & Laïcis, ut videre est apud Reginonem, Burchardum, & alios.

Habendi Concilii generalis formā, quam statuit Concilium Toletanum IV, indicat quinā ei adesse debeant. Corona sit ex sedibus Episcoporum: Presbyteri ab eorum tergo sedent: Diaconi stant

in eorum conspectu , ingrediuntur illi laici , qui electione Concilii meruerint iis quidem aderant olim Laici. Et hinc *Aetorum cap. 15.* Seniores cum omni Ecclesia , & cum omni plebe , ut est in Indice Illiberitani Concilii. Cum stantibus laicis , ut est in Epist. 31. inter Epistolas S. Cypriani , non ut votum , aut suffragium emitterent , sed ut audirent ac defenderent Decreta Conciliorum , postea Honorati tantum Laici adfuerunt , & Magistratus Municipales , qui Ephesino & Calchedon. Concilio adfuerunt , sicut & omnibus ferè Toletanis , ut passim docet Rodericus Toletanus : ac tandem omnes ferè ab iis exularunt , præterquam Legati Principum.

In Conciliis agitur de fide & de moribus ac disciplina. Constitutiones de fide , dicebantur olim *dogmaticis* definitiones , anathematismi , & exscribebantur in actis aut Synodalibus Epistolis : quæ erant de disciplina , propriè dicebantur Canones , in quibus nihil omninò de fide : & hinc in Antiquis Codicibus Canonum nihil de fide legitur , sed invaluit fidem & disciplinam in Canonibus expendi. Semper de utraque Constitutiones oblatae

fuerunt Principibus , ut ab iis confirmentur , & pœnæ sæculares instituantur contrà contumaces ; ac sæpiùs , ut quæ ad disciplinam pertinent , ab iis examinentur.

Denique Canones & ad fidem & ad disciplinam pertinentes, non tantùm in Oecumenicis Conciliis fieri possunt; sed etiam in Nationalibus & Provincialibus, contra quàm docet Gratianus initio *dist.* 18. Nam & in iis multò plures damnatæ sunt hæreses, quàm in Generalibus. Et in omnibus Canonum Codicibus omnes illi Canones promiscuè exscribantur : ac tandem in Concilio Toletano III. Anathema sit , qui Concilia Orthodoxorum Episcoporum non recepit. Sed Provincialia sensim exoleverunt, & quòd S. P. Majorum Causarum cognitionem sibi vindicavit, quæ olim ad ea pertinebat, & quòd appellationes ab eorum judiciis indistinctè admiserit , ac tandem quòd illi ipsi Episcopi verebantur & fugiebant severam eorum Conciliorum disciplinam , animadversionem , & censuram.

TITULUS III.

De Constitutionibus Summorum Pontificum.

IDeò Justinianus dixit: *quod Principi placuit legis habere vigorem*, quia lege regiâ quæ de ejus Imperio lata est, *populus Ei & in Eum omne suum Imperium concessit*. Ità & Rom. Pontifex semper habuit Juris constituendi potestatem. Cum Christus Dominus dixit Petro, *pascas oves meas*. Et alibi, *confirma fratres tuos*. Sicque frustrâ sunt qui volunt primùm eam potestatem sibi vindicasse Gregorium VII. *In dictatis cap. 7.* quique contendunt eam sedi Apostolicæ concessam fuisse à Valentiniano III. *In Nov. 24.* Nam ibi jus illud tueri tantùm & confirmare voluit, & diutius ante eum Imperatorem à summis Pontificibus edita sunt decreta, quæ vim legis ubique habuerunt, ut mox videbimus.

Constitutionis verbum generale est, ait Theophilus ad Justinianum, ut illud omne jus contineat, quod Princeps statuerit, ac potissimùm Decreta &

Decretales Epistolas. Idem & de S. P. ut ea etiam omnia edere possit. Sed cum ex disciplinâ Ecclesiasticâ *novos constituere Canones non liceat nisi multis & in unum congregatis Primi Ordinis Sacerdotibus*, ait Facundus Herimianensis *lib. 12. cap. 3.* Rom. Pontifex olim sua decreta solus non faciebat; sed convocato Concilio vicinorum Episcoporum, Leo Magnus in *suis Decretis cap. 13. & Julius 1. In Epist. ad Orientales apud S. Athanasium in Apologia 2.* qui eleganter dicuntur *Episcopi Diocesano- rum Sancta Sedis Apostolica*, in subscriptione cujusdam rescripti Apostolici. In *vita S. Anselmi Nonantal. Abbat. apud Mabilonium.* Quod postea fieri cepit, ex consilio Cardinalium.

Quamvis autem Decreta illa pro Canonibus haberentur, & summâ cum veneratione reciperentur ab omnibus Episcopis, nec modicam Juris auctoritatem haberent, vel etiam ante Dionysium Exiguum; at tamen nulla ex iis in Antiquissimâ Collectione Canonum extant. Primus ille sub Justiniano ad Calcem sui Codicis Canonum, sincera quædam Decreta Summorum Pontificum addidit, quasi superiora non satis essent proba-

tæ fidei. Post eum omnes alii Collectores ea promiscuè cum aliis Canonibus exscripserunt. Nec dubitaverim ea etiam appellari Constituta *in lib. diurno Rom. Pontif. Et apud Anastasium in Bonifacio III.*

Su ut etiam Decretales Epistolæ Summorum Pontificum, de quibus quædam in præmio. Ità fortè differunt à Decretis: quòd ea sint generales Constitutiones in Concilio Episcoporum editæ à Summis Pontificibus; & pro Canonibus habeantur. In omnibus causis, etiamsi non sint in Corpore Juris, ut pluribus probat Gratianus *in dist. 19. & 20.* Decretales autem sint tantùm singularia quædam eorum rescripta pro certis quibusdam causis. Sicut verò in antiquo Jure Civili quæ ad privatorum libellos à Principe impetrata sunt, in eâ tantum causâ vim legis habent, ad quam petita sunt, perindè ac ea quæ ad relationem aut consultationem Magistratuum edita fuerint. *l. 9. Cod. Th. de div. rescrip.* Sed Justinianus voluit, ut quælibet Rescripta Principum in omnibus similibus causis robur haberent generalium Constitutionum, si modò relata sint in suo Codice: *l. un. §. pen. de No. Cod. fac.* Ita & in jure Cano-

nico Decretales Epistolæ in iis quidem causis vim legis habent, pro quibus editæ sunt; sed ita demum in aliis, si quidem in eâ Collectione extent, quæ & Apostolicâ authoritate confirmata sit; & hoc non tam ex propriâ earum virtute, quàm ex eâ Confirmatione.

Posteriores Canonum Collectores Epistolas illas eodem jure habuerunt, ac Decreta, ut etiam eas in suis Collectionibus inseruerint: sæpissimè à Summis Pontificibus mittuntur ad Prælatorum aut etiam privatorum Consultationem aut appellationem: sed Gregorius IX. quamplures edidit proprio motu, & absque illa consultatione.

TITULUS IV.

De Dictis aut Sententiis Sanctorum Patrum.

SANCTI Patres propriè dicuntur, in quorum scriptis fidei veritas non vacillat, *Can. 34. Meldensis Concilii*: qui Sacram & Apostolicam doctrinam nobis veluti per manus tradiderunt in suis scriptis, & probati fue-

runt in Catholicis Conciliis. Vincen-
tius Lirin. *in Commonit.* 1. quantum
ad ~~reputat~~ *reputat* cum veteribus Jurisconsul-
tis comparari possunt: Nam & eorum
sententiæ quamvis non habeant vim &
authoritatem Scripturæ, ait *S. Aug. in Ep.*
attamen pro Canonibus haberi cœpe-
runt, cum diuturno usu & longo tem-
pore ab Ecclesiâ receptæ & veluti con-
secratæ fuerunt. Undè Photius elegan-
ter *in præfat. Nomocanonis* ait, *eas*
quodammodò Canonis firmam præstare
posse.

Eorum sententias in suis Canonum
Collectionibus non habebant Veteres,
quasi pro Canonibus haberi non pos-
sent dicta privatorum & singulorum,
ut ex Gregorio Nyss. & Basilio Magno
refert Photius *in eadem Præfat. & cit.*
1. Cap. 4. Primus ex Græcis Theodo-
retus, circa annum 451. suæ Collectioni
addidit canones ejusdem Basilii, ac
potissimum ex ejus Epistolâ ad *Amphi-
lochium.* Ex Latinis primus fortè Re-
gino Abbas Prumiensis sub finem noni
sæculi in suâ Collectione (quam in-
scripsit libros de Ecclesiast. disciplinis)
dicta SS. Patrum exscripsit: Et cum
sequuti sunt Buchardus, Ivo, & Gra-
tianus, eâ fortè ratione moti, quod

cùm sententias illas in ipsis etiam Conciliis in medium proferri viderent, ait Vincentius Lirin. *In Commonitorio* 2. eas quoque inter Canones referri posse putarunt.

Leo IV. *In Can. 1. dist. 20.* ad eas recurrendum esse ait in novis negotiis, quæ nec Conciliorum Canonibus, nec Constitutionibus Pontificum definita sunt, & ut addit Photius, si obscura Canonum verba exponant. Rectissimè tamen Gratianus ait sententias illas prævalere Constitutionibus Pontificum, ubi agitur tantùm de Interpretatione Sacræ Scripturæ: solâ enim eruditione opus est, quæ sæpius in Sanctis Patribus major occurrit, quàm in Summis Pontificibus. Sed ubi de judiciali alicujus negotii definitione agitur, sententiis illis prævalere Constitutiones Pontificum, quia non tantùm doctrinâ; sed & potestate opus est, quæ iis competit, non Sanctis Patribus.

Ac tandem cùm Gratianus multis Canonibus solam hanc inscriptionem addit, ex dictis S. Augustini aut S. Hieronymi, ac vix reperiri potest ex quonam utriusque libro ea desumpta sint, cum Contio *ad Can. 13. de Con-*

secreat. dist. 2. dici potest ab Isidoro Collectum esse librum ex dictis Augustini (idem de Hieronymo,) ex quo Gratianus Canones illos desumpsit. Mabillonius in *Analectis.* to. 1. docet pluribus editas fuisse Collectiones ex libris S. Augustini, sicut & hodiè sub certis titulis collectas habemus sententias Gregorii Magni, & flores S. Bernardi, & multò plures exemplo Gratiani utuntur iis Collectionibus, nec ad fontes recurrunt.

TITULUS V.

De Constitutionibus Principum.

Denique hodierni Juris Canonici partem faciunt quædam Constitutiones quorundam Christianorum Principum; atque etiam sententiæ quædam veterum Jurisconsultorum. Antiqui Collectores Canonum, eas omnes prorsùs omiserunt, quasi de rebus Ecclesiasticis ferri, aut ad eas pertinere non potuerint. Sed cùm Priores Christiani Principes eas etiam tractare, & Canones confirmare & exequæperunt, Canonistæ cum iis col-

legerunt & contulerunt eas leges. Chiffletius præfationi Canonum Fulgentii Ferrandi addit *Constitutionem Theodosii & Valentiniani*, quam non habent editiones Justelli & Altaferræ. Sed ea suspecta est; & quòd simpliciter missa sit *ad Virum*, quod est absurdum, & quòd edita dicatur Theodosio decimum-tertium, & Valentiniano tertium Consulibus: quo tempore nulloatenus occurrit Præfectus Prætorio in Chronologiâ Cod. Th. à Cujacio & Gothofredo editâ, ac tandem vix unquam Præfectus Prætorio absque dignitate ponitur. Sicque Constitutio illa huic Collectioni à Ferrando præmissa non præsumitur.

Primus ergò ex Græcis Joannes Scholasticus Patriarcha Constantinopolitanus sub Justiniano scripsit Nomocanonem, id est, librum in quo Canones & iis convenientes leges exscribuntur: vel ut alii volunt, cum Theodoretus Cyri Collectionem Canonum in 50. titulos digessit, Joannes ille Scholasticus Collationem legum & præcipuè Novellarum Justiniani adjunxit. Post eum Photius edidit etiam Nomocanonem. Ita quoque Latini Veteres in suis Canonum Collectionibus non memi-

nerunt Imperialium Constitutionum. Primus Regino non tantum retulit Rom. leges, sed etiam multa ex Capitularibus seu Constitutionibus Caroli Magni & Ludovici Pii, quas Ansegisus Abbas & Benedictus Levita in 7. libros satis confuse, non multum antea compilaverant. Eam sequuti sunt Ivo Carnot & Gratianus, nec non etiam Burchardus. Cumque inter eas Constitutiones referant quasdam Ethnicorum Jurisconsultorum leges, dicendum est eas exscribi ex corpore Juris Civilis, quod Justinianus Imperator Christianus edidit; cujus Constitutiones ab Ecclesia recipi & probari ait Hincmarus Remensis. Et observandum est quod cum Abbo Floriac, Abbas in *suis Canonibus, Cap. 11. & 14.* laudat aut exscribit leges, rectissime quidem notat Mabillonius in *Analectis 10. 2.* illud omnino intelligendum esse de Novellis Justiniani; sed addere debuit, secundum versionem Juliani Antecessoris Constantinopolitani, sicut etiam occurrit passim in aliis Canonum Compilationibus.

Cur vero Imperiales Constitutiones ita cum Canonibus exscriptae sint? Rationem hanc affert Sebastianus Brant

tius in praefationem ad Panormiam Ivo-
nis Carnot. Et quia Sancti Patres de
spiritualibus plusquam de temporalibus
differuerant, idcirco ex libris Digesto-
rum, Codicis, Constitutionibus Au-
thenticorum, leges Jurisconsultorum
& Imperatorum interposuit, nempe
Ivo Carnot.

TITULUS VI.

De Iure non Scripto.

Consuetudo est Jus quod moribus
constitutum dicitur, & ex non
scripto descendit l. 32. & 33. ff. de legib.
est Jus quod diuturni mores utentium
consensu comprobati absque ullo Scrip-
to introduxerunt; sed in Jure Cano-
nico Jus non scriptum ex traditione,
& Consuetudine constat. *Can. 8.*
dist. 11. S. Augustinus in *Epist. 118.*
& 119. utramque separat, & ait, *tra-*
ditionē esse regulam aut disciplinam, quae
non scripta, sed tradita toto terrarum or-
be custoditur, & in universa quacum-
que se diffundit Ecclesiā: Nec dubitat
quin ea profecta sit ab Apostolis, qui
eam nobis, per quædam, veluti fideicom,

missa reliquerunt, ait Arnobius *lib. 6. adversus gentes*. Unde S. Basilus *ad Amphilochem cap. 29. Apostolicum* esse ait perseverare in non scriptis traditionibus Ecclesiarum, ait Petrus Venerabilis. *lib. 1. Epist. 2. Et ad quamcumque veneris Ecclesiam, servandi sunt ejus mores, ut vitetur scandalum, atque etiam pro eorum societate, cum quibus vivis* ait Augustinus *in Epist. 86. Nec propter varias illas consuetudines ab Ecclesie pace & unitate recedendum esse, ait Cyprianus in Epist. 75. Cum nihilominus semper una sit fides, universa semper Ecclesia, Stephanus Torn. l. 3. Epist. 8.*

Sed ut Consuetudo servetur, ratione subnixta sit necesse est, & veritati consentanea; Nam inquit Augustinus & Gregorius Magnus, Christus Dominus dixit, *Ego sum veritas*, non etiam, *Ego sum Consuetudo*. Propterea requiritur ut nec sit contra fidem, nec contra Sacros Canones, nec contra bonos mores; & ut diuturno usu comprobata sit, qui forte est 40. annorum. *Cap. 25. Ext. de V. S.* Et aliquando firmata contradicto Judicio *l. 34. ff. de legib.* ac licet in scriptis

redigatur semper tamen ab ipsâ origine dicitur Jus non scriptum sicut & traditio, quamvis consignata sit in libris Sanctorum Patrum.

Denique consuetudo legem imitatur, & quod Jus novum instituit, & quod antiquam legem tollit & abrogat: quod tamen ita intelligendum, si vel potior sit ejus ratio quam legis, vel si ratio legis cesserit, aut deficiat, nec sit amplius Reip. utilis: quamdiu enim ratio legis militat, non ea vis est Consuetudinis ut eam rationem & legem vincat *l. 2. Cod. quæ sit longa Consuetudo*. Quamdiu per causam publicam nihil intervenit *l. 1. Cod. Th. de lon. Conf.* id est, quamdiu Nova quædam publica utilitas non emerit, quæ legem illam abrogari postulet.

TITULUS VII.

De Jure personarum.

OMne Jus quo utimur, (etiam Canonicum) vel ad personas pertinet, vel ad res, vel ad actiones. Cumque hominum causâ constitutum sit, de listaci magendum est hoc li-

bro primo Institutionum : secundo de Rebus seu Bonis Ecclesiasticis , tertio de Actionibus seu Judiciis etiam Ecclesiasticis. Eam divisionem sequutus est Antonius Augustinus Juris Canonici Peritissimus in Epitome Juris Pontificii. Sicut autem in hoc eodem titulo apud Justinianum de potestate & dignitate personarum non agitur, an aliquis sit Magistratus , an Patricius , an Plebeius : Ita & hîc non agitur de iis Majoribus Clericis , qui personatum habent , aut personæ dicuntur suarum Ecclesiarum , quòd eas repræsentent , aut in iis primi sedcant.

Igitur , de Jure Personarum , id est de statu & conditione eorum , qui Juris Canonici communionem habeant, quales sunt Christiani Catholici. *Nam quacunque dicit lex , iis tantum dicit qui sunt in lege , quique jugum Christi non subeunt , nec etiam leges Domini norunt , ait S. Basilius ad Amphilochem cap. 20. Unde Judæi , Ethnici , atque etiam Hæretici nullum Jus capiunt Christianarum litterarum , ait Tertullianus de præscript. adver. Hæret. cap. 34. Ideoque vix pertinent ad Jus Canonicum , nisi ut ab eo declarentur , condemnentur , & ejiciantur.*

Jus Canonicum perindè ac Jus Civile summam seu primam hanc personarum divisionem agnoscit, ut illi omnes Christiani aut liberi sint, aut servi. Nec enim Christus venit mutare condiciones, ait S. Hieronymus *in Epist. ad Ephes. cap. 6.* liberos non fecit de servis, S. Augustinus *in Psalm. 124.* quibus agendi & vivendi regulas dedit: Et post eum Apostolus; sed & Jus illud eos etiam homines pro servis habet, qui alieno dominio contra naturam subjecti sunt. Nam ait Hieronymus ibidem, *non natura servitium dedit, sed captivitas fecit*: Et Theophilactus ad eundem locum, *Deus à principio servilem Conditionem non creavit, sed sicut leges hominum*, quasi cum Romanis Jurisconsultis dicerent: servitus est contra naturam, & à Jure Gentium introducta, quod sæpiùs illa ipsa etiam Ecclesia veneratur, & recipit. *Can. 9. dist. 1.* Unde tot Sacri Canones & de servis privatorum, & de servis publicis, & de servis Ecclesiarum, quos habebant in dotem, sicut & de varia eorum omnium manumissione, seu datione libertatis. Singularem ejus speciem, Constantinus Magnus introduxit,

quæ fuit in Ecclesiâ , & dandi directam libertatem, ac civitatem Romanam. *l. 1. Cod. Th. de Manum. in Eccles.* Eam quoque probarunt Africani Canones. 64. & 82. *in suo Cod.*

Quandonam inter Christianos abrogata sit servitus non satis constat. Ejus adhuc vestigia occurrunt circa sæculum decimum-tertium, in Titulis Decretal. *de servis non ordin. de Conjug. serv. de natis ex lib. ventre.* Quæstionem illam expendit accuratè Bodinus noster *in sua Repub. lib. 1. cap. 5. circa fin.* Et ità breviter rejicienda est eorum opinio, qui asserunt Ecclesiam, præcipuè verò Gallicanam omninò ignorasse servos, de quibus tamen in ejus Canonibus toties agitur, & in ipsis etiàm Decretalibus. Nec alia Manumissionum Exempla illis obtrudere juvat, quàm quæ sunt nostræ Andegavensis Ecclesiæ. Aliud in Ecclesiâ Sancti Albini referunt Petrus Pithæus & Janus à Costa: duo in Ecclesiâ Sancti Laudi (quæ vetustiora esse non possunt) Magnus Bignonius ad Marculum: aliud in Cœmeterio S. Joannis Baptistæ, hodie S. Juliani. Ea plus satis evincunt servos diutius egisse in Gallia: in iis præcipuè tractantur Or-

dinatio & Conjugium, de quibus suo loco.

TITULUS VIII.

De Laïcis.

DIximus de servis inter Christianos, quatenus pertinent ad Jus Canonicum. Nunc de liberis hominibus : Inter eos Jure Civili multæ sunt differentiæ, aut enim sunt Ingenui aut Libertini. Sed rectissimè Magnus Bignonius ad formulas Marcus notat Ingenuitatis & Libertinitatis differentias in Ecclesiâ, sensim abjisse in consuetudinem : diutius quidem remanserunt Liberti & Patroni. *Can. 5. dist. 54.* sed Libertinitatis conditio in usu esse desit, præcipuè verò cum manumissio fieri cœpit in Ecclesiâ.

Sequitur ergo alia divisio personarum, quod omnes Christiani Catholici, sunt aut Laïci, aut Clerici. Sicut autem Justinianus tùm primùm agit de potestate dominorum in servos, quod ea sit à Jure gentium ; Et postmodum de patriâ potestate, quam facit Jus Civilis : Ita & prius agendum de Laï-

cis , à quibus etiam incipit Author Constitutionum Apostolicarum: quamvis enim iis Clerici præstent in Ecclesiâ , Naturæ tamen & Convenientiæ ordo methodum illam postulat. Cum & quilibet homo nascatur Laïcus, ait Joan. Gall. *quæst.* 30. sed ex accidenti Clericus fiat ; sicut aliquis est homo, antequàm Imperator, *Tertull. Apolog. cap.* 30. atque etiàm valdè convenit post generalem titulum *de Clericis*, sigillatim καὶ ἀκολουθῶς plures alios sub-
jicere, qui ad eundem tractatum pertineant.

Fortè quidem nascentis Christianismi temporibus, fideles omnes dicebantur Clerici. Hoc subindicare videtur ea ipsa notatio verbi. Nam est à verbo Græco κληρὸς, quod est fors & hæreditas: omnes autem fideles sunt consortes & cohæredes Christi, unde & promiscuè dicuntur Clerici *in Ep. i. S. Petri*. Ità tamen, ut ex iis quidam essent ἐν τῇ φωτὶ ait Apostolus *ad Coloss. cap.* 1. in lumine, in cognitione Christi, ad quam solam vocati erant, quidā Clerici διακονίᾳ Ministerii, *Actar. cap.* 1. quod præter cognitionem, Sacrum aliquod Ministerium haberent in Ecclesiâ.* Sed cum postquàm ejus

authoritas differentiam constituit inter plebem & Ordinem, duo prodierunt genera Christianorum, ut alii generis sibi nomen vindicent, & specialiter dicantur Clerici, alii verò Laïci, quòd sint ex populo, à verbo Græco λαοίς, quod est populus, *Can. duo sunt. 12. quæst. 1.*

Cum autem ubi tres sunt, etià Laïci, Ecclesia ibi sit, ait Tertullianus, nec ejus leges solis Clericis, sed omnibus Fidelibus scriptæ sint, unicuique in eodem ordine, in quo Deus eum instituit, *lib. 2. Can. 7. Paris. Concilii sub Ludovico & Lothario*: In multis Conciliis speciales quidam Canones pro Laïcis editi sunt; Et ità pertinent etià ad Jus Canonicum: Ideòque Martinus Bracarensis, Burchardus, Ivo, & alii de iis seorsim quosdam titulos habent in suis Canonù Collectionibus, sicut & Photius & Harmenopolus in *Epitome Canonum sectio 5.* Constat verò eos diversarum esse conditionum *cap. 5. Cabilon. Concilii sub Carolo Magno.* Et ut innotescat quid juris obtineat in iis singulis, Ivo Carnot. in Decreti sui parte decima sexta eorum causas & officia expendit. Burchardus Wormac. librum 15. Decretorum generalitèr

inscripsit *de Laïcis*, & illud ejus argumentum præmittit. *Hoc Libro de Laïcis omnis conditionis tractatio instituitur, tam de iis qui præsumt ut Imperatoribus, Regibus, Principibus, quàm de his, qui horum imperio subiecti sunt.* Gratianus multa passim de iis omnibus interferit. Sed hîc breviter expendendæ sunt tres eorum Classës, ut alii sint Principes, alii Honorati, alii Vulgares, aut Plebei, quos omnes ad suam curam pertinere volunt Sacri Canones.

Et primò quidem nulla lex, nullæ religio tantùm tribuit Imperatoribus & Regibus, quantùm Christiana. Undè cùm caverunt Apostoli, *ut omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*, S. Chrysostomus addit *vel etiàm Episcopus, vel etiàm Pontifex.* Cùm admonet Apostolus *nos Principibus & potestatibus subditos esse, & dicto obedire*: Isidorus Pelusiota lib. 1. *Epist.* 48. *ad quemdam Presbyterum*, Jubet ei obedire Presbyteros, qui tenet Imperium, modò nihil detrimenti ad pietatem afferat. Et hinc nihil frequentius in Sacris Canonibus, quàm obedientia Regibus debita, etiàm ab Episcopis.

Secundò Reges cognoscunt de rebus

ad Ecclesiasticam disciplinam pertinentibus. Hinc de iis tot Constitutiones & Capitularia Regum nostrorum: Sacri Canones & Sancti Patres docent, Ecclesiam duplici potestate gubernari, Pontificiâ & Regiâ, ut Pontifices & Reges Ecclesiasticam disciplinam tueantur, & regant: Cum Regius Propheta dixit, *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus*, Petrus Blesensis in *serm. 33. illud accipit de Ecclesiâ & Ecclesiasticâ disciplinâ; Nam non est Regis aliquid novi statuere de fide*, ait Gregorius VII. *ad Ducem Venetiarum.*

Tertiò Clerici subjacent Regiâ Jurisdictioni, ut videbimus libro tertio.

Quartò Principes tuentur & curant Ecclesiastica bona: de iis, eorumque controversiis cognoscunt, & leges condunt, ac Summi Pontifices fatentur Christianissimum Regem in temporalibus nullum habere Superiorem: quod omninò etiâ in iis obtinet, quæ sunt Ecclesiæ. Carolus Calvus in suis Capitulis ait, res Ecclesiæ Regibus commissas esse ad tuendum & protegendum. Electiones Episcoporum & Abbatum fieri non possunt absque eorum consensu, Sede vacante omnia

omnia ferè Beneficia Ecclesiastica conferant; quæ omnia suis quibusque locis enucleabuntur.

Ac tandem cùm Christus Dominus agens de tributis, *reddi jussit Cæsari, quæ sunt Cæsaris*, constat Ecclesiam subesse Principibus vel etiàm quantùm ad rem tributariam, nisi ab iis reddatur immunis: Ita tamen ut eam agnoscere non teneatur ex quotidianis, eleëmofynis: Nam Christus Dominus ex iis Cæsarianum tributum solvere noluit, ut docet S. Hieronymus *ad Math. c. 17. in fin.* sed cum Clerici per jura Regum magnas possessiones habere ceperunt, non possunt ut Regi de iis obsequium & auxilium non exhibeant, ait Hincmarus Remensis *in Epist. 9.*

Sunt etiàm Honorati, qui nempe honores, seu Magistratus gerunt, aut gesserunt, dicti passim Civitatum Primates, juncti cum Senatoribus & locupletioribus apud S. Ambrosium.

Sanè sub Imperatoribus Ethnicis jubeat Ecclesia, ut Christianus eâ se abstineret, quandiu gereret Duumviratum seu Magistratum Municipalem *Can. 56. Illiberit. Concilii*: aut utique cogebat eum accipere litteras comminatorias.

Primi Arelatensis Concilii Can. 7. tùm quia Imperatorum idololatriæ communicare videbatur, qui ab eo Magistratum accipiebat, ait Tertullianus *in lib. de idololatriâ*: tùm quia tempore sui Magistratus quædam facere tenebatur, quæ propiùs ad Idololatriam accedebant. Sed cum Pax Ecclesiæ data est, semper ea coluit & honoravit Magistratus tanquàm Dei Ministros, quorum ope & præsidio in dies egere potuit. Nec tantùm eos: sed etiàm procures & principales Civitatum, *C. 97. in Cod. Can. Eccles. Afric.* qui sæpius Prælatorum Electionibus & Conciliis etiam Oecumenicis adfuerunt olim.

Tertiò in Ecclesia est multitudo (câ voce utuntur acta Apostolorum) sunt vulgares aut plebei homines. Olim etiàm ad Electiones Prælatorum admissi videntur. Jubent passim sacri Canones, ut erudiantur; eoque pertinet totus liber primus Constitut. Apostol. Quod etiàm fusiùs exequitur Jonas Aurelianensis Episcopus *in libris de laicali Institutione*. Ut Ecclesiam colant, ejus Præcepta servant, & potissimum ut ea curet, nè à potentioribus vexentur & opprimantur.

Ac tandem Virgines, Mulieres & Vi-

duas ad sacros etiam Canones pertinere docent omnes laudatores eorum Collectores Græci & Latini. Ac licet cavendum doceat S. Hieronymus *lib. 2. in Esaïam cap. 3.* Ne dominantur in Ecclesiis, & de Sacerdotali gradu favor judicet feminarum; attamen in iis non uno gaudent honore: pleraque Jura & munia iis concessa sunt, ut vel etiam viris aliquandò præsent; quâ de re videndus omninò Petrus Abælardus *in Epist. 1.*

TITVLVS IX.

De Clericis.

EX omnibus Christianis, in Ecclesiâ potiores ubique sunt Clerici. Undenâm ea denominatio, dictum est suprâ. *In Cod. Th.* passim atque in quibusdam Canonibus dicuntur Ecclesiastici, quòd seruiant Ecclesiis, *l. 104. eod. Cod. de Decu. Et in l. 29. Ibid. de Epif. Eccles. & Cler.* sed & Christiani simpliciter ponuntur pro Clericis *in l. 50. eod. tit. de Decur.* Fortè propter votum Christianæ legis *l. 16. eod. Cod. de Epif.* vel ut legit Gratianus, Christianæ Religionis, quod hi præ cæte-

pen. Ext. de Cler. Conjug. Guillelmus Neubrig. *lib. 4. rerum Angliæ* *Laici estis*, inquit, *si non potestis intelligere vim Verbi.* Accursius noster *ad l. solent. ff. de Off. Procons.* ait, Proconsulem uti debere consilio prudentum, cum sit Laïcus, id est imperitus: de iis Clericis non agitur in hoc tit. sed de iis qui propriè ita dicuntur.

Hi aliquando generaliter accipiuntur, aliquando specialiter. Cum generaliter, illi omnes dicuntur Clerici, qui sunt ministri Ecclesiarum, ait Severus Sulpitius *lib. 1. Sacra histor. qui divino cultui ministeria religionis impendunt. lib. 2. Cod. Th. de Ep. Eccles. & Cl.* Eoque generali nomine ipsos etiàm Episcopos venire scribit Sydonius Apollin. *lib. 4. Epist. 24.* usque ad Ostiarium, & alios id genus, qui omnes simul recensentur in Canone, ut loquuntur Nicæni & Chalcedonensis Concilii Patres, id est in Catalogo sacerdotali. In matriculâ Ecclesiæ veniunt etiam illi omnes, qui vel sunt in Gradu, vel in ministerio. Generalem hanc Clericorum divisionem affert S. Basiliius *ad Amphilochoium. Can. 51.* Eamque probat *Canon. 2. Chalced. Concilii.* In gradu, qui nem-

pè ordinantur per manus impositionem, puta Episcopus, Presbyter, Diaconus, Balsamon addit Subdiaconum: In ministris, qui propriè non dicuntur ordinari, sed tantum promoveri per solam signationem Crucis, orationem, & benedictionem, quales sunt, inquit Balsamon, Lectores, Cantores, Janitores, Oeconomi; & similes, qui nempe apud Græcos propriè non erant Clerici, sed tantum erant in ministerio. Et ideo tantum dicuntur Clerici, quia sunt in eorum aut Ecclesiæ matriculâ. Ac tandem continentur etiâ & Sacrati & Insacrati Clerici, Majores & Minores, Sæculares & Regulares: qui omnes quales sint mox videbimus.

Specialiter accepti Clerici aliquandò Inferiores tantum continent, ut passim occurrit in *Laodicenâ Synodo*: qui simpliciter dicuntur ministri apud Optatum Milevitanum *lib. 1. contra Parmenianum*, & simpliciter Clerici, ut in *l. 7. Cod. Th. de Episc.* aliquandò continent omnes planè Clericos, exceptis Episcopis, ut in *cod. tit. utriusque Cod. de Episcopis & Clericis*. Non quòd Episcopi non sint Clerici, sed quòd cum sint eorum Apices & Principes,

ait Optatus *Ibidem*, ab iis meritò distinguuntur : sicut in Civili politiâ Princeps non reponitur inter Magistratus, quia, inquit Ammianus, celsior est omni Magistratu. Ex utrâque illâ Clericorum acceptione sequitur, quòd cum aliquid generaliter de Clero vel Clericali ordine constituitur, illud etiâ ad Episcopos pertineat, non etiâ cum specialiter aliquid statuitur de Clericis.

Majores autem & Minores Clerici vel ab ordine vel dignitate dicuntur, ordine, putà, Episcopus, Presbyter, Diaconus passim dicuntur Majores, & ideo primi sunt *in l. 24. Cod. Th. de Epif.* quòd superiorem locum habeant in Ecclesiâ, & in Canone *l. 10. eod. Cod. de fide instrument.* Sunt etiâ Minores ab ordine qui dicuntur Ministri Inferioris loci *in l. 41. Cod. Th. de Epif.* Quinam illi sint dissident Græci & Latini, ut suo loco videbimus : à dignitate, sic Episcopus est Antistes Primi gradus, Archidiaconus est Antistes Secundi. Apud Sydonium Apollin. *lib. 4. Epist. 11, & 25.* Apud eundem Optatum Episcopi sunt Principes & Apices omnium Clericorum; Presbyteri sunt in secundo gradu; Diaconi

in tertio ; alii sunt Ministri. Qui dignitatem habent in Ecclesiâ , dicuntur Majores Clerici , & iis Minores debent obedientiam , de quâ in titulo Decretalium *de majoritate & obedientiâ*.

Denique sunt sæculares & regulares Clerici. Olim quidem Monachi plurimum differebant à Clericis , ut suo loco videbimus ; sed cum ad Clericalem ordinem promoveri cœperunt , invaluit ea divisio. Sæculares sic dicuntur , quòd non sint omninò extramundum , ait Glossa *ad tit. de Regular.* quod Veteres etiàm Christiani sæculum dixerunt , seu quia currentis temporis desideria & studia non omninò reliquerint : Regulares , quòd à sæculo remoti sub certâ regulâ vivant. Et hinc sæcularia aut regularia Beneficia , quæ his aut illis Clericis deputata sunt.

TITULUS X.

De ordinatione Clericorum.

Sicut Christiani non nascuntur , sed fiunt , ait Tertullianus *de testimonio*

anima, *Cap. 1. in fin.* putà per Baptismum. Undè cùm *Apolog. cap. 17.* animam vocat naturaliter Christianam, hoc nihil aliud est quàm ab ipsamet natura Christianæ legis mente, principiis, moribus & regulis imbutam, atque etiam de unitate Dei certiore: Ita & Clerici non nascuntur, sed fiunt, ait Innocentius I. *In Ep. 3. cap. 3.* quilibet homo nascitur Laïcus, & ex accidenti fit Clericus, ut jam olim diximus, putà per sacram Ordinationem. Ea distinguitur ab Ordine: hic est Sacramentum; Ea verò actus, quo illud confertur. Dici potest etiam ordinem esse statum illum in quo aliquis per eam ordinationem constituitur. Grammatici volunt propriè sacerdotes creari. Nec verbum illud ullâ ratione mutari posse ait Servius *ad 7. Æneid.* sed tamen vetustiores Sacri Canones dicunt Ordinari sacerdotes. Ac licet ea ipsa ordinatio sit plane spiritualis, attamen Principes de iis statuunt qui possint Ordinari vel non, & de eorum numero, passim *in Cod. Th. in Nov. Justiniani, & in Capitularibus Regum nostrorum.*

In Jure Canonico est Ordinatio Ecclesiarum, est Ordinatio Sacerdotum,

aliorumve Clericorum. Prior nihil aliud est quàm administratio & institutio Ecclesiarum, ut etiàm apud Leonem magnum *in Epistolis*. De eâ non agitur in hoc titulo; sed tantùm de alterâ, quæ est actus legitimus, quo Prælati alterum ex Ordinibus Ecclesiasticis alicui confert. Actus legitimus, id est valdè sollemnis, quique non nisi multis solemnitatibus à Jure Canonico præscriptis expediri potest. Prælati, adde cum Jurisconsultis in simili, qui legis actionem habeat, id est, qui ex Sacris Canonibus Ordinare possit. Eam Græci Canones vocant *χειροτονία*, Latini manus Impositionem, quæ propriè est ordinatio, consecratio: sic dicta, quòd Pontifex manus extendat & imponat homini Ordinando, ait Zonaras *ad Can. 5. Laodicensis Synodi* apud Justellum. Eamque Apostoli & eorum successores habuerunt à Sanctis Hebræorum Patriarchis, qui passim eâ utebantur in Benedictionibus liberorum, Sacrorum Ministrorum, Ducum, populi, & Hostiarum.

Multa sunt igitur sollemnia Ordinationum. 1. Ut fiant in Ecclesiâ, in medio Ecclesiæ, ait Theophilus Alexand. *in Edicto suo Can. 6.* quia in-

quit Balsamon, per mysticas preces peraguntur; quæ omninò in Ecclesiâ faciendæ sunt. Et ideò accusatus dicitur Chrysostomus, quid absque altari Presbyteros & Diaconos ordinaverit; apud Photium *in Bibliot. Cod.* 59.

Faciendæ sunt etiàm publicè. Olim quidem, fervente persecutione, privatim, & aliquando in privatis domibus fiebant, ut palàm est, ex Epistolis S. Cypriani 45. 52. 68. Sed cum pax Ecclesiæ data est, placuit eas fieri in præsentia omnium Clericorum & fidelium Laïcorum. *Can. 3. dist. 75.* ut qui adesse poterant Electioni Episcoporum, Ordinationi Presbyterorum adessent, quæ aliquando etiàm ad populi petitionem fiebat *l. 6. Cod. Th. de Ep. & Cl.* Nec tamen fieri poterat in præsentia eorum qui audiunt, ut est *in Can. 5. Laodicensæ Synodi*: Id est eorum Catechumenorum, qui nondùm satis eruditi, audiebant tantummodò Verbum Dei, nec dum petebant baptismum. Ratio ea erat tùm quia nondùm constabat utrùm futuri essent ex Fidelibus, tùm quia sæpius à populo pleraque indigna de Ordinandis dicebantur, dum Prælati ab eo vitam & mores eorum inquirebat, quod indecorum

fuiſſet , & aliquandò in opprobrium Cleri. Semper tamen palàm faciendæ erant Ordinationes , non clàm, non furtim. Undè accusatus adhuc dicitur Chryſoſtomus ibidem quod ſine teſtibus feciſſet Ordinationes.

Tertiò in iis accuratè inſpiciendum eſt tempus illud , quo haberi poſſint. Et hinc Bonifacius Mogunt *in Epist.* 142. ait legitimis temporibus & diebus Ordinandos eſſe Sacerdotes. Apud Anaſtaſium Biblioth. plures occurrunt Ordinationes variis temporibus habitæ à Summis Pontificibus. Sed Leo Magnus *in Epist.* 4. cap. 6. *Editionis ult.* damnat eos , qui ſolo die Dominico Episcopos Ordinabant , & quolibet die Presbyteros & Diaconos : Et addit illud eſſe contra ſacros Canones & traditionem Patrum : Utrique nullos Canones laudat , quia fortè in eam rem nulli adhuc erant eo tempore, ideoque ſolam traditionem laudat *in Epist.* 11. cap. 1. Cum autem ait Ordinandos non eſſe Presbyteros niſi Dominico die , hoc nullo modo probat ſingulis diebus Dominicis olim factas fuiſſe Presbyterorum Ordinationes , ſed tantùm iis diebus faciendas eſſe.

Olim etiam Presbyteri & Diaconi

ſæpius Ordinari ſolebant die Paſchæ, Leo Magnus *in Epift. 11. ejusdem Edit.* Sed poſtmodum ſacri Canones voluerunt Ordinationes quater in anno fieri: videlicet Jejunio menſis quarti, putà Junii; ſeptimi, putà Septembris; decimi putà Decembris; (nam olim annus etiam apud Chriſtianos à menſe Martio incipiebat) & quadrageſimalis initii. *Can. ult. diſt. 75.* Fieri etiam cœperunt Sabbato à cujus Veſpere initium diei Dominicæ ducitur, ut ita Jejunii à Jejunantibus Ordinentur *d. Can. 4. Ibid.* Cum enim Apoſtoli Paulum & Barnabam miſſuri ad prædicandum Evangelium, Jejunantes & orantes iis manum impoſuiſſe dicantur, placuit non Ordinari Presbyteros & Diaconos, præterquam ſolemni præmiſſo Jejunio, quod ità diſtributum eſt per totius anni circulum, ut iis temporibus obſervetur, quibus fiant Ordinationes *d. Can. 4. & 6.* Et hinc Jejunia quatuor temporum. Sed Minores Ordines aliis diebus Dominicis aut feſtivis conferri poſſunt uni vel duobus *Cap. 3. Ext. de temp. Ordin.* ſicut & Majores extrà illa tempora ex diſpenſatione Summi Pontificis; at ſi quis aliorum ex Majoribus Ordinibus ex-

tra tempus illud Canonicum absque illa dispensatione acceperit, ipsum quidem Characterem accipit & ordinem, sed ab ejus executione suspenditur, donec à proprio Episcopo restitutus fuerit, *Cap. pen. Ibid.*

Sic etiam cùm Apostolus discipulum suum monuerit, ne citò manum imponat, Sacri Canones voluerunt statim non Ordinari Neophytos, id est eos qui vel recens baptisati sint; vel recens Ordinati, ne citò ad Superiores Ordines ascendant, ait Innocentius I. *in Decretis cap. 32.* Sed ut longiora quædam Interstitia seu Intervals servare teneantur; & ita in quolibet ordine diutiùs erudiantur & ministrent. Justinianus *in Nov. 6. & 123.* indicat variasse tempus illud, quo Ministrandum erat in quolibet ordine, Siricius, Zozimus, & Gelasius in suis decretis severè observari voluerunt ea Intervals, quæ sæpius fuerunt quinque annorum *Can. 2. & 3. dist. 77.* Concilium Trid. *Sess. 23. de ref. Can. 11.* annum statuit.

Præterea Gregorius Magnus *lib. 7. Reg. Epist. 110.* ait ordinate ascendendum esse ad Ordines, non etiam per saltum, quò pertinet tit. 1. *Decretal.*

de Cler. per salt. promot. Verba illa (per saltum) jam occurrunt in Decretis Siricii *cap.* 13. si nempe aliquis, omisso medio, Superiorem ordinem accipiat, putà Subdiaconus omisso Diaconatu, fiat Presbyter. Accipit quidem Sacerdotii ordinem & Sacramenti sanctitatem, ait Ivo Carnot. *in Epist.* 224. ult. Edit. sed ab ejus Ordinis exercitio suspendendus est. Ivo *Ibid.* & *in Ep.* 185. disciplinam hanc statuit, ut, si in eo servaretur & teneretur Canonum & Iustitiæ rigor, nec ei permitendum esset in acceptis inordinate Ordinibus ministrare, sed ab iis omni tempore suspendendus esset: Nec ad Superiores Ordines promoveri posset. Lanfrancus Cantuar. *in Epist.* 21. & 22. scribit ei auferendum esse ordinem inordinate acceptum: sed rectissime, Dacherius addit, quantum ad exercitium. Nec in Sacerdotio ministrare potest, nisi ex dispensatione proprii Episcopi. *Can. sollicitudo. dist.* 52. hodiè ex Concilio Trident. desideratur Summi Pontificis autoritas, si quidem Ordinatus ille per saltum in eo Superiori ordine ministraverit. Sed & antequàm ea dispensatio concedatur, prius est ut accipiat omissum Or-

dinem, & peractâ pœnitentiâ in Superi-
 ori ministret, ut ibidem docent e-
 tiâm Ivo & Lanfrancus.

Denique ad tempus Ordinationis
 pertinet adhuc ætas Ordinandorum,
 quæ sæpiùs variavit. Siricius in *Can.*
quicumque. dist. 77. voluit eos etiâm
 qui ante pubertatis annos baptisati fue-
 rint, sociari posse ministerio Lecto-
 rum: postea fieri Acolythos & Subdia-
 conos, usque ad trigesimum ætatis an-
 num (ut habent optimi Codices) quo
 Diaconi ordinentur, & in eo ordine
 ministrare usque ad trigesimum quin-
 tum, quo tandem Presbyteri fiant:
 quòd etiam probavit Justinianus in
Nov. 123. Idem ferè Zozyms in
Can. in singulis. Ibid. Sed quem à
 Gratiano valde interpolatum fuisse no-
 tant Romani Correôtores: præcipuè
 verò ubi habet *Acolythum & Subdia-*
conum fieri ætatis anno decimo quarto,
cùm tamen integrum Decretum ha-
beat, Eum qui ab infantiâ nomen de-
derit Ecclesiasticis ministeriis, debere in-
ter Lectores perdurare usque ad vigesi-
imum ætatis annum. Sed cùm invaluit
 parentes Ecclesiæ offerre posse suos li-
 beros adhuc Infantes, placuit iis etiâm
 Minores ordines cum tonsurâ conferri

posse, qui egressi sint Infantiam, quæ septennio concluditur, ait Glossa *ad Cap. ult. ext. de temp. ord. & ad Cap. ult. Ibidem in Clem.*

Ac tandem Næocæsar. Concilium *in Can. 12.* voluit Presbyterum ordinari posse trigésimo ætatis anno, quia Christus Dominus eâ ætate baptisatus est, & docere cœpit. Et postea placuit, urgente necessitate, putâ si ejus ætatis homines desint, ordinari posse Presbyterum anno vigésimo - quinto; *Can. ult. dist. 78.* Et apud Bonifacium Mogunt. *in Ep. 142.* quod versum est in assiduum usum ex Concilio Vienneusi, & quidem eâ ratione quam observat Glossa: quia cum Alexander III. in suo Lateran. Concilio statuit Paræcialem Ecclesiam iis conferri posse, qui attigerint vigésimum quintû ætatis annum, *cap. cum in cunctis. 7. §. Inferiora. Ext. de Elect. & Elect. potest.* Et Innocentius IV. in suo Lugdunensi, cum, cui collata sit ea Ecclesia, intra annum ab eâ collatione promovendum esse ad Sacerdotium, *Cap. licet 14. Ibidem in sexto.* Eveniebat ut qui vigésimo-quinto ætatis anno eam Ecclesiam obtinuerat, intra annum Sacerdos Ordinari non posset,

cùm ad hoc desideraretur trigésimus ætatis annus : Ideo Clemens V. in suo Viennensi voluit Clericum Ordinari posse Sacerdotem anno vigesimo quinto ætatis anno, ut qui eo adeptus sit Paræcialem Ecclesiam, eo etiam ad Sacerdotium promoveri possit. Hoc etiam probat Tridentinum Concilium, & addit Subdiaconum Ordinari posse anno vigesimo secundo, & Diaconum vigesimo tertio. Dispensationes ab ea ætate à certis etiam Ecclesiæ sæculis incognitæ non fuerunt: adde *titulum 16. lib. 2.*

Quartò solus Episcopus Presbyterum Ordinare potest, olim quidem Presbyteri dicebantur etiam Episcopi, ut suo loco videbimus: sed statim invaluit eos ita distingui, ut Episcopi Superiores sint Presbyterorum. Et inter eos constituta est ea insignis differentia, ut Presbyterorum Ordinatio solis Episcopis reservata sit propter authoritatem, ait Isidorus *lib. 2. de div. off. cap. 7.* id est, jure dignitatis Episcopalis ab uno Episcopo ordinandus est Presbyter, *Apostolorum Can. 1.* & quia uni subjectus est, & quia inconvenienti etiam esset Episcopos hinc indè vagari propter frequentiores Pres-

byterorum Ordinationes. Cumque omisissent à quo Episcopo, Nicænum Concilium *in Can. 16.* addidit à proprio Episcopo, Dionysius Exiguus omisit Verbum illud (proprio) quod tamen habent omnes Nicæni Codices ; & statim retinuit Sardic. Concilium *in Can. 15.*

Non constat quis ille sit proprius Episcopus, sed videndum an agatur de ordinando Laïco, an de eo Clerico, qui jampridem quosdam minores ordines acceperit. Si de Laïco, ordinandus est ab originis Episcopo seu ejus Diœcesis, in quâ natus est *Can. 5. Carthag. Concili sub Julio. I.* qui quidem Canon ad eam definitionem confirmandam non satis aptè laudat Sardic. Concilium; quippe quod non ad Laïcum pertineat, sed ad Clericum. Si de Clerico agatur: vel adhuc in sua Diœcesi manet, vel mutavit domicilium. Primo casu Episcopus originis, proprius est ejus Episcopus. Secundo, si Episcopus novi domicilii non satis eum cognoscat, non prius eum ordinare potest, quàm si ab originis Episcopo petierit & acceperit, qualis sit ille Clericus, & an dignus qui Ordinetur. *Can. 8. primi Arausiaci Conci-*

lii: Nam si probè cognita sit ejus fides, vita & sanctitas ab Episcopo domicilii, vel etiam ignorante originis Episcopo, recte ordinari potest, ut de S. Martino, Ambrosio & aliis legitur.

Olim etiam primæ Ordinationis Episcopus habebatur quasi proprius Episcopus. Ut qui Minores Ordines à quodam Episcopo accepisset, alios ab eo accipere teneretur, quasi per primam hanc ordinationem proprius cœpisset ejus esse Clericus: quâ de re disputat S. Augustinus in *Epist.* 140. & 141. Ratio ea erat quia prior ille Episcopus Clericū illum ordinare non potuit, nisi ad aliquam Ecclesiam suæ Diœcesis. Et hinc forte Bonifacius VIII. in *cap. pen. de temp. ord.* addidit cum etiam haberi proprium Episcopum, in cujus Diœcesi Ordinandus Beneficium Ecclesiasticum habeat. Adde forsan & ejus Episcopo cognitus sit: vix enim ordinari possunt ignoti. *Can. 19. Toletan. Concilii quarti.* Ideò verò sacri Canones adeò proprium Episcopum desiderant, & quòd non alius Diœcesanos suos meliùs cognoscere præsumitur an digni sint, & quod nec baptismo, nec confirmatione, nec alia re magis extenditur & innotescit Episcopalis potestas, quàm ordinatione nul-

la re magis Clerici uniuntur Episcopo, ejusve potestati subjiciuntur quàm ordinatione: nam Episcopi contendunt eos esse suos & sibi subditos, qui ab iis ordinantur, ait S. Hieronymus in *Ep. ad Jo. Hierosol.*

Addunt sacri Canones, nisi consentiente proprio Episcopo; & consensus ille omninò exprimat in litteris dimissoriis, quæ sic dicuntur quod proprius Episcopus in iis Clericum suum è potestate suâ dimittat, eumque committat alienæ Ordinationi. Dicuntur etiam cõmendatitiæ, quòd in iis asseratur dignus, qui ordinetur. Sic ut verò proprius Episcopus Clericum suum ordinare non tenetur invitus, ubi eum habet omninò indignum: ita nec ei dare litteras dimissorias. Utrumque illud adstruit S. Augustinus in *Epist.* 137. & Congregatio Cardinaliũ asserit à Concilio Tridentino *sess.* 14. *de ref. Can.* 1. abrogatum fuisse *cap.* 4. & 5. & ejus glossam *ext. de temp. ordin.* & ademptam esse appellandi facultatem à recusatione proprii Episcopi, quia quilibet Episcopus potestatem habet suæ Parœciæ pro suo quisque studio ac religione, ut ordinet Presbyteros & Diaconos *Can. 9. Antioch. Synodi.*

Quinto, cum jussit Apost. 1. *ad Tim.* cap. 3. ut Ordinandi probentur primùm, sacri Can. voluerunt non prius Ordinari Clericum; quàm examinatus fuerit, *Can. 9. Nicani Concilii Can. 13. Laodic.* Eoque pertinet titulus Decretal. *de Scrut. in Ord. Fac.* in quibus consistat illud examen; repetendum est ex *Can. 11. Nannet. Concilii* quem exscribit Gratia. *in Can. quando Episcop. dist. 24.* Præcipue verò inquirendum est, an ille sit irregularis, seu an habeat necne qualitates illas, quæ à sacris Canonibus in Ordinando desiderantur. Quod hîc fortè postulare tractatum de irregularitate sed cum rejicimus ad finem libri tertii, cum ea propiùs accedat ad censuras Ecclesiasticas.

Denique cum Apostolus 1. *ad Corinth. cap. 7.* jubeat ut unusquisque in quâ vocatione vocatus est, in eâ remaneat, semper sacri Canones voluerunt, ut Clerici ad certum titulum, ad certam Ecclesiam ordinentur. Juris illius vestigia jam pridem extant *in Can. 18. Ancyranæ Synodi & in Can. 13. Næocæs.* sed cum plures ordinati Clerici non alligarentur certis Ecclesiis: Chalced. Concilii Patres. *In Can. 6.* decreverunt neminem Ordinari posse absolutè. Id est,

non relativè ad aliquam Ecclesiam. Et ita Urbanus 2. in *Can. Sanctorum*, dist. 70. absolutam Ordinationem vocat eam, quæ sine titulo facta sit; & olim Ecclesias dictas fuisse titulos constat à titulis Martyrum, quibus erant dedicatæ, ut videre est in *Hymno S. Prudentii de S. Vincentio*. Quodque Chalced. Concilium prohibeat aliquem absolutè ordinari, sequentes Canones dixerunt neminem ordinari absque titulo, ne Clerici erronei essent aut vagantes, cum alicui Ecclesiæ deservire tenerentur.

Verùm hodie duplex constitui solet titulus, Ecclesiæ, Monasterii, & Patrimonii. Ecclesiæ olim solus erat. Monasterii, cum Monachi essent omninò Laici, vel alter ex iis Ordinabatur Sacerdos, vel etiam alius Sæcularis Clericus, qui in sua ordinatione addicebatur eorum Monasterio, ut in eo sacra faceret, iisque administraret Ecclesiastica Sacramenta. Nilus Eremita in *Narratione* 4. & Palladius in *Lausiaca* cap. 7. ac tandem titulus patrimonii, ut si quis Clericus haberet patrimonium, eo uteretur pro titulo, sacris Canonibus incognitus erat, vel etiàm Chalcedonensibus: sed forte invaluit circa tempus Alexandri III. cap. 4. ext. de *Præb.* Et apud Ste-

phanum Tornac. ejus æqualem in *Epist.*
12.

Addit Chalced. Concilium, qui absolute Ordinatus sit, eum vacuam habere manus impositionem. Id est non habere Ordinem, & in sæculo remanere, ait Zonaras: ejus ordinationem esse irritam, ut ex versione Dionysii Exigui habet Urbanus II. *In d. Can. Sanctorum.* Lateran. Concilium sub Alexandro III. admisit eam ordinationem ut validam, & voluit ut Episcopus qui eum Ordinavit, eum alere teneretur, donec aliquod beneficium ei contulerit *d. cap. 4.* Solus Pontifex derogare non poterat Chalced. Concilio & quidem generali; sed aliud etiam Oecumenicum ei derogare potuit propter Ecclesiæ utilitatem ut docet Yvo in *Prologo Decreti* ac tandem Chalcedon. Concilium ad minores etiam Clericos pertinebat, ut nec absolute possent Ordinari ut notant Zonaras & Balsamon: sed Lateranense constitutionem illam restrinxit ad Presbyterum & Diaconum, ut iis exceptis, alij omnes Clerici absque titulo impunè possint ordinari. Eoque pertinet omnino *eadem Epist.* 12. Stephani Tornac.

TITULUS XI.

De Electione.

Balsamon *ad Can. 3. Nicæna Synodi* ait Electionem Episcoporum propriè dici, abusivè Presbyterorum, qui per Ordinationem fiunt. Electio est unius de multis acceptio, ait Fulbertus Carnot. *in Epist. 61.* Sicquè de illius substantia est, ut de multis fiat, non etiam à multis: nam & solus Moyse Aaronem elegit, & unus Christus Dominus Apostolos & Discipulos. Unde cum Rex hodie nominat Episcopum, vera est electio, cum ille sit caput populi, & S. P. Synodum repræsentet. Ea descendit à lege divinâ, ait S. Cyprianus *in Ep. 68.* non quòd ullum extet divinum præceptum de Prælati eligendis, sed quòd divina exempla, quæ in sacris paginis occurrunt, Electionem Juris Divini faciant.

Sub ipsis Apostolis Electio fiebat ab universa ecclesia, à multitudine, & communi fidelium consensu, *Actuum cap. 1. & 6.* Author Constitutionum Apostolicarum *lib. 8. cap. 4.* Apostolicam hanc Constitutionem exscribit,

ut ille ordinetur Episcopus, qui ab universo populo Electus fuerit. Origenes in *Homilia. 6. in Leviticum* meminit popularis ejus electionis, & S. Cyprianus in *ead. Ep. 68.* ait eum esse ordinem ecclesiæ universæ; ut Electiones fiant de suffragio universæ fraternitatis, id est Clericorum & Laïcorum: ita tamen ut populus propriè non haberet suffragium; sed solum testimonium; cujus solius meminit Apostolus 1. ad *Timoth. cap. 3.* Tertullianus in *Apolog. cap. 39.* & hinc Leo Magnus in *Ep. 84. 92. & aliis* ad electionem Episcoporum desiderat suffragia Clericorum; & testimonia populorum; vel etiam eorum petitionem, de quâ in *l. 49. Cod. Th. de Decur.* quod planè indicat populū non habuisse votum aut suffragiū: Uade illud Gaufridi Vindoc. Laïci Episcopum petere possunt, eligere non possunt, in *tract. de ordin. Episcoporum.* Et ideo Cyprianus præsentiam & testimonium populi desiderat, quia singulorum vitam plenissimè novit, ut eo præsentem, digni eligantur.

Hoc etiā Nicæni Concilii temporibus itā obtinuisse constat ex ejus Epistola ad Episcopos Ægypti apud Theodoretum *lib. 1. hist. Eccl. cap. 11.*

ex *Can. 5. Sardicensis Concilii* quod dicitur Nicæni appendix, & ex variis Epistolis Leonis Magni: und: cum ita illa Synodus in *Can. 4.* statuit à Metropolitano & Comprovincialibus Episcopis Ordinari Episcopum hoc pertinet tantum ad solam Ordinationem seu Consecrationem, non etiã ad Electionem, ut non satis cautè volunt VII. Synodi Patres in *Can. 3.* cum in *d. Can. 4. Gregorius* pro electione acceperunt, quam & antiqua, & Dionysii Exigui, & aliorum ferè omnium Collectorum versio pro consecratione accipit. Sicque primò illud Nicænum Concilium non abrogavit veterem Ecclesiæ observationem in eligendis Episcopis, ut nempè fiat cum suffragio Cleri & populi testimonio. Circa sextum & septimum sæculum Optimates non tantum electioni aderant in testimonium, sed etiã in ea habebant suffragium, faciebant decretum electionis, eique subsciebant, Hoc ipsissimis verbis indicat *liber Diurnus Rom. Pontif. cap. 2. tit. 2. & seqq.*

Circà utrumque (videlicet Cleri suffragium & populi testimonium) idem ferè fuit progressus: sicut enim omnis quidem populus electioni o-

lim aderat, sed cum vilis plebecula
 sæpiùs erraret, etiam incomprobando
 Episcopis, ait S. Hieronymus *lib. 1.
 contra Jovinianum*; & sæpiùs violentiam
 aut impressionem faceret, Laodicæni
 Patres *in Can. 13.* prohibuerunt electio-
 nem fieri à turbis, id est à vili ple-
 beculâ, ut libertatem electionum ad-
 struerent. Ab eo tempore iis adfuerunt
 soli Honorati seu Civitatum Magna-
 tes, qui aliquando appellatione Ordinis
 veniunt, aliquando etiam *ἀξιωματικοί* ut
 in libro *Duerno Roman. Pontifici-*
cum, id est in dignitate constituti.
 Ac tandem VIII. Synodus *in Can. 22.*
 eos omnes atque etiam ipsos Principes
 ab iis electionibus removit, ita
 ut iis nulli amplius laici adessent.
 Ita & olim totus Civitatis Clerus eli-
 gebat *Can. 11. & 35. dist. 63.* Nec e-
 nim dicendum est Metropolitanum &
 Comprovinciales Episcopos veram
 habuisse electionem, & Civitatis
 Clerum instar populi solùm habuisse
 testimonium: Nam inquit Gaufridus
 Vindoc. *Ibid. Electio fieri debet à Vi-*
cariis Christi, illi autem sunt Clerici in
Electione, & Episcopi in Consecratione.
 Sed VII. Synodus *in Can. 3.* voluit,
 soli Metropolitano cum suis Com-

provincialibus Episcopis electionem competere, sicque tandem Clerus & populus ab eâ remoti sunt. Et hæc de Orientali Ecclesiâ.

In Occidentali diutiùs obtinuit ea vetus Ecclesiæ disciplina, ut Episcoporum Electio fieret cum suffragio Cleri & populi testimonio. Ejus adhuc vestigia extant apud S. Bernardum *in Ep.* 13. & 27. sed sicut olim in quibusdam Africanis Ecclesiis sufficiebat Matricis arbitrium, ait Ferrandus Diaconus *in breviario Canonum num.* 11. seu suffragium Cathedralium Clericorum, aut etiam eorum Clericorum, qui in Episcopali urbe instituti essent: Ita & circa undecimum sæculum ubique ferè invaluit electionem Episcoporum translatam fuisse ad solos Cathedrales Canonicos: quod passim confirmatum occurrit in libris Decretalium: Et in Galliâ semper ei adhibitus est Regis consensus, ut & eam fieri permetteret, & factam confirmaret, quod à prima stirpe Regiâ incepit. Eadem plane observata sunt in electione Metropolitanorum *Can.* 7. II. *Aurelian. Concilii*, & *Can.* 19. *dist.* 63.

Denique sicut Romæ lex regia Imperium à populo transtulit ad unum

Principem, ita ut ad eum solum pertineret creatio Magistratuum *l. 1. ff. ad l. f. de amb.* Ita & in Galliâ omnium ferè Prælatorum electio ad solum Regem translata est; in Concordatis inter Leonem 16. Summum Pontificem & Franciscum I. Galliæ Regem *tit. de Regiâ ad Pralat. nomin.* quæ in ultimo Lateranensi Concilio. *Sess. 9.* sub eodem Leone confirmata sunt, ut Rex aliquem ad certum vacantem Episcopatum nominare & præsentare possit Summo Pontifici, qui eum admittere eique Episcopatum illum conferre teneatur. Ac semper dicendum in ea etiam observatione veram electionem esse, cum Rex sit Caput populi, & ejus vice petat Episcopum; Pontifex vice Synodi eum confirmet, à Clero & populo inquiratur de moribus & vita Nominati. Dicendum inquam esse veram electionem, quia de ejus substantia non est ut aliquis eligatur à pluribus, sed ut ex pluribus, ut jam diximus.

Eliguntur etiam Abbates. Sed forte olim Diœcesanus Episcopus eos dabat Monachis, non etiam illi eligebant. Nam in antiquioribus eorum Privilegiis & exemptionibus semper

expressè, occurrit sollemnis ea clausula: ut Monachi Abbatem sibi eligere possint. Et hinc Marculus Monachus in formulâ Privilegii Monasterio concessi ab Episcopo, eam legem nominatim adhibet; Ergò eligendi Abbatis potestatem suo jure non habebant, cum ad eam iis opus esset speciali Privilegio. Sed sensim post S. Benedicti regulam: illud in assiduum usum illud versum est, ut haberent eam potestatem: ac semper in Galliâ consensum Regis habere debuerunt.

Ex iisdem Concordatis Rex Christianissimus omnes ferè Abbates Summo Pontifici nominat, qui eos admittere tenetur ad regiam hanc nominationem. Sane Concordata volunt ut à Rege nominetur Religiosus professus ejusdem Ordinis ac ipsum Monasterium, quique intrà annum possit esse Presbyter. Et tamen ferè semper nominat sæcularem Clericum. Nec illud Gregorio Magno incognitum dici potest: Nam *lib. 3. Reg. Ep. 11.* si quis Clericus sæcularis factus fuerit Abbas alicujus Monasterii, sumus ille Pontifex patitur ut permaneat in loco Abbatis, si velit; sed Regia illa nominatio est tantùm in commen-

mendam, non in regulam; ita ut Abbas Commendatarius non sit Monachorum Superior, nec ullam in eos potestatem aut jurisdictionem habeat. Et totum illud fit per Apostolicam dispensationem ad petitionem Regia: Unde cum utraque illa summa potestas concurrit, Pontificia & Regis, negotium illud omni plane vitio caret, tum verò præcipue quod ea dispensatio à sacris Canonibus non omnino aliena sit, ut probari potest *ex tit. de postul. Prel.*

Ut autem Canonica dicatur Electio, quinque potissimum desiderantur. 1. Ut non fiat nisi post mortem & sepulturam ultimi possessoris *cap. 36. Ext. de Elect. & Elect. pot.* Summi Pontificis electio facienda non est, nisi tertio die depositionis ejus, ex Constituto seu Decreto Bonifacii III. apud Anastasium, cujus exemplum videre est *in lib. D'urno Rom. Pont. tit. 4. & 5.* 2. Ut omnes eligentes ad eam faciendam vocentur, qui sint in regno, aut saltem in Provinciâ *cap. 51. Ibid.* Unus enim contemptus seu non vocatus & de ea re conquestus, facit ut electio infirmetur, *cap. 28. Ib. 3.* Præscribenda est dies & hora electionis,

quæ tamen ultima de honestate tantum & justitia esse, non etiam de substantia & necessitate dicitur in *Glossa Prag. Sanct. ad tit. de Elect. §. Et cum humane.* 4. Electionis locus est ipsa-
met Ecclesia in consueto loco, & semper cavendum ne clandestina sit *cap. 41. Ext. eod.* Ac tandem cum conveniunt eligentes, jurare debent se digniorem electuros.

Denique tribus modis fit electio, vel per scrutinium, vel per compromissum, vel per inspirationem. 1. Enim duo vel tres à Capitulo secreto, & instituti in ipso Capitulo, scrutantur vota singulorum eligentium, eaque in scriptis redigunt, postea fit publicatio scrutinii, ut innotescat quis numero vincat, nec amplius variare possunt eligentes *cap. 42. 46. 48. Ibid.* 2. Cum eligentes convenire non possunt, in quosdam ex Capitulo compromittunt, qui soli ejus nomine eligant 3. Si nullo tractatu habito, sed velut S. Spiritu afflati, convenientibus votis aliquem eligant, per inspirationem ele-
gisse dicuntur.

TITULUS XII.

De Confirmatione & Consecratione.

CUM facta est electio, alter ex ipsis eligentibus eam in scriptis redactam electo præsentare debet nomine totius Capituli, ut intra mensem videat, utrùm eam probet aut rejiciat. Si eam rejiciat eligentes alium eligere debent; si eam probet intra tres menses ejus confirmationem à superiore petat necesse est, *cap. 4. & ult. exi. de elect. & elect. potestate*. Interim habet tantummodo Jus ad rem, puta petendam & adipiscendam: se immiscere non potest administrationi spiritualium & temporalium, alioquin suo jure privaretur tanquam intrusus *cap. 9. & 17. eod.* necdum potest apprehendere possessionem. Et hoc in vera electione obtinet, quæ semper confirmationem desiderat. *Cap. 42. Ibid.*

Ita electus Episcopus à Metropolitano confirmandus est, ejusque confirmatio, approbatio, processusque in electione habiti; & quantum ad formam electionum, an rite facta sit & quantum ad personam electi, an idonea sit, ait *Gloss. Prag. Sanct. ad tit. de Elect.* Unde

cum Metropolitanus eam electionem examinare possit. eam etiam rejicere potest; quo casu habetur pro infectâ, & eligendi potestate privantur eligentes, eaque ad superiorem devolvitur, si quidem malo more indignum elegerint. Posteriores summi Pontifices in nostris Decretalibus Metropolitano servarunt Jus electionis probandæ aut rejiciendæ, & judicandi de iis omnibus causis quæ circa electionem emerferint, salvâ semper appellatione ad sedem Apostolicam. Hodie S.P. regiam Nominationem admittit, & utcumque confirmat, & nominati personam examinat ex ipsa inquisitione, quæ in Galliâ facta sit, & Prælaturam confect. Post eam confirmationem electus Episcopus habet ea quæ sunt administrationis, & jurisdictionis quam utramque antea non habebat, nisi per dispensationem.

Cùm confirmatus est Episcopus consecrationem suam à suo etiam Metropolitano petere debet intra tres menses. Ea fit per impositionem manuum & sacram Unctionem, & tribuit gratiam Spiritus Sancti, ait S. Basilii in *Ep. ad Amphil. Can. 1.* Ita ut Episcopus habeat ea omnia quæ sunt dignitatis Episcopalis, vel etiam ea quæ sunt ordinis,

putà collationem Ordinum, consecrationem Ecclesiarum & altarium, & sic de aliis. Huic Episcopali consecrationi cum Metropolitano adesse debent duo vel tres Episcopi *ex Can. 1. Apostol. Nicæni Patres in Can. 4.* tres saltem desiderant: Ac forte verius est eorum præsentiam non esse de necessitate præcepti & sacramenti, sed tantum de disciplinâ. 1. Enim in Annalibus Ecclesiast. plures occurrunt ab uno Episcopo consecrati Episcopi propter aliorum penuriam. 2. Numerus ille passim remissus est, eaque remissio confirmatur *lib. 3. Constit. Apostol. cap. 20. & lib. 8. cap. 27.* ac tandem in Rituali Romano est Consecrans, & alii dicuntur tantum Assistentes. Et sic Electio, Confirmatio & Consecratio faciunt Episcopum ait Gaufridus Vindocin. *In opusc. 2. de Ordinatione Episcoporum.*

TITULUS XIII.

De Summo Pontifice.

EX Majoribus Clericis potior est Rom. Pontifex, quem agnoscit Ecclesia Catholica verum beati Petri successorem, unitatis Ecclesiasticæ fundamentum, & totius Ecclesiæ caput, qui per veram electionem constituitur, quæ sæpius variavit, sed tandem ad solos Cardinales delata est, & exoleverunt omnes illæ serviles veluti solemnitates, de quibus *in lib. Diurno Rom. Pontif.* Ut autem innotescat eum esse verum Petri successorem. 1. Videndum quid Juris in Ecclesia Petrus habuerit tempore martyrii, & postea subiiciendum est in totum illud successisse Pontificem. Sed statim præmittendum, varie inspiciendum esse nascentis Ecclesiæ statum: Vel enim Apostoli egerunt sub solo capite Christo, vel sub Christo & Petro capite, vel sub solo Petro. Cum Christus Dominus elegit 12. Apostolos, iis omnibus simul congregatis dedit Miraculorum & Evangelii Prædicandi potestatem *Math. cap. 10.* Postea

solì Petro promisit se super eum ædificaturum esse suam Ecclesiam , se daturum ei claves regni Cœlorum & potestatem ligandi & solvendi. *Mat. cap. 16.* eamque solam omnibus dedit, *Ibid. cap. 18.*

Moriturus in ultima Cœna iis omnibus dedit conficiendi Corporis sui potestatem : post eam Cœnam soli Petro dixit *Luce cap. 22. Et in aliquando conversus confirma fratres tuos.* Sicque aliorum Apostolorum curam & confirmationem ei dedit. Post resurrectionem in 1. apparitione dedit eis Spiritum Sanctum , & potestatem remittendorum peccatorum *Joan. cap. 20.* In secunda apparitione sub oculis omnium Apostolorum ter soli Petro dixit : *Simon ! diligis me plus his ,* (puta præsentibus Apostolis) Et ita indicavit se pluris facere amorem & dilectionem Petri quàm aliorum , eique adhuc soli ter dixit : *Pasce oves meas Pasce agnos meos.* *Joan. 21.* inquiunt SS. Patres : Pasce Prælatos & subditos seu Ecclesias & omnes Fideles. Leo Magnus in *Ep. 10. in ult. edit. cap. 2. in fin.*

1. Verùm quamdiu Christus Dominus , egit in vivis , omnes Apostoli sub eo

solo capite fuerunt æquales , ut omnes sub eo unum essent , quod ipse pro iis à Patre petierat. *Joan. cap. 17.* hinc Sanctus Chrysostomus *in Homilia. 55. in caput 16. Mat.* ait universi orbis curam omnibus Apostolis in commune traditam fuisse sub uno Capite & Pastore , puta Christo Domino. Sed cum post mortem Petro dixit , *Pasce oves meas, &c.* Apostoli sub Christo & Petro Capite egerunt , nec amplius Petro fuerunt æquales sed Coadjutores. Et hinc Cyrillus Hierosolymitanus *in Cateches. 2.* eum vocat Apostolorum Primum ex Institutione Christi ; Et S. Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum* ; vocat eum Caput Apostolorum à Christo creatum ; alii eum vocant Principem Apostolorum. Ita tamen ut adhuc cum omnibus Apostolis totam Ecclesiam in communi & indistinctè gubernaret & quidem propter necessitatem , quòd nondum separatæ essent particulares Ecclesiæ. Solus Petrus erat unius & totius Ecclesiæ Episcopus à Christo institutus per ea Verba. *Pasce oves meas quique aliquando conversus fratres suos confirmaret.*

Sed cum Christus ascendit ad Patrem , & excrevit multitudo fidelium,

instituta sunt particulares Ecclesie *Can. precipimus 16. quest. 1.* Imprimis verò Hierosolymitana, ad quam electus est Jacobus Justus *Can. 1. dist. 66.* Eò quod Christus Dominus jussit ut Apostoli prædicationem suam inciperent ab Hierosolymis *Math. cap. ult. in fin.* Cùmque singulis Apostolis certæ quædam obvenerunt Ecclesiæ, illi omnes sub solo Capite Petro agere & suas illas Ecclesias regere cœperunt. Primo quidem Antiochenam velut in transitu fundavit & rexit per 7. annos. Secundo Alexandrinam per Marcum discipulum suum, sed tandem Romanam sanguine suo propriam sibi fecit. Ac diutius præsentia & doctrina sua illustravit. Eleganter utique Tertullianus *in lib. de Prescript. aducr. Hæret. cap. 36.* adstruit & Petrum ivisse Romam & ibi crucifixum fuisse iis Verbis. Habes Romanam: I a quam felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostolicam sanguine suo fuderunt, ubi Petrus Dominicæ Passionis adæquatur. Petrus Romæ Sedit quasi Caput omnium Apostolorum, ait Optatus Milevit. *lib. 2.* Et sicut in Salvatore omnes erant causæ Magisterii, ita & post Salvatorem omnes erant in Petro,

ait S. Augustinus in *questionibus Veteris & Novi Testamenti quest. 75.* Hinc passim dicitur Primus, Caput & Princeps Apostolorum. Nec obstat quòd non pronuntiaverit in Concilio Hierosol. *Actor. cap. 15.* Vix enim rationi conveniebat ut in sua ipsa causa jus diceret, cum esset alter ex disputantibus. Nec etiam obstat quod Paulus ei restiterit in facie, eumque reprehenderit, quamvis enim subditus Principis sui sententiam non probet, imo & sub ejus oculis eam impugnet, non ideo tamen ejus Principatum abnuere & rejicere intelligitur, ut de Antonino Imper. & Paulo Jurisconsulto palàm est ex *l. Æmilius 38. ff. de Min. 25. an.* Constat igitur quædam à Christo Domino simpliciter concessa fuisse Petro seorsim ab aliis Apostolis, puta potestatem Clavium, ut fratres suos confirmet, ut pascat oves & agnos Christi Domini. Sed quidam putant ea ipsi personaliter concessa fuisse, ut jam olim loquebatur Tertullianus in *lib. de pudicitia. cap. 21.* ac proinde translata non fuisse ad ejus Successores puta Rom. Pontifices. Clavum illum tetigit eleganter Chrysostomus *lib. 2. de Sacerdotio* iis Verbis: Christus San-

guinem suum effudit, ut oves illas sibi acquireret, quarum curam tum Petro tum Petri Successoribus commisit. Cumque S. Pacianus Barcinonensis in *Ep. 1.* Fufius probat quod Petro & Apostolis datum est, illud in eorum persona datum esse eorum Successoribus, puta omnibus Episcopis, cur etiam quod simpliciter Petro datum est, translatum non sit ad ejus Successores. Sane cum Tertullianus atque etiam S. Cyprianus male animati esse cœperunt in Romanum Pontificem iis æqualem, quod condemnaret eorum errores, multa in eum scripserunt durius, qui tamen antea scripserant Ecclesiam Romanam esse principalem Ecclesiam, unitatis Ecclesiasticæ originem, Petri Sedem, aliarum Ecclesiarum Matrem, & Romanum Pontificem] verum esse Petri Successorem. Ac tandem Ammianus, Marcellinus & quidem Ethnicus, agnovit Primatum Romani Pontificis inter Christianos iis verbis *lib. 15. aeterna urbis Episcopi autoritate potiores aliis omnibus.*

Certissima summæ illius potestatis indicia fuerunt, quod Prælati de Majoribus causis ad Romanum Pontificem retulerint, eumque in iis consuluerint, ut

testatur S. Hieronym. *in Ep. 11. ad Geruntiam*, quod revisionem Majorum causarum imperaverit, seu majora negotia jampridem à Majoribus Prælatiſ definita, vel apud eosdem vel apud alios Judices retractari, Leo Magnus *in Ep. ad Episcopos Viennensis Provinciae*. Ac tandem quod ex universo orbe Christiano ab omnibus Prælatiſ appellatus fuerit, ut suo loco videbimus. In quo appellationis Jure dignitatem Ecclesiæ Romanæ consistere ait Stephanus Tornac. Episcopus *in Ep. 162*. Omnibus illis juribus & remediis usi sunt S. Athanasius, S. Chrysostomus, & S. Ignatius, & quidem Patriarchæ Majorum gentium, ut ita se suamque innocentiam tuerentur.

Prælati inquàm de majoribus causis ad eum retulerunt, ut quid in iis statuendum ab eo acciperent. Tales erant quæ oriebantur inter Episcopos, ut docet Innocentius I. *in Ep. ad Victricium cap. 3*. quæ difficiles erant & in quarum definitione dissidebant Episcopi Alexander I. *in Ep. ad omnes Orthodoxos*. Pelagius II. *in Ep. 8*. Ac tandem, quæ erant de fide vel de dubia disciplina quæ spectant universalem Ecclesiam. Olim quidem de iis

omnibus non cognoscebat ordinario jure, sed ut loquuntur in secunda instantia: tum primum à Metropolitana definiebantur in Synodis Provincialibus, sed sensim Romanus Pontifex earum omnium cognitionem sibi soli vindicavit, vel etiam à primâ instantia; & huic usurpationi causam dedit negligentia Metropolitanorum, qui suas illas Synodos non amplius habuerunt juxta sacros Canones. Unde fluxit excidium Ecclesiasticæ disciplinæ: Nam Episcopi sanctius agere tenebantur in suis Diœcesibus, quòd eas Synodos sibi suisque moribus & actionibus imminere videbant, à quibus graviter coerceri poterant.

Summa tamen ea Rom. Pontificis potestas generali Concilio subjacet, ut tandè definiit Constantiense & Basileense Concilium. Eaque constans est sententia Ecclesiæ Gall. omnium Parlamento-rû, & Universitatû Galliar. 1. Enim illud repræsentat universalem Ecclesiam quæ mysticum corpus, & sponsa Christi Domini. Vix autem est ut suprâ eam sit ille Pontifex, in cujus Canones jurare, & cujus præcepta servare tenetur. 2. Christus Dominus promisit se in ejus medio præsentem futurum, *Math. cap. 18.* &

Spiritus Sancti præsentiam testatur ea Congregatio Sacerdotum, ait Celestinus I. *in Ep. ad Synodum Ephesinam*. Utroque potior utique non est Rom. Pontifex. 3. Concilium ipsum propositas quæstiones definit; & in nomine suo pronuntiat earum definitionem, *Visum est Spiritui Sancto & nobis. Visum est Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia. act. 15.* ac tandem & summi Pontifices & sancti Patres agnoscunt & probant Jus appellandi à Summo Pontifice ad generale Concilium, Leo M. *in Ep. st.* 33. à Theodosio ad illud vocatur. Illud etiam ab eo petit *in Ep.* 39. & 40. Et utrumque illud testatur Leonem Magnum se huic subditum profiteri atque etiã sanctus Augustinus *in Ep.* 162. docet à Romano Pontifice appellatum fuisse Concilium in causa Donatistarum, ejusque appellationis multa exempla occurrunt in Historiis, & in Analibus Ecclesiasticis. Eam verò Concilii majoritatem & potentiam supra Papam omnes agnoscunt in tribus præcipuè casibus: cum agitur de fide, de Schismate tollendo, & de reformatione totius Ecclesiæ in capite & in membris.

TITULUS XIV.

De Patriarchis & Cardinalibus.

JUdæi ante Christum suos quidem Patriarchas seu Religionis & fidei Patres ac Principes habuerunt atque etiam alios post Christum usque ad initium Quinti Sæculi ; ut palam est *nL. ult. Cod. Th. de Jud.* qui erant nationis primates , & quibus suberant Apostoli, quos hucilluc mitterent, præcipuè ad colligendam pecuniam Sed inter Christianos Præsules incognitum fuit Patriarcharum nomen ad medium ejusdem sæculi. Beatus Petrus tres nobilissimas fundavit Ecclesias Antiochenam , Alexandrinam , & Romanam. Eorum Præsules 1. appellati sunt Archiepiscopi apud sanctum Athanasium *in Apol. 2.* Postea Exarchi Diocæseos. Idest Principes multarum Provinciarum , quæ iis parebant , *in Aëtis primi Constantinopolitani Concilii* , ac tandem Patriarcha, idest Primi Patres multarum Provinciarum. *In Aëtis Calchedonen-sis*, quod habitum est *an. 451.* sicque ab initio tres tantum illæ fuerunt Pa-

triarchales Ecclesiæ, quas Princeps Apostolorum fundavit: posteriores quidem Rom. Pontifices; se ipsos non dicunt Patriarchas, seque ab aliis distinguunt, quasi sedes Apostolica sit majus aliquid Patriarchatu. Sed Leo Magnus *in actione 3. Calched. Concilii* vocatur Patriarcha magnæ Romæ, & Justinianus *in Nov. 109.* docet Rom. Pontificem Occidentis esse Patriarcham.

Iis tribus statim additus est Constantinopolitanus, eò quòd ejus Civitas facta fuerit sedes Imperii, & nova Roma cepit appellari; forte quidem in primo Constantinopol. Concilio tum primùm ei datus est honor sedis, nomenclaturæ, subscriptionis statim post Rom. Pontificem ante duos alios Patriarchas, & *in Can. 28. Chalced. Concilii* datum est ei Jus Patriarchicum. Diutius quidem Rom. Pontifices rejecerant eum Canonem, sed tandem Innocentius III eum Patriarcham agnovit, *in cap. 23. Ext. de Privil.* quia ejus tempore Rom. Pontifici se subjecit.

Denique Hierosolymitana Ecclesia Patriarchalis etiam facta est. 1. Quidem Cæsariensi Metropolitano parebat, sed cum alias seminasset Ecclesias,

ait Hieronymus *in Esaiam cap. 2.* Nicænæ Synodo placuit *in Can. 7.* ut ejus Episcopus honoretur, salva dignitate Metropolitano debita, puta ut in ejus Synodo post eum primus statim sedeat ille Episcopus, cui tandem concessum est jus Patriarchicum, *in Act. 7. ejusdem Chalced. Concilii*: sicque per partes evenit ut quinque essent Patriarchæ. Cum in Occidente potissimum Primates prodierunt, sibi etiam vindicarunt Patriarcharum nomen. *Can. 1. dist. 99.* ita tamen ut ab aliis quinque plurimum different, iisque omnino essent inferiores.

Jus Patriarchicum in quatuor præcipue versatur. 1. Ut Patriarchæ statim sedeant post Rom. Pontificem. 2. Ut suis Metropolitanis pallium concedant, cum prius illud ab eo Pontifice acceperint, quod indicat plenitudinem Pontificalis officii. 3. Ut Crucem ante se ferri faciant ubique in suo Patriarchatu. Denique ut sub se plures habeant Metropolitas, à quibus ad eum appelletur *d. cap. 23.* quilibet Patriarcha suam habet diœcesim seu tractum aut territorium multarum Provinciarum, & extra illud nullæ sunt ejus partes, alterius nulla potestas in alterum.

Eaque

Eaque sola ratione Gregorius Magnus pati non potuit Joan. Jejunatorem Patriarcham Constantinop. se se appellare Oecumenicum, quia ejus dignitatis obtentu Gregorium Patriarcham Antiochenum condemnaverat, quod erat solius Romani Pontificis.

Cardinales sic dicuntur à Cardinibus, id est regionibus in quibus instituti sunt. Sic Leo IV. in oratione ad Patres Synodi Romana, Anastasium vocat Presbyterum Cardinis sui, quem in titulo S. Marcelli ordinavit. Idem occurrit in Epistola 89. Joannis VIII. Et apud Joann. Diaconum in vita Gregorii Magni. num. 10. Sicut enim cum vetustiores Summi Pontifices quosdam Diaconos instituerunt in regionibus Urbis, à quibus appellantur Regionarii apud Anastasium Bibliothecarium, & Gregorium Magnum, ita & cum eadem regiones dicantur etiam Cardines apud Autores finium regundorum, in iis Ordinati Presbyteri, Cardinales appellati sunt. 1. Quidem instituti sunt in regionibus Urbis. *Can. Praeul. 2. quast. 5.* Et postmodum in forensibus etiam Ecclesiis apud Gregorium Magnum *lib. 1. Reg. Ep. 15. & lib. II. Ep. 34.*

Cardinales illi ab initio fuerunt propriè Parochi Urbis, sed summæ dignationis esse cœperunt, postquam Nicolaus II. in Concilio Lateran. statuit ut illi soli eligerent Summum Pontificem. *Can. 1. dist. 23.* qui antea eligebatur à Clero & Populo. De iis post Decretum illud ita loquitur Petrus Damianus eodem fere tempore agens; non modò Episcoporum, sed & Primatum & Patriarcharum jura transcendunt. Et Sigonius *lib. 9. de regno Italia* ait ex eo Decreto Cardinalium nomen magis ac magis celebrari cepisse. Ac tandem Innocentius IV. dedit eis Vestem Rubeam & Rubeum Pileum. Diutius quidem tantum Presbyteri & Diaconi Cardinales fuerunt, & Onuphrius contendit Episcopos fuisse Cardinales sub Alexandro III.

TITULUS XV.

De Episcopis.

GRæca vox ea est, Episcopus, quæ apud ipsos etiã prophanos Authores significat Proviforem , Inspectorem , Speculatorem , sicut & apud S. Cyprianum. Nam institutus est ut attendat sibi & universo gregi in quo Spiritus-Sanctus eum posuit Episcopum regere Ecclesiam Dei. *Act. cap. 20.* Ex iis verbis multa consequuntur. 1. Episcopos esse juris divini. 2. Eos jure divino institutos , ut regant Ecclesiam Dei : unde Sanctus Cyprianus *in Ep. 55.* scribit iis concessam fuisse sublimem ac divinam Ecclesiæ gubernandæ potestatem : Sicque stulti sunt hæretici , cùm asserunt Episcopos Apostolorum temporibus habuisse tantum administrationem & provisionem , non etiam potestatem & dignitatem. 3. Iis singulis à Spiritu Sancto assignatum fuisse gregem Domini, quem paicant.

Cum Apostoli ordinarunt Episcopos , iis quidem cum impositione ma-

naum dederunt omnem Episcopatus potestatem; sed tamen cuilibet ex iis certam Gregis portionem, certum locum dederunt, in quo suum illud munus adimplerent. Locus ille in multis Canonibus dicitur Parochia; sed cœpit appellari Diœcesis, & Parochiæ nomen quibusdam singularibus Presbyteris relictum est. Sunt ergo Rectores & Pastores Ecclesiæ, qui in vim suæ Jurisdictionis sunt Ordinarii Judices in sua quique Diœcesi, quam Jure suo visitant & à suis Officialibus visitari curant: quales sunt Archidiaconi, Decani Rurales, Archipresbyteri: irrogant censuras, tenent librum Ecclesiæ gubernandæ, & censuram vigoris in omnes Diœcesanos ait S. Cyprianus in *Ep.* 67. de quibus omnibus suo loco agitur, sicut & de aliis, quæ ad Jurisdictionem Episcopalem pertinent: In vim suæ Ordinationis illi soli ordinant Presbyteros, sacrum Chrisma conficiunt, ecclesias & altaria consecrant, pœnitentiæ publicæ modum imponunt.

Verius autem est Episcopatum non esse Ordinem à Sacerdotio distinctum, sed tantum dignitatem & officium, cui à Spiritu Sancto major potestas

per consecrationem tribuitur. 1. Enim S. Ambrosius, aut alius *in primam ad Timot. cap. 3.* ait unam esse ordinationem Episcopi & Presbyteri : nam uterque est Sacerdos , sed primus est Episcopus. 2. consecrationem Episcopalem nihil additur quod habeat ob rationē Sacramenti sed tantum nova quædam potestas extrinseca à sacerdotali distincta, sive illud fiat per extensionem Sacerdotalis Ordinis; cum enim aliquis consecrandus est Episcopus , omnino prius est ut Presbyteri ordinem, accipiat , cui per consecrationem adjicitur divina illa potestas, quam Spiritus Sanctus huic dignitati , huic ministerio dedit ; sive illud fiat cum remanente sacerdotio, potestas illa per Consecrationem additur. Nec obstat quòd Episcopus quædam habere dicatur passim quæ sunt Ordinis : Nam hoc nihil aliud est quàm Ordinationis , quasi diceretur cum quædam accipere per suam Ordinationem & Consecrationem, quæ antea non habebat in vim solius Electionis & Confirmationis , puta sacrorum Ordinum collationem, Confirmationis Sacramentum , benedictionem Chrifti, & alia id genus.

S. Cyprianus *in Ep. 52.* & alibi

passim, ait, unam esse Ecclesiam & unum Episcopatum. Sicut enim unum est Ecclesiæ Corpus quod per universum orbem Christianum in pleraque membra diffusum est, quæ sub uno Capite posita sunt, puta Rom. Pontifice. Ita & in ea Ecclesia unus est Episcopatus qui ubique diffusus est in concordia plurium Episcoporum sub eodem ipso Capite; ita tamen ut cuilibet ex iis adscripta sit certæ gregis Domini portio. Licet verò illi omnes sint ejusdem divinæ originis, attamen non sunt ejusdem gradus. Nam statim ab Apostolis instituti sunt Primæ sedis Episcopi. Sic Paulus Titum Cretæ instituit, ut per civitates Presbyteros constituat, id est Episcopos; cumque illi primæ sedis Episcopi ordinarentur in Metropoli seu prima & præcipua civitate alicujus Provinciæ, appellati sunt Metropolitani, ac postmodum Archiepiscopi, quod nomen prius datum est Patriarchis, ut superiori titulo diximus, & postea Metropolitanis, qui pluribus Episcopis ejusdem Provinciæ præfunt. Prodierunt etiam Patriarchæ & Prælati, quibus multi Metropolitani subjiuntur. Sicque quatuor sunt gradus Episcoporum,

Episcopi, simpliciter accepti unius Diocesis ; Metropolitæ , unius Provinciæ ; Primates , multarum Provinciarum ; & Patriarchæ eorum omnium Superiores. Unde & rectissimè quidam Græci volunt genericum esse nomen Episcopi, quod de iis omnibus prædicatur. Ejus distinctionis rationem hanc affert Leo Magnus *in Ep.* 88. quia sicut inter Apostolos in similitudine honoris , erat quædam discretio potestatis , & unum datum est ut aliis præstaret , ex ea forma orta est discretio Episcoporum , ne omnes omnia sibi vindicarent ; sed essent in singulis principes singuli , quorum inter fratres haberetur primæscientia , & per quos ad sedem Apostolicam universalis Ecclesiæ cura referretur.

Ita tamen ut Coepiscopi (hodiè Suffraganei) de rebus dubiis consulant suum Metropolitanum , antequàm ad sedem Apostolicam eant , ut prudentissimè idem Leo *in Epist.* 82. *in princip.* *ad Foro-Juliensem Episcopum.*

In Episcopis instituendis duæ potissimum regulæ obtinent. Prima est duos Episcopos in eadem civitate institui non posse. *Can. 8. Nicenæ Synodi.* Ne unum corpus Ecclesiæ, quasi monstrum

habeat duo Capita. *cap. 14. Ext. de off. Jud. ord.* Et tamen invaluit Episcopo seniori, aut ægrotanti Coadjutorem dari posse, qui sit Episcopus & Episcopali munere fungatur. Olim à Metropolitano dabatur in Synodo Provinciali: Quod si eadem necessitas in eo urgeret, dabatur à Coepiscopis in eadem Synodo agentibus, *Can. 47. Meldensis Concilii.* Hodie à Summo Pontifice iis datur ex consensu Regis. *cap. pen. Ext. de Cler. agrot.* Olim etiam dabatur ad tempus, aut ad prosperam valetudinem: hodie perpetuus est, & cum futura ejus Episcopi successione. Quod etiam novit Gregorius Magnus. *lib. 11. Reg. Ep. 8.*

Secunda regula est, ut Episcopi non instituantur in vicis, in villis, in minoribus oppidis. In eam rem multos Canones exscribit Gratianus *in dist. 80.* quod ita placuit, ne vilescat nomen Episcopi. *Cap. 1. Ext. de Privil.* cum nempe in iis non habent populi frequentiam Episcopo dignam. *Cap. 165. Collationis Carthag. habitæ.* Sanctus Athanasius *in Apolog. 2.* indicat eam regulam esse traditionis Apostolicæ, cum Eusebianos arguit, quod contra majorum traditionem Episcopos insti-

tuerent in vicis. Et ut perfecta sit ea lex, addita est ea pœna, ut Ordinans & Ordinatus Episcopus in quodam vico deponatur ab Episcopali gradu. *Can. 8. duodecimi Toletani Concilii.*

Sed cùm in dies augeretur Fidelium numerus. Ita ut Diœcesani Episcopi vix unquam iis omnibus ruri superesse possent, in rusticis Ecclesiis instituti sunt Parœciales Presbyteri, & in minoribus oppidis Chorepiscopi. *Can. 8. Antiochena Synodi*, id est Episcopi in villis, unde aliquandò dicuntur Villani Episcopi. Et fortè *in lib. Diurno Rom. Pontificum cap. 1. tit. 8.* Episcopus Forensis non alius est, quàm Chorepiscopus in Diœcesi Pontificis Romani, foras aut extra urbem positus in minori quodam oppido; quod sit Romanæ Diœcesis ad differentiam suburbicarii Episcopi de quo *in cap. 3.* quò positus sit in alia majori civitate Summo Pontifici immediatè subjecta. Episcopus, inquam, forensis non alius est quàm Chorepiscopus: Nec obstat ratio Garnerii, quòd titulus ille ad Episcopum Forenses positus sit inter Patriarcham & Archiepiscopum Ravennatem, quasi ad maiorem aliquem Prælatum idèd pertinerere d'beat: con-

stat enim ab eo valde interturbatum fuisse ordinem ejus libri; Et hoc adstruit optimæ notæ Codex Manuscriptus, quem mihi commodavit Vir Clarissimus D. Bignonius Patricius.

Chorepiscopi antiquiores sunt in Ecclesiâ Græcâ, quàm in Latinâ: In illâ jampridem occurrunt sub finem tertii sæculi, nempe in *Can. 13. Ancyranæ Synodi*: Et in *Can. 13. Neocæsar.* Cùmque in iis ordinetur & coerceatur potestas Chorepiscoporum, omnino dicendum est eos jam antea cognitos fuisse: Et statim cœperunt esse frequentiores; nam plures ex iis Nicenæ subscripserunt. Sed in Latinâ occurrunt tantùm sub finem quinti sæculi, nempe in Synodo Regiensi.

Constat verò Chorepiscopatum non fuisse specialem Ordinem, ut malè quidam volunt, ex *Can. 12. Calched. Concilii*, in quo inter Ordinandos Clericos ponitur Chorepiscopus: Nam hoc ita scriptum est propter spirituales jurisdictionem, quam ille habet, quæque per pecuniam conferri non potest. Constat etiam Chorepiscopos majores fuisse Paræcialibus Presbyteris, cum his præessent, eosve regerent. Verius tamen est per ordinationem fuisse tan-

tum Presbyteros, non etiã Episcopos :
 Primò enim ab uno tantum Episcopo
 ordinabantur , Episcopi saltem à tribus :
 Secundò in vicis tantum ordinari
 solebant , Episcopi in majoribus tan-
 tum Civitatibus : Tertiò subjacebant
 Diacesano Episcopo , Episcopi Metro-
 politano : Ac tandem Episcopi sunt
 successores Apostolorum , illi autem
 septuaginta Discipulorum. *Dicto Can.*
13. Neocesar. Concilii. Ita ut rectissi-
 mus dicat Leo Magnus quantum ad
 ipsam ordinationem , Chorepiscopos
 eosdem esse ac Presbyteros.

Erant tamen non contemnendæ di-
 gnationis in Ecclesia : Ferrando Dia-
 cono dicuntur Vicarii Episcoporum,
 saltem forenses in suis villis , earum
 Ecclesiis & Monasteriis : Plebem
 continebant in officio pietatis : ex sen-
 tentiã & licentiã diacesani Episcopi.
 Subdiaconos aliosve minores Clericos
 ordinare poterant , non etiã Pres-
 byteros & Diaconos , nequidem ex
 consensu Episcopi : Ac si eos ordinassent,
 irrita erat eorum Ordinatio , quia iis
 nunquam sacri Canones eam permi-
 serant , ait Balsamon *ad dictum Can.*
10. Antiochenæ Synodi. Sane uno
 casu eos ordinare poterant ex con-

sensu Episcopi, si ante adeptum Chorepiscopatum Episcopi fuissent, ut *in dicto Can. 10. & in Can. 8. Nicani Concilii.*

Quidam volunt eosdem fuisse *χωρεπίσκοπος* & *ἐπισκοπός*, cum tamen conceptissimis verbis distinguantur *in L. omnem 42. §. 9. Cod. de Ep. & Cl. & in aliis quibusdam locis.* Ac fortè Laodicæni Patres *in Can. 57.* generaliter meminerunt *ἐπισκοπών* sicut & Photius *in Nomocan. tit. primò Cap. 34.* generaliter inscribit *ἐπὶ τῶν ἐπισκοπῶν*. Id est de iis omnibus qui vel officii sui prospectu, vel superiorum mandato certas quasdam Ecclesias visitant, circummeunt, circumcursant: quidam ex iis occurrunt non tantùm Chorepiscopi, sed etiã simplices Presbyteri: ut *in actione quartâ & decimâ Calched. Concilii* Alexander & Valentinus dicuntur Presbyteri & Periodeutæ. Sicque omnis Chorepiscopus erat quidem *ἐπισκοπός*, sed non omnis Periodeuta erat Chorepiscopus. Sic etiam constat Chorepiscopos certam habuisse sedem, & aliquandò etiam *ἐπισκοπίας*, in quâ constituebantur ab Episcopo, ut est *in dicto Can. 57.*

Denique cum Chorepiscopi duriùs agerent in Episcopos , eorumque jura quotidie usurparent , omnibus odiosi esse ceperunt , & ejecti sunt ab Ecclesia, *Can. Chorepiscopi, Dist. 68.* qui desumptus est ex *Epist. quinta Damasi Summi Pontificis ad Episcopos Africæ, quam laudat Joannes III. in Epist. un. in princ. & Metense Concilium in Can. 8.* sicque vix est ut supposita videatur. Nec obstat quòd non exoleverint , nisi diù post Damasum : Nam & constat Leonem III. rescripsisse Carolo Magno ejiciendos illos esse quasi omninò inutiles ; & tamen diutius adhuc postea remanserunt , quòd molles quidam ac desides Episcopi eos retinerent ad quietem suam. Ac tandem omninò ejecti sunt juxtà decimum aut undecimum sæculum , & in eorum locum successerunt Decani & Archipresbyteri Rurales , ut suo loco videbimus. Atque etià ducentis annis post ejectos Chorepiscopos , desides illi Episcopi secum habere ceperunt quosdam Monachos , qui Episcopi erant in partibus infidelium , & quos aliquandiù appellarunt suos suffraganeos.

De Chorepiscopis est Epistola nona

Damasi in Editione Sanazarii : *Est tractatus Rabani Mauri apud D. de Marca : Ejus singulare caput 14. lib. 2. de Concordia Sacerdotii & Imperii.*

TITULUS XVI.

De Presbyteris & Archipresbyteris.

Epis copis proximi sunt Presbyteri, *l. 5. Cod. Th. de Hæret.* Presbyter aliquando generale nomen est, & omnes Clericos continet, ut notat Balsamon *ad Can. 15. Ancyranæ Synodi.* Est etiam nomen ætatis, ait S. Augustinus. Ac sapius nomen est honoris & dignitatis, quod alicui per Ordinationem imponitur. Est minister sacratus, cui ex ordine suo licet offerre, prædicare, aliove sacro ministerio fungi, *Can. 1. ejusdem Synodi.* Est minister sacratus, quod commune habet cum Episcopo & Diacono, *Can. 31. dist. 23.* Cui licet offerre, id est sacrum Christi Corpus conficere, apud Tertullianum; & summum magnum illud est in Presbytero, quod ex sua Ordinatione habet: simul enim Christus Dominus & Presbyteros fecit, &

instituit Sacramentum altaris , præci-
piens Apostolis ut idem faciant : Ad-
ditur & prædicare : nam officium Pres-
byteri non modò consistit in celebra-
tione officii , sed etiam in docendo,
ait Balsamon *ad Can. 20. sextæ Synodi
in Trullo.*

Ac tandem cum additur alio mi-
nisterio sacro fungi , addendum præ-
cæteris , audire Confessionem & ab-
solvere à peccatis , quod non Angelis,
non Archangelis , sed solis Presbyteris
datum esse ait S. Chrysostomus , *lib. 3.
de Sacerdotio.* Et hinc summam Sacer-
dotum dignitatem adstruit. Sane Bal-
samon *ad Can. 52. Apost. & ad Can.
6. Carthag. Concilii ;* contendit Sacer-
dotium non tribuere potestatem li-
gandi & solvendi ; sed eam pendere
omninò ex speciali concessione ipsius
Episcopi , quia Christus Dominus seor-
sim Apostolos fecit Presbyteros , &
seorsim iis dedit potestatem Clavium.
Sed Tridentini Patres *Sess. 23. de Re-
form. Can. 15.* asserunt Presbyteros in
suâ Ordinatione à peccatis absolvendi
potestatem accipere per hæc verba Chri-
sti Domini , quibus Ordinans Episcopus
Presbyterum alloquitur , *cujus peccata
remiseris , erunt remissa in calis.*

Verùm S. Hieronymus , S. Chrysostomus , & Theodoretus , docent sub ipsis Apostolis Presbyteros etiam appellatos fuisse Presbyteros & Episcopos; nam & in Actis Apostolorum , in Epistolis ad Titum & Timotheum Episcopi & Presbyteri promiscuè usurpantur : sed iidem asserunt non diù illud remansisse , & statim ab Episcopis distinctos fuisse Presbyteros. S. Hieronymus in *Commentariis ad Titum* docet quâ occasione introducta fuerit ea differentia , ut inquit , Schismatum dissidia tollerentur : cum enim ex Discipulis alius diceret se esse Pauli , alius se esse Apollo , placuit ut unus de Presbyteris præponeretur aliis , ad quem totius Ecclesiæ cura pertineret , quique solus diceretur Episcopus. Et hinc cum Augustino in *Epist.* 19. dicendum est secundum honorum vocabula , quæ jam Ecclesiæ usus obtinuit , Episcopatum Presbyterio majorem esse : quod nullatenus facit eos omnes non esse institutionis divinæ. Qui enim à Christo Domino instituti coaluerant aut concurrerant in iisdem personis propter aliarum penuriam , ab Ecclesia variis conferri cœperunt crescente Fidelium multitudine. Et cum Hieronymo in

Epist 85. Presbyterum ab Episcopo differre, tantum Ordinatione : addendum & Chrismatione , ut hic solus Ordinare & baptisatos Confirmare possit, ut suo loco videbimus. Quidam volunt etiam Diaconos ex singulari privilegio à Presbyteris Ordinari posse; sed hoc non est istius loci.

In antiquis Canonibus occurrunt etiam Presbyteræ, ut legit Ferrandus, & pro iis uxoribus quas quidam Presbyteri duxerant ante suam Ordinationem , ut *in Can. 18. dist. 32.* & postmodum in earum sorores mutatæ: Et pro senioribus viduis, quæ pauperes curabant & potissimum baptisandas mulieres, ut *in Can. 12. IV. Carthag. Concilii.* Nec tamen ullatenus Ordinabantur , nec quid habebant sacri Ordinis. Unde & veteres Græci Canones non eas vocabant *πρεσβυτερας* sed *πρεσβυτιδας* seniores. Statim abierunt in desuetudinem *ex Can. 11. Laodic. Synodi*, ac præsertim cum sæpius infantes baptisari ceperunt , nec adeò frequentia fuerunt adultorum baptismata.

Sunt etiam Archipresbyteri , seu Primicerii aut Primarii Presbyterorum. Olim quidem Presbyter ille aliis

præibat, qui antiquior erat Ordinatione, sed ad sublevandam Episcoporum sollicitudinem creati sunt Archipresbyteri, (aliquandò Decani) qui præsent quibusdam paræcialibus Presbyteris. Sanè aliquandò Archipresbyter dicitur, qui persona est alicujus Ecclesiæ, seu Cardinalis aut principalis ejus Presbyter, & præest aliis Presbyteris in ea institutis, ut *in cap. 2. Ext. de Off. Archipresb.* Hic de eo non agitur; sed de Archipresbyteris, qui ex suâ institutione aliis quibusdam Parochis præsent, eos visitant, & de iis referunt ad Diæcesanum Episcopum. Undè forsan Stephanus Tornac. *in Epist. 14.* rectè sic alloquitur quemdam Archipresbyterum; tu penès quem non minima portio Jurisdictionis Ecclesiasticæ consistit.

Duo genera sunt Archipresbyterorum, ut alii sint Urbani, alii Rurales, prout in Urbe constituuntur, vel in vicis. Sicut verò Civitatenſes Presbyteri omninò præferuntur forensibus aut vicanis *Can. 13. Neocas. Concilii*: ita & Urbani Archipresbyteri ruralibus aut vicanis. Sed iis omnibus præferri constat Archidiaconos: quod licet præposterum & insolens; attamen

certum & antiquum est, ait Cujacius. Nec aliâ ratione priùs hîc agitur de Archipresbyteris, quàm quòd Presbyteris Archipresbyteros jungere voluimus, quasi ejusdem Ordinis, sicut & postea Diaconis Archidiaconos.

TITULUS XVII.

De Diaconis & Archidiaconis.

Diaconus propriè significat Ministrum, & sæpiùs simpliciter ita dicitur. Instituti sunt Diaconi, ut ministrarent mensis, sicque Apostoli ab Oratione & ministerio Verbi non avocarentur, *Act. cap. 6.* Et omninò verius est eos omnibus mensis & prophanis aut communibus ministrasse, quibus præcipuè adhibebantur pauperes; & sacris in quibus adoranda Eucharistia distribuebatur. Primò enim ex iis Philippus & Stephanus baptizaverunt, & prædicarunt. Secundò iis Apostoli manus imposuerunt. Tertiò Apostolus in iis eandem sanctitatem desiderat ac in Presbyteris. Ac tandem Ignatius, Polycarpus, & Cyprianus sacrum vocant Diaconorum ministe-

rium, eosque sacris peragendis adhibitos fuisse docent. Et hinc omninò dicendum est *Can. decimum sextum sextæ Synodi in Trullo* esse contrà mentem Sacræ Scripturæ, cum ait institutos illos fuisse tantùm, ut Communibus mensis ministrarent. Nec tamen dici potest suppositus, cum Aristæus, Mathæus Blastares, Zonaras, & Balsamon ad eum scripserint Notas.

Quodnam sit Diaconorum officium pluribus docent author Constitutionum Apostolic. *lib. 2.* Isidorus Hispal & alii veteres qui scripserunt de divinis Officiis: putà ut sacrificantibus Presbyteris adsint & ministrent. Cùm enim sacriati sint, altare ingredi & ad illud ministrare debent, ut baptizare possint, *Can. 77. Illiberit. Concilii*, & apud Bedam *lib. 2. Hist. Eccles. cap. 12.* Tertullianus *de Baptismo cap. 17.* addit, non tamen sine Episcopi auctoritate, quæ tamen statim desiderata non est, ut Sacramenta dispensare & prædicare possint, ait Ivo Carnot. *in serm. de reb. Eccles.* Cum tamen olim in Ecclesiâ legerent tantùm homilias sanctorum Patrum. *Can. 2. secundi Vasensis Concilii*, ut res Ecclesiasticas curent & miserabiles personas. Cùmque ita

nihil ferè esset in Ecclesiâ, quod eorum manus & oculos fugeret, adedò superbire cœperunt, ut ipsis etiam Presbyteris præesse vellent; sed sacri Canones & sancti Patres eos ita rede-gerunt in ordinem, ut Presbyteris omninò subjaceant ac ministrent. Quis patiatur, ait S. Hieronymus in *Ep.* 85. ut mensarum & viduarum minister se suprâ eos efferat, ad quorum preces Christi Corpus & Sanguis conficitur.

Fuerunt etiam Diaconæ aut Diaconissæ, non tantum in Orientali, sed etiam in Occidentali Ecclesiâ, ut palàm est *ex lib.* 27. & 28. *Cod. Th. de Ep. & Cler.* & ex multis Ecclesiæ Gallicanæ Synodis. Sancti Patres earum Ordinationis quasi Clericalis meminere passim, quæ tamen propriè tantum erat Benedictio. Vel etiam Ecclesiæ nascentis exordio institutæ sunt, ut foeminarum honestati consuleretur in earum Baptismo. Sed statim in Occidentali Ecclesiâ sublatae sunt. *Can. 1. Arausicano. Can. 26. Concilii Epaonensis*: Deindè etiam in Orientali. Balsamon in Responsis ad Marcum Patriarcham Alexand. *cap.* 15. ait eas olim habuisse βαπτιστὴν ἐν τῷ ὁμίῳ gradum ad altare. Et statim subjicit

menstruorum autem inquinatio ministerium earum à divino & sancto altari expulit.

Ex Diaconis creati sunt Archidiaconi, seu Priores Diaconorum. *cap. 1. Ext. de Scrut. in Ord. fac.* qui jam occurrunt in Ecclesiâ non multò post Nicænum Concilium apud Optatum *lib. 1. contra Parmen.* Et apud S. Hieronymum *in Epistolis*, præsumt celebrandis Ordinationibus: Ordinandos examinant & præsentant Episcopo, Diaconis & inferioribus Clericis præcipiunt. Sidonius eos vocat Antistites secundi ordinis. Olim tamen nullam habebant jurisdictionem in Presbyteros. *Can. ult. dist. 94.* Cumque iis præesse voluerunt, Episcopi duobus præcipuè modis eum fastum cohibere cœperunt: & eos Ordinando Presbyteros, tunc enim se degradari censebant, apud S. Hieronymum, Leonem Mag. & Gregorium Magnum; & plures instituendo, qui olim unus tantùm erat in qualibet Diœcesi, quasi numero vilesceret eorum dignitas: quod etiam Imperatores decreverunt in Præfæctis Prætorio. Sed invaluit Archidiaconos præesse Presbyteris jam à sexto sæculo, *Can. 6. Altissiodor. Concilii,*

Imò & quamvis Ordine minores sint Archipresbyteris, & in iis quæ sunt Ordinis, post eos nominentur *Can. Salvator. 11. quest. 3.* Attamen iis etiam præesse cœperunt, non quidem ordine; sed dignitate & jurisdictione, quasi locum tenentes Episcopi *Can. 7. sextæ Synodi in Trullo.* Eoque respectu priores recensentur passim, ac potissimum in *Can. 1. Andegav. Concilii. In cap. 1. Ext. de atar. qual. & Ord. Presb.* Et Arnulphus Lexovien. in *Epist. 27.* scribit veterem illam esse consuetudinem Pictav. Ecclesiæ. Undè Isidorus rectissimè habet in *Can. perlectis. dist. 25.* Archipresbyter verò sciat se esse sub Archidiacono. Nec dicendum est illud esse suppositum: Primò enim vera est ea sententia. Secundò alibi etiam extat ex eodem Isidoro. Ac tandem Innocentius III. in *cap. 7. Ext. de Off. Archid.* eam Isidoro adscribit. Ejus rei ratio esse potuit; quia Episcopi suis Archidiaconis jurisdictionem suam mandare cœperunt in quibusdam Dioceseon suarum partibus, nec minimam rerum Ecclesiasticarum curam & administrationem concedere: Sicque Presbyteris & Archipresbyteris majore

res fuerunt, non quidem ordine, sed dignitate, ut jam diximus.

¶ Ac tandem Archidiaconi saltem Diaconi esse debent *d. cap. 1.* Nec tenentur esse Presbyteri. *Can. 6. & 8. dist. 74.* Unde Ietrus Blesensis & ipse Batoniensis Archidiaconus in Angliâ in *Epist. 123.* scribit Diaconatus ordinem annexum esse Archidiaconis, nec eos cogi posse ad eminentiores Ordines ascendere: Et subjicit eorum honorem non augeri, sed minui, si promoveantur in Presbyterium officium.

TITULUS XVIII.

De Subdiaconis & aliis Minoribus Clericis.

Subdiaconi sunt Ecclesiastici Ministri ut Diaconos in ampliori ministerio adjuvent. Eorum mentio jam extat in Canonibus Apostolorum & apud S. Cyprianum. Olim Subdiaconatus non erat Ordo sacer; sed simplex ministerium, vel officium Ecclesiasticum. Unde per manus impositionem non conferebatur, sed per simplicem benedictionem *Can. 5. Concilii*

cilii Carthag. IV. sub Sancto Augustino. Nec Subdiaconi cum aliis sacratis Ministris locum habebant in sanctuario, nec sacra Vasa tangere poterant, *Can. 21. & 22. Laodicensis Synodi*; Quando nempe in iis reconditum erat sacro-sanctum Christi Corpus, ut interpretantur Zonaras & Balsamon: Ideoque cum Ordinabantur, inanem patenam, & vacuum Calicem ab Episcopo accipiebant *d. Can. 5.* Et in Sacramentario Gregorii Magni. Nec etiam orarium ferre poterant quæ vox mere Latina occurrit apud Vopiscum in *Valeriano* & fasciam, institam, seu Stolam significat, quam Ministrantes Diaconi sinistro lateri habent impositam.

Sed cum invaluit Subdiaconis non amplius concedi carnale Conjugium, ait Leo Magnus in *Ep. 82.* & Gregorius Magnus *lib. 1. Reg. Ep. 42.* facilius etiam receptum est Subdiaconatum esse inter sacros Ordines: ut de suo tempore testatur Ivo Carnot. in *serm. 2.* Sicque Innocentius III. in *cap. 9. in fi. Ext. de et. qual. & ord. pref.* dicere potuit ex constitutione S. Gregorii Subdiaconatum esse sacrum Ordinem, quod ei Cælibatum imposue-

rit, perinde ac aliis Ordinibus sacris: Constat etiam eum non statuisse ut sit Ordo sacer; quippe qui scripserit in suo Sacramentario Subdiaconatum non habere manus impositionem: quod etiam habet Joannes Diaconus *in ejus vita, numero 31*. Ac tandem sicut ex Diaconis electus & institutus est Archidiaconus, ita & Archisubdiaconus in quibusdam Ecclesiis institutu legitur in Concilio Altissiodor. *Can. 6*. Et in Ordine Romano.

Sunt adhuc minores Clerici. Apud Græcos duo tantum, puta Lectores & Cantores epistolarum *Can. 25. Constitutionum Apostolicarum lib. 6. cap. 17. Et in Nov. Justiniani sexta*. Latini numquam inter eos Clericos habuerunt Cantores, sed Ostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolytos: de quibus omnibus passim agitur in antiquis Canonibus & apud SS. Patres. Nec male Petrus Abælardus *in Ep. 7*. contendit Ecclesiam à Synagoga Judæorum accepisse omnes illos Ordines, quos habet in Gradu vel in Ministerio.

TITULUS XIX.

De Canonicis.

OMnes olim Clerici rectè dici poterant Canonici, ut in *Epistola Basilii Magni Amphilochium Can. 6.* tum quia omnes erant in Canone, id est in Catalogo Ecclesiastico *Can. 17. Nicani Concilii, & Can. 2. Calchedonensis*, tum quia per Ordinationem, Canonici, id est Ministerio Ecclesiastico addebantur, prout Canon accipitur *2. ad Corinth. cap. 10.* tum quia ex redditibus Ecclesiasticis Canonem, id est pensionem, aut certam aliquam mensuram accipiebant, ut passim apud S. Cyprianum, & quia sub Canone agebant, id est sub certa quadam regula Ecclesiastica.

Ejus regulæ præcipuum caput erat de vita communi: Omnes quidem fideles statim eam egerunt sub Apostolis *Act. cap. 6.* sed cum Ecclesiæ auctoritas differentiam fecit inter Ordinem & plebem, statim etiam laici ab ea vita communi recesserunt, & soli Clerici eam retinuerunt: quibus omnibus

omnia erant communia, *Can. duo sunt.*
Can. necessaria 12. *quest.* 1. Feruentes
 tamen persecutiones eam vitæ commu-
 nationem inter eos etiam ferè abjecerunt.
 Semper quidem erat Clerus, erat Pres-
 byterium, ut docent Ignatius & Cy-
 prianus: Sed clandestini tantum erant
 Conventus in Cryptis, in Spelunciis:
 Et ita vix est, ut Clerici viverent in
 communi, cum & seorsim sportulas,
 seu ex bonis Ecclesiæ certas quasdam
 annonas acciperent singulis diebus, aut
 mensibus, unde Cypriano dicuntur
 fratres sportulantes *in Ep.* 26. & 55.
 Sed & cum dicitur olim omnes Clericos
 vitam communem egisse, hoc utique
 dici potest de iis qui Episcopis in ci-
 vitate aderant: Cum enim post pacem
 Ecclesiæ datam, instituti sunt Clerici
 & in Vicis, & in Castellis, & in Mu-
 nicipiis, ut est *in l.* 16. & 33. *Cod. Th.*
de Ep. vix est ut illi à se invicem re-
 motiores vitam communem agere
 potuerint; nisi cum plures in eadem
 Forensi Ecclesia institui cœperunt, ut
 voluit Ivo Carnot. *in Ep.* 213.

Post Constantinum igitur multi san-
 ctiores Episcopi quosdam Clericos se-
 cum in suis Episcopis aut Cathedra-
 libus Ecclesiis habere cœperunt, qui-

bus omnibus erat una domus, una mensa, omnia denique communia. Hoc de Orientali Ecclesia testantur Sozomenus *lib. 6. hist. Eccles. cap. 31. in fi.* & S. Basilius *in Ep. 63.* Eandem quoque vitam cōmunem in Occidentali Ecclesia primus instituit S. Eusebius Vercellensis Episcopus ab Oriente pro S. Athanasio reversus teste S. Ambrosio *in Ep. 26.* Ubi cum ait sanctum hunc Episcopum in sua Ecclesia conjunxisse officia Clericorum, & instituta Monachorum, quæ in Oriente agens didicerat, hoc nihil aliud est quàm cum docuisse quomodò Clerici suis officiis fungi possent, & simul vitam communem agere: quod præcipuum est vitæ Monasticæ caput, quanivis ea plurimùm repugnare videatur ab iis Clericalibus Officiis.

Hoc ab eo didicit Ambrosius & in sua Ecclesia docuit, à quo S. Augustinus in suam, & antea S. Martinus in Galliam exportaverunt, qui tamen omnes vitam hanc communem inter suos Clericos non tam primò instituerunt, quàm restaurarunt, tum primum enim ab Apostolis instituta fuerat. Unde Petrus Blesensis *in Sermone de S. Augustino,* ait cum non esse primum Instituto-

rum ejus vitæ, sed reparatorem & restauratorem, quæ fere per diuturnas persecutiones abolita erat inter Clericos. Hic quidem decreverat se nullos admissurum esse Clericos, quàm qui cum eo vitam hanc communem agere vellent; sed ab eo proposito recedere coactus est, cum multò plures eam profiteri nollent, ut ipse testatur *in serm. 2. de vita communi Clericorum*: quod etiam de se ipso S. Ambrosius.

Possidonius *in vita S. Augustini* ait ejus exemplo plures Episcopos in suis Episcopis instituisse Monasteria Clericorum, seu sacras ædes in quibus Clerici vitam communem agerent, & ab ea dici cœperint Canonici Clerici, quòd in eadem matricula inscripti secundùm Canones cum suis Episcopis, de communi viverent in communi, ait Stephanus Tornac. *in Ep. 118.* Episcopi eos habere cœperunt quasi assessores & consiliarios, cum quibus & ex quorum consilio res Ecclesiasticas gubernarent, administrarent Ecclesiastica sacramenta, & divinum Officium celebrarent; ut passim videre est apud S. Ignatium; sed præcipuè *in Ep. 2. c. 11.*

Sicut verò tum primùm inter Cle-

ricos vitæ communis observatio inter-
quievit propter persecutiones, ita &
tæpius frigefcente charitate, in multis
locis defecit, & subinde passim etiam
Deus sanctos quosdam viros dedit,
qui eam restituerent, S. Isidorum
Hispal. in Hispania, S. Egbertum Ebo-
rae. in Anglia, Chrodegandum Me-
tensem, qui Clericis Canonicis regulam
scripsit sub Carolo Magno; quam Lu-
dovicus Pius in suo Aquisgran. Con-
cilio sequutus est; Petrum Damianum
in Italia, & adhuc Ivonem Carnot. in
Gallia. Neque verò appellati sunt Ca-
nonici S. Augustini, quòd eam regu-
lam servant quam præscribit *in Epist.*
109. Eam enim mittit ad suam soro-
rem quatumdam Monialium Præposi-
tam: Nec alibi extat in ejus operibus,
quàm in ea Epistolâ. Et hinc cum
Concilium illud iis longiorem regu-
lam scripsit, ne verbum quidem de-
sumpsit ex ea Augustiniana, quam vi-
debat fœminino genere conscriptam
pro Monialibus: Sed ideo sic dicun-
tur, quòd regulam suam magna ex
parte desumpserint ex duobus Sermo-
nibus Sæcti Augustini *de vita com-
muni Cler.* Nec iis data est regula
Concilii Aquisgran. quod aliquid Ca-

nonicæ & Apostolicæ vitæ contrarium contineret ; puta res quasdam habere proprias *in Can. 115.* quod ad petitionem Petri Damiani prohibitum fuit in duobus Romanis Conciliis.

Id genus Canonici Clerici non tantum in Episcopis instituti sunt, sed etiam in Monasteriis quorum Prælati appellabantur Abbates. Eorum omnium jam mentio fit *in Can. 23. & 24. tertii Turon. Concilii.* Sed cum nec in eo, nec in Aquisgran. nec in regula Chrodegandi agatur de Minoribus Ecclesiis, quæ hodie Collegiatae dicimus, quæque Canonicos habent, quidam volunt eas prodiisse tantum circa decimum sæculum, easque primò fuisse Abbatis Canonicoꝝ Regularium, qui tandem mutati sicut in Sæculares. Sed forte id genus Ecclesiæ jampridem occurrunt *in tertia Justiniani Nov.* ubi ait Constantinopoli quasdam esse Minores Ecclesias in quibus instituti Clerici propriis sumptibus exhibentur, alias verò in quibus Cathedralis Ecclesia quosdam ex suis Canonicis instituit & exhibet. Constat etiam nostram hanc Ecclesiam S. Albini ab initio habuisse Clericos Canonicos, in quorum locum positi sunt Monachi. Sicur &

Ecclesiam S. Dionysii ad Lutetiam, sub Carolo Calvo, nec eas antea fuisse Abbantias.

Verum Aquisgran. Concilium sæcularibus Canonicis viam aperuisse videtur, cum *in Can. 115.* Canonicis res proprias & res Ecclesiæ habere permittit, ut jam diximus: nihil enim magis Canonice aut communi vitæ repugnat, quàm aliquid habere proprium. Unde Crantzius *in Metropoli. lib. 1. cap. 26.* non tam malè ait Concilium illud Regulam scripsisse Canonicis Regularibus & sæcularibus. Non multo post S. Rembertus Bremensis fundavit Ecclesiam cum Præposito & Canonicis sæcularibus, apud incertum Authorem: *de vita Bremensium Archiepiscoporum.* Sed cum circa decimum & 11. sæculum vita communis deficeret in omnibus Ecclesiis, ait Ivo Carnoti *in Ep. 213.* Clerici Canonici sæcularitatem acceperunt, ait S. Bernardus *in Ep. 87.* quod præcipuè 12. sæculo invaluit, quod Stephanus Tornac. agens *in Ep. 118. 160. 172.* ait modernam esse illam dissolutionem, & generalem Ecclesiæ Gall. consuetudinem, ut singulares portiones singulis Canonicis concedat, & ita sæculariter vivant. Arnulfus Lexov.

vienſis in *Ep.* 25. docet quosdam Epifcopos huic novæ Inſtitutioni faviſſe ut Eccleſiaſtica bona ſic diviſa ſuis nepotibus facilius concedere poſſent ; quod ſtante vita communi præſtare, aut exequi non poterant.

Sic Clerici Canonici in Monaſteriis remanſerunt, & Petrus Abælardus S. Bernardi æqualis in *Ep.* 3. ait eos noviter ſeipſos appellaviſſe Canonicos Regulares, quæ gemina nomenclatura, idem planè ſignificat ; nec tamen omnino fruſtranea eſt : nam dicuntur Canonici quod nomen dignitatis eſt, & Regulares, quòd ſublatâ regulâ, vitam communem agant, ait ille Idem Stephanus in *Ep.* 1. circa fin. quique ab ea receſſerunt, eadem ætate appellati ſunt Canonici ſæculares, vel quòd ſingulares & ſæculares idem planè ſint, Idem in *Ep.* 85. vel quod pro Canonicis regulis amplexi fuerint libertatem ſæculi, ut de iis Trithemius Abbas in *Chron. Hirſaugenſi.*

Senſim adèò invaluerunt Canonici ſæculares, ut omnes ferè Cathedrales Eccleſias obtinuerint, & Regulares amandati fuerint in quaſdam Abbantias. Statim etiam eorum ſæcularium & Epifcopi ſeparatâ negotia *cap.* 21. *Ext.*

de rescript. Separata est mensa Capituli à mensa Episcopi, quod nihil aliud est, quàm utriusque substantia aut bona omnia, prout mensa generaliter accipitur apud Gregorium Turon. *Lib. 11. cap. 3.* & in *Concordia regularum cap. 65. §. 2.* In ea divisione quædam soli Episcopo relicta sunt, quæ inconsulto Capitulo faciat *10. tit. de iis quæ fiunt à prelati sine consensu cap.* quædam Episcopo & Capitulo communia quæ sine utriusque consensu fieri non possunt; qualis est alienatio rerum Ecclesiasticarum *cap. 1. eod.* ac tandem quædam soli Capitulo, de quibus Canonici statuta facere possunt passim *in tit. de Constit.* Eaque ab omnibus Canonicis observanda sunt, vel etiam ab eorum successoribus, si modò utilitati Ecclesiæ convenient, ait Innocentius III. *lib. 1. Reg. Ep. 64.* nec sint contra sacros Canones, humanasve leges seu regias, ut rectissimè addit Balsamon *ad Can. 1. Constantinopolitane Synodi.*

Ea etiam facienda sunt à majori parte Capituli: tunc enim ab omnibus facta præsumuntur. Quod ita placuit ut rebus Ecclesiasticis finis imponatur *cap. 48. Ext. de Elect. & Elect. pot.* tum etiam quia ubi major est nu-

merus, ibi etiam prudentius præsumitur esse Consilium. *cap. 22. Ibid.* Et hinc duo illa sæpius junguntur, major & sanior pars. Ut autem sit major pars sufficit duas adesse Canoniorum partes (si modò alii etiam vocati fuerint,) ut de Collegio decurionum dicitur in *l. 3. & 4. ff. quod cujusque univers. nom. & l. 3. de Decret. ab ordi. fac.* Nec requiritur ut duæ illæ partes eadem planè sentiant, sufficit eas adesse; quodque à majori earum parte statutum fuerit, illud observandum est. Nec obstat quod vulgo dicitur tres facere Capitulum :: Nam hoc nihil aliud est, quam sufficere in quadam Ecclesia tres institui Canonicos, ut iis concedatur jus Capituli :: Nam si plures instituti sunt, absurdum esset tres ex iis seorsim convocatos statutum facere posse, quod ab aliis omnibus servaretur.

Quamvis autem plures Canonici in eadem Ecclesia instituti sint, attamen non semper jus Capituli habent, sed ita demum si ab Episcopo datum iis fuerit *cap. 14. Ext. de Excess. Pralat.* quod sæpius ab ipsa fundatione pendet, ait Glossa Prag. sanct. *ad tit. de Elect.* Et hinc statuta facere possunt de re-

Bus ad suam Ecclesiam pertinentibus, habent arcam, & sigillum: *cap. significavit. Ext. de appell.* & ipsum Capitulum Jurisdictionem in suos Canonicos habet saltem correctionalem.

Denique singulare Canonicorum officium, est psallere in Ecclesia. Ivo Carnot. *in Epist. 218.* de quodam Parisiensi Canonico agens sic loquitur, ad hoc instituta est Clericalis militia ut psalmodiæ & hymnodicæ quotidianum Deo offerat Sacrificium. *Ibi Can. 131. & 132.* Cautum est ut Canonici religiosissime psallant in Ecclesiâ. Quod exscriptum est in regula Canonicorum Chrodegandi Metensis Episcopi *cap. 24. 25. cap. 26.* Cumque instituti sint, ad quotidianum psallendi officium, si ad illud non conveniant horis Canonicis, à Clero deponendi sunt. *Can. ult. dist. 92.* Et per se ipsos in ea psalmodia deservire tenentur tanquam in principali officio quod Ecclesiæ debent.

TITULUS XX.

De Monachis.

Monachus, id est, solus ait S. Hieronymus *in Ep. ad Heliodorum*, sic dictus à singulari & solitaria vitâ, inquit Cassianus, *in Collat. 18, cap. 5.* S. Benedictus *in cap. 1.* suæ Regulæ quatuor facit genera Monachorum, ut alii sint Cœnobitæ, alii Anachoretæ seu Eremitæ, alii Sarabaitæ, alii Gyrovagi. Cœnobitæ qui sub Regula & Abbate vitam communem agunt. Anachoretæ qui cum diu sub Regulâ & Abbate probati sunt, secedunt in Eremum seu desertum aliquem locum. Sarabaitæ (ea vox est Ægyptiaca) qui nullâ Regulâ probati à Congregatione Cœnobii recedunt, ut suo arbitrio vivant; Gyrovagi qui numquam stabiles, hinc inde vagantur & currunt. S. Benedictus ait Sarabaitas teterrimum genus esse Monachorum, & tamen Gyrovagos iis esse deteriores. In hoc titulo agitur potissimum de Cœnobitis.

Sulpitius Severus *in vita S. Martini*, & S. Hieronymus *in vita S. Pauli Eremitæ*, primam Monasticæ vitæ In-

stitutionem in Oriente huic Paulo adscribunt , & Antonio ejus discipulo. Prior Anachoretas, alter Cœnobitas instituit ; & initio tertii sæculi egerunt sub Decio & Aureliano. Nec multò post floruit S. Basilus. Sed quomodo & quando ea vita in Occidente prodierit , docet Hieronymus *in Epistolâ ad Principiam*. Cùm nempe S. Athanasius Romam venit & secùm exportavit vitam S. Antonii, quam ipse conscripserat : Eam Romanis dedit, eosque docuit quomodo eam sequi possent. Tunc in Occidente tot prope modùm erant regulæ , quot Monasteria, inquit Cassianus *lib. 2. de Institutis Monachorum cap. 2.* alibi sola voluntas Abbatis erat pro regula , alibi antiquæ traditiones. Sed tandem initio sexti sæculi S. Benedictus Regulam scripsit , quam omnes ferè Monachi receperunt. Rectissimè tamen Bernardus ait eam quidem omnibus propositam fuisse non imperatam : eodem enim tempore fuit regula Cæsarii, Aureliani, Columbani, & aliorum.

Ludovicus Pius in suo Aquisgran. Concilio jussit ut in omnibus regni sui Monasteriis una obtineret Regula S. Benedicti , ut scribit Anonymus *in ejus*.

vita; Et diutius in Gallia non alii fuerunt Monachi, quàm Benedictini: Cùmque nigris vestibus induerentur, & Clerici Canonici albis, quidam volunt hinc ortam fuisse generalem hanc divisionem, ut alii dicerentur Monachi Albi; alii vero Nigri, quam alii repetunt à Cisterciensibus qui albis indui cœperant. Olim omnes Monachi habebant nigras vestes, ut etiam agnoscit Zozimus, & Hincmarus *lib. 5.* quod propriæ essent Lugentium & Pœnitentium, quales omninò erant Monachi. Sed tandem tot prodierunt Ordines Monachorum, tot vestium diversitates, ut Innocentius III. in generali Concilio Lateran. prohibuerit ne novi Ordines instituerentur *cap. ult. Ext. de Regular.* Urspergensis Abbas in *Chronico*, ait sodalitia Fratrum mendicantium, mundo jam senescente, irrepsisse in Ecclesiam.

Monachi se ipsos statim dixerunt Religiosos, suamque disciplinam vocarunt Religionem: quam tamen denominationem primi Imperatores Christiani Clericis, & clericali professioni tum primùm dederant *L. 46. Cod. Th. de cursu pub. l. 123. Cod. de decurio.* Ejus denominationis rationem indicat Sal-

vianus lib. 2. ad Eccl. Cathol. quia Religio est scientia Dei & voluntatis divinæ; quique Monasticam vitam agant, testantur se optimè voluntatem illam cognoscere, & spondent seu promittunt se eam exactissimè servaturos. Illi omnes olim erant laïci *S. Hieronymus* passim eos separat à Clericis; & in Concilio Calchedon. pro laïcis habentur: imò nec Ordinari solebant, quia eorum officium est semper lugere & orare, ut ille idem Hieronymus. Eorum vita quædam est pœnitentiæ professio, ait *Zonaras ad Can. 2. Pseudo Synodi Octava*. Ex sacris autem Canonibus Pœnitentes & lugentes Ordinari non possunt, quasi criminum rei. Et hinc olim vel Abbates suos Monachos ducebant ad Paræciales Ecclesias, ut in iis divina audirent, vel sæcularem Presbyterum habebant, qui Ordinatus esset ad titulum sui Monasterii, ut in eo divina celebraret, ut suo loco videbimus. Sed tandem & sacri Canones & leges Imperiales, Ecclesiasticâ utilitate suadente, permiserunt Ordinari posse Monachos. Et hinc fere omnes Ordinati sunt: Nec enim ex Monasticâ professione sunt Irregulares, quia ex sola pietate & devotione pœnitenti-

tiam agunt, quæ irregularitatem non parit. *Argum. Can. qui recedunt. 26. quest. 6.*

Cum aliquis vult fieri Monachus, Abbas per quatuor aut quinque dies in atrio Monasterii explorare debet an Spiritus ille sit ex Deo: postea in Monasterium admissus seniori cuidam Monacho traditur erudiendus, & Abbas eum reponit inter Novitios, quæ vox est à servis noviter acquisitis. S. Benedictus in *Capite de disciplina suscipiendorum fratrum*, vult ut novitii utantur sæcularibus vestibus, quod etiam probat. V. Aurelian. Concilium *Can. 19. Cassianus lib 4. de institutis renuntiantium. cap. 5. & 6.* ut Monasterii vestibus utantur & eorum propriæ ferventur iis reddenda, si abjerint; quod & sæpius hodie observatur. In Orientali Ecclesia statutum erat triennium ad Novitiatum, quod Palladius in *Lausiaca cap. 38.* adscribit regulæ Pachomii, & probat Justinianus in *Nov. 5.* S. Benedictus annum tantummodò desiderat. Ea presbytero durissima erat in rebus etiam vilissimis, & ferè ultra captum humanum, ut docet Cassianus. *Ibidem cap. 24. & 26.*

Post probationem sequitur professio,

quam nisi Novitiatus præcedat, ea vitiosa & inutilis est *cap. 8. & 16. Ext. de regularib.* quâ ætate facienda sit sæpius variatum. *In Can. 10. Romana Synodi* sub Sylvestro I. vigesimus quintus ætatis annus desideratur. S. Basilius *in regula sua cap. 7.* desiderat pubertatem, quâ nuptiæ contrahi possunt. Quod etiam probat Pontifex *in d. cap. 8.* sed in Epistola ad Amphilochium *Can. 18.* eam ætatem quæ rationis complementum habeat; puta inquit 16. aut 17. annum Tridentini Patres generaliter volunt annum decimum-sextum & quidem completum, quod & probant regię Constitutiones. Ea professio publica in Ecclesia, in præsentia Abbatis & totius Congregationis facienda est in scriptis, & ab ipso professo subscribenda, ex regulis S. Basilii & S. Benedicti. Et Abbas eam acceptare & recipere debet *cap. 13. eod.* & quidem solus ille in cujus Monasterio facta est integra probatio. *Cap. ult. de regul. in 6.* qui ejus professionis est tantum testis, non etiam Dominus aut dictator, ait S. Bernardus *in Epist. 7. & 108.* aliquando Abbas & Monachi professionem recipiunt *d. cap. ult.*

Ex iis etiam suscipiendus tria spon-

dere ac profiteri debet, de conversione morum, de stabilitate, & de obedientia. 1. Est renuntiare omnibus sæculi oblectamentis & actibus, & Evangelicæ perfectioni studere: alterum est promittere se ad extremum vitæ spiritum in eo Monasterio remansurum, in quo facta est professio. Unde dicitur stabilitas loci apud S. Bernardum *in lib. de precepto & dispensatione*; & Gaufridum Vindocin. *lib. 4. Ep. 2. 3.* facile est. S. Basilius addit votum castitatis, quamvis agnoscat eam Monachismo contineri *in ead. Ep. Can. 19.* sed tandem concepta sunt tria illa vota castitatis, paupertatis & obedientiæ. Ea est expressa professio; sed olim erat etiam tacita, cum aliquis vestem Monasticam gesserat per annum integrum *cap. 22. Ext. de regul.* Tridentinum Concilium eam abrogavit. Tria illa S. Benedicti vota Monachi accepisse videntur ab ipsis Clericis, qui nec ab ea Ecclesia recedere poterant ad quam fuerant Ordinati, nec amplius se immiscere sæcularibus negotiis, & Ordinatori Episcopo promittebant obedientiam.

In antiquis Canonibus vel propria professio facit Monachum, vel pa-

terna devotio. Cum pater filium suum, vel etiam infantem in palla altaris involverat & obtulerat Monasterio, ut in eo fieret Monachus. Illud soli patri & matri concedebatur, ait Petrus Blesensis in *Epist.* 54. Nam & Servius ad Virgilium notavit solum patrem devovere posse suos liberos. Ejus devotionis effectus ille erat, ut oblatus ille puer perpetuò esset Monachus, nec unquam à Monachismo recedere posset *Can. quicumque* 20. *quest.* 1. *Can.* 1. 20. *quest.* 2. sed quia durum erat ignorantem puerum huic voto adstringi; placuit cum in Monasterio teneri tantum remanere ad pubertatem, eaque ætate videre posse, an velit esse Monachus necne *d. Can.* 1. quod etiam in Clericis olim obtinuisse palam est *ex (an.* 1. *Primi Toletani Concilii apud Reginem in prima appendice ad libros de Discip. Eccl.* Negligentia eorum qui Monachismum, id est infantiam induerant, non minima fuit ruina Monasteriorum, ut observat Guibertus Abbas de Novigento *lib.* 1. *de vita sua, cap.* 8.

Effectus professionis Monasticæ breviter indicat S. Benedictus in *regula* suis verbis: Suscipiendus sciat se lege regulæ constructum, quod ex illa die non

liceat egrēdi de Monasterio, nec col-
lum excutere de jugo regulæ. Nam ea
est pactum cum Deo factum, & post eam
voluntas mutatur in necessitatem, ait Pe-
trus Bles. *In Ep.* 131. atque ita ut Pro-
fessus Monachus fiat quasi servus Mo-
nasterii *Cap. ult. Ext. de Regular.* Un-
de quidquid habet aut acquirit, illud
fit Monasterii, quia nihil potest habere
proprium; nec in ea re Summus Pon-
tifex cum eo dispensare *cap. 6. in fine.*
Ibid. Ipsum quidem Monasterium pro-
prias possessiones habere potest, nec
ideo læditur proprietatis abnegatio
vel Apostolica paupertas; Nam & Apo-
stoli quædam habebant communia, &
eorum exemplo Basilii, ait inter Mo-
nachos non esse propriam & privatam
possessionem; sed omnia omnium esse
communia.

Invaluit etiam Monachum professum
à quolibet successore arceri. Sanè o-
lim succedebat, & habebat hæredes, iis-
que deficientibus bona ejus, non fisco;
sed Monasterio acquirebantur *L. 20.*
Cod. de Ep. L. de Ep. 13. Cod. de Sa-
crof. Eccles. Justinianus voluit tandem
in Nov. 5. Professi Monachi omnia
bona cum eo dedicari & acquiri Mo-
nasterio. Sed ea bonorum illorum de-

dicatio admissa non est in Gallia, & post professionem statim & inter Monachi hæredes dividi possunt, perinde ac si decessisset. Eoque respectu Monachus dicitur mundo mortuus; quod jam olim dixerant Basilus & Gregorius Magnus. Nec dicendum est mortuum illum esse civiliter, quasi capite minutus sit; nam & olim utramque testamenti factionem habuit, ac proinde habitus non est, quasi capitis minutionem passus, cum ad perfectiorem statum ascenderit. Nec obstat quod hodie non succedat exhæredatus filius; & tamen non dicitur capite minui. Ad Monachos propius accedunt Templarii & Hospitalarii. Imò & à S. Bernardo dicuntur Monachi: quippe qui & regulam, & vota, & Superiores habeant, perinde ac alii Monachi. De electione Abbatis actum est, *suprà in tit. de Electione.*

TITULUS XXI.

De Monialibus.

Semper Ecclesia Virgines habuit quæ se perpetuo sacræ legis obsequio dedicarunt *L. 6. Cod. Th. de censu.* Quæ Christiano ritu sacratæ erant divino cultui, ait Ammianus Marcellinus etiam Ethnicus *lib. 18.* olim quidem cum puellæ quædam Deo Virginitatem suam dedicabant à Diœcesanis Episcopis committebantur parentum custodiæ, ut legit Dionysius Exiguus *in Can. 44. Carthag. Concilii,* ut in paternis ædibus sanctum servarent propositum, *Can. 19. V. Aurel. Concilii.* Quòd si parentibus orbatæ essent, aut aliis gravioribus fœminis commendabantur, aut cum aliis Virginibus instituebantur in ædibus communibus, ut invicem custodirent *d. Can. 44.* Eaque forte sunt Collegia Virginum, de quibus S. Ignatius *in Ep. 8.* quarum consecrationem seu benedictionem soli Diœcesano Episcopo competit. Clotarius II. in edicto suo ad V. Parisiense Concilium meminit earum Monialium, quæ
in

in propriis ædibus resident, & quæ in Monasteriis positæ sunt.

Ædes illæ communes statim excreverunt in Monasteria Monialium, & in Occidentali Ecclesia eandem plane originem habuisse videntur ac Monasteria Monachorum, cum nempe S. Athanasius Romam venit, ut in superiori tit. diximus. Appellatæ sunt Moniales, aut Sanctimoniales, seu sanctæ Moniales, à sanctitate, ait S. Augustinus *lib. de sancta Virginitate cap. ult.* S. Hieronymus jam eas vocat Nonnas, Ægyptiaca voce, quæ Monachas significat. Et statim iis præscriptæ sunt regulæ à sanctis Patribus Augustino, & aliis puta Cæsario & Aureliano utroque Arelatensi Episcopo: nam in Galliâ sacras hujusmodi Virgines jam sub Valentiniano fuisse constat, *ex d. l. 6.*

Quâ ætate Moniales olim velatæ fuerint, sæpiùs variatum est. Primò placuit faciendam esse differentiam inter Viduas & Virgines: ut viduæ sacrum velamen non acciperent, nisi sexagesimo ætatis anno; Virgines quadragesimo, quem etiam servabat Ecclesia Gallicana *Can. 19. Agath. Concilii*, postea statuit vigesimum-quintum, *Can. 28. tertii Turon. Concilii.* S. Basilii

velavit Virgines an. 17. quia videbat Ecclesiam gratiâ Dei magis confirmatam, atque ulteriùs progredientem & proficientem, ut addit Scholium quod inter Canones Harmenopuli relatum est *Sectione quarta*. Tridentinum Concilium generaliter definivit decimum-sextum ætatis annum, quod etiam probavit Blesensis Constitutio. Constat enim Principes tempus illud Monasticæ Professionis definivisse, ut de Majoriano, Justiniano, & Carolo Magno probari facilè potest: sicut & ne unquam puellæ velentur absque consensu parentum, *Capitularium lib. 1. cap. 101*. Nec eas ab aliis consecrari posse, quàm ab Episcopis, aut ex eorum mandato, à Sacerdotibus, non etiam ab ipsis Abbatissis aut aliis Monialibus. *Sexti Paris. Concilii Can. 43*. Ac tandem adedò solemnitas erat ea professio, ut non fieret, nisi certis diebus festis, putà in Epiphaniarum die, aut in albis Paschalibus, aut in Apostolorum natalibus. *Can. devotis. 20. q. 1*. Additus est etiam dies Dominicus, *in cap. 1. ext. de temp. ordin.*

Ex earum Monasteriis alia erant in quibus illæ perpetuò tenebantur inclusæ, non etiam in aliis *d. Can. 19*.

quod etiam agnoscit Julianus Antecessor *ad Nov. 73. in fin.* Cæfarius & Aurelianus statuerant, ut numquam ab iis egrederentur. Ludovicus Pius *in suo Aquisgran. Concilio Can. 11.* statuit ut firmissimis munitionibus undique circumdentur Monasteria puellarum. Bonifacius VIII. *in cap. un. de statu Monachorum in sexto.* Præcipit ut quælibet Moniales sub perpetua clausura maneant; quod probavit Tridentinum Concilium sicut etiam Blesensis Constitutio. Rationem hanc afferunt probabiliorem, propter periculum mundanæ conversationis Ivo Carnot. *in Ep. 10.* ut ita facilius immortalis sponso complacere possint, Petrus Abælardus *in Ep. 7.* ut facilius pœnitentiam agant.

Nihil verò frequentius occurrit in sacris Canonibus prohibitum sit, quam ut aliquid dari vel promitti pro ingressu Monasterii; mera ea est simonia, si aliquid detur exigatur, aut qualibet conventionem interpositam promittatur, ut quædam recipiatur Monialis hoc est emere & vendere donum Spiritus sancti. Sed prohibitum non videtur, ut suscipienda, vel ejus parentes ultrò & sola charitate suadente, aliquid donent Monasterio ad eleemo-

synam & alimenta. S. Benedictus illud permittit in *sua Regula Cap. 66.* S. Placidus omnia illa bona ei donavit, quæ habebat in Sicilia. S. Hieronymus in *Ep. ad Demetriadem* contra eos parentes durius agit, qui modico sumptu filias suas Religioni tradunt, ut pro aliis ditiores generos in sæculo inveniant. Salvianus Massil. *lib. 3. ad Eccl. Cathol.* graviter arguit eos parentes qui liberos suos Religioni traditos non amplius agnoscunt, & quodammodò exhæredant.

TITULUS XXII.

De vita & honestate Clericorum.

CUM Apostolus *prima ad Corinth. Cap. 14. in fin.* jubet ut omnia honeste & secundum ordinem fiant, sacri Canones honestatis regulas scripserunt Clericis. Ea latius patet, ac potissimum consistit in moribus, in actionibus & publicis, & privatis, in ipso vivendi genere, in sermonibus, in gestu, & incessu, ait S. Ambrosius *lib. 1. de Off. cap. 18.* Præcipua quædam ejus honestatis capita expendenda sunt.

1º. Cum omnibus dixit : *Nolite inebriari vino in quo est luxuria* (non quidem ex natura vini, sed ex ejus immoderato usu *Can. 7. dist. 35. & alibi* : Non oportet Sacerdotem esse vinolentum, id est nec ebrium; seu non vino gravem, nec ebriosum, seu non ebrietati deditum : Sacri Canones passim jubent ut Clerici ab ebrietate abstineant *tota fere dist. 35.* eique fini continuam habeant honestatis memoriam, ait Petrus Bles. *in Ep. 7.* prohibent etiam ne Cauponas ingrediantur, nisi causâ necessitatis in via constituti, alioquin segregantur, *Apostolorum Can. 54.* seu ab ordinis sui exercitio deponantur in perpetuum, *Can. 9. 1ª sexta Synodi*; quia, inquit Balsamon, sacri Canones volunt Clericos vitam agere ab omni reprehensione alienam; nec vulgus offendere, sed excitare ad bonum & ad pietatem; ideoque cauponas iis omninò interdiciunt, quæ sunt loca famosa, & ejusdem juris ac lupanaria, *l. 21. §. 11. d. de recep. qui arb. recep. l. 8. Cod. Theod. de Tyron.*

2º. Prohibent ne Clerici aleâ ludant, aut aleis interfint *cap. 15. Ext. hoc tit.* omnibus quidem Christianis prohibita est alea, *Can. 79. Illiberit. Concilii*, quia

omnes aleatores sunt Idololatæ , ait Tertullianus in *lib. de Idololatria cap. 5.* Sed præcipue Clericis , quia inquit S. Cyprianus , aut alius Author *Libri de Aleatoribus* ; vix est ut manus quæ ad sacrificium Dominicum admissa est , quæ signum Crucis imprimit , quæ divina Sacramenta consummat , ut iterum Diaboli laqueis implicetur : vel ut loquitur Justinianus , in *Nov. 123. cap. 10.* pudendum est ut sacratis illis manibus tesseræ aut talos contrectent. Sed nec aleatoriis interesse debent , nec cum aleatoribus participant , paciscantur & communicent , nec ibi audiant voces blasphemæ & sacrilegæ , quæ in iis locis frequentiores sunt. Ea sunt Justiniani *Ibid.*

3°. Jubent ut abstineant à consortio & cohabitatione mulierum *10. tit. de cohab. Cl. & Mul.* Nam eâ decoloratur id est dehonestatur dignitas Sacerdotii , *l. 44. Cod. Th. de Epif.* Excipiunt matrem , sororem , filiam , germanam , amitam , materteram , *Can. 3. Nicani Concilii.* Quia fœdus naturale quod inter eas personas intercedit , tollit omnem suspiciõnem , *d. l. 44.*

4. Cum Christus Dominus ex templo ejecerit ementes & vendentes ; & Apo-

stolus dixerit Clericos non debere turpis lucri esse cupidos : sacri Canones iis prohibent negotiationem, seu ne commercia exercent. Olim quidem cum pauper erat Ecclesia, iis utrumque permittebat intrâ Provinciam negotiari ad victum quærendum, *Can. 19. Illiber. Concilii*, & Impp. Christiani volebant eos esse immunes à tributis negotiantium, *l. 8. & 15. Eod. Cod. & Tit.* Sed cum Ecclesia bonis abundare cepit, iis commercium interdixit ; tum quòd anxia & tumultuosa negotiationis ratio procul abfit à professione Clericorum, qui solius Dei & Ecclesiæ ministerio deputati sunt, ait Petrus Blesensis *in Ep. 17.* tum quòd negotiantium vita nihil fere aliud sit quàm fraus, mendacium, & perjurium, ait Salvianus *lib. 3. & 4. de Provid.* iis tamen domesticos fructus vendere permissum ; nam hoc non est negotiari, sed rem suam familiarem curare, *l. 12. & 13. Cod. de Lust. Collat.*

5. Clericalis honestas consistit in vestibus. Et hîc agitur tantùm de civilibus, quas nempe clerici gestant, cum prodeunt in publicum : non etiam de Sacratibus, quibus utuntur ad Sacram

Synaxim aut in Ecclesia, non tantum in quotidiano usu, ait Anastasius Bibliot. in *Stephano I.* Sicut autem verius est Sacerdotes nascentis Ecclesiae temporibus, nec habuisse sacratas vestes distinctas à civilibus, ita nec civiles, quæ distinguerentur à vestibus laicorum, habebant viliores. putà byrros, lacernas, ut de S. Cypriano, Pontius: de S. Martino; Sulpitius: de S. Augustino, Possidius; à plebe discernebantur doctrinâ, non veste; conversatione, non habitu; ait Celestinus I. in *Epist. ad Episcopos Viennensis & Narbonensis Provinciae* communi & solita veste utebantur, *Can. 12. Gangrensis Concilii.* Zonaras ibi docet Eustathianos pannosâ & lacerâ veste uti solitos: quod cum à Sanctis Patribus non probaretur, Clericis attributæ sunt quædam vestes, ut est in *Can. 27. sexta Synod.* Et à sacris Canonibus præcipuè cautum est ut vestibus decorem non quærant, *Can. 45. Carthag. quarti Concilii.* Sed eas habeant sibi suoque Ordini convenientes: S. Anselmus eas ideo vocat ordinatas. De iis multa in *Tit. Decretal. de vita & honest. Cleric.* puta remissas aut talares, non splendidas aut pretiosas, sed utcum-

que nitidas , & unius coloris , olim albi , hodie nigri , quod color ille humilitati , modestiæ , & pœnitentiæ magis conveniat. Præter civiles & sacratas Clericorum vestes , sunt & aliæ quibus utuntur in choro in Ecclesia. Ut nempe sint in albis vestibus , ut sint albis induti, ait Gregorius Turon. *lib. 4. Hist. cap. 36. lib. de glor. Conf. cap. 20. & S. Hieronymus lib. 1. adver. Pelag.*

6. In Coma. Cum Apostolus prohibet , ne vir comam nutriat ; præceptum illud ad omnes quidem Fideles pertinet. ait Clemens Alexand. *in Pedagogo Christi* ; sed sacri Canones illud maximè restrinxerunt ad Clericos , ne longiores habeant crines , ut honestus Clericorum habitus faciliè demonstretur, nec videantur milites, aut luxuriosi ; ait S. Hieronymus , *ad caput 44. Ezechielis*. Et Canones volunt ut attonso capite , ministrent patentibus auribus; *Can. pen. dist. 23.*

7. In barba. Gregorius VII. *lib. 8. Reg. Ep. 10.* scribit semper eam fuisse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ , ut Clerici non nutriant barbam , seu prolixam non habeant : Et forte Clericalis honestas postulat , ut eam habeant juxta

receptam Sapientiorum & honestorum
cujuscumque loci consuetudinem.

TITULUS XXIII.

De Conjugatis Clericis.

Nihil magis convenit honestati Clericali quam castitas & continentia. Sanctus Hieronymus *in libris contra Jovinianum* eam traditioni Apostolicæ adscribit, imo & vult eam in Christo Domino fundatam, qui Virgo de Virgine nasci voluit, & omnes fere Apostolos habere Virgines. Petrus quidem fuit uxoratus; sed Hieronymus cum ante Apostolatam uxorem duxisse, & postmodum eam reliquisse contendit ex responsione Christi ad illud Petri, *Ecce nos reliquimus omnia*: nam respondens; Christus præmium iis proponit, qui propter nomen suum uxorem reliquerint *Mat. cap. 19*. Nec tamen continentia in ipsis etiam Sacerdotibus est de jure divino; nam & conjugatus fuit Petrus, sicut & plures Sancti Patres, Episcopi & Sacerdotes.

Recentiores Græci Canonistæ, Zonaras,

Balsamon, Math. Blastares & alii post schisma volunt semper licitum fuisse quibuscumque Clericis uxores ducere. Multa quidem ejus rei exempla occurrunt initio Ecclesiæ, sed sanctus Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum*, & S. Epiphanius *in Hæresi* 59. respondent illud ita observatum, quod tunc non alii essent Ordinatione digni, quàm mariti & conjugati: atque etiam sæpius utilitas publica illud suavit, cum nempe ordinandi proponerentur viri summæ pietatis, aut eruditionis. Græci utuntur etiam Historia Paphnutii senioris Episcopi apud Socratem & Sozomenum; qui volunt sanctum hunc virum intercessisse in Nicæno Concilio, ne Matrimonium interdiceretur Clericis. Sed forte supposita est ea fabula. 1. enim Socrati ejus authori habenda non est fides, ut pote qui Novatianus cum Clericis & Laicis confunderet Nuptias, ut scribit Nicephorus. 2. ait Paphnutium fecisse, ut de eâ re nihil statueretur in Nicæno Concilio. Cum tamen illud *in Can. 3.* uxorem inter eas mulieres non reposuerit quas Clerici secum habere possunt, quasi non suspectas, & quam ex Paphnutio retinere potuissent, si quidem his permixta fuissent nuptiæ.

3. Fabula illa repugnat omnibus sanctis Patribus & Canonibus qui & Concilium illud præcesserunt & proxime sequuti sunt. Ac tandem vix est ut Osius Cordubensis Clericorum nuptias probare potuerit in Nicæno Concilio, qui non multum antea, *in Can. 33. Illiberit.* eas condemnauerat.

Ecclesia quidem Occidentalis ab initio etiam conjugatos, deficientibus aliis ordinavit, sed semper voluit à suis maioribus Clericis servari continentiam. *In d. Can. 33.* sic habet, placuit in totum prohiberi Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis abstinere se à suis conjugibus. Prohiberi, id est præcipi aut juberi, sicut *in prima ad Timotheum cap. 4.* prohibentes abstinere à viris id est præcipientes, ait ibi S. Anselmus. Nec tamen eas plane abiiciebant; sed eas habebant quasi sorores & conversas ad eandem videlicet continentiam, *Can. 2. & 3. secundi Arelat. Concilii.* Quod etiam docent passim Tertullianus, Hieronymus, Ambrosius, & Augustinus. *Et D. Lex. 44. Cod. Th. de Ep. & Cl.* quæ ad Latinam Ecclesiam pertinet, mittitur enim ad Præfectum Præt. Italiæ. Disciplinam hanc breviter indicat Hieronymus *in Ep. 50.*

sicut inquit Apostoli, aut Virgines erant aut Continentes, ita & Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, aut Virgines eliguntur, Vidui, aut certe post Sacerdotium in æternum pudici. Eam quoque confirmat non etiam primus introducit Siricius S. P. in *Ep. 1. & 4.* Atque ita ut si incontinentes viverent, deponerentur, & ad Laicam communionem redigerentur; ut est in *3. & 4. Aurelian. Concilio.* Cum Ecclesia illa conjugatis Clericis continentiam imponeret, semper etiam voluit eos, qui Ordinati essent innupti, servare cælibatum, sed cum illud non satis observaretur, circa sextum sæculum, in *2. & 4. Concilio Toletano*, prohibuit ne uxores ducerent, *Can. 4. & 6. dist. 28.* & postmodum in eam rem innumera prodierunt & Conciliorum, & Summorum Pontificum constitutiones, quæ tamen frequentissimas Clericorum nuptias tollere & impedire non potuerunt, forte sensim eas abrogarunt temporales quædam pænæ, quas Christianissimi Reges Philippus Pulcher, Philippus Audax, & Alii, conjugatis Clericis irrogare ceperunt, puta ut tallias & alia vectigalia solvere tenerentur; ut non amplius haberent Ecclesiastica Privilegia; ut suis Beneficiis

ipso jure privarentur, quamvis eorum matrimonia post Ordinationem contracta, ipso jure nulla essent propter votum castitatis in Ordinatione adhibitum, ut docet Hugo de Sancto Victore ex Basilio *ad Amphilochium, Can. 6.* & Innocentio II. *in Synodo Rom.* Denique Latina Ecclesia semper minoribus Clericis permisit contrahere nuptias, imo & posteriores Pontifices volebant eos retinere Privilegia & Beneficia; quod omnino abrogatum est.

Nunc de Orientali Ecclesia. Cum Stephanus III. *in Can. ult. dist. 31.* ait Orientales Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos matrimonio copulari, hoc nihil aliud est quam post Ordinationem suam propriis uxoribus uti. Nam constat eos non potuisse matrimonium postea contrahere, *Can. 2. Neocesar. Concilii*, & loquitur secundum sui temporis usum circa finem octavi sæculi. Verius autem est eam Ecclesiam ab initio & à prima origine sua ejusdem fuisse opinionis ac Latinam, seu Occidentalem, ut nempe non aliter conjugatos Clericos propter aliarum penuriam ordinaret, quam sub lege continentiae, seu ea tantum conditione, ut

omnino à suis uxoribus abstinerent.

Hoc omnino adstruunt Græci Patres. Origenes *in homilia 23. in Numeros.* Mihi videtur, inquit, illius esse solius offerre sacrificium indefinens, qui se indefinenti voverit castitati. Eusebius *lib. 1. de demonstrat. Evang. cap. 9.* Christiani Sacerdotes deinceps se continere debent à commercio suarum uxorum. Epiphanius *in heresi 59.* Ecclesia cum solum Ordinatur qui à sua uxore continentiam promittit, ac si aliter obtineat in quibusdam locis, hoc est contra canones, aut per aliquam dispensationem. Chrysostomus idem fere habet *in homilia 10. in primam ad Timotheum,* Nec dicendum est illud ita tantum obtinuisse, quando sacrificaturi erant: nam inquit Balsamon & ipse Græcus *ad can. 13. sextæ Synodi in Trullo.* quomodo se excusabunt qui quotidie sacrificant?

Idem occurrit in Græcis Canonibus. *in Nicano can. 3.* ut supra diximus. *In Anciran. can. 10.* ubi si Diaconus, in Ordinatione sua professus non fuerit, quod uxorem ducere velit, continentiam professus intelligitur. Priorem aliâ ejus Canonis partem abrogat Justin. *in nov. 123. can. 14. in can. 20. Carthagin. Concilii secundi;* si quis Diacono

nus cum uxore sua incontinenter vixerit, ad Sacerdotium non admittitur. *in can 3. V. Carth. Concilii Episcopi, Presbyteri, Diaconi, se ab uxoribus cōtinere debent secundum prima statuta, ut legitur in Cod. Canonum Eccl. Afric. Can. 25. & apud Gratianum in Can. 4. dist. 84. duo quidem illi Carthag. Canones latinè primitùs editi sunt, sed in d. Cod. Græcè scripti sunt, eo quod à Græcis, inserti sunt in Cod. Can. Orientalis Ecclesie. Sicque veteres Græci, nec etiam ordinabantur nisi sub lege continentie; sed tandem ab ea omnino recesserunt in 6. Synodo Can. 13. circa fin. septimi sæculi: quod non omnino improbat Innocentius III. in cap. 6. ext. de Cler. Conjug.*

CANONICI

JURIS

INSTITUTIONUM

LIBER SECVNDVS.

TITULUS I.

De Rebus Ecclesiasticis & earum acquisitione.

URISCONSULTI, reſtrahant
prout alicujus fieri poſſunt,
& quatenus in humana ſo-
cietate gubernantur & re-
guntur. *L. 1. Cod. de Vet. Jure Enucle.*
Summa earum diviſio ea eſt, ut aliæ ſint
divini Juris, aliæ ſint humani. In his Inſ-
titutionibus vix agitur de rebus humani
Juris, quæ nempe in bonis ſingulorum
hominum eſſe poſſint: quamvis enim
Eccleſiaſtica bona utcumque videantur

res humanæ : attamen rectè dicuntur divini Juris, quòd divinis usibus consecratæ sint. Ita & videntur quidem res hominum, quod singuli Clerici ea possideant; sed ea tenent tantū, quasi Ecclesiæ Ministri & Dei & Ecclesiæ nomine possident.

Sicut verò Jurisconsulti res quasdam simpliciter faciunt divini Juris & quasdam quodammodo divini Juris, §. *Sancta Inst. h. t.* Ita & in Jure Canonico dici potest res quasdam Ecclesiasticas propriè & veluti per eminentiam esse divini Juris : quæ nempe sunt omnino divinæ Institutionis quæ in Ecclesia nullum alium authorem habent quam Deum ; qualia sunt Sacramenta, quæ dicuntur res Dei apud Terullianum in *Apolog. cap. 39.* Atque etiam quasdam esse res quodammodo divini Juris quæ nempe ab hominibus institutæ sunt ad Dei cultum, & Ministerium : qualia sunt Ecclesiastica bona; quæ propriè non sunt res Dei, sed ab hominibus instituta in Ecclesia; & tamen utcumque sunt divini Juris, quia sunt patrimonium Deo creditum, ait Cyprianus in *lib. de Opere & Eleemosynis.* Omnes illæ res dicuntur Ecclesiasticæ, quia commissæ sunt Ecclesiæ.

Secunda earum rerum divisio ea est

ut aliæ sint spirituales aliæ temporales. Ea fluxit ex iis Apostoli verbis 1. *ad Corinth. cap. 9.* qui spiritualia seminat, corporalia metere debet: quæ eadem plane sunt ac temporalia aut carnalia. Spirituales sunt quæ ad solum Spiritum aut ad solam animam spectant, seu quæ à Spiritu Sancto datæ Spiritum vivificant, ait sanctus Anselmus ad eum Apostoli locum. Quales sunt sacrorum confectio, Sacramentorum administratio, celebratio divini officii, remissio peccatorum: quæ, ut diximus, Tertull. sunt res Dei, & Agobardo Lugdunensi res Domini. Res temporales dicuntur quæ ad tempus, ad solam vitam corpori profunt, cum spirituales in perpetuum profint animæ; vel etiam res temporales sunt quæ temporali pretio æstimantur & comparari possunt, ait Gerson in *Moralibus scientiis*.

Aliquando quidem Ecclesiastica prædia dicuntur etiam ut in *cap. 2. Ext. de Judic.* Sed improprie & attributive tantum quòd Spiritualibus inserviant & ad ea referantur, ait idem Gerson in *Lec-tione 2. ad S. Marcum. Et in libro de vita Spirituali ànima cap. 3.* Et rectissime Galli Canonistæ in Beneficio Ecclesiastico spirituale distinguunt, puta

ejus Titulum, Collationem, Administrationem ei à Canonibus adscriptam à temporali, qualia sunt prædia aut stipendia ei adscripta.

Sicut verò Jurisconsultus in eodem Institutionum suarum titulo, simul egit de rer. divis. & acquirendo earum dominio; ita forte non inconveniens erit huic rerum Ecclesiasticarum divisioni, subijcere modos illos, quibus omnes illæ res fiant Ecclesiæ. 1. quidem sacramenta & aliæ res Dei, fluxerunt ex latere Christi Domini, ait sanctus Augustinus: sacrum illud est depositum, quod Ecclesiæ suæ custodiendum tradidit, ut ex Apostolo Vincentius Lirinensis ait in *commonitorio*. Ex rebus temporalibus alię sunt mobiles, de quibus suo loco; alię immobiles, quæ quomodo esse ceperint Ecclesiæ videndum. Quidam hæretici contendebant olim Ecclesiæ non convenire possessiones, aut res immobiles sub paupere Christo qui tantum habuit oculos. Sententiam illam pluribus rejicit Maistræus in *illust. sacri Patrim. lib. 1. cap. 4.* & addit Ecclesiam vel etiam ante Constantinum non habuisse prædia.

1. Quidem Fideles vendebant sua prædia, & eorum pretium offerebant Apo-

stolis. Statim placuit ea ipsa Ecclesiæ tradi, ut non transitoriè, sed perpetuò ex eorum fructibus subvenire posset pauperibus, ait Petrus Damianus *lib. 1. Ep. 13. & lib. 4. Ep. 14.* Novæ illius disciplinæ multa exempla occurrunt in *Apostolorum Can. 38.* Apud Eusebium *lib. 10. Hist. Eccl. cap. 5. & lib. de vita Constantini cap. 39. in Epistola secunda Pii I. In Epistola VII. Urbani secundi.* Nec obstat *lex 1. Cod. de Sacros. Eccles.* ubi Constantinus dicitur 1. fidelibus dedisse licentiam ut quid voluerint ex suis bonis, relinquere possent Ecclesiæ. Nam vel etiam sub Ethnicis Imperatoribus, semper licuit prædia Ecclesiæ donare inter vivos, perinde ac quibuscumque Collegiis. *L. 19. ff. de don. & tot. tit. dig. de Pollicit.* Sed cum sub iis, Christianorum cætus essent incerta & illicita corpora, hæreditates & legata iis relinqui non poterant. Ulpianus *Tit. 22. Const. Magnus In d. L. 1.* eam Juris subtilitatem abrogavit, & voluit ut quilibet fidelis in suo testamento quidquid voluerit, Ecclesiæ relinquere possit. Cumque morientes, vulgo sint liberaliores quam viventes Ecclesiam huic Constitutioni omnia fere bona sua debere no-

eat Sozomenus *lib. 7. Hist. Eccl. Cap. 27.* & ex eo Sirmundus *ad Epistol. 39. Auiti Viennensis Episcopi.*

Sic Ecclesia duobus plane modis res immobiles acquirere cepit, donatione inter vivos, & testamento. Quamvis autem Constantinus *in d. l. 1.* iusserit ut in eo fidelium testamento liber sit stylus, & licitum arbitrium; non ideo tamen dicendum est in eo necessaria non esse solemnia illa quæ jure desiderantur in testamentis. Cum enim Imperator liberam testamenti factionem alicui concedit, nihil aliud ei concedere intelligitur, quàm ut habeat legitimam testamenti factionem; nec enim credendum est principem qui jura tuetur, eo verbo evertere velle totam testamentorum ordinationem quæ tot vigiliis inventa est *l. 35. in princ. Cod. de inoff. test.* sed unum illud vult Constantinus ut Fideles liberè bona sua in testamento relinquere possint Ecclesiæ, nec amplius ei possit objici, quòd sit corpus incertum aut illicitum *L. 24. & 28. Cod. de Ep. & Cl.* Sicque dicendum in testamentis etiam ad pias causas, omnia Juris solemnia desiderari.

Post *D. L. 1.* adeo profusæ fuerunt Fidelium liberalitates in Ecclesiam, ut

statim ab Impp. Christianis cohibitæ fuerint. 1. quidem Valentinianus prohibuit, ne quilibet Clerici vel Monachi à viduis, aliis-ve mulieribus, vel donatione vel testamento aliquid accipiant *L. 20. 22. & 27. Cod. de Epis.* quæ de re S. Ambrosius, S. Hieronymus & Ammianus. Cumque illud per eos acquireretur Ecclesiæ, dici recte potest ita cohibitæ fuisse liberalitates in Ecclesiâ. De iis jam conqueritur etiam Chilpericus Rex Galliæ apud Gregorium Turon. *Lib. 6. Hist. cap. 46.* Et in ea statim adhibitum est illud temperamentum ut res immobiles, puta ædes, aut agri, Ecclesiæ donari aut relinqui non possint absque præcepto regio, quod illud permittat Florus Vicecomes Andegavenfis sub sancto Mauro agens hoc petiit & obtinuit ut bona sua Monasterio Glannafolienfi hodie sancti Mauri ad Ligerim donare posset, ut est in *Vita sancti Mauri cap. 53.* Innumera sunt alia hujusmodi earum immunitatum exempla, in quarum formulis & veteribus Chartis fundatores aut Prælati curant diligenter leges illas à Principibus adhiberi, ut Ecclesiæ & Monasteria undequaue accipere & acquirere possent dona Fidelium, nec eo no-

mine præcepta regia obtinere tenerentur, aut aliquid solvere fisco. Ac ferè semper Christianissimi Reges utrumque illud iis emendicantibus priùs concedebant, easque donationes & acquisitiones Regia autoritate firmabant. Sed unum illud indicat necessarium fuisse illud præceptum, ut tolleretur acquirendi prohibitio: Eaque olim in Galliâ cò processerat, ut si absque Regia illa permissione prædium aliquod donatum esset Ecclesiæ, illud intra annum alicui privato revendere teneretur, ex generali consuetudine Galliæ: cujus meminit Innocentius III. *lib. 1. Decretal. Epistolarum, Epistola 172.* Cùmque prædio in Ecclesiam translato, feudum dominus amitteret quædam jura, quasdam præstationes, aut functiones huic prædio annexas, à quibus immunis est Ecclesia, invaluit eam aliquid ei præstare, ut ille fiat indemnis. Quidam hodie volunt illud etiàm appellari jus amortisationis, quo permittitur ut prædium illud cadat in manum mortuam, qualis est Ecclesia, quod & ea, & ejus bona videantur mortua, cùm sint extrà commercium. De eo Jure agetur adhuc.

TITULUS II.

De Sacramentis.

INTER res spirituales priori loco recensentur Sacramenta quæ spiritualia dicuntur à S. Gaudenzio Brixienſi Episcopo, & quorum virtus spiritualis est, ait S. Augustinus in *Tractatu* 5. in *Joan.* Varia est ejus vocis acceptio; sed in hoc titulo est signum rei sacræ. S. Augustinus in *Ep.* 5. ait, cum signa pertinent ad res divinas, ea dici Sacramenta.

Sacramentum est signum visibile invisibilis gratiæ ad justificationem hominis divinitus institutum. Dicitur signum visibile, idest externum & sensibile. S. Chrysostomus in *Homil.* 83. in *Matth.* sic loquitur: si quidem incorporeus esses, ille tibi dona incorporea nude tradidisset, sed quia corpori conjuncta est anima tua, ideò rebus sensibilibus tibi traduntur intelligenda: Additur invisibilis gratiæ, sicut invisibilis Deus passim dicitur apud Apostolum: ita etiam virtus aut gratia Dei quam Sacramenta continent & conferunt ad

justificationem hominis, huic potissimum fini ea instituta sunt, ut per ea fideles gratiam sanctificantem & justificantem accipiant, Divinitus institutū; S. Ambrosius *lib. 4. de Sacramentis*. Ergo inquit Sacramentorum quis author est, nisi Christus Dominus?

S. Augustinus *in lib. de vera Religione cap. 17.* ait Christum pauca instituisse Sacramenta. Sæpius quidem Veteres Sancti Patres & veteres sacri Canones aut duo tantum, aut tria tantum agnoscere videntur, nec ullus ex iis eorum numerum præcisè determinavit, cum nec de omnibus agerent; sed tantum de quibusdam in specie; nec unquam propositum illud habuerint, ut numerum illum statuerent: Florentini & Tridentini Patres statuerunt, nec plura nec pauciora esse quam septem quæ Catholici omnes hodiè agnoscunt.

Cùm olim Veteres egerunt de Sacramentis, nec materiæ nec formæ uspiam meminerunt. Scholastici à quingentis annis utramque distinxerunt, & voluerunt quodlibet ex iis propriam habere materiam, propriamve formam. Tridentini Patres *Sess. 21. Can. 2.* dicunt semper in Ecclesia eam potestatem fuisse ut in Sacramentorum dispensa-

tionem, statueret quid æquius & melius, salva illorum substantia. Cæremonias quidem mutare potest extrinsecam-ve formam, sed quantum ad materiam, videndum est an ille ipse Christus Dominus eam præcisè determinaverit, an ab eo generaliter tantum præscripta fuerit. Primò casu Ecclesia eam mutare non potest ut in Baptismo, in Eucharistia, in Extrema-unctione. Secundò, eam mutare potest, summa ratione suadente, ut in Matrimonio, in Ordine, in Pœnitentia, quasi cùm Christus Dominus eam materiam præcisè non statuerit, Ecclesiæ potestatem illam reliquisse intelligatur, ut eam dictante Spiritu sancto declarare possit, aut ei aliquid addere, ut de aqua dici potest in adorandâ Eucharistiâ. Hinc sæpius definit ibi non esse alterum ex iis Sacramentis, ubi videt materiam suis legibus non convenire, nec eas habere condiciones quas præscripsit. Hoc ab Ecclesia in Baptismo etiam fieri posse putat S. Basilii in *Ep. 2. ad Amphiloc.* Can. 27. qui exscribitur apud Balsam. pag. 1029. Non quidem ut aliquid mutet ex ejus materia aut verbis, quippe quæ à Christo Domino præscribantur: sed ut ea definire possit an valide colla-

tus sit, puta an hæretici verum Baptismum conferant, ita ut iterari non possit, qua de re suo loco.

Ex Sacramentis quædam iterari possunt, quædam non possunt; *to. tit. Decretal. de Sacram. iter. vel non.* Ea non possunt iterari quæ characterem animæ imprimunt, idest qualitatem spiritualem & indelebilem; cujus meminit S. Augustinus *lib. 6. de Baptismo contra Donatistas cap. 1.* & Innocentius III. *in cap. 3. ext. de Baptis.* Talia sunt Baptismus, Confirmatio & Ordo: quæ verò non imprimunt, ea iterari possunt, puta Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-UNCTIO, & Matrimonium.

Denique singula Sacramenta suum habent proprium ministrum, nec requiritur ut explicitam habeat intentionem conficiendi & conferendi Sacramenti, sufficit eam habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ut definierunt Florent. & Trident. Patres; sed cum illud sit utique periculosum: scelerati enim Ministri occurrerunt olim, & hodie occurrere possunt, qui nec eam voluntatem, nec fidem habeant; & idè quidam sufficere volunt, ut Minister ea faciat quæ facit Ecclesia ut conferatur Sacramentum: Nam, ut ait.

S Augustinus in *Ep.* 23. quam exscribit Gratianus in *Can. Non illud. de consecrat. dist.* 4. Cum per eam celebrantur divina ministeria, hoc tota Mater Ecclesia facit quæ in Sanctis est. Spiritus sanctus agit etiam aliquando per servitutem, non solum simpliciter ignorantium, sed etiam damnabiliter indignorū. Hæretici Baptisant & Ordinant; Ecclesia illud admittit, si faciant quod facit Ecclesia.

TITULUS III.

De Baptismo.

BAPTISMUS à verbo Græco βαπτίζω lavare, tingere. Est Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Est Sacramentum, ac proinde à Christo Domino institutum, videlicet ante passionem: nam Baptisasse dicitur non quidem per se, sed per suos Apostolos, *Joan. cap. 3. & 4.* & post mortem, Baptismi formulam concepit, *Math. cap. 28. Baptisate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Est Sacramentum regenerationis, cum enim quilibet homo nascatur in origi-

nali peccato , nisi ex aquâ & Spiritu sancto renatus fuerit , introire non potest in regnum Dei , *Joan. cap. 3.* per aquam , hinc illud dicitur lavacrum aquæ , *ad Ephesios cap. 5.* eaque vulgaris & naturalis sit , necesse est ; ac proindè cum Christus Dominus eam ipsam materiam determinaverit , eam mutare non potest Ecclesia. In verbo quod suprâ relatum est.

Triplex constitui solet Baptismus, fluminis per singularem sancti Spiritus effusionem , ut de Apostolis Christus Dominus : *Vos autem baptisabimini in spiritu* : vel sanguinis , per mortem pro fide , tunc enim aliquis in sanguine suo abluitur & perfunditur. S. Basilius de Spiritu sancto *cap. 15. circa fin.* Vel fluminis seu aquæ , quod propriè est Sacramentum ; aliæ duæ species sunt tantùm baptismi analogicè , quòd veri baptismi vicem suppleant per remissionem peccatorum.

Quicumque Christianam legem profiteri aut ad eam institui volunt , omninò baptisandi sunt , & masculi & fœminæ , & adulti & infantes, vel etiam à matre rubentes ; quamvis enim nec credere , nec doceri possint (quòd utrumque desiderat Christus Dominus) sem-

per tamen Ecclesia Catholica eos baptisari voluit, ut pluribus docet Gratianus *de Consecrat. dist. 4.* vel quasi ea ipsa pro iis credat *Can. 139. ibid.* vel quasi cum accedunt ad baptismum, fidem habeant, propter illud fidei Sacramentum, *Can. 144. ibid.* quòd ipsimet hæretici cum Origene traditioni Apostolicæ adscribunt, in *Hom. ad Epistolam ad Rom.* Et cum Augustino in *Serm. 14. de Verbis Domini.* Cum certissimi testes non inveniuntur, infantes absque ullo scrupulo baptisandi sunt. *Can. 12. Africani Con.* Invaluit etiam baptisandos infantes, à quibusdam fidelibus offerri Ecclesiæ, qui Tertulliano dicuntur sponsores in *lib. de Bap. cap. 18.* aliis Susceptores, aliis Patrini, aut Compatres, & hoc fluxisse volunt ex *Luce cap. 18.* ubi infantes afferuntur & adducuntur ad Christum Dominum. Et fortè verius est in veteri Ecclesiastica Historia nullos occurrere patrilos, qui baptisatis adultis dati fuerint. Nec enim Ammonius solitarius quasi patrinus; sed quasi Catechistes datus est Rufino Præfecto cùm baptisatus est. Apud Palladium in *Lausiacis*, omnes & infantes & adulti ad baptismum nudi accedebant, ut ita viderentur exuere veterem homi-

nem : nudabantur etiam mulieres , sed earum pudori consulebant Diaconissæ.

In totum etiam baptisandi mergebantur in aquam Christi Domini exemplo, qui à Joanne baptisatus ascendit de aquâ, *Joan. cap. 3.* Philippi & Eunuchi, *Act. cap. 8.* Imo & ter immergebantur ad singula nomina, in singulas personas, ait Tertullianus *in lib. adversus Praxeam cap. 26.* putà Patris & Filii & Spiritus sancti. Trinam hanc immersionem traditioni Apostolicæ adscribit S. Basilius *in lib. de sancto Spiritu.* Nec tamen erat de substantia Baptismi, sed tantum cæremonia quædam, quæ subindè mutata est, & in unam translata, *Can. de trina. de Consecrat. dist. 4.* In quibusdam Ecclesiis baptismus fieri cepit per asperisionem aquæ, quod ab Apostolis factum volunt, cum tria millia hominum simul baptisaverunt, *Act. cap. 2.* Ac tandem obtinuit baptismum fieri per effusionem aquæ super corpus baptisandi : quod etiam novit Tertullianus *in lib. de Corona militis cap. 3. juxta illud Ezechielis cap. 36. effundam super vos aquam mundam.*

Sub Christo Domino & Apostolis omne tempus Baptismo erat habile, ait Tertullianus : seu idoneum & commo-

dum. Semper quidem illud observatum est in infantibus, ut quandocunque baptisarentur. Et condemnata est eorum opinio, qui volebant eos tantum baptisandos esse post octavum diem à nativitate, ut olim in eorum circumcissione obtinebat. S. Cyprianus *in Ep. ad Fidum Presbyterum*. Sed in adultis, statutum est ut baptisarentur tantum tempore paschatis, in memoriam Dominicæ Passionis & Resurrectionis, cujus virtute resurgimus in Baptismo, S. Basilii *in Exhortat. ad Baptis. circa princ.* & tempore Pentecostes in memoriam sancti Spiritus, qui ea die effusus est in Apostolos, & quo etiam baptisamur. Semper in casu necessitatis baptisare licuit quocunque tandem tempore Leo Magnus *in Ep. 16. ultimæ edit. cap. 5.* Et hodiè invaluit omnibus quocunque etiam tempore conferri posse baptismum, nullâ urgente necessitate.

Cum Christus Dominus Baptismum instituit, solos Apostolos alloquutus est: ideoque olim soli Episcopi eorum successores erant ejus ministri. Sed excrecente Fidelium multitudine, placuit Presbyterum & Diaconum cum Episcopi jussione baptisare posse, vel etiam absque necessitate, ut aiunt Tertullia-

nus de Baptismo cap. 17. & S. Hieronymus in *Dialogo contra Luciferianos*, ac tandem cum passim institutæ sunt Parochiæ, invaluit Parochialem Presbyterum suo etiam jure baptizare posse, non expectatâ jussione Episcopi. Unde passim in sacris Canonibus cum de Baptismo agitur, Episcopus & Presbyter junguntur tanquàm Ordinarii ejus ministri: Diaconus autem aderat tantum quasi minister Baptisantis, *Apostolicarum Constitutionum lib. 3. cap. 11.* S. Hieronymus *ibidem*, ait necessitate cogente, permitti etiam laïcis baptizare, vel etiam absque mandato Episcopi, putà si baptisandi mors immineat.

Illiberitani Patres in *Can. 38.* in laïco Baptisante duo requirunt, ut integrum habeat suum Baptismum, id est, ut eo suscepto, non peccaverit mortaliter; & ut non sit Bigamus. Utrumque illud desiderant, ut Sacerdotis partibus fungatur qui nec Bigamus nec pœnitens Ordinari potest. Nec illud ita intelligendum, quasi ab eo Laïco Baptismus conferri non possit, qui solus etiam in necessitate occurrat Bigamus & Pœnitens: sed ut ex multis Laïcis ibi præsentibus, ille solus Baptizare possit, qui adhuc integrum lavacrum

habeat, & non sit Bigamus. Cúmque Canon ille ait Baptisatum illum perducendum esse ad Episcopum, ut perficiatur, ut confirmationem ab eo accipiat. Nec probata est eorum opinio, qui à Laïcis Baptisatos & ad Ecclesiam venientes jubebant vero Ecclesiæ Baptismo expurgari. Ac tandem invaluit à quibuscumque Laïcis in necessitate conferri posse Baptismum. Quod forte Græci non ita statim agnoverunt, ac ferè semper probarunt Latini.

Eoque casu Baptizare possunt etiam mulieres. *Can. mulier. 19. de Consecrat. dist. 4.* Quamvis olim Tertullianus, & alii quidam illud negaverint. Atque etiam in *Can. 100. 1v. Carthagin. Concilii* generaliter prohibetur, ne mulieres baptizare ausint. Sed Gratianus in eo ipso Can. addidit eam exceptionem, nisi necessitate cogente, quod probarunt Florentini Patres.

Baptismus in forma Ecclesiæ collatus iterari non potest. Duplex ea ratio est: Altera ex Apostolo *sexto ad Hebræos*. Ubi, qui semel illuminati seu Baptisati sunt, rursus sibi metipsis crucifigunt Filium Dei, cum rursus baptisantur: quia Baptismus est figura Passionis Christi quæ semel tantum contigit. Altera

ex *L. Domus* § 8. *Cod. Th. de heret.*
quia Baptismus in modum semel nati
hominis, semel à Deo conceditur.

Sed anxie disputatum est, an rebaptizandi sint, necne, qui ab hæreticis Baptisati, ad Ecclesiam Catholicam accedunt. Sanctus Basilijus *primâ ad Amphil. Can. 1. in princ.* ait varias fuisse dissensiones super Baptismo Novatianorum: addit sequendam esse consuetudinem uniuscujusque regionis, ut ibi quoque Balsamon. Ac tandem *in Can. 47.* ait apud Romanos, prohibitam esse rebaptisationem hæreticorum alicujus œconomiae gratiâ. Et sub fine ejus quæstionis definitionem remittit ad aliquam Synodum. Ex quibus constat huic sanctissimo Patri eam esse tantum quæstionem disciplinæ, in qua libera sit fides. Cum tamen centum annis ante eum à Stephano Romano Pontifice condemnata esset ea rebaptisatio; & quidem secundum ipsissima atque omnino energica verba Christi Domini; *si quis baptisatus fuerit: qui semel lotus est, non habet iterum lavandi necessitatem: nisi quis renatus fuerit.* Unum Baptisma ponit, nec distinguit à quo conferatur, an à viro bono, an ab homine malæ rei. Adde Optatum,

& traditionem Apostolicam.

Valdè tamen obstat *Apostolorum Can.* 46. apud Dionysium Exiguum, & in multis Canonum Collectionibus Catholicis, Græcis & Latinis, in quo recipiendum non est Baptisma hæreticorum; sicque Baptisandi sunt, cùm ad Ecclesiam veniunt. Respondendum est Canonem illum ab hæreticis editum quidem fuisse in Concilio Iconiensi, ut ea ejus opinio confirmaretur; sed ab Ecclesia sanum & justum ei additum fuisse sensum illum in suis Collectionibus Canonum, ut rejiciendum sit illud Baptisma, quod secundùm formam Ecclesiæ, seu in nomine Trinitatis datum non est, & rebaptisandi non sint, qui ab hæreticis baptisati sunt, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: In Ecclesiam Orientalem admittuntur *per unctionem Sancti chrisomatis*: In Occidentalem *per impositionem manuum*, ait Gregorius Magnus *lib. 9. reg. Epist. 61.*

Denique præcipuus baptismi effectus, est ut tollat originale peccatum. Sanè non omninò extinguit còcupiscentiam, quæ radix est peccati: semper enim ea in nobis remanet; sed ei non imputatur, qui non in vacuum Baptismi gra-

tiam accepit *Can. 2. de Consecrat. dist. 4.* Hoc quidem in infantibus, sed in adultis : Baptismi effectus etiam ille est, ut omninò tollat actuale peccatum, & quoad pœnam & quoad culpam, si quod admiserint : sed desideratur ut habeant conversionem mentis ad Deum, & impositam pœnitentiam peragant, undè tot Pœnitentiæ gradus in Catechumenis.

TITULUS IV.

De Confirmatione.

CONFIRMATIO est Sacramentum quo baptisatus spiritualis gratiæ augmentum & robur accipit. S. Cyprianus eam vocat Sacramentum manus impositionis. S. Augustinus *lib. 2. contra litteras Petilianic. cap. 104.* Sacramentum Chrismatis S. Ambrosius *in lib. de initiandis*, tria illa jungit & vocat Sacramenta Baptismum, Confirmationem & Eucharistiā. Sed & huic maxime convenit definitio Sacramenti : nam habet signum visibile puta manus impositionem & unctionem, confert invisibilem gratiam, confert enim plenitudinem Spiritus sancti, sicque dici non potest

eam esse tantum aliquam Baptismi cæremoniā. S. Hieronymus *contra Luciferianos* docet à Christo D. institutum fuisse illud Sacramentum, cum ascendit ad Cælos & Spiritum sanctum effudit in suos Apostolos.

Non habemus quidem ex sacris paginis Christum Dominum aut Apostolos confirmasse per Chrismationem, sed tantum per manus impositionem: sed Innocentius III. *In cap. un. ext. de Sacramento Vnctionis*, ait per frontis unctionem designari manus impositionem, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; Et ideo Veteres etiam Patres Vnctionis, olei, Chrismationis, in Confirmatione passim meminerunt, ut ita Baptisati consignarentur: unde Sacramentum illud ab iis aliquando dicitur *Consignatio, sigillum Dei, signaculum Dominicum*. Ipse quidem Sacerdos quem baptisat eum in vertice capitis ungit: sed cum ei datur Confirmationis Sacramentum, in fronte ungitur cum signaculo Crucis. Unde S. Augustinus *ad Psal.* 141. ait se in fronte portare crucem Christi.

Olim Confirmatio statim conferebatur post Baptismum. Tertullianus *de Baptismo cap. 7.* & sanctus Hieronymus

ibidem Unde in *Can. 38. Illiberitani Concilii* Baptisatus statim perducendus est ad Episcopum, ut perficiatur, idest confirmetur: nam Confirmatio & Græcis & Latinis est veluti perfectio Baptismi; ideoque sæpius etiam ab iis dicitur perfectio. Utrique per Baptismum datur Spiritus Sanctus; sed per confirmationem datur ejus plenitudo, ut magis ac magis roboretur baptisatus, & in fide & contra omnes hostes *Can. 1. & 5. de Conf. dict 5.*

Anxiè quæritur quis sit minister Confirmationis. Constat quidem sacrum chrisma fieri tantum ab ipsis Episcopis *Can. 20. primæ Synodi Toletanæ.* Et apud Gelasium primum in *Ep. 9.* Nunquam vero à Presbyteris *Can. 36. tertiæ Synodi Carthagin.* Sed verius est etiam semper in Ecclesia Latina solos Episcopos confirmare potuisse, non etiam Presbyteros. Innocentius I. in *Ep. ad Decentium*, ait non solum Ecclesiasticam consuetudinem illud demonstrare; sed etiam Lectionem Actuum Apostolorum, ubi cum plures Baptisati nondum accepissent Spiritum Sanctum, idest ejus plenitudinem, ad eos non alii missi sunt quam Petrus & Joannes, ut iis manum imponerent, seu quod i-

dem est, eos confirmarent. Unde cum Episcopi Apostolorum veri sint successores, Ecclesia Romana semper observavit ab iis solis conferri posse Confirmationis Sacramentum.

Forte etiam Ecclesia Græca fuit ab initio ejusdem sententiæ, ut nominatim docet sanctus Dionysius *in lib. de Hierarchiâ Eccles. cap. 5. §. 3. & 5.* Et ad eum locum Georgius Pachymeres ait etiam fuisse generalem ejus Ecclesiæ consuetudinem, sicut & Zonaras *ad Can. 14. Næocæsar. Concilii*: sed tandem ab ea recessit, ut etiam Presbyteri confirmare possint. Nec ejus rationes omnino improbavit, aut rejecit Florentinum Concilium.

Sanè dici potest in Latina etiam Ecclesia Presbyteros duobus casibus confirmasse, deficiente, seu absente Episcopo, vel ex ejus mandato. Nam 1. Synodus Arausicana *Can. 1. & 2.* statuit ut in mortis discrimine positi, chrismate & benedictione consignentur ab ipsis etiam Ministris Baptismi, puta Presbyteris: Et prima Synodus Toletana, *in Can. 20.* statuit Presbyterum chrismare posse, absente Episcopo; sed eo præsentem, si ab eo præceptum ei fuerit. Hoc refert etiam Martinus Bracar. *In*

sua Collatione Canonum cap. 51. & 52.
 & probat Gregorius Magnus *lib. 3. reg.*
Ep. 26. Hodie volunt Presbyterum
 confirmare non posse, nisi ex mandato
 Et dispensatione S. P. sicque Trident.
 Patres omnino rectissime dicunt non
 alium esse Ordinarium sanctæ Confir-
 mationis Ministrum, quàm Episcopum:
 nam Presbyter, extraordinarius esse
 potest.

TITULUS V.

De Eucharistia.

EA est verum Christi Corpus &
 verus Christi Sanguis. SS. Patres
 eam absolute & per eminentiam Sacra-
 mentum vocant. Ejus vera materia pa-
 nis est triticeus & vinum aquâ delibu-
 tum, vel ut habet S. Cyprianus vinum
 aqua mixtum, *in Epist. 63.* Panis fit
 verum Christi Corpus, vinum illud fit
 verus Christi sanguis. De vino num-
 quam fuit controversia inter Catho-
 licos, illud enim omnes intelligunt quod
 est ex genimine vitis, ait ille ipse Christus,
 Et condemnati sunt Armeni, cum so-
 lum vinum offerre vellent *Can. 32.*
sextæ Synodi; sicut & illi qui solam a-

quam, unde dicuntur Aquarii apud S. Augustinum. Nec Ecclesia utramque hanc materiam mutare potest, cum Christus eam ipse constituerit.

Sed inter ipsos etiam Catholicos disputatum est de pane azymo & fermentato. Ecclesia Græca eo tantum utitur hodie; & Latina solo azymo. Si recurramus ad fontem, Christus Dominus in azymo corpus suum dedisse videtur: nam certissime constat, Judæos tempore Paschatis domi habere non potuisse, ne quidem micam panis fermentati. Sed ille ipse alias suum etiam corpus in fortuito pane, puta fermentato, Discipulis & Apostolis suis dedit, qui omnino communis aut vulgaris erat. Et hinc cum in hac Diœcesi Andegavensi quidam Presbyter fermentato pane usus esset in sacrificio altaris, Hildeberdus Cœnom. Episc. in *Ep.* 44. respondit puniendum esse illum Presbyterum propter populi scandalum, & addidit in eo delicto potius impugnata fuisse consuetudinem Ecclesiæ, quam fidem. Ex ea Epistola primo sequitur non omnino esse de fide, si quis in azymo vel in fermentato sacrificet. Secundo, circa 11. sæculum eam fuisse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, ut azymis tantum ute-

retur. Et forte verius est illud semper in ea observatum, & ab omni ævo, cum ei constet Augustissimum illud Sacramentum à Christo Domino institutum fuisse in azymis. Nec est istius loci fusiùs inquirere in varias mutationes & earum causas.

Adorandi illius Sacramenti forma constat ex ipsissimis verbis Christi, quæ cum Sacerdos pronunciat, ille ipse Christus Dominus consecrat, ait S. Chrysostomus *in variis Homiliis & in lib. de Cæna Mystica*. Et statim fit verum Christi corpus & verus Christi sanguis. Ille ipse Deus noster illud verè dixit (qui etiam dixit suam carnem verè esse cibum, seque veritatem esse) non parabolicè, non ænigmaticè, non figurativè, ei tanquam vero Deo nostro fides omninò habenda est; aut simus Ethnici necesse est, non etiam Christiani.

Eucharistia dicitur passim sacrificium novæ legis, & ipse actus sacrificii nobis dicitur Missa: quod vocabulum occurrit etiam apud S. Ambrosium *in Epistolis*: & apud Julianum Antecessorem *ad Nov. 7. Justiniani*. Aliquando Missa pro die festo accipitur, aliquando pro Collecta & aliqua ex horis Cano-

nicis sæpius, hodie pro incruento sacrificio. Et plures post Avitum Vienneſem in *Ep. 1.* Volunt ſic illud appellatum fuiſſe à miſſa, ideſt miſſione populi; unde, *Ite Miſſa eſt*, ideſt vobis datur miſſio ſeu facultas abeundi; quæ ſic etiam in aliis horis Canonicis dari dicitur apud Caſſianum *lib. 3. de Inſtitutis renuntiantium cap. 7.*

Forte adhuc dici poteſt ſacrificium illud ita Miſſam appellari, quod in eo ad Deum hoſtia mittatur per Angelum: ite Miſſa eſt: id eſt ite pro vobis ad Deum, Miſſa eſt ſalutaris hoſtia.

Denique Sacerdos celebrare non poteſt, niſi ſub utraque ſpecie panis & vini. Sed Fideles ſub alterutrâ tantum communicare poſſunt. Ille ipſe Chriſtus Dominus Diſcipulos ſuos in ſolo pane communicavit. Veteres metu Martyrii conſecratam hoſtiam domum exportabant, non etiam Calicem: & viciffim S. Cyprianus in *lib. de Lapsis.* Ait infantibus Calicem dari ſolitum, quodd panem admittere non poſſent. Hodie in Latina Eccleſia in ſolo pane communicant laïci; & tamen corpori & ſanguini Chriſti communicare dicuntur in *Conſtantiendi Concilio.*

TITULUS VI.

De Pœnitentia.

IN antiquis Canonibus & apud antiquos Patres sæpius ea ponitur pro pœna & satisfactione , aut pro dolore peccati: Vix pro Sacramento Pœnitentiæ , prout hodie solet accipi. Est Sacramentum quo Fidelibus post Baptismum lapsis & verè Pœnitentibus peccata remittuntur. Est Sacramentum ; eoque sensu antiqui Canones & Patres illud cum Baptismo sæpissimè jungunt & comparant, eò quòd utrumque peccata solvat. Petrus Damianus *in Sermone de Ecclesia Dedicatione*, & Petrus Blesensis *in Sermone* 10. illud vocant Sacramentum Confessionis ; atque etiam institutionem Sacramenti habet à Christo Domino , cùm dixit Apostolis: quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum in cœlis : quodcumque remiseritis super terram, remissum erit in cœlis. Habet etiam effectum Sacramenti, cum gratiam conferat , *Can. 1. de Pœnit. dist. 5. & Can. 1. ibid. dist. 6.* undè Basilius *in Homilia* 28. Pœnitentiam simpliciter vocat gratiam.

Cypriani temporibus prodierunt Novatus in Africa & Novatianus Romæ: fuerunt ejusdem Hæresis, & ab utroque Novatiani Hæretici. Existimabant iis qui post Baptismum peccaverant, ab Ecclesia dari non posse veniam & remissionem peccatorum. Iis quidem indicebant Pœnitentiam seu pœnam aut satisfactionem; sed negabant veniam, ait S. Ambrosius 1. *de Pœnit. cap. 2.* Eâ potissimum ratione utebantur quòd Apostolus ad Hebræos dicat impossibile esse ut qui illuminati sunt, puta per Baptismum, rursus renoveantur ad Pœnitentiam: sed rectissimè Eulogius *lib. 2. contra Novatianos*, respondet ibi Apostolum de iis Judæis agere qui cùm baptisati essent, suam adhuc legem retinere volebant, & ita cùm suo Baptismo renuntiarent, renovari non poterant. Olim quidem Ecclesia quibusdam criminibus ne quidem in fine dabat veniam; sed hoc ad confirmandam disciplinam & ut novi Christiani ab iis cohiberentur, non etiam propter defectum potestatis: Nam Pœnitentia potestatem habet peccatores sanandi septuagies septies, ait Justinus Martyr in *Questionibus ad Orthodoxos quest. 97.* idest usque in infinitum, *Can. 32. de Pœnit. dist. 3.*

Quatuor sunt Sacramenti Pœnitentialis partes, Confessio, satisfactio, dolor peccati, & absolutio. Confessio est declaratio peccatorum Sacerdoti facta, ut ab eo remittantur. Eam agnoscit Tertullianus, *lib. de Pœnit. cap. 10.* ubi Fideles hortatur ut non ita fugiant sui publicationem, idest peccatorum suorum declarationem, ut dimittant pudorem & erubescentiam: quia, inquit, si quid humanæ notitiæ subduxerimus, Deum celabimus. Idest si alterum ex peccatis nostris homini Sacerdoti non exponamus, Deum celabimus, ut illud non remittat. *Et in lib. de Baptismo cap. ult.* oportet Baptismum ingredi cum Confessione omnium delictorum, & nobis gratulandum est, si non publicè confiteamur nostras iniquitates; ergo privatim: eam etiam agnoscit S. Cyprianus *in lib. de Lapsis.* Ubi de iis agit qui solum Idolis sacrificandi propositum habuerunt; & hoc apud Sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentur.

Satisfactio præcipua pars est Sacramenti Pœnitentialis. Eaque nihil aliud est quàm pœna, quæ pro peccatis ab Ecclesia imponitur. Olim ea quinque gradus Pœnitentium fecerat, ut alii essent

essent flentes, qui extrà Ecclesiæ portam ingredientes Fideles cum lachrymis rogabant ut pro iis orarent. Alii essent audientes, qui cum Catechumenis in porticu Ecclesiæ audiebant Verbum Dei, non etiam sacris aderant. Alii prostrati, qui intra Ecclesiæ portam summa cum humiliatione veniam petebant. Alii consistentes, qui cum aliis Fidelibus in Ecclesia consistebant, sed absque communione. Alii communicantes, qui tandem ad communionem. Pœnitentes aliquando omnes illos gradus peragere tenebantur; aliquando quidam iis remittebantur: & illi omnes gradus instituti sunt post Montanum & Novatum: Cum enim Ecclesiæ Catholicæ obijcerent quod facinorosos homines reconciliarent, respondebatse illud summa ratione facere, cum illi peccata sua per longas pœnitentias expiaverant, sicque dicendum non est cum Petrus fleuit amare, & Apostolus incestuosum Corinthium reconciliavit, utrumque omnes illos peregisse gradus pœnitentiæ, quia nondum instituti erant.

Constat verò non prius olim reconciliatos fuisse Pœnitentes, quàm postperactum pœnalis satisfactionis tempus indictum *Can. 2. Laodic. Concilii*, quàm

cum salubri satisfactione purgati essent; ait Leo Magnus in *Ep.* 91. Constat etiam in antiquis Canonibus statutas esse certas quasdam pœnas pro singulis peccatis; definitum esse modum & tempus quo peragerentur; ita tamen ut eas infirmis Pœnitentibus aliquando relaxarent, & sensim pia Mater Ecclesia earum severitatem lenivit.

Primò enim, stante adhuc severâ eorum disciplinâ, constat remissam illam fuisse iis qui occulta peccata sua ultro confitebantur; nec expectabant convictionem, quasi Confessionem illam ex sola charitate facerent, *Can.* 9. *Neocas.* *Concilii*, Julianus Pomerus *lib.* 2. *de Vitâ Contemplat.* *cap.* 7. S. Ambrosius *de lapsu Virginis* *cap.* 8. Et ex eo principio fluxerunt & defendi possunt hodiernæ mitiores Pœnitentiæ.

Sic etiâ cum Ecclesia videret Pœnitentes vel Canonicam rejicere Pœnitentiam, vel eam observare non posse, iis permisit redemptionem pœnitentiarum, putâ ut pro Canonicâ Pœnitentiâ trium aut quinque annorum, aliquam pecuniæ summam pauperibus erogarent, tot plagas acciperent in corpore (& hinc hodiernæ disciplinæ)

tot Psalmos decantarent , solemnes quasdam peregrinationes aggredierentur. Quidam volunt eam redemptionem invaluisse circa septimum sæculum, de qua fusius Regino Abbas *lib. 2. de Eccles. Discip. cap. 440.* Morinus *in libris de admin. Pœnit.* & novissimè Jacobus Petrus *ad Pœnitentiale Theodori Cantuar. to. 2.* Ac tandem arbitrariæ ceperunt esse Pœnitentiæ , ut ex bona fide & prudentiâ Confessorum pendeant ; ità tamen ut semper consulerent sacros Canones , ait Guillelmus Paris. *in libris de Pœnit.* circa decimum-tertium sæculum , quo Guillelmus ille scripsit.

Post satisfactionem , sequitur dolor peccati de quo ad Casuistas : ac tandem absolutio , quæ passim dicitur pax , reconciliatio ; manus impositio reconciliatoria , per quam remittuntur peccata, & Pœnitentes recipiuntur in Communionem. Leo Magnus *in Epist. 82. cap. 2.* eum describit Pœnitentiæ Sacramentalis ordinem , ut priùs sit Confessio , postea satisfactio , tùm demùm reconciliatio seu absolutio , ac tandem Communio. Quidam volunt absolutionem esse tantùm deprecatoriam , ut nempe Sacerdos in eâ oret Deum huic Pœnitenti peccata remittere (juxta petitio-

nem hanc Pœnitentis (& te Pater orare pro me ad Dominum) sed eo jure utimur: Eam esse indicativam, ut nempe ille ipse Sacerdos peccata remittat ex iis verbis Christi Domini; quorum remiseritis peccata. Quamvis Morinus plures Theologos & Canonistas laudet primi nominis, qui asserunt eam per octo vel novem sæcula fuisse deprecatoriam.

Pœnitentiæ summa illa divisio esse cepit, ut alia sit privata, alia vero publica: Cùm enim peccata quædam atrocitatem facinoris habeant, quædam etiam graviora sint, quædam leviora S. Augustino minuta, hodiè venialia; & Pœnitentia nihil aliud sit quam pœna pro peccatis, sacri Canones voluerunt ejus varias esse species. Primò, tria peccata posuerunt omninò extra veniam, ita ut Ecclesia eam ne quidem in fine iis daret, putà idololatriam, adulterium, & homicidium, quorum reos soli misericordiæ divinæ committeret. Hoc ex Concilio Hierosolymitano fluxit, in quo Apostoli jusserunt, ut ab iis Neophyti abstinerent. Eaque dicuntur Canonica peccata, quibus antiqui Canones omnem denegabant veniam. Iis addita sunt alia quædam graviora de-

licta, quibus etiam ne quidem in extremis dabatur venia; Eaque tantum est quæstio Historica, non etiam fidei.

Olim ea fuisse videtur disciplina totius Ecclesiæ. Primò, cum Zepherinus Summus Pont. adulteris veniam dare cepit, & de ea re graviter conquestus est Tertullianus *lib. de pudic. in princ.* Sequitur omninò aliud antea obtinuisse. Nec dicendum est eum ita scripsisse jampridem Montanensem factum: Nam idem planè *in lib. ad Nationes cap. 5.* ubi de Apostatis etiam invitis & Pœnitentibus sic habet. Et tamen ejusmodi neque congregant, neque participant nobiscum, facti per delicta denudè vestri (nationes seu Ethnicos alloquitur) quandò ne illis quidem misceamur, idest communicemus, quos vestra vis atque sævitia ad negandum subegit. Liber ille primus & genuinus dicitur Tertulliani adhuc Catholici fœtus, & cunctam sæculi obtinet disciplinā, ut de eo sanctus Hieronymus *in Epist. ad Magnum.* Sed & ejus Discipulus S. Cyprianus *in Epist. ad Antonianum*, elegantissimè testatur plures Africanos Episcopos idem censuisse cum Tertulliano, nec tamen eos à Coepiscoporum suorum Collegio recessisse, nec Eccle-

sua Catholica unitatem rupisse, vel duritiâ, vel censurâ suâ obstinatione.

Hoc iis dictum velim, qui etiam hodie perillustres hujus sæculi viros conceptissimis verbis hæreticos appellare non erubescunt, quod inquirunt hæreticam hanc disciplinam probent, quam tamen ex iis Patribus vident in Africâ observatam: in Hispania ex Concilio Illiberit. passim: cûjus vestigia, quædam extant in *Can. 22. Ancyranæ Synodi. in Can. ult. primi Arelat. Concilii. in Can. 2. Sardicensis. in Epist. Innocentii I. ad Exuperium cap. 2.* Ubi ab eo quæsitum est, quid de iis observari debeat, qui post Baptismum omni tempore, incontinentiæ & voluptatibus dediti, in extremo vitæ suæ fine, Pœnitentiam simul & reconciliationem Communionis exposcunt. Ità responderet, de iis observatio prior, durior: posterior, interveniente misericordiâ inclinatio est. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis Pœnitentia, sed Communio negaretur: id est ut ab Ecclesiâ haberentur, & eodem jure censerentur ac Pœnitentes, quibus non concedebat absolutionem; quippe quæ iis temporibus non daretur nisi post peractam Pœnitentiam, ut jam diximus:

Habebantur, inquàm, quasi Pœniten-
tes, ut Episcopi & Sacerdotes pro iis
orarent, sicut & universus populus; ac
si decessissent ante acceptam absolutio-
nem, memoria eorum oblationibus &
orationibus commendaretur, *Can. Sa-
cerdos 26. 9. 7.* Sed iis negaretur Com-
munio, idest reconciliatio Commu-
nionis, ut petebant, quod nihil aliud
est quàm absolutio. Prior & durior ea
observatio referenda est ad ea tempora
quæ præcesserunt Nicænum Conci-
lium.

Ac tandem Theodosius & Valenti-
nianus Impp. *in l. 3. in fine Cod. de
Apost.* Ad veterem hunc Ecclesiæ usum
respicere videntur iis verbis: perditis
verò (nempe Apostatis) nullo reme-
dio Pœnitentiæ, quæ solet aliis crimi-
nibus prodesse, succurritur. Nec dicen-
dum est Novatianum illud esse dogma.
Primò enim, Novatiani nullis post
Baptismum dabant veniam; & Ecclesia
Catholica quibusdam duntaxat eam de-
negabat. Secundò, asserabant in Ec-
clesiâ defectum esse potestatis; sed Ec-
clesia veniam negabat tantum rigore
disciplinæ; ait S. Augustinus *in Epist.*
50. quem statim temperare cepit in
Concilio Nicæno, & aliis sequentibus.

Vide omnino Epistolam Innocentii I. ad Exuperium.

Postmodum placuit graviora delicta non remitti, nisi post luctuosam & publicam pœnitentiam, ait S. Pacianus in *Paranesi ad pœnitentiam*. Quæ nempe palam & sub oculis omnium Fidelium fieret, ante absidem, ut est in *Can. 31. tertii Carthag. Concilii*, id est ante atrium Ecclesiæ, ut addit Gratianus in *Can. ult. 26. q. 6.* Sed huic pœnitentia subiciebantur tantum ea delicta, quæ vulgarissima erant, & universam urbem commoverant, d. *Can. ult.* quæque à legibus pœnâ capitis coercerentur, *Can. 46. quarti Toletani Concilii*, & apud Cæsariam Arelat. in *Homilia 42.* si quidem legitime probata essent. Ac fortè verius est ita demum iis impositam fuisse publicam hanc Pœnitentiam, si publica essent. Qui publice peccat, publicâ pœnitentiâ mulctandus est, ait 2. *Cabylon. Concilium* in *Can. 25.* Nunquam verò privatis & occultis, ac præcipue si capitis pœnam irrogarent S. Basilus in *Ep. ad Amphilochoium Can. 34.* sic loquitur: Adulteras mulieres publicari prohibuerunt Patres nostri, ne convictis causam mortis præbeamus. Et subjicit eas stare debere

in Ecclesiâ absque Communione. Alii Canones explicant eas esse debere inter pœnitentes in gradu consistentium, in quo pii quidam Fideles, aliquandò spontè ac humiliter consistebant. Prosper Aquitanicus *lib. 2. de Vita Contemplativa cap. 7.* Cavendum esse monet publicari ea crimina, quæ publicata, suos authores humano faciunt damnari judicio : hoc fusius ex antiquis Patribus & Canonibus probat Jacobus Petit *ad Pœnitentiale Theodori 10. 2. pag. 2.*

Quamvis autem gravissima delicta publicæ pœnitentiæ subjicerentur ; attamen vix unquàm imposita est publica eorum Confessio ; Tertullianus *in lib. de Baptismo capit. ult.* Nobis gratulandum esse ait, si non publicè confiteamur nostras iniquitates. Et Leo Magnus eos improbat qui eam indicebant, *Can. quamvis 88. de Pœnit. dist. 1.* nisi fortè omninò publica essent ; tunc enim nihil timendum pro ipsis reis, *Capitulare lib. 5. cap. 52.*

Quidam tamen volunt eam Confessionem in Ecclesiâ remansisse usque ad Nectarium Patriarcham Constantinopolitanum sub Theodosio, ex quadam *Historiâ*, quam scribit Socrates *lib. 5.*

Hist. Eccl. cap. 19. & ex eo Sozomenus lib. 7. cap. 16. ubi cum docuerunt ea occasione institutum fuisse Pœnitentiarium, quod cùm Novatiani Confessionem & Pœnitentiam abjicerent, Ecclesia Catholica instituit Presbyterum qui præset Pœnitentiæ, ut ita deprehendi posset, quinam apud eum peccata confiterentur; quinam verò eum non adirent: Statim subjiciunt singularem hunc casum, ex quo sublatus est ille Presbyter. Nobilis quædam mulier huic Presbytero confessa est se à quodam Diacono constupratam fuisse: Presbyter ei orationes & jejunia indixit: Patefactum est illud delictum, & hoc in populo grave scandalum peperit: ab Ecclesia ejectus est ille Diaconus: ex consilio cujusdam senioris; Nectarius Pœnitentiarium illum deposuit, omnibus liberam dedit potestatem, ut pro sua quisque conscientia accedere posset ad divina mysteria, quod in aliis etiam Ecclesiis obtinuisse ait Socrates.

Quia verò in ea specie, publicatum est illud ejus mulieris peccatum, quidam addunt illud evenire non potuisse, nisi per publicam ejus Confessionem, quam Presbyterum illum indixisset volunt huic mulieri: certissime

indicat eam fuisse contra Ecclesiæ consuetudinem, ac proinde tunc temporis eam confessionem obtinuisse, quin imo illud; quia iniquum fuisset Presbyterum hunc Pœnitentiarium deponi siquidem, in usu fuisset ea Confessio, sed idèò depositus est, quod contra Ecclesiæ leges, publicam hanc Confessionem indixerat huic mulieri.

Sic etiam cum Nectarius liberam cuique potestatem dedit &c. addunt ab eo sublatam fuisse omnem Confessionem. Sed hoc falsum evincunt sancti Patres & sacri Canones, qui postea ejus meminerunt, & plerasque scripserunt ejus regulas. Forte unum illud permisit Nectarius, ut quilibet non amplius teneretur huic Pœnitentiaro confiteri, sed aliū eligere Confessorem. Ac tandem cum scribit Socrates idem obtinuisse in aliis omnibus Ecclesiis, quidam addunt in iis abrogatum fuisse Pœnitentiarium. Sed malè, 1. enim depositus ille fuit ex singulari ejus delicto, quod nihil ad alios. 2. Constat id genus Presbyterorum in aliis Ecclesiis omninò remansisse, ac potissimū in Occidentalibus. Et hoc scripsisse videtur ex sectâ & hæresi suâ, erat enim

Novatianus, ut ita insinuaret Ecclesiam non amplius agnoscere Confessionem.

Denique Episcopus & Presbyter veri sunt Pœnitentiæ Ministri ; quod iis solis data sit ligandi & solvendi potestas : non etiam Diaconi : Quod enim S. Cyprianus in *Epist.* 13. innuere videtur eos audire posse Confessionem, & Pœnitentes reconciliare ; hoc de Sacramentali non intelligendum ; sed tantum de Cæremoniali in Pœnitentiis publicis. Non etiam laici, nequidem in necessitate, ut pluribus probat Lanfrancus Cantuar. in *lib. de celanda Confess.* in publicâ autem Pœnitentia, Presbyter auditâ Confessione videbat, an ei subjiciendus esset pœnitens, quo casu eum rejiciebat ad Episcopum, qui solus præscribere poterat tempus & modum peragendæ illius Pœnitentiæ.

TITULUS VII.

De Ordine.

O R D O est Sacramentum quo spiritualis potestas confertur ad obeunda Ecclesiastica ministeria : alii addunt ad Christi Corpus. Est Sacra-

mentum : sic nominatim dicitur à S. Augustino *lib. 2. contra Epistolam Parmeniani cap. 13.* & in *lib. de Baptismo contra Donatistas cap. 1.* confert gratiam : *1. ad Timot. cap. 4.* à Christo Domino institutus est , cùm Apostolos Sacerdotes Ordinavit in ultima Cæna. Spiritualis p̄testas , propter ea verba Christi Domini quæ in collatione Ordinis pronuntiari solent ; Accipite Spiritum sanctum ad obeunda Ecclesiastica ministeria quæ varia sunt , & omnia referuntur ad Sacerdotium : alii addunt ad Corpus Christi & vinum, quod Ordinati conficiant , & Mysticum ut Ecclesiam regant & gubernent.

Sacramentum illud sic dicitur, Ordo à Clericali statu , in quo per illud instituuntur Ordinati , quique olim simpliciter dicebatur Ordo. Sicut enim cujuslibet civitatis nobilius Collegium nobiliorum Status Ordo dicebatur, p̄utà Romæ, Senatus, & in municipiis, Curia seu Collegium Decurionum: ut in *tit. dig. de Decret. ab Ord. fac.* Ita & cum status Clericalis nobilior sit inter Christianos, simpliciter dictus est Ordo. Tertullianus de *Exhort. ad Castit. cap. 7.* Cum, inquit , Ecclesiæ autoritas , differentiationem fecit inter ordinem & plebem.

alibi addit Ordinem Ecclesiasticum, *de Idolol. cap. 7.* Eusebius etiam antiquior Gallicanus Episcopus in *Homilia de S. Ehipodio & Alexandro* Clericalem statum simpliciter vocat Ordinem.

Ordines Tonsura præcedit. Cum Apostolus 1. *ad Corinth. cap. 11.* generaliter prohibuit, ne vir comam nutriat, illud olim observabant omnes Christiani; sed sacri Canones illud restrinxerunt ad solos Clericos, & quidem exemplo Sacerdotum veteris testamenti, *Ezechielis cap. 44.* Rationem hanc afferunt Hieronymus & Augustinus quod plexam comam habere luxuriosorum sit, aut militum, aut Barbarorum.

Olim varia erat Tonsuræ forma; aliis erat in modum Crucis, alii totum caput attonsum habebant, alii medium, alii modicum: aliis erat in modum sphaeræ aut Coronæ, eaque varietas non nocebat Ecclesiæ apud eos qui erant rectæ fidei, ait Beda *lib. 5. Hist. Angliæ cap. 22.* Præ cæteris curare debent Clerici, ut congruentem Tonsuram habeant, *cap. 15. ext. de vita & honest. Cler.* Id est Ecclesiæ suæ consuetudini consentaneam.

Verius est olim Tonsuram eo ipso

momento collatam fuisse, quo primus ex Ordinibus conferebatur; & sic eam fuisse tantum cæremoniam, aut cæremonialem ejus Ordinis partem. Unde in *Can. 1. secundi Toletani Concilii*, statuitur ut qui velint esse Clerici simul tondeantur & fiant Lectores. Sed invaluit Tonsuram conferri ante quemlibet Ordinem; & hoc cepisse volunt circa annum septingentesimum. Quo vel etiam pueri à parentibus offerebantur Ecclesiæ, ut ei ministrarent, & ut signum aliquod haberent Clericatus, tondebantur antequam ullum Ordinem accepissent: quod tandem ad omnes productum est.

Quæritur an Tonsura sit Sacramentum & character qui imprimat. Innocentius III. in *cap. 11. ext. de et. qual. & ord. pref.* Rescribit per Tonsuram conferri Clericalem Ordinem. Sic etiam vetus Author Historiæ Albigensum *cap. 50.* Tonsuram vocat characterem Clericalem qui videtur indelebilis: licet enim Tonsuratus uxorem ducat, & post ejus mortem iterum incipiat capax esse Ordinationis, non opus habet nova Tonsura: Et tamen verius est eam esse tantum dispositionem & præparationem ad Ordines: quæ instituta est tantum ut

signum fit & indicium Clericalis Ordinis, ut apud Petrum Cellensem *lib. 7. Epist. 18. & in d. cap. 50.* Cumque per eam conferri dicitur Clericalis Ordo, id est Clericalis status, quo tonsurati à laïcis discernuntur. Nam sunt Clerici, ait Balsamon *ad Can. 51. Epist. ad Amphil.* Sed propriè nullum habent Ordinem. Quod etiam agnoscunt Trident. Patres *Sess. 14. de Reform. cap. 2. & Sess. 23. de Reform. cap. 4.*

Post Tonsuram conferuntur Minores Ordines (quinam illi sint diximus *lib. 1. tit. 15.*) & verius est eos non esse Sacramenta: nec habere rationem Sacramenti. Nam nec à Christo Domino; nec ab Apostolis instituti sunt; sed ab Ecclesia ad utilitatem ministerii crescente Fidelium multitudine, ait Amalarius *lib. 2. de Off. Eccles. cap. 6.* Et procedente tempore, ait Gratianus *ad dist. 21.* sunt tantum ad celebritatem & decorem Sacrificii, non etiam ad illud peragendum. Unde non conferuntur per manus impositionem, sed per simplicem benedictionem. Quodammodo tamen videntur divini Juris, cum olim etiam implicite conferrentur cum Presbyteratu & Diaconatu. Presbyteris enim & Diaconis eorum ministerio committe-

Institutionum Liber II.

bantur cum tot Ministris opus non haberet Ecclesia propter paucitatem Fidelium.

Proprie igitur secundum Antiquos Canones, soli Presbyteratus & Diaconatus erant inter sacros Ordines, ait nominatim Urbanus I. in *Can. ult. dist. 60.* quem exscribit Innocentius III. in *cap. 9. ext. de ar. & qual.* Sed quaeritur an uterque distinctum Sacramentum faciat? Breviter dicendum est cum S. Thoma, ejus Sacramenti quod dicitur Ordo, totam plenitudinem esse in uno Sacerdotio; alios Ordines habere tantum participationem Ordinis, esse tantum Ordines analogice, seu per relationem ad Sacerdotium, omnes Ordines unum esse, unum facere Sacramentum, quatenus omnes referuntur ad Eucharistiam, ad Sacerdotium.

Jam olim diximus Sacramentum Ordinis imprimere characterem seu indelebile signum quod animæ imprimitur virtute Sacramenti. Et hinc sequitur Sacerdoti nunquam adimi posse sacrificandi potestatem; sed solam ejus executionem. Hinc etiam sequitur iterari non posse Ordines, seu aliquem iterum Ordinari non posse in eodem Ordine ait S. Gregorius *lib. 2. reg. Ep. 32.* illud

quidem addi & suppleri potest, quod in Ordine omissum fuerit; nam hoc non est iterare Ordinem *cap. 1. ext. de Sacram. non iter.* Sed & anxie disputatum est olim, utrùm ab hæreticis Ordinati, iterum Ordinandi sint, cum ad Ecclesiam accedunt; & verius est iterum eos esse Ordinandos, qui contra formam Ecclesiæ ab iis Ordinati sunt; quia quod est contra leges, ipso jure nullum est; non etiam eos qui secundum Ecclesiæ formam; sed eos opus habere sola reconciliatione, ut Ordinis sui executionem accipiant. Quæstio illa sæpius ac sæpius agitata est in Ecclesia, propter Ordinationes Formosi, Photii, Ebbonis, & aliorum: de quibus consule Morinum *in libro de sacris Ordinationibus.*

TITULUS VIII.

De Extrema-Uctione.

EST Sacramentum quod per oleum ab Episcopo confectum in nomine Domini, & Orationem Sacerdotis infirmo & de vitâ periclitanti Fidei confertur, ad mentis & corporis salutem. Dicitur Sacramentum *in Epist. 1. In-*

nocentii I. ad Decentium cap. 8. Magnum Sacramentum à Gaufrido Vindocin. Et quidem ab ipsomet Christo Domino institutum, cum enim Apostolis suis potestatem curationum dedit, & illi, eo adhuc præsentem, infirmos unxerunt & sanaverunt, *Marci cap. 5.* illud omnino fecisse intelliguntur ex ejus Mandato (quia nullum ejus Unctionis vestigium habebant in veteri testamento) quod apertius consignavit S. Jacobus iis verbis: *Si quis infirmatur in vobis, inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & Oratio fidei salvabit infirmum; & si in peccatis fuerit, remittentur ei.* Ex iis probantur singula quæque capita definitionis allatæ.

Ejus Sacramenti materiam præscribit Apostolus, putà oleum in nomine Domini benedictum; & quidem à solo Episcopo, ut docet Regino *lib. 1. de disciplin. Eccles. cap. 118.* quod idè dicitur oleum infirmorum, *in cap. un. ext. de Sacram. Uncti.* Et formam putà orationem Sacerdotis, quæ qualis sit pendet ex vario Ecclesiarum usu, ut fufius probat Menardus *ad Sacramentarium Gregorii Magni*: Et Ministrum putà Sacerdotem, ex ipsis verbis S. Ja-

cobi, atque etiam Episcopum, ut interpretatur Innocentius I. Græci plures, adhibebant Presbyteros ex iis verbis Apostoli. *Inducat Presbyteros* : sed Latini unum sufficere semper existimant, etiamsi non urgeat necessitas. Quidam etiam volunt Diaconum ungere posse infirmos saltem necessitate cogente, & deficiente Presbytero. Sed cum Jacobus præcisè jubeat induci Presbyterum, vix illud concedendum Diaconis.

De interpretatione verborum S. Jacobi consultus Innocentius I. laudato loco respondit, non solum Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licere in sua aut in suorum necessitate ungendum. Ex iis Beda velle videtur omnibus Christianis licere uti eodem oleo. Quasi etiam laici seipsos & alios ungere possint, quod ferè omnes Interpretes rejiciunt. Omissis eorum expositionibus conjicerem eam esse mentem Innocentii, vel ut omnes omninò Christiani ægrotantes Unctionem illam petere possint à Presbyteris (quos inducere aut accersere præcipiuntur) non tantum in suâ; sed etiam in suorum necessitate, seu non tantum pro seipsis; sed etiam pro suis: quod ultimum Ja-

coho addidit Innocentius. Et ejus exemplum extat in vita S. Hugonis Cluniac. apud Surium. Quodque tandem statuerunt multæ posteriores Synodi. Vel potiùs, cum Jacobus præcepit ungendum esse infirmum, subjicit Innocentius, quod de Fidelibus ægrotantibus accipi debet, qui perungi possunt, non solum Sacerdotibus; sed omnibus uti Christianis; uti, idest pariter: nam ea particula est similitudinis, ait Vossius. Et ibi delenda est vox illa; *licet*: postea legendum, ad ungendum: qui sancto oleo perungi possunt, quod ab Episcopo confectum, est ad ungendum nempe infirmum. Sicque invitâ Minervâ, non passivè accipiendus est locus ille, ut quidam volunt. Eam interpretationem & lectionem suggessit mihi *Alcuinus de divinis Officiis cap. 47.*

Ita & cum Jacobus dixit ungendum esse infirmum; in quibus Corporis partibus unendus sit, varius fuit Ecclesiarum usus. In aliis ungebatur solum caput, in aliis solum pectus, in aliis pars, in qua morbus magis urgeret. Invaluit eum esse ungendum in quibus locis quinque sensus corporei suas habent sedes. Videndus ibidem Hugo Bernardus.

Olim post Confessionem & peractam Pœnitentiam , Extrema-Unctio dabatur : Nam Innocentius ibidem ait eam non dari Pœnitentibus , ut optimè legunt Rom. correctores in *Can. illud. dist. 95.* post Dionysium Exiguum & Ivonem, & non nisi post eam unctionem dabatur sacrum Viaticum. Burchardus, Ivo , Gratianus , in *suis decretis* eam disciplinam probant ex Pœnitentiali Theodori Cantuar. & Regino Abbas laudato loco ex quodam Turon. Concilio , & ex Bedâ. Rationem hanc affert Innocentius I. quia Extrema Unctio est genus Sacramenti, idest certa species ; & subicit , nam quibus (putà pœnitentibus quandiù sunt in ea pœnitentiâ) reliqua Sacramenta negantur , quomodò unum genus putatur posse concedi. Hodie si non ita urgeat morbus, ea non datur nisi post peractam Pœnitentiam & acceptum Viaticum. Sed urgente necessitate datur, etiam si plenè Confessus non fuerit infirmus , necdum Viaticum acceperit.

Ea dicitur Extrema-Unctio , vel quòd detur in extremis agenti , ad aliarum unctionum differentiam : vel quòd ab Ecclesiâ petatur quasi extremum munus, ait Prudentius Tricassinus in *Sermone*

de S. Maurâ apud Camusatium, quæ vixit ætate Caroli Magni. Et olim dicebatur tantum Unctio infirmorum: Nec satis constat quo tempore appellari ceperit Extrema Unctio. In eodem Sermone sic appellatur (qui suspectus est Mabillonio) sicut & in Græcorum Euchologis, & in quibusdam vitis Latinorum Patrum circa duodecimum, & decimum-tertium sæculum, quibus ita sæpius ac sæpius dicitur.

Cum autem Apostolus dixerit, si quis infirmatur in vobis, quæri potest cur non initio morbi, sed ad extremitatem vitæ ungatur. Hoc fortè invaluit, quòd cum vulgo persuasum esset post Extremam-Unionem ad se invicem redire non posse conjuges, quamvis convaluissent, ut docet Richardus Sarisberiens. Episcopus in *suis Constitutionibus ad an. 1217.* & Synodus Vuirgorniensis eodem ferè tempore habita, ad extremitatem vitæ rejecta est, quamvis ejus temporis Patres eam opinionem condemnarent. Observanda sunt ea verba veterum Rotomag. Ecclesiæ præceptorum circa an. 1236. Doceant sæpe Sacerdotes populum, hoc Sacramentum (Extremam-Unionem) licite posse iterari, & sæpe recipi quali-

bet magna infirmitate, unde mortis est metus: & post susceptum licitè reverti ad opus conjugale.

Denique Ivo Carnot. in *Epist.* 255. & Gaufridus Vindocin. *lib.* 2. *Ep.* 19. contendunt Extremam - Unctionem iterari non posse, quia inquiunt, ea est Sacramentum Pœnitentiæ publicæ: quod fortè iis nihil aliud est quàm complementum & ultima cæremonia Pœnitentiæ publicæ. Nec quidquam illud apud eos facit, quominus ea unctio sit Sacramentum: sacri autem Canones eam pœnitentiam iterari prohibent. Sed explosâ illâ sententiâ, omnibus placuit eam unctionem iterari posse, non tantùm in variis morbis, sed etiam in eodem, si post aliquod tempus recruderit: quia datur ad remissionem peccatorum, quâ semper opus habent Fideles, ait Petrus Venerabilis *lib.* 5. *Epist.* *Ep.* 7. ubi fusiùs docet cur aliæ sacræ Unctiones iterari non possint, & extrema possit.

TITULUS IX.

De Matrimonio.

A Jurisconsultis definitur viri & mulieris conjunctio, individuum vitæ consuetudinem continens. Eamque definitionem describit Gratianus *ad causam* 27. *quest.* 2. *in princ.* Sicut & Pontifex *in cap.* 11. *Ext. de presumpt.* conjunctio, videlicet animorum & voluntatum, non etiam corporum; quia, inquit regula juris, nuptias consensus facit, non concubitus. Ejus rei effectus ille est, ut cum semel conjuges consenserunt, adeò perfectum dicatur Matrimonium, ut non amplius ad alia vota transire possint: individuum, id est stabilem, perpetuam, eo voto contractam, ut nunquàm dissolvatur, ac potissimum in jure Canonico.

In hoc autem titulo nec cum Jurisconsultis, de matrimonio agitur quasi mero contractu, nec quatenus à Deo institutum est ante Adami peccatum, in officium naturæ; nec prout in lege Moïsi in remedium peccati, sed quatenus institutum est in Novâ lege Chri-

sti, & in eà propriè dicitur Sacramentum. Cum enim Apostolus *ad Ephesios cap. 5.* agens de matrimonio ita loquitur, *Magnum est Sacramentum; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, Clemens Alexandrinus *lib. 3. Stromaton* sic habet; hoc ergò Sacramentum (putà matrimoniū) ad Christianū & Ecclesiā ducit Apostolus, ut illud referat ad utriusque unionem. S. Chrysostomus *Homilia 56. in Genesim*: An. non audis Apostolum dicentem quòd Matrimonium est Sacramentum & Imago dilectionis Christi ad Ecclesiam. S. Augustinus *de bono Conjugali Pontifex in cap. 1. ext. de Sponsa duorum. & in cap. 9. ext. de Haret.* illud præcisè vocant Sacramentum; sicque perperam dicitur inter Sacramenta relatum illud fuisse in novissimo Concilio Florentino.

Ejus Sacramenti materia non alia est, quàm contractus Matrimonii, seu legitimus utriusque conjugis consensus, *cap. 24. & 25. ext. de Spons. & Mat.* qui nempè secundum Leges & Canones interveniat. Eleganter Petrus Damianus *in Opusculo 41. cap. 1.* ait aliud esse Nuptiale mysterium, aliud carnale sacrilegium, quod Canonicè fit, est Sacramentum; quod fit contra Canones, sa-

crilegium. Quænam sit illius forma, & quis minister mox videbimus. Ut ergò in conjunctione viri & mulieris Sacramentum sit, requiritur ut Canonice fiat.

1°. Ut præmittantur Sponsalia. Nec enim pervenitur ad Matrimonium, statim atque de eo primus sermo placuit; Rusticum esset puellam statim tradere marito, ne vilem hanc habeat, inquit Augustinus *lib. 8. Confess. cap. 3.* ea propriè sunt mentio ac repromissio futurarum nuptiarum, idest tractatus & cautio de futuris nuptiis; propriè sunt tantùm spes futuri Matrimonii. Cumque posteriores Pontifices commenti sunt, Sponsalia per verba de præsentì, putà, *tibi do fidem meam, volo te habere uxorem*, quæ pro Matrimonio habebant, statim ea exoleverunt, & tandem Blesensi Constitutione prohibita sunt *art. 44.* quòd captiosa essent, & tollerent omninò Ecclesiasticas solemnitates.

Ea sunt tantùm Sacramentalia, inquit S. Thomas, seu præparatoria Matrimonialis Sacramenti. Olim quidem Canones & Patres ea dissolvi non patiebantur, *Illiberit. Concilii Can. 54. sextæ Synodi Can. 98. & in Ep. 1. Siricii cap. 4.* quod diutius Græci retinuerunt.

Sed in Ecclesia Latina primò invaluit Sponsalia mutuo Sponsi & Sponsæ consensu dissolvi, ne quid deterius contingat *cap. 14. & 17. ext. de Sp. & Mat.* Eoque casu dissolvuntur ipso jure, perinde ac societas mutuo sociorum consensu, *cap. 2. ibid.* fortè tamen tutius & honestius est ab iis judicem Ecclesiasticum absolvere, ut ex Synodo Parisiæ & Carnot. refert Bochellus *hoc tit. in Decretis Eccl. Gall.* & quidem absque ullâ Pœnitentiâ; quia sibi invicem videntur remisisse fidem, seque invicem à juramento absolvere, ait, Fulbertus Carnot. *in Ep. 33.* Invaluit etiâ alterum ex Sponsis, alio invito, recedere posse à Sponsalibus, si sit rationabilis causa *cap. 10. & 17.* putà si quid periculosum timeatur ex futuro Matrimonio, cogendus non est Sponsus, quia coactio difficiles habere solet exitus: Sed eo casu adeundus est judex Ecclesiasticus, qui ea dissolvat, & recedenti Sponso imponat pœnitentiam *d. cap. 10. & cap. pen. ibid.*

2º. Sicut Justinianus ait Cives Romanos inter se contrahere justas nuptias, qui secundum præcepta legum coeunt. Et tamen ut vera erant peregrinorum Matrimonia apud eos, non quidem

iusta, sed ex quibus legitimi nascebantur liberi; ita & in Jure Canonico soli Fideles canonicas nuptias contrahunt, qui secundum præcepta Canonum coeunt; quia extra Ecclesiam non sunt Sacramenta; sed tamen illud agnoscit etiam verum esse Matrimonium Ethnicorum, *cap. 7. & 8. Ext. de Divort.* Quamvis dissolvi possit, quia, inquit, S. Thomas non habet indissolubilitatem ratione Sacramenti. Sanè si Fidelis infidelem uxorem habeat, Sacramentum est ex parte, & in persona fidelis, *d. cap. 8.* Idem etiam de conjugio servorum. Jure quidem Civili propriè non illud est Matrimonium; dicitur contubernium, & conjuges dicuntur contubernales *l. 12. §. 33. ff. de fundo Inst.* Sed in Jure Canonico verum illud & legitimum censetur, nec dissolvendum est, dummodò in Ecclesia factum fuerit, ut asserit Gregorius Turon. *lib. 5. Histor. cap. 3.* sanè olim invito domino factum dissolvebatur, *Can. 24. quarti Aurelian. Concilii.* Sed invaluit illud omninò consistere, dummodò jus servitii & obsequii Domino servetur, *cap. 1. Ext. de Conjug. serv.* Vide insignem Orationem Joachimi Vadiani Sangalli. quam exscripserunt *to. 5. rerum Alaman. in fine.*

3°. Sacri Canones definierunt etiam quâ ætate contrahi possint Nuptiæ. Septennium quidem statutum est tempus Sponsaliorû, ait Alexius Comnenus, & antè illud contracta, ipso jure nulla sunt, quasi desit omninò contrahentium consensus. Sed Canones non ita præcisè pubertatem & nubilem ætatem cum Jure Civili ab annis tantum definierunt: sicque volunt regulariter contrahi posse nuptias à masculis anno ætatis 14. & à fœminis 12. quia ea ætate possunt esse parentes. Sed excipiunt, nisi malitia suppleat ætatem, atque etiam nisi robur & habitus corporis, præcoces ignes & exuberantem naturam ostendant, tunc eas jure contrahi volunt, vel etiam ante illam ætatem.

4. Sicut Justinianus ait filiosf. ità demum contrahere justas nuptias, si parentum habeant consensum. Et hoc naturalem & civilem rationem suadere: naturalem, putà honorem & reverentiam patri debitam; civilem, putà patriam potestatem, quam Jurisconsulti adscribunt Juri Civili. Et subjicit, eo deficiente consensu, nec esse Matrimonium, nec esse Nuptias, quod indicat, nec jure naturali esse Matrimonium; nam ea vox est ab eo jure, nec Jure

Civili esse Nuptias, cum ea vox ab eo jure sit. Unde Paulus ait Nuptias consistere non posse, nisi omnes consentiant, & qui contrahunt, & illi in quorum potestate sunt, *l. 2. ff. de ritu Nupt.* Cumque certissima ea sit ejus sententia, ut potè relata in Libris digest. autoritate Imperiali confirmatis, falsò contraria quædam ei adscribitur, dissolvendas non esse illas Nuptias. Nec inconveniens est eam Juris Civilis definitionem referre, cum Evaristus S. P. in *Ep. 1. ad Episcopos Africa*, statuatur in eâ re discedendum non esse à sententiis Præfectorum, seu Imperialium Magistratum, qui eam quotidie ad effectum perducebant.

Ita & in Jure Can. verius est in Nuptiis filiorumf. ad eò patrum desiderari consensum, ut eo deficiente, nullæ sint ipso jure, vel etiam in foro poli, nec ullatenus Sacramenti rationem habeant, ac per ætates & tempora probari facile potest semper eam fuisse mentem Ecclesiæ Gallicanæ.

Primò igitur, Nuptiæ absque illo consensu sunt contra jus divinum, quod Nuptiarum potestatem non liberis, sed patri concedit, *1. ad Corinth. cap. 7.* Unde Simeon Metaphrastes in *Abra-*

homo, ait illud omninò pendere à divino illo præcepto, quod honorari Patrem imperat. Nec obstat quòd cum Christus Dominus Matrimonium instituit, nullatenus meminerit paterni consensus: nam præsentia suâ legitimum duntaxat Matrimonium sanctificavit & adprobavit, ait S. Martialis in *Ep. ad Tholof. cap. 9.* quod tunc non fiebat nisi ex paterno arbitrio.

Secundò, sunt etiam contrà sacros Canones, qui volunt eas esse scortas, fornicationes, adulteria, ut ex multis Canonibus probat Gratianus 30. q. 5. & diutius ante eum. S. Basilus in *Ep. ad Amphilochem Can. 38. 40. & 42. Synodus Ecclesie Gall. apud Tusiacum sub Carolo Calvo*, ex multis Conciliorum & Sanctorum Patrum Sententiis ait, ita demùm veram esse legitimi conjugii copulam, quandò mulier viro juncta est paterno arbitrio: Et subjicit tunc Nuptias habere in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum. Quæ verba refert Hincmarus passim. Cumque Nicolaus II. in *Can. sufficit 27. q. 2.* ait sufficere solum utriusque conjugis consensum, rectissimè addit (secundùm leges) quæ adedò paternum desiderant. Sanè cum contrahentes sunt

fui juris, solus eorum consensus ad Matrimonium sufficit *cap. 23. ext. de Sp. & Mat.* Sed semper legitimus sit necesse est, *cap. 23. ibid.* ut nempe cum sunt adhuc in sacris parentum, eorum etiam consensum habeant. Et hoc apud Græcos obtinuisse docet Alexius Patriarcha Constantinopolitanus in *Synodalibus sententiis apud Leunclavium in lib. Juris q. 2.* ubi ait eas nuptias pro nullis aperte haberi, quæ sine consensu parentum contractæ sunt.

Nec obstat quod Tridentinum Concilium eos anathemate feriat, qui affirmant irrita esse filiorumf. matrimonia sine consensu parentum. 1. enim statuit Canonem illum observari post 30. dies à die publicationis, quæ nunquam facta est in Gallia. 2. Jobet in qualibet Provinciâ retinendas esse laudabiles consuetudines circa Matrimonium. Undè cum semper ea fuerit sententia Ecclesiæ Gallicanæ, id genus Matrimonia esse irrita; vel etiam ex mente illius Concilii retinenda est. Eam ejus Ecclesiæ mentem, Gallicani Patres & Legati sæpius in eo Concilio laudarunt & sanciri petierunt. Ea ipsa Ecclesia suam hanc mentem sæpius ac sæpius indicavit in pluribus Synodis, quas post Tridenti-

nam habuit, ut videre est apud Bo-
 chellum in *Decretis Ecclesie Gallicanae*
hoc nostro titulo. Ac tandem Regiæ
 Constitutiones ea Matrimonia declara-
 runt invalida, non validè contracta..
 Si quidem ante 30. ætatis annum à
 masculis, & 25. à fœminis contracta
 sunt, quod omninò est à Jure Civili..
 Nec dicendum est eas Constitutiones
 non pertinere ad Sacramentorum ra-
 tionem, sed tantùm ad civiles effectus..
 Cum enim contractus Matrimonii sit
 omninò ex rebus politicis, in quas sum-
 mum jus habet Princeps: quandò eum
 contractum declarat irritum; contractus
 ille non est apta & idonea Matrimonii
 materia ad recipiendum Sacramentum..
 Nec dicendum etiam illud esse de fide:
 post Concilium Tridentinum, ac pro-
 indè apud omnes peræquè gentes ob-
 servandum. Constat enim post multas
 varietates, in eo placuisse, ut Canon
 illè non inter Canones de fide scribere-
 tur, sed inter Decreta de Reformat..
 ac proindè pertinet tantum ad disci-
 plinam.

5. Ex iisdem Canonibus publicæ de-
 bent esse nuptiæ *Can. nullus Can. nul-*
lum 30. q. 5. Tèrtulliano de *pudicitia*
cap. 4. apud Ecclesiam professæ, idest

palàm denuntiatae in Ecclesiâ. Variè autem in variis Ecclesiis prospectum est, quandò palàm in Ecclesia publicarentur nuptiæ, quod ideò ad suam curam pertinere voluit, ne inconsultò illicitas nuptias benedicat. In Gallia statim invaluit, ut Sacerdos cum populo de propinquitatè sponsum inquirat. *Capitularium lib. 1. cap. 127.* In audientiâ populi, ait Jo. Saresb. in *Epist.* 89. ut nempè contrahendæ nuptiæ tribus Dominicis, aut Festivis diebus distinctis in Ecclesiâ publicentur: quæ publicationes veteri Gallia idiomate banna dicuntur. Innocentius III. in *cap. 27. de Spons. & Matr. In 2. Coll.* ait. eam bannorum publicationem ab Ecclesiâ Gall. originem habere, & ab eâ translata esse ad universalem in *cap. ult. ext. de Cl. Desp.* Eam confirmant Tridentini Patres, & Blesenses Constitutiones. Fortè quidem non est de substantia & necessitate Sacramenti, quia remitti potest; substantia autem à subiecto abesse non potest, absque illius interitu: sed tantum de necessitate præcepti. Atque ita ut ex regiis Constitutionibus irritum sit illud Matrimonium, quod bannis omissis contractum est, sicque non pariat civiles effectus, sed in Jure Can. distin-

guendum est *ex cap. 1. de Cl. Desp. In 2. Coll.* ut irritum sit, siquidem iis omissis, admissum fuerit illud delictum, quod matrimonium stare non permittat, non autem sit irritum, si non ea sit culpa, quæ illud dirimat; Sed contrahentibus imponenda est gravis Pœnitentia, quod ita contempserint præceptum Ecclesiæ.

6. Desideratur benedictio nuptialis, cujus meminerunt S. Ignatius & Tertullianus. Cùmque Matrimonium sit Sacramentum præsentia Christi Domini sanctificatum, placuit eam in Ecclesiâ imponi, & quidem Parochialiter, ait Stephanus Tornac. *in Ep. 200.* idest & in Ecclesiâ Parochiali contrahentium, & à proprio eorum Parocho, ut ex Capitularibus Caroli Magni. additur *in Can. 8. Trosleiani Concilii.* Addit Tridentinum, vel ab ejus Vicario, vel ab alio Presbytero ex simplici permissione proprii Parochi. Olim etiã aded necessaria erat ea benedictio, ut eâ omissâ, irritum esset matrimonium. Evaristus ait sollemniter benedicendos esse sponso, alioquin esse fornicationem. Cum jussit Apostolus ut Fideles nubant in Domino, S. Ignatius Apostolorum Discipulus *in Ep. 8. ad Poly-*

carpum illud ità interpretatus est, ut ex Domini præcepto nubant in Benedictione Domini: Tertullianus 2. *ad uxorem in fine*, ait solum illud matrimonium à Deo ratum haberi, quod Ecclesia conciliat & consignat; id est ei gratiam imprimi per sacram hanc benedictionem: Addit & quod Angeli renuntiant, id est Sacerdotes qui illud benedixerint. Idem *de Monogamia cap. 9.* ait Matrimonium esse, cum Deus jungit duos in una carne; quod fit tantum per nuptialem hanc benedictionem, ait Balsamon *ad Nomocan. Photii tit. 13.* ac tandem Leo Magnus *in Ep. ad Rusticum* ait ibi non esse matrimonium, ubi non est Nuptiale Mysterium, ea scilicet benedictio, quod & probarunt Tridentini Patres & Blesenses Constitutiones.

Denique desiderantur testes, quæ vulgaris est nota publicarum nuptiarum, & illi sint rogati, seu nominatim vocati, ut iis adsint: nec fortuiti sufficiunt. S. Hieronymus *in objurigatione ad Susannam*, & S. Ambrosius *ad Virginem lapsam cap. 5.* decem testes desiderare videntur. Tridentini Patres desiderant duos aut tres cum Parocho. Blesensis Constitutio quatuor probatæ

fidei , præter Parochum ; & ut eorum testimonia in scriptis redigantur in Regesto Parochi. Si omninò defint legitimi testes, Alexander III. *in cap. 3. de cl. desp. in 1. Coll.* vel ut addit Raymundus *in cap. 2. ibid.* Si legitima probatio non appareat , præscribit irritum esse Matrimonium , quod etiam sequuntur Tridentinum Concilium , & Blesensis Constitutio. Clandestinum vero Matrimonium dicitur non modò si ea omnia defint , quæ ita requiruntur , sed etiam si alterum ex iis. Cumque Concilium illud dixit , clandestina Matrimonia rata & vera esse , quandiù Ecclesia non declaraverit ea esse irrita, hoc non ita intelligendum , quasi in quolibet hujusmodi Matrimonio Sacramentum sit : Sic enim malæ rei homines quotidie ludibrio haberent omnes illas solemnitates , quas Ecclesia, dictante Spiritu sancto, instituit : sed cum Alexandro III. distinguendum *in cap. 2. ext. de cland. despons.* ut quod nullis omninò testibus probari potest. , ipso jure nullum sit : Quòd autem utcumque probari potest , recurratur ad eam distinctionem quam suprà ex eodem attulimus, ex *d. cap. ibid. in 2. Collect.*

Edictum de Matrimonio contrahendo prohibitorium est, ut quicumque illud

contrahere non prohibetur, illud contrahere possit. *Cap. 23. ext. de Spons. & Mat.* In eam rem varia impedimenta Matrimonii constituta sunt, seu certæ & iustæ quædam causæ, quæ doceant inter certas quasdam personas non consistere Matrimonium. Ea sunt vel prohibentia tantum, vel prohibentia & dirimentia. Priora vetant quidem contrahi Matrimonium, sed contractum non dirimunt. Hinc commune illud diverbium, multa impediunt contrahendum Matrimonium, quæ contractum non dirimunt. Alia non tantum prohibent, sed etiam dirimunt. Constat quidem sacros Canones ea omnia constituere posse, ut passim videre est in *Decreto Gratiani*, & *lib. 4. Decretalium*. Unde Tridentini Patres eos excommunicant qui contra censuerint.

Sed & fortè verius est saculares etiam Principes, impedimenta illa constituere posse, tum quòd Matrimonium est humanus contractus, & quidem omnium antiquissimus, ait Hierocles *apud Stobæum*, cui superadditur Sacramentum: sed omnes humani contractus civilium legum dispositioni & ordinationi subjacent: ergò & illud. Tum quòd tota publicæ societatis ratio ex Matri-

monio constat : Ergò Princeps ejus societatis caput, quasdam leges ferre potest, quibus Matrimonia illa prohibeantur, aut declarentur irrita, quæ utilitati publicæ repugnent. Plures hujusmodi leges Christianorum Principum extant in utroque Cod. eamque potestatem agnoscunt sacri Canones : & S. Patres, ut mox videbimus.

Primum impedimentum Matrimonii est disparitas cultus & Religionis, ad quod non pertinet titulus ille *Cod. Th. de Nupt. Gentil.* idest barbarorum qui sunt extra orbem Romanum, non etiam Ethnicorum. Constat quidem illud esse prohibens : cum enim dixit Apostolus, *Nubant in Domino*, SS. Patres ita illud accipiunt, ut Fideles solis Fidelibus nubant, non etiam Ethnicis : nam inquirunt, hoc nihil aliud esset, quam membra Christi prostituere infidelibus, & templum Spiritus sancti facere habitationem Idolorum. Et hinc Illiberitani Patres in *Can. 15.* prohibent, ne Fideles puellæ nubant infidelibus. S. Ambrosius in *lib. de Abrahamo*, idem habet de Hæreticis ; & iidem Patres de Jûdæis & Schismaticis. Sed S. Augustinus *lib. 1. de adult. conjug. cap. 5.* subindicare videtur suo adhuc tempore dubitatum

fuisse, an ea disparitas impedimentum esset dirimens. Et ille ipse natus est ex Matrimonio S. Monicæ cum Ethnico, & Clotildis Christiana Clodovæo adhuc Ethnico nupsit. Nec Matrimonium illud dirimunt Illiberitani Patres, sed tantùm graviores pœnitentiam iis imponunt, qui illud contraxerint. Sicque disparitas illa erat tantummodò impedimentum prohibens: sed à quingentis annis cepit esse dirimens; hodiè utimur eo jure, ut Matrimonium Catholicæ cum hæretico non dirimatur.

In eo impedimento est & alia visio, in iis nempe conjugibus qui sunt Ethnici, & alter ad Christianam Religionem convertatur, alter remaneat infidelis. Eâ de re Apostolus 1: *ad Cor. cap. 7.* Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier fidelis, habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illâ, non dimittat virum. Tertullianus & S. Hieronymus volunt illud esse præceptum, ut eo casu Fidelis non dissolvat Matrimonium. S. Augustinus ait illud tantùm esse consilium; quia, inquit, antequàm Apostolus ea dicat præmisit; *Ego dico non Dominus*, quasi diceret, Dominus

quidem Fideli permittit dimittere infidelem ; sed ego moneo ne dimittat , & quidem propter spem lucratiōis , ait Tertullianus , seu quia spes est fidelem conversurum esse infidelem : quæ ratio est tantum consilii. Sed cū permittat Dominus , & Apostolus prohibeat , quodnam erit faciendū ? Respondet Augustinus licere quidem ex Domino ; sed non expedire ; sicque impedimentum illud eo casu non est planè dirimens.

Ac tandem addit Apostolus : si infidelis discedit , discedat , non enim servituti subiectus est frater in huiusmodi , ut eo casu , quo nempe infidelis fidelem dimittit , Matrimonium illud ita dirimat ut ad alia vota transire possit , ne cum contumeliâ creatoris in Matrimonio remanere cogatur. *cap. quanta. ext. de divor.* Et sic eo casu disparitas cultus aut Religionis , est etiam impedimentum dirimens.

Secundum est consanguinitatis aut cognationis seu propinquitatis , hic enim tria illa promiscuè usurpantur. Triplex ea est , vel naturalis , vel legalis , vel spiritalis ; 1. In iis occurrit , qui ratione aut necessitudine sanguinis juncti sunt. Duplex est ejus linea : nempe recta , & obliqua. Recta est parentum & libero-

rum ; obliqua collateralium seu eorum qui à latere , aut ex transverso juncti sunt ; quales sunt fratres , aliive cognati aut propinqui. In rectâ prohibitæ sunt Nuptiæ usque in infinitum , eaque parit impedimentum etiam dirimens. In obliqua non tanta est observatio , inquit Justinianus , id est non ita prohibitæ sunt in infinitum : in Jure Civili ad quartum cognationis gradum : in Jure Canonico sæpiùs variatum est ; & fortè priùs videndum an Ecclesia tum primùm gradus cognationis constituerit, in quibus prohibitæ essent Nuptiæ , an sequuta sit tantùm leges humanas, seu Christianorum Imperatorum.

Constat quidem eam statim secutam fuisse prohibitionem Nuptiarum , quæ legitur *Levitici cap. 18.* in primis ad eam recurrunt S. Ambrosius , S. Augustinus , sacri Canones Apostolorum , 19. Illiberitani Concilii 60. Næocæsariensis 2. Sed cum divina lex illa deficit , ad leges humanas seu imperiales statim confugiunt ; Ita enim primi Impp. Christiani, sancto pudore, sancta verecundia suggerente, prohibitionem Nuptiarum produxerunt ultrâ gradus *Levitici*. Eorum leges extant in utroque Cod. hoc certissimè indicat unus

ille titulus, *si Nuptia ex Rescripto petantur*, quod nihil aliud est, quàm si ab Imperatore petatur venia contrahendi Matrimonii in gradibus prohibitis. Eam ab Imperatore petit S. Ambrosius in *Ep. 48. aliis 60. ad Paternum*. Ejus formulam scribit Cassiodorus *lib. 7. Variar. cap. 46.* ergò Princeps cognationis gradus primò definierat, cum ab eo petatur ea dispensatio. Ad eas inquam recurrit S. Ambrosius *ibid.* ubi ait in eâ re priùs inspiciendas esse leges divinas, & postmodum inspicienda Imperatorum præcepta. S. Augustinus *lib. 15. de Civit. Dei*, de Nuptiis consobrinorum agens: eas inquit, non prohibuit lex divina, & nondum prohibuit lex humana seu lex Imperialis.

Nec obstat *Canon. de propinquis 35. q. 2.* ubi Fabianus ante Christianos Impp. cognationis gradus ita definit, ut ad quintum prohibitz sint Nuptiæ. Nam omnes agnoscunt eum Canonem non extare inter Fabiani Decreta, & suppositas esse omnes illius Epistolas. Nec mihi antiquiores sunt Canones de iis gradibus ultrà Leviticum, quàm qui sexto sæculo editi sunt in Galliâ, quos ita recenset II. Turon. Concilium ejus ætatis in *Can. 21.* Ut primo loco Le-

viticum : secundo sacram legum sententia videlicet Cod. Th. ultimo Canones exscribat, & sensim Ecclesiâ sapius eos definivit, primo ad tertium gradum, secundo ad quartum, tertio ad quintum, ut docet Rabanus Maurus, *in Ep. ad Humbertum Episcopum apud Reginonem lib. 2. de Discip. Eccles. cap. 200.* Alexander II. & Urbanus II. ad septimam generationem : eoque pertinet Opusculum octavum Petri Damiani. Ac tandem Innocentius III. Nuptias prohibuit usque ad quartum gradum inclusivè, *cap. 8. Ext. de cons. & aff.* quod hodiè observatur. Nec tamen dicendum est revocatum esse antiqui Juris Civilis usum, nam aliter hodiè computantur gradus. Veteres quidem Canones ex eâ cognationis causâ non dirimebant Matrimonium, & gravissimas pœnitentias imponere satis habebant: sed impedimentum illud cepit esse dirimens. Unde ex eâ causâ tot dirempta Matrimonia in multis Can. juris articulis & annalibus Ecclesiasticis. Quod etiam probatur *in d. cap. 8. & à Trident. Concilio Sess. 24. de Refor. Mat. Can. 5.*

Cognatio legalis per adoptionem contingit de qua *in tit. Decret. de cog. leg.* abiit in desuetudinem.

Cognatio spiritualis olim pluribus modis contrahebatur : Baptismo , & Confirmatione , *Can. si quis* 30. q. 4. Imo & Catechismo seu sponsione futuri Baptismi , *cap. 5. ext. de cog. spir. Confessione , & Communione , Can. omnes* 30. q. 1. quod etiam exolevit. Olim adeò diffusa erat ; ut multas quotidie ambages pareret. Ideò Trid. Concilium voluit ut ea obtineat tantum inter susceptum seu baptisatum , & ejus patrum & matrum , inter utrumque illum , & patrem & matrem suscepti. Ex eâ oritur impedimentum prohibens & dirimens. Fortè quidem non obtinebat S. Augustini tempore, ut palàm est ex ejus *Epistolâ* 23. Sed ejus tanquam vulgaris meminit Justinianus in l. 26. *Cod. de Nupt.* Undè Chilpericus Rex Galliæ post eum agens, ex eâ causâ uxorem suam repudiare potuit, & Fredegundem ducere , apud Aymoinum *lib. 3. cap. 6.*

Tertium est impedimentum affinitatis. Ea est necessitudo , quæ oritur ex justis Nuptiis inter alterum ex conjugibus & alterius cognatos. Tot olim erant ejus gradus , quot consanguinitatis : utraque ad quartum restricta est, ut ad eum sit impedimentum dirimens, *d. cap. 8.*

Quantum est publicæ honestatis, quod oritur ex solo pudore & ex solâ publicæ honestatis ratione, quæ semper in Nuptiis inspicienda est, & oritur etiam ex sponsalibus. Ex Trident. Concilio non excedit primum gradum, in quo est impedimentum dirimens. Ac si quoquomodo nulla aut irrita sint sponsalia, impedimentum illud non pariunt, *ex eo Concilio & ejus declarationibus.*

TITULUS X.

De Ecclesiis.

ECCLÉSIA est locus Sacramentorum, ait S. Augustinus *in Ep. 64.* quique Catholicorum cœtum intrâ se continet, *Can. 6. de Consecrat. dist. 1.* Est quodammodò divini juris; nam ab hominibus instituta est ad Dei cultum. Olim Fidelibus odiosum erat nomen Templi, Arnobius 6. *adv. Gentes*; illud relinquebant Ethnicis, Optatus *lib. 6.* aliquandò quidem occurrunt Tempia veri Dei, sed eleganter Zeno Veron. *in Serm. ad Psal. 126.* ait receptæ consuetudinis esse, ut dicantur Ecclesiæ vel do-

mus Dei. Cùmque post pacem Ecclesiæ datam certatim ædificatæ sunt ædes sacræ , statim appellatæ sunt Ecclesiæ. Hinc in utroque Cod. *tit. de sacros. Eccl. & tit. de pag. sacrif. & temp.* Et prohibitum , ne conventicula hæreticorum Ecclesiæ nomen accipiant , *l. 2. Cod. Th. de Fide Cath.*

Post Constantinum Magnum tot passim ædificari ceperunt Ecclesiæ , ut statim primi Impp. Christiani modum iis imponere coacti fuerint. Quam in rem , primò lex ea ædificationi Ecclesiæ imposita est , ne quis eam ædificet absque consensu Diœcesani Episcopi, *Can. 4. Calched. Concilii. Can. quidam 18. q. 2.* Quod etiam Christianissimi Reges suâ lege confirmarunt, *lib. 5. Capitular. cap. 182.* ut Episcopus causâ cognitâ videat , an utilis & commoda sit plebi , ut ita facilius ad eam accedere possit , nec noceat Veteri ; quo casu Parochus Veteris consentire debet ædificationi novæ , *Can. multis 16. q. 1. &* an ex solâ pietate ut in ea Deus oretur & adoretur , an pro solo quæstu ædificetur. Putà ut ædicator decimas & oblationes cum Clericis dividat , ut in *Can. 8. de Consecrat. dist. 1.* Secundò , ut non priùs ædificetur Ecclesia , quàm
certa

certa dos ei assignata sit ad stipendia omnium vel etiam minorum Clericorum, ad luminaria & ornamenta, ad facta testata, *Capitul. lib. 5. cap. 229.* Regulariter quidem constituenda est ea dos, antequam Episcopus Ecclesiam ædificari permittat, sed saltem ante illius consecrationem. Impp. Zeno & Justinianus voluerunt eam dotem insinuari, seu in acta publica referri, tum ut de eâ constet, tum ut & ipse constructor & ipsius hæredes præmissam Ecclesiam ædificare compellantur, sive inchoata sit, sive non, instar operum publicorum.

Cùm ædificata & dotata est Ecclesia, Diocesanus Episcopus eam dedicare debet, quæ prima pars est Consecrationis; eamque præcedere solet, ut in Paganicis observat etiam Cornelius Fronton iis verbis: Illud dedicatur, & postea Deo consecratur. Olim quidem dedicabatur tantum sub nomine & in honore Martyrum *Can. 5. de Cons. dist. 1.* atque etiam sanctissimæ Virginis, unde passim Martyrium, memoria Martyrum. Sed ipsis etiam Confessoribus dedicari cepit, unde dicuntur etiam Confessiones, *in Can. si quis 2. q. 7.* Nec iis dedicatur quasi Diis, sed ut

memoria hominibus mortuis, quorum spiritus vivunt apud Deum, ait S. Augustinus *lib. 22. de Civit. Dei cap. 10.* Statim etiam ille idem Episcopus eam consecrare debet multis precibus adhibitis. Eaque consecratio est omninò juris Episcopalis. *Can. perlectis. dist. 25. cap. 1. ext. de Relig. domib.* Unde cum Gelasius I. statuit Ecclesiam ædificari non posse absque præcepto Sedis Apostolicæ *in Can. de locorum. & in Can. præcepta. de Conf. dist. 1.* Ecclesiæ Gall. Præsules jure protestati sunt illud esse novum & insolens, apud Glabrum Rodolphum *lib. 2. cap. 4.* Ejus Consecrationis pars non est *συναγῆγος*: nam Episcopus eam Crucis fixationem facit, antequam Architecti ædes vel potius parietes aggrediantur, & consecratio est complementum.

Sacri Canones vetant absque Reliquiis Sanctorum consecrari Ecclesiam, atque ita ut deponendus sit ille Episcopus qui Ecclesiam absque Reliquiis consecraverit, *Can. 7. septimæ Synodi*: quæ olim recondebantur sub majori altari. S. Ambrosius *in Ep. 85.* & S. Paulinus *in Ep. 12.* Et hoc inde fluxisse videtur: quod Ecclesiæ à sepulchris Martyrum cepisse dicantur, ad quæ Fideles diu

nocturne conveniebant, ut orarent & sacra facerent. Olim etiam Ecclesiæ Dominicis tantum diebus consecrari poterant, *Can. 1. Casaraugustana Synodi.* Sed placuit eas etiam consecrari posse privatis, idest non solemnibus, aut Festivis *cap. 2. ext. de Consecrat. Eccl. vel Alt.*

Cum Apostolus ad Hebræos *cap. 13.* dixit nos habere altare de quo edere non possunt qui tabernaculo deserviunt: invaluit in qualibet Ecclesiâ ædificari altare, & quidem lapideam instar Sepulchri Domini, ut in eo sacra fiant. Olim quidem unum tantummodò erat, quia cuilibet Ecclesiæ unus præficiebatur Presbyter: sed cum crescente Fidelium multitudine, amplius frequentarentur Mysteria; & plures instituerentur Sacerdotes, multa etiam altaria in singulis Ecclesiis instituta sunt, vel etiam ante sextum sæculum, ut probari potest, *ex l. 27. Cod. Th. de Epif. & ex l. 4. eod. Cod. de Hæret. ex Gregorio Turon. lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 33.* Cumque sæpius superabundarent, iis etiam modum imposuit Carolus Magnus, *in Capitulari ad Theodonis Villam.*

Denique sacri Canones semper voluerunt certam aliquam reddituum Eccle-

fiasticorum partem reparationibus Ecclesiarum deputari; in Hispaniâ tertiam, in Galliâ quartam. Cumque sensim invaluisset multos ex iis bonis aliquid sibi vindicare, Carolus Magnus *lib. 4. Capitulum, cap. 40.* (quod etiam exscribit Regino *lib. 1. de Discipl. Eccles. cap. 36.*) statuit, ut de opere & restauratione Ecclesiarum unusquisque tantum accipiat, quantum habere dignoscitur ex rebus Ecclesiæ. Unde dicendum esset hodiè Decimatores, Rectores ut vocant primitivos, & ipsos etiam pensionarios pro ratâ conferre teneri ad reparationes Ecclesiarum. Sed invaluit Ecclesiasticarum rerum & Decimarum possessores teneri ad reparationem Chori, quòd propriè sit eorum; & Parochianos Ecclesiæ navim reparare, quasi ea pars Ecclesiæ ad eos pertineat. Fit etiam distinctio inter majores & minores reparationes, ut primas. (quibus non factis periret Ecclesia) illi omnes agnoscant, qui aliquid capiunt ex bonis Ecclesiasticis, & alias agnoscant titulares Clerici, nisi ad eas teneantur procuratores fabricæ.

TITULUS XI.

*De Rebus Sacris, Sanctis, &
Religiosis.*

EAs omnes accurate distinguunt Jurisconsulti : sed Canonistæ sæpius eas promiscuè usurpant. Res sacras, definit Justinianus ex suæ Religionis Christianæ usu, quæ Deo rite per Pontifices consecratæ sunt, ut puta, inquit, ædes sacræ, & donaria, idest sacra Vasa & Ornamenta, quæ ad divinam Religionem pertinent, ut ipse interpretatur in *l. sanctimus* 21. *Cod. de Sacros. Eccl.* post pacem Ecclesiæ datam statim etiam Vasa illa, vel aurea, vel argentea fuisse docet Optatus Milevit. *lib. 1. contra Parmenianum.* Baronius contendit Calicem Domini etiam vitreum fuisse sub Apostolis, ejus meminerunt Hieronymus, & Bonifacius Martyr : sed propter nimiam ejus fragilitatem placuit cum saltem esse stanneum, si pauperrimus sit Clericus, *Can. 45. de Consecrat. dist. 1.*

Ac tandem invaluit sæpius aureos vel argenteos esse Calices, eosque in-

ter res sacras recenserī, siue sint ministeriales, siue communicales, (quorum usus erat ad communicandum) siue sint ad ornatum, de quibus omnibus apud Anastasium.

Ex rebus sacris sunt oratoria, baptisteria, altaria, sanctuaria, seu thecæ in quibus conduntur Reliquiæ Sanctorum.

Res sanctæ, sunt quæ sanctione quadam prophanæ esse desierunt, & exemptæ sunt hominum commercio. Isidorus. *lib. 15. Orig. cap. 4.* ait Sancta Veteribus esse exteriora Ecclesiæ, quæ nihil aliud sunt, quam cinctum, ambitum, septum Ecclesiæ ut in *l. 4. Cod. Th. de iis qui ad Eccl. confugiunt.*

Sunt etiam res Religiosæ. Jurisconsulti non aliud habent earum exemplum, quàm locum illum in quem illatus fuerit mortuus, eumque vocant Religiosum, vel quòd relictus sit extra res humanas, vel quod Religione teneatur, cujus interest sepeliri mortuos. Forte tamen addendum ex M. Tullio. *lib. 2. de legib.* non aliter locum esse Religiosum solâ illatione mortui, nec aliter Religione teneri, quàm si Pontifices decreverint & ab iis iusta soluta sint sepultis. Sed apud Christianos non.

ita quilibet locus fit Religiosus sola
illatione mortui. Habent Cœmeteria,
idest dormitoria, in quibus nempe dor-
miunt mortui ad futuram resurrectio-
nem. Olim quidem deputata erant pro
Corporibus Martyrum: sed cum pax Ec-
clesiæ data est, humanis quibuslibet
Christianis relicta sunt: & constat sem-
per ea sacris ritibus consecrata aut be-
nedicta fuisse. S. Cyprianus *in Ep.* 68.
Gregorius Turon. *in lib. de Gloria Con-*
fess. cap. 106. & *cap. consulisti* 7. *ext.*
de Consecrat. Eccl. vel Alt.

TITULUS XII.

De Decimis.

RECTISSIMÈ notat Glossa *ad cap.* 17.
ext. h. t. jus percipiendarum deci-
marum esse mere spirituale, quòd ita
cum rebus temporalibus permutari non
potest *cap. ult. ext. de rer. perm.* Sed
rectissimè etiam S. Thomas, Jo. Gerson,
& Molinæus docent ipsas Decimas ex
se omninò esse res temporales, & ap-
plicativè tantùm spirituales, quòd re-
bus spiritualibus putà Ecclesiæ & ejus
ministerio annexæ & deputatæ sint, &

tamen eodem fere jure censentur ac res mere spirituales, ut probari potest ex *cap. 16. ext. de Jur. Patronatus.*

Decima, est decima pars omnium fructuum & proventuum quæ quotannis Deo aut utique illius etiam Ecclesiæ ministris solvitur. Sane in quibusdam locis solvitur sexta, in aliis duodecima, in aliis decima-sexta; semper tamen dicitur Decima, vel quod illæ partes in locum Decimæ successerint, vel quod ad eam primo taxatum sit sacrum illud tributum, eaque frequentius observe-
tur. Forte etiam præscripta est ea pars: quod denarius numerus Deo valde sit amicus & familiaris ait Philo. Judæus. *in lib. de Congressu erudit. quar. causa.* Cum unitatem demonstret per quam repræsentatur Deus, ait Origenes *in Hóm. 13.* Ea originem habet à jure naturali: Nam & Hebræi eam solverunt: ante Legem Dei *Geneseos cap. 14.* & constat eam ab ipsis etiam Ethnicis eorum Diis solutam fuisse. Vero Deo solvitur in recognitionem generalis domini *cap. 22. & 33. ext. h. t. quia Domini est terra & plenitudo ejus.*

Constat etiam Hebræos jure divino debuisse Decimas. Præceptum de iis solvendis toties in Veteri Testamento

repetitum est. Sed verior est sententia S. Thomæ 2. 2. *quest.* 87. *art.* 1. apud Christianos eas deberi tantum ex Constitutione Ecclesiastica, non etiam eo jure divino. Tum quia præceptum illud in lege Dei erat tantum Cæremoniale; nam earum solutio nihil aliud est, quam oblatio quorundam fructuum: id genus autem præcepta morte Christi Domini exoleverunt, cum essent tantum ad umbram & figuram futuri Evangelii. Tum etiam quia Christus D. nunquam eas imperasse legitur, cum enim Matth. *cap.* 23. & Lucæ 11. dixit Phariseo, hæc oportuit facere, puta misericordiam & judicium; & ea non omittere, puta solvere Decimas, rectissime S. Thomas *ibidem* observat ex S. Hilario eum usum fuisse verbo illo præteriti temporis (oportuit) quod refertur ad Legem Mosaicam, sub quâ Phariseus agebat. Nec quid etiam de Decimis habent Apostoli: nam & eorum Canones & Constitutiones Apostolicæ VI. Clementis dubiæ sunt & suspectæ fidei *Can.* 1. & 2. *dist.* 16. cum etiam pleraque alia contineant Apostolorum temporibus incognita: Ac tandem qui fidem prædicarunt Ethnicis & Barbaris ne ver-

bum quidem habuerunt de præcepto Decimarum, ut etiam observat Crantzius in *Metropoli*; quod tamen non fuisset omittendum, si quidem esset divinum.

Constat igitur apud nos Decimas esse tantum præcepti Ecclesiastici, quod aliquandò divinum dicitur in *tit. de Decim.* Cum nempe jus divinum latius accipitur. Sed non constat quandonam Ecclesia eas imperare ceperit. Primò, quidem fideles eas sola pietate moventes solverunt: Ad eam devotionem cohortati sunt sancti Patres. Ejus exhortationis & admonitionis exemplum adhuc extat, in gestis Innocentii III. apud Bosquetum *pag. 107.* Sed eorum exhortationes & Homiliæ vim Legis aut Canonis non habebant, ut eas revocarent ad juris necessitatem; cumque frigefcente charitate, circa finem sexti sæculi, pia illa consuetudo deficeret, ut patet ex *Epistola 2. Turon. Concilii*, statim II. Matisconense Concilium (quod à quibusdam dicitur Synodus generalis, ut docet Binius.) in *Can. 5.* præcepit ut omnis populus solvat Decimas, & Clerici eas distribuunt pauperibus. Ab eo tempore plures sacri Canones præceptum illud renovarunt.

Baronius quidem & Binius decretum aliquod tertiæ Synodi Rom. sub Damaso exscribunt quo imperantur Decimæ sub pœna excommunicationis. Et huic concinit vita quædam Damasi: sed illi ipsi satis indicant illud omninò esse incertum, tum verò præcipuè quòd inter ejus decreta non extet.

Cum generale esset præceptum de solvendis Decimis inter Christianos, invaluit eas esse solvendas ex frugibus, ex semine terræ, fructibus arborum, fœtu pecorum, & omni proventu, idest ex iis omnibus quæ quoquo modo acquiri possint, *cap. 23. ext. h. t.* De lana, & quidem succida & infecta, de fœno, de apibus in alveo conclusis, de piscariis, de molendinis, de domibus & pascuis. Sed & personales Decimæ solvebantur obtentu personarum quæ percipiebant Ecclesiastica Sacramenta, *cap. 18. h. t. in Coll. 2.* puta ex negotiatione, commercio, artificio, militia & venatione, quò pertinet illud S. Augustini *ad Psal. 146. & in Serm. 64. ad Fratres in Eremo.* Ex quacunque arte Dominus alicui donaverit ingenium lucrandi, unde se & suos alere & vestire possit, & cum hoc superlucrari aliquid, hilariter solvet Decimam ejus lucri, atque

ita ut vir & uxor solverent Decimas collaborationum, ait Carolus Calvus *in Capitulis ad Ticin. Palat. cap. 11.* idest eorum quæ constante Matrimonio acquisierint.

Sed probatur ea consuetudo ex qua plures ex iis Decimis non solvantur, ait S. Thomas *ibid.* Ea personales Decimas abrogavit in Gallia, & ex fœno, ex oleribus & fructibus hortorum. Quam in rem insignes sunt Philippinæ Constitutiones, altera Philippi Augusti, ut Clerici non amplius habeant prædia, sed tantum Decimas & Oblationes. Eam refert Guill. Brito *lib. 10. Philippidos*, quæ non obtinuit; altera Philippi Pulchri & ultima Philippi IV. ut illæ tantum Decimæ solvantur quæ consueverunt solvi & exigi. Eas exscribit Bouchellus *hoc titulo.*

Aliæ sunt Decimæ majores, puta ex blado, seu ex omni genere tritici, & ex vino ubi copia est vinearum; aliæ minutæ *cap. 3. ext. h. t.* puta ex fructibus hortorum, ex leguminibus, & ex nutrimento animalium, *cap. 3. de transf. in Coll. 2.* rectissime Hostiensis *ad d. cap. 3. h. tit.* ait eas definiri juxta varias locorum consuetudines, prout in iis copia vel penuria sit. earum rerum. Mi-

Institutionum Liber II. es, q 253
nutæ dicuntur etiam hodie Viridæ uòq
ut plurimum sunt ex iis quæ Virides
habent frondes : Nam. apud sequioris
ævi Scriptores illud viride dicitur quod
ex iis nascitur quæ habent viridia folia,
ut notat Glossarium ad Matth. Paris.

Ita solvendæ sunt Decimæ ut nec mi-
nus, nec peius solvatur, ait S. Ambrosius
in Serm. 34. prout fructus percipiun-
tur & occurrunt, *cap.* 1. *ext.* *h. t.* at-
que etiam integraliter, ut passim loquun-
tur Pontifices, idest absque ulla diminu-
tione *cap.* 21. ex omnibus prædiis, ut
mox videbimus. Ita ut ex fructibus im-
pensæ non deducantur quæ ad eos se-
rendos, colendos & cogendos factæ
fuerint, *cap.* 7. & 26.. Nam & colonus
statutam pensionem solvit Domino, nec
semen nec impensas deducit, & homines
tanquam coloni, Deo, tanquam Domino
solvunt Decimas.

Sunt etiam aliæ veteres Decimæ, aliæ
Novalium, *cap.* 3. *h. t. in 5. Compil.*
Veteres, quæ semper præstari consue-
verunt ex iis agris qui semper etiam
exculti sunt. Innocentius III. *in cap.*
21. *ext. de V. S.* Novale ita definit:
ager qui de novo redactus est ad cul-
turam & de quo memoria non extat,
quòd aliquando excultus fuerit, putat

si exsiccata sit palus, aut eruta sylva, ex utraque Novalis fiunt agri: non etiam si in quibusdam aliis mutatum sit tantum culturæ genus *cap. 4. ext. h. t.* Cumque quidam agri ceperunt esse Novalis, nunquam tales esse desinunt, ut semper ex iis debeantur Decimæ, tanquam ex Novalibus, *cap. ult. ext. de Privil.*

Novalium Decimæ iis Paræcialibus Ecclesiis jure communi debentur, in quarum territorio constat eas percipi: volunt quidem sacri Canones, ut quælibet Ecclesia suos habeat terminos, de quibus villis exigat Decimas, ut etiam loquitur Carolus Magnus *lib. 1. Capit. cap. 155.* Si tamen dubitetur intra cujus paræciæ terminos percipiantur, Diæcesanus Episcopus eas sibi vindicare potest, vel alteri Ecclesiæ donare, *cap. 13. ext. hoc tit.* quia cum ex antiquo Jure Canonico ad eum pertineant, & postmodum assignatæ sint Paræciis, si quædam Decimatio nulli assignata reperiatur, ea Diæcesano Episcopo relicta præsumitur, quasi relicta sit in eo ipso statu, in quo erat olim jure communi. Sed Carolus Magnus apud Reginonem *lib. 1. de Discip. Ecclesiast. cap. 44.* statuit non aliter Episcopum eas alteri Eccle-

fiæ donare posse, quàm si Novalis agri ab antiquâ Ecclesiâ saltem distent 4. aut. 5. milliaribus, cui præstandæ sunt in dubio; nisi vel per præscriptionem, vel per privilegium eas amiserit.

Per præscriptionem, adde specialem, ut nempe ita demùm Ecclesia Novalium Decimas in alienâ Paræciâ præscribere possit, si quidem eas per canonicum tempus, putà per quadraginta annos possederit & perceperit. Ac licet Veteres aut. Majores Decimas præscripserit, attamen non acquisivit aut præscripsit Decimas Novalium, quas non percepit, quia sine possessione præscriptio non procedit. Sed si alicui concessum sit generale Privilegium de non solvendis aut de percipiendis omnibus Decimis, eo continentur etiam Decimæ futuri temporis, *cap. 22. ext. de Privileg.* idest etiam Decimæ Novalium, seu eorum agrorum qui post privilegium concessum revocati sunt ad culturam, *cap. 5. hoc tit. in quinta Compilat.* quia in generalibus privilegiis plenissima interpretatio facienda est. Si verò speciale sit Privilegium de percipiendis aut non præstandis Decimis, Veteres tantum continentur, non etiam Novalium, quia concessæ tantum in-

telliguntur, quæ percipiebantur tempore concessi privilegii.

Veteres etiam Decimæ Paræciis debentur. Olim quidem instar omnium bonorum Ecclesiasticorum erant in potestate Diæcesanorum Episcoporum: sed cum vel iis abuterentur aut utique minus diligenter eas curarent, placuit eas solvi Parochis, *Can. de Decimis* 16. q. 1. ita tamen ut quartam partem Episcopis præstarent. Unde quarta Decimationum inter eorum jura recensetur in *cap. conqurente* 16. *ext. de off. jud. ord.* quæ tandem Parochis relicta dicitur in Bracarenfi Concilio, qui sic eas integras habere ceperunt; idcircoque appellantur Parochianæ in *Can.* 57. *Meldensis Concilii*, quod Paræcialibus Ecclesiis Paræciali jure debeantur, ut est in *cap. 9. de præscrip. in prima Coll.* & jure communis *cap. 30. ext. de Decim.*

Undenam igitur Canonici, Monachi & Nobiles tot habent Decimas? Veteres quidem Monachi nunquam eas habere voluerunt, seque indignos esse putarunt, qui Decimas exigere; quippe quæ solis Clericis datæ fuerint, quales olim non erant Monachi. Videndus omninò Robertus Molismensis Abbas apud Ordericum Vitalem, *lib. 8. Hist.*

Eccl. & Hugo Pontiniac. *in ea Epistola* quam Juretus exscribit post Epistolas Ivonis Carnot. Sed sensim eas habere ceperunt partim ex restitutione Nobilium, qui cum eas hinc inde usurpassent, & restituere jussi essent in variis Conciliis, eas Monasteriis restituebant. Quidam illud probant *ex Can. ult. 16. q. 1.* sed male; nam Apochryphus est, & quod inter Epistolas Damasi & S. Hieronymi non extet: & quod utriusque tempore, nulli adhuc Canones Decimas imperaverant, ut ita vix usurpari & restitui potuerint.

Partim ex donatione ipsorum Episcoporum, qui Monachis eas donabant in eleemosynam. Utramque hanc & restitutionem & donationem probatunt fieri Canones, quia Ecclesia Decimas & oblationes cum omnibus pauperibus communicare potest, quantò magis cum iis qui relictis facultatibus suis, pauperem Christum sequuntur, ait Ivo Carnot. *in Ep. 192.* sicut etiam Decimæ solvebantur Levitis qui nulla prorsus habebant prædia, ut Templo diligentius deservirent: ita & Monachis concedi potuerunt Decimæ, qui nihil etiam habebant & diu noctuque pro peccatis offerentium orabant, ait Petrus Vene-

rabilis, *lib. 1. Ep. 28.* Eadem omninò dicenda sunt de Collegiis Canonico-
rum.

Principes etiam, alive Nobiles multas Decimas habere ceperunt per earum infeodationem. Eaque nihil aliud est, quàm alienatio eâ lege facta, ut Vassallus fidelitatem Domino exhibeat ratione illius rei, quam ab eo accepit in feudum. Unde statim dubitari potest an Decimæ ab Ecclesia in feudum dari possint; nam verius est eas Decimas (quas hodie vocamus infeodatas,) & origine suâ esse omninò Ecclesiasticas; tùm quia ubi Decimæ infeodatæ percipiuntur à laïcis, ibi Ecclesia nullas percipit, cùm tamen ex omni terra ei debeantur; ergò laïci eas possident & percipiunt nomine ipsius Ecclesiæ, à quâ eas acceperunt in feudum: tùm etiam quia ex Veteri quadam Constitutione S. Ludovici, cùm Decimæ infeodatæ à laïcis eorum possessoribus venduntur Ecclesiæ, adeò ad primævam originem & verum ac priorem Dominum redeunt, ut nec redhibitioni gentilitiæ locus sit, nec requiratur aut Regis aut Superioris alterius Domini consensus, qui tamen desideratur, cum Vassallus rem aliquam feudalem vendit Ecclesiæ, quòd sic

ea res cadat in manum mortuam.

Cum ergò Decimæ sint res Ecclesiasticæ, vix in feudum dari posse viderentur, cùm ea sit alienatio. Et tamen jamdiù illud ea ratione invaluit, quòd & sacri Canones & Leges Imperiales earum rerum alienationem permittant pro redimendis captivis. Unde cum Ecclesia se à tyrannis & Ethnicis tueri non posset, suas illas Decimas principibus dedit per speciem feudi seu beneficii, ut ab iis defenderetur, & ab imminente captivitate liberaretur. Mathæus Paris. in *Henrico III.* Innocentius III. lib. 1. Reg. Ep. 21. Crantzius. in *Metropoli lib. 1. cap. 2.* Quidam volunt illud tumprimùm prodiisse sub Carolo Martello: sed antiquiores sunt illæ Decimæ infeodatae, & fortè verius est eas cepisse circa sextum sæculum quo jura feudorum prodierunt. Decimæ illæ plurimùm differunt à dominicis aut indominicatis, quæ passim occurrunt in Ecclesiæ Gallicanæ Conciliis: hæc si quidem prophanae sunt, & agrorum census aut tributa, veluti Campartium, agrarium, cottagium, & alia id genus.

Olim quidem Ecclesiasticæ Decimæ in feudum dari non poterant nisi ex auctoritate Summi Pontificis, ut nempè

contrà generalem Ecclesiæ disciplinam laici eas possiderent, quæ solis Clericis deputatæ sunt. Sed invaluit eas etiam ab Episcopis dari posse in feudum, quia res Ecclesiasticæ absque eorum consensu alienari non possunt. Cùmque ab iis omnes ferè Decimæ infeodarentur, vel per timorem, vel per favorem, vel per avaritiam, ut docet Carolus Calvus in *Capitulis* ex Synodo Pontigonensi *cap. 10.* sub excommunicationis pœna cautum est, ne laicis Decimæ darentur in feudum. *Can. Decimas. Can. pervenit. 1. q. 3.* & Alexander III. videns in Galliâ frequentiore esse decimarum infeodationem, in Tiron. Concilio eandem pœnam statuit in eos qui darent, & in eos qui eas acciperent in feudum. Quod adhuc in suo Lateran. Concilio confirmavit *cap. 19. ext. h. t.* sed omninò verius est illud pertinere tantum ad eas Decimas, quæ postmodum infeodatæ fuerint, non etiam ad eas quæ antè illud Conciliū. Nec enim laicis eas adimere potuit, cum iis acquisitæ essent solemni contractu & publicâ conventionē, ait Molinæus. Et hinc Innocentius III. eas patitur & tolerat, in *cap. 25. ext. hoc tit.* & Alexander IV. in *cap. 3. ead. in sexto.* Unde qui hodie

Decimas illas possident , vel titulum infeodationis habere debent ante illud Concilium , vel asserere , se suosque majores possedisse illas Decimas ab eo tempore quod excedat hominum memoriam. Ea enim possessio immemorialis titulum inducit vel etiam ante illud Concilium. Licet verò Ecclesiasticæ sint illæ Decimæ , attamen earum infeodatio facit , ut in Galliâ sæpiùs habeantur quasi prophanæ , putà ut earum possessores de iis ad libitum disponere possint , easque transferant ad hæredes ; atque etiam ut soli Judices Regii de iis cognoscere possint , quonam judicio agatur ; sunt enim planè patrimoniales & temporales.

Denique sub Philippo Augusto Gallicæ Rege , & Henrico II. Rege Angliæ , pro Belli sacri sumptibus decimæ quædam in omnes Ecclesiasticos (exceptis Carthusiensibus , Bernardinis , & Monachis Fontis Ebraldi) indictæ & impositæ fuerunt , ut eas solverent ex omnibus Ecclesiarum suarum redditibus , atque etiam ex pretio suorum mobilium , quæ præter necessitatem privatis eorum usibus destinata erant. Dictæ sunt Saladinides à Saladino Ægypti Suldano , contra quem duo illi Reges ducebant exer-

citum ; ab Episcopis Ecclesiæ Gallicanæ probatæ & receptæ sunt in Conventu Parisiensi, ut docet Rigordus, dissentiente Petro Blesensi in *Epist.* 112.

TITULUS XIII.

De Primitiis & Oblationibus.

PRIMITIÆ sunt primi fructus omnium rerum, sive nascantur ex semine terræ, sive etiam ex animalibus : explosa enim est eorum sententia qui primitias distinguebant à primogeniis, ut docent S. Ambrosius in *Ep.* 39. & S. Augustinus lib. 4. *Quæstionum super Numeros cap.* 32. In lege Dei in quibus locis præcipiuntur Decimæ, in iis adduntur etiam primitiæ : sed non ita exprimitur certa earum quantitas, nec ex quibus rebus solvendæ sint, ideoque S. Hieronymus in *cap. 1. ext. de Decim.* ait offerentium arbitrio relictas esse primitias ; ac ne Sacerdotes eo nomine aliquid amplius à populo exigèrent per avaritiam, subjicit statuisse legis doctores, pro primitiis, non majorem solvendam esse fructuum partem, quàm quadragesimam, quæ dicebatur oblatio boni oculi ; nec minorem, quàm sexagesimam.

quæ dicebatur oblatio mali oculi ; & vulgò quinquagesimam solvi.

Apud Christianos antiquissima etiam oblatio Primitiarum occurrit in *Apostolorum Can. 4. & in Constitutionibus Apostolicis lib. 7. cap. 30. S. Thomas* agnoscit earum mentionem non extare in nova lege Christi, & ideò eas deberi tantum ex Constitutione Ecclesiæ. Occurrunt tantum ab ea imperata circa sextum sæculum in quodam Hispal. Concilio apud Ivonem Carnot. in *Decreti Parte 3. cap. 174.* Juber etiam Herardus Turon. in *suis Capitulis ad nonum sæculum*, ut Primitiæ deferantur ad Ecclesiam. Ac tandem versæ sunt etiam in assiduum usum & juris necessitatem, ut debeantur Paræcialibus Ecclesiis. Sane non constat ad quem modum & ex quibus rebus præstandæ sint, ideòque sequenda est locorum consuetudo, ait Hostiensis *ad cap. 1. ext. de Decim. & S. Thomas 2. 2. art. 86. q. 4.* Hoc etiam præcisè habet *Epistola 131. inter Epistolas Innocentii III. lib. 3. Reg.* sed voluit eam esse suspectam & apochrypham.

Alia Fidelium dona & munera Ecclesiæ facta, simpliciter dicuntur oblationes: Antiquissimæ sunt, earum meminit

etiam Tertullianus passim, & indicat eas olim ex pluribus causis factas fuisse, vel pro mortuis, vel pro redemptione animæ, vel pro Sponsalibus & Matrimoniiis, vel pro frugibus, & aliis rebus innumeris; ut forte non immeritò Ammianus Marcellinus *lib. 27.* jam suo tempore asserat iis oblationibus ditatos esse Clericos Ecclesiæ Romanæ. Non omnium rerum admittuntur oblationes, sed tantummodò earum quæ majestati & sanctitati Ecclesiæ convenient *Can. 3. & 4. Apostolorum.* Nec etiam quilibet Christiani offerre, seu oblationes facere possunt; non publicè pœnitentes *Can. 18. Illiberit. Concilii*, non dissidentes fratres, non illi etiam qui pauperes opprimunt, *Can. 93. & 94. Carthagin. Concilii quarti.* non scelerati, non raptores, non usurarii, non alii malæ rei homines. Sicque cùm Ecclesia multos Canones ediderit de recipiendis aut rejiciendis oblationibus, honori esse cepit admitti ad oblationes; & vice versâ pudendum ac pœnæ loco ad eas non admitti, ut docet S. Augustinus *in Ep. 187.* & passim in sacris Canonibus aliquem esse in communione orationum, sine oblatione, idest ita ut ejus oblatio non recipiatur.

Olim

Olim deferrebantur ad Episcopum, & ab eo cum aliis obventionibus Ecclesiasticis dividebantur etiam in quatuor partes; sed tandem placuit eas iis Ecclesiis relinqui in quibus fierent. Quod tamen non semel immutatum: & hinc cum quæritur quis habeat jus percipiendarum oblationum in quadam Ecclesia Ivo Carnot. *in Ep.* 172. scribit illud competere vel Paræciali jure, puta Parocho, vel concessione Diæcesani Episcopi; puta quibusdam Monachis, quod illud iis donaverit in eleemosynam: vel largitione legitimi possessoris cui nempe jus illud rite concessum fuerit, & illud alteri dederit.

TITULUS XIV.

De Parochiis.

LEGITUR Paræcia idest vicinia, Quasi sit aliquod territorium: cujus incolæ vicinam habeant Ecclesiam; & sæpius Paræcia occurrit in antiquis Canonibus. Legitur etiam Parochia jam apud Severum Sulpitium *in Dialogo* 1. & 3. & Sydonium Apoll. *lib.* 7. *Ep.* 6. *in fine.* Quasi exhibitio necessariorum

ad viam, ut docet Festus *in verb. Parochum*, & Horatius *lib. 2. Serm. sat. 8.* ficque dici potest Parochiam esse locum in quo multis Fidelibus congregatis necessaria præbentur ad salutem. Quidquid sit; in Ecclesiasticâ politiâ Paræcia vel Parochia est aliquod territorium. Primò quidē fuit Episcopi quod sensim appellatum est Diæcesis, & postea singularis Presbyteri, qui Episcopo subjacet, & hodie dicitur tantum Paræcia, aut Parochia.

Quandonam institutæ sint Paræciæ non satis constat. Primo quidem in qualibet Diœcesi fuit tantum matrix Ecclesia quam postea dixerunt Cathedralē. Crescente Fidelium multitudine, necessitas postulavit singulares quasdam Ecclesias institui, in quibus convenirent & Sacris adessent. Anastasius *in Evaristo sub Trajano*, ait eum titulos in urbe Româ divisisse Presbyteris idest Paræciales Ecclesias: & *in Dionysio ad principium tertii sæculi* ait, eum Paræcias instituisse & divisisse Presbyteris. Addunt foris seu extrâ urbem; unde rusticæ Paræciæ passim dicuntur forenses, & Diœceses *in Can. 18. tertii Aurelian. Concilii*. Cumque ita essent tantum Cathedrales & Paræciales Ec-

clesiæ, in antiquis Canonibus Ecclesia de iis tantum accipitur, sicut & Sacerdotes & Presbyteri de Episcopis & Parochis sæpius intelligendi sunt. Theodulfus Aurel. Episcopus in *Epistola ad suos Parochos*, ait Episcopos esse successores Apostolorum, & Parochos 70. Discipulorum. Passim etiam dicuntur plebani, quod intra suum territorium Ecclesiastica Sacramenta plebi administrare debeant. Dicuntur hodiè Curati pro Curatores: Docent enim Grammatici hæc vocabula sic formata in ultimâ latinitate, eam habuisse significationem: ut explorati pro exploratoribus: speculati pro speculatoribus, & Curati pro Curatoribus. Et forte appellatio illa Curatorum fluxit ex Veteri Interpretatione Laodicensi *Can. 57.* ubi cum statutum est ne in vicis Episcopi constituentur; sed ~~ἐπισκοποι~~ hoc vertitur sed Curatores qui nempe Fideles curent, eorumque saluti consulant, quod translatum à Medicis, qui tempore hujus Concilii dicebantur ~~ἐπισκοποι~~ & curare morbos. Veteres sacri Canones jubent sæpius, ut quælibet Ecclesia unum habeat Presbyterum, quod præcipuè obtinebat in Paræciali; sed crescente Fidelium multitudine, volue-

runt ut quilibet Parochus quosdam habeat Clericos, qui nobis hodie dicuntur habituati, & de quibus olim egimus *ad cap. 30. ext. de jure Patron.*

Sicut matrix Ecclesia totius Diœcesis ideo dicitur Cathedralis, quòd sedem aut Cathedram Episcopi habeat: ita & rectissimè author Gemblacensis Chronici *ad an. 1123.* ait tres illas esse notas Paræcialis Ecclesiæ: Prima est ut suo jure habeat Baptisterium, seu Fontes Baptismales, qui à Diœcesano Episcopo in ea instituti sint *Can. 7. Vernensis Concilii sub Carolo Calvo, & cap. un. de Bapt. in Clem.* Aliquando tamen in subsidium, aut etiam necessitate cogente, in quibusdam minoribus Ecclesiis instituti sunt ex consensu Parochi, qui dicuntur succursales.

Secunda est ut suo jure Decimas capiat in suo territorio; non etiam si ex alienâ concessione, ut diximus in superiori Titulo.

Tertia est ut habeat sepulturam, idest, ut jure communi Fideles ejus territorii, in ea, aut in ejus Cæmeterio sepeliri debeant: quod tandem obtinuit; & hinc SS. Patres dicuntur passim Paræcias & Cæmeteria non procul ab iis instituisse. Hinc etiam in Libris Decre-

talium Titulus de Parochiis statim sequitur Titulum de Sepulturis, ut in quibus Ecclesiis divina Sacramenta perceperunt, in iis sepeliantur, & quæque per Baptismum eos pepererunt in Christo, eos etiam venturo Christo servant. Hoc quidem ita facile obtinuit, quandiu fuerunt tantum Cathedrales & Paræciales Ecclesiæ: sed cum tot ædes sacræ prodierunt, statim Fidelibus concessa est electio sepulturæ in Monasteriis, aliisque locis Religiosis, cujus meminit Justinianus in *Nov. 133. cap. 3.* & Gregorius Magnus in *Can. Agapitus 16. q. 1.* inhumanum & irreligiosum esse ait prohibere ne Fideles sepeliantur in Monasteriis. Sanè desiderat Parochi consensum, in *cap. 1. de Sepult. in 1. Coll.* sed Paschalis II. in *cap. 2. ibid.* & Alexander III. in *cap. 6. ext. ibid.* Clemens V. in *cap. 2. ibid. in Clem.* liberam eligendæ Sepulturæ facultatem dederunt, ita ut ipso jure competat, idest, non petita venia.

Tria tamen illa Parocho servata sunt. Primum est ut ille solus suis morientibus Parochianis Ecclesiastica Sacramenta administrare possit. Secundum est ut ei præstetur justitia, *cap. 9. ext. de Sep.* idest Canonica portio earum oblatio-

num, quæ fiunt pro mortuis : dicuntur hodie Paræcialia jura. Tertium est ut cadaver prius deferatur ad Paræcialem Ecclesiam, à quâ adsumatur & effertur in aliam Sepulturæ destinata *d. cap. 9.* qua tamen in re dissidium fuit inter Veteres Canonistas : Alii omninò illud rejiciunt quasi electionis libertatem infringat : alii volunt illud pendere à consuetudine : alii hoc indistinctè probant, ut Fideles Matri suæ ultimum vale dicant, ut ei pro salutis pabulo gratias agant, atque etiam quòd in ea facilius deprehendi possit, an Ecclesiasticâ Sepulturâ digni sint.

Semper etiam obtinuit ut Fideles omnes diebus Dominicis sacra audiant in suis Paræcialibus Ecclesiis. Olim quidem Veteres quotidie sacram Synaxim peragebant. Tertullianus *de Jejunio cap. 14.* & S. Cyprianus *in Ep. 54.* sed omnes Liturgici de privatâ Missâ illud accipiunt, non etiam de publicâ, cui nempe frequentia populi adsit. Sicut enim Apostoli convenisse dicuntur unâ Sabbathi ad frangendum panem *Act. cap. 20.* ita & solis diebus Dominicis celebrabantur Missæ publicæ, cui Fideles omnes adesse tenebantur. Justinus Martyr *in Apol. 2.* Fabianus Summus

Pontifex, *in Ep.* 1. Constitutiones Apostolorum *lib.* 2. *cap.* 36. Et hinc præceptum de Missâ diebus Dominicis audiendâ, *Can. Missas. de Consecrat. dist.* 1. & *Can. 31. Tribur. Concilii.* Cùmque iis temporibus vix aliæ essent quam Paræciales Ecclesiæ, in quibus convenirent Fideles, illud ad eas proprie pertinebat, & contra eos qui huic Missæ non adessent per tres Dominicas, pœna Excommunicationis statuta est *in Can. 21. Illiberit. Concilii*, quem ad Laïcos pertinuisse constat *ex Can. 14. Sardic. & à Can. 81. sextæ Synodi*, productum fuisse ad Clericos. Ac tandem illud renovatum in ultima Synodo Turon.

Ejus disciplinæ duplex ea ratio est, & ut Fideles ea die Deo aliquid offerant, ut jubent passim sacri Canones, & ut Pastor suas Oves cognoscat, & doceat quid verè & sincerè credendum, quomodo vivendum juxta regulas Evangelii & Canonum.

Ab eâ regulâ excipit sexta Synodus graviolem necessitatem & difficile negotium, quod nempè aliquem abesse compellat ab eâ Missâ. Sicut etiam peregrinos lares, contemptâ patriâ, sectari non licet, quasi ea non sufficiat ad virtutis & eruditionis exercitium, ut

pluribus probat eleganter Aristides in *Orat. Genetliaca in Apellon. to. 1.* ità & Nannetense Concilium in *cap. 2. ext. hoc tit.* indicat eos tantùm supradictæ excommunicationi subiacere, qui contempto proprio Parocho, in aliâ Ecclesiâ Missam eâ die audiunt, non etiam eos qui bono zelo, ut loquitur Panormitanus, & ex solâ devotione aut pietate.

Denique Innocentius III. in generali Concilio Later. quod extat in *cap. omnis. ext. de Pœnit.* statuit ut Fideles omnes utriusque sexus, qui ad annos discretionis pervenerint, omnia peccata sua saltem semel in anno fideliter confiteantur proprio Sacerdoti. Quænam ætas ea sit ad peccatorum Confessionem idonea, definire videtur Timotheus Alexandrinus Episcopus in *responsis Canonicis, in fine*, his verbis. Interrogatio: Ex quam ætate à Deo judicantur peccata? Respondet Timotheus: Ex uniuscujusque cognitione & prudentia: illi quidem à decennio, hi verò à majori ætate. Cumque Harmenopulus eam definitionem exscripsit in Epitome Canonum, *Sectione 5. tit. 4. in fine*, Scholium illud subjicitur apud Leunclavium: Nonnulli tradunt debere tam

maſculos, quàm fœminas, poſteaquàm ſextum ætatis annum impleverint, per Confessionem corrigi & ſanctificari. Baſamon ad hunc Timotheum generaliter ait, ætatem diſcretionis eſſe, quâ Fideles bonum & malum diſcernere poſſint, quod ſæpiùs arbitrio Confefſoris judicandum eſſe ait Hoſtienſis.

Quæritur quænam fuerit cauſa & occaſio ejus Canonis? Fortè quidem ea repeti poteſt ex tepiditate & remiſſione Chriſtianorum ejus temporis. Sed unam hanc ſuggerit Hovedenus *ad an. 1076.* & Petrus Cifterciensis in *Hiſtoriâ Albigenſium cap. 2.* quòd cum ea ætate Albigenſes contenderent inanem & frivolum eſſe Confessionem, & Fideles cui vellent, confiteri poſſe, vel etiam laïcis, Concilium illud voluit, ut ex annua illa Confessione Parocho facta, videret Eccleſia, quinam ex ſuis ambularent in via veritatis. Forte etiam in eo Can. additum eſt ut omnia peccata confiteantur contra eam conſuetudinem ex quâ Fideles ejus temporis, ante caput Jejunii quadrageſimalis, mortalia tantum peccata confitebantur; & in fine ad Feſtum Paſchatis venialia, ut non multùm antea docet Petrus Bleſenſis in *Serm. 10.*

Additur, proprio Sacerdoti, idest proprio Parocho. Recentiores Monachi jam à primâ origine suâ officium Parochorum usurpantes eum vertunt proprium & consuetum Confessorem, qualiscumque sit Presbyter, ut ita Fidelium Confessiones propter sua privilegia quocumque tempore audire possint: sed Mat. Paris. in *Henrico III.* ait ad retundendam eorum temeritatem publicè coràm iis lectum esse *cap. illud omnis.* Ut ex eo innotesceret eam esse mentem totius Ecclesiæ, solum Parochum (aut Presbyteros ab eo deputatos in sua Ecclesia) annuæ illius Confessionis verum esse ministrum, quem sacri Canones passim vocant proprium Sacerdotem, *Can. relatio 21. q. 1. Can. precipimus 21. q. 2. & Capitularium lib. 1. cap. 173.*

Ibidem etiam statuit Innocentius III. ut quilibet Fideles ad minus in Festo Paschæ sacrosanctam Eucharistiam à proprio Sacerdote accipiant. Varius fuit ejus Communionis usus ut modò quotidie, modò ter in anno fieret, in die Natali Domini, in die Paschæ, & in die Pentecostes. Benigna Mater Ecclesia conniventibus oculis patitur, si Fideles semel in Paschate communicent:

quod tamen olim S. Ambrosius & S. Augustinus in Orientalibus reprehendebant.

TITULUS XV.

De Beneficiis Ecclesiasticis.

Beneficium Ecclesiasticum est jus utendi fruendi quibusdam rebus Ecclesiasticis in perpetuum; quod soli Clerico competit propter divinum Ministerium. Est jus perinde ac feudum in rebus profanis, *lib. 2. feudorum tit. 23.* utendi fruendi: nam Clerici non sunt earum rerum domini, quas ab Ecclesia tenent; sed tantum fructuarii, ut tamen omnes planè fructus capiant & transmittant ad hæredes, ultimo anno pro rata temporis quo deservierunt Ecclesiæ, sicut mariti pro ratâ transacti Matrimonii propter ejus onera. Quibusdam rebus Ecclesiasticis, quæ nempe huic Beneficio adscriptæ sint: & mobilibus puta oblationibus Nam quædam Ecclesiæ de iis tantum subsistunt, ait Carolus Calvus *in Capitulis*, quo casu Clerici eas consumunt, nec quid in earum locum sufficere tenentur. Jus earum percipiendarum Beneficii fundus

est , & in rebus immobilibus quarum Clerici plenum habent usumfr. in perpetuum : sicut enim Clericus non ordinatur ad tempus ; ita nec alicui Ecclesiæ ad tempus addicitur : Unde olim Officia Claustralia propriè non erant Beneficia, quòd ad nutum Superiorum adimi possent, *cap. 6. versic. nec alicui. ext. de Stat. Mon.* quod Clerico competit : soli enim Clerici propriè sunt capaces Beneficiorum , & solum illud ministerium Ecclesiasticum dici potest Beneficium, quod non nisi Clericos habere sanctorum Patrum sancivit autoritas , *Can. 1. Andegav. Concilii sub Nicolao II.* Propter divinum Ministerium : nam Beneficium propter Officium. S. Hieronymus *ad principium Epistolæ ad Titum* indicare videtur hujus vocis originem, cum ait, jam suis temporibus Episcopos illud facere Beneficium, quod hos vel illos constituent Presbyteros. Sed forte vox illa, Beneficium à civili politiâ translata est ad Ecclesiasticam: sicut enim prædia Romanis militibus assignata in præmium , Beneficia dicuntur apud Authorem finium regundorum, illi dicuntur Beneficiarii apud Tertullianum *de fuga in persecut. cap. ult.* erat etiam Commentarius aut liber eorum Beneficiorum

apud eosdem Authores. Ita & cum Clerici à vita communi recesserunt, iis assignatæ sunt terrulæ quibus victum suum procurarent, ait S. Paulinus in *Ep.* 21 in fine, & iis tantum datæ, qui de Ecclesia bene meriti erant, ait Symmachus Pontifex in *Ep.* 3. qui dicebantur Beneficiati Matth. Paris. in *Henrico III.* & erant milites Christi passim apud Apostolum. Ac tandem ea prædia referbantur in Canonem seu Ecclesiæ tabulam, quæ dicitur hodie *le Pouillé des Benefices*, quod totum Ecclesiæ peculium contineat.

Quandonam vox illa Beneficium in Ecclesia prodierit non satis constat. Sanè in antiquis Ecclesiæ Gallicanæ Conciliis & in Capitularibus Regum nostrorum occurrunt Beneficia Ecclesiastica; sed sunt Ecclesiæ prædia, quæ vel Ecclesia, vel etiam Princeps, precariæ nomine quibusdam militibus dedit sub onere annui cujusdam census, ut suo loco videbimus fusiùs, sicque ab hodiernis plurimùm differunt. Vox illa tanquam usitata jam in eo sensu occurrit in *d. Andegav. Concilio ad an. 1050.* Quandonam in singulos Clericos divisa sint Ecclesiæ, bona non satis constat, ut aliquid certi de ea re scribi possit,

ejus obventiones aut redditus ſeorſim inſpicere juvat ab ipſis rebus ſoli. Jampridem diximus *lib. 1. tit. 20.* tum primùm Clericos communem egiffe vitam , & ſenſim ab eâ reſceſſiſſe : iis aliquid vel in dies vel in meſes diſtribui ſolitum ex redditibus , eleemoſynis , & obventionibus Eccleſiaſticis : ea dicebantur ſportulæ , annonæ , præbendæ , obſequia diurna , ex quibus tantùm conſtitebant , quæ hodiè dicuntur Eccleſiaſtica Beneficia. Sed non ità facile deprehendi poteſt , quandonàm diſiſe ſint res ſoli , putà prædia tam urbana quàm ruſtica , & alia , quæ rerum immobilium nomine veniunt. Fortè prima ejus diſiſionis veſtigia occurrere videntur in *Conſilio Agathenſi circa annum 506. Can. 7. 22. 49. & in primo Aurelian. Concilio ſub Clodoveo Magno Can. 23.* in quibus terrulæ , mancipiola , vineolæ , Clericis ad vitam excolendæ traduntur ab Episcopis : ita tamen ut ab iis præſcribi nunquàm poſſint. Quibus adde Symmachum Pontificem & S. Paulinum , de quibus ſuprà. Ab iis initiis hodierna Beneficia excreverunt in dies , & diſtincta ſunt eorum dominia.

Ad quid & à quibus inſtituta ſint Be-

Beneficia docet Innocentius III. *lib. 1. Decretal. Epif. Ep. 82.* Ecclesiastica Beneficia, inquit, pia Fidelium devotione instituta sunt, certis assignanda personis, ut per eas devotum servitium jugiter in Ecclesiis impendatur. Sane in Ecclesia erant Canonici & Clerici, antequàm essent Præbendæ, ait Guill. Paris. *lib. de Coll. & Plural. Benef. cap. 9.* Sed tamen rectissimè Justinianus ait in *Nov. 7.* Ecclesias deserui, nec in iis divinum celebrari Officium, nisi pro Clericis annonas habeant. Nec ex iis Innocentii verbis dicendum, à quibuscumque Fidelibus institui Beneficia, hoc solius Episcopi est, ut causâ cognitâ decernat ex ea donatione factâ Ecclesiæ institui aut erigi aliquod Beneficium. Nam Gregorius Magnus regulam hanc statuisse dicitur à Joanne Diacono in *ejus vitâ lib. 2. num. 5.* de non titulandis quibuscumque rebus idest promiscuè in Ecclesia instituendos non esse titulos. Ac tandem ut instituantur Beneficia requirit Innocentius donatum esse pro Clericis ad devotum servitium: Nam si quid Ecclesiæ donatum sit pro stipendiis, aut Advocati, aut Receptoris, aut Apparitoris, aut aliorum similium, ex eâ donatione non erigitur Beneficium,

& tamen res illa censetur Ecclesiastica
& eodem jure habetur ac aliæ quælibet.

Aliquando Beneficium generaliter accipitur & omnia vel etiam majora continet, ut puta Pontificatum *cap. 1. ext. de Maled.* nempe in favorabilibus cum aliquid fit, aut statuitur in utilitatem aut in favorem Beneficiorum, ut *in cap. pen. ext. de V. S.* Aliquando simpliciter; & minora tantum continet ut in odiosis, puta in mandatis de providendo *cap. ult. ext. de Præb.* Et sic summa ea est Beneficiorum divisio, ut alia sint majora, alia verò minora: nec ita dicuntur à majore vel minori eorum redditu. Olim majora erant ab ordine, ut putà Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus, qui tres erant majores ordines. Sed hodiè majora dicuntur, quæ dignitatem aut personatum habent; minora, quæ nihil aliud annexum habent, præter minorem quamdam administrationem; ideòque dicuntur simplicia, & à Magisteriis Ecclesiarum distinguuntur *in cap. 2. de Cl. conjug. in 1. Coll.*

Olim dignitas in Ecclesia æstimabatur tantum ratione Ordinis: Unde apud Cyprianum honor Sacerdotii: & apud Gregorium Magnum, ubi de ordinatione, Deus dicitur honorum dator; sed

æstimari cepit ratione potestatis & jurisdictionis quam Episcopi (nam hic de iis non agimus, ut pote qui sint apices omnium dignitatum) quibusdam Clericis dare ceperunt. *Can. perlectis. §. hi sunt ordines. dist. 25.* plurimum verò interest an Beneficium aliquod pro dignitate habeatur, vel propter ætatem & qualitatem eorum quibus conferatur, vel propter providendi modum, vel propter pluralitatem Beneficiorum. Rebuffus tres affert notas quæ indicant quandonam dicatur dignitas; prima & præcipua est jurisdictio, videlicet forensis & publica atque etiam præeminentia; & utraque concurrat necesse est: Quamvis enim Officialis Ecclesiasticæ jurisdictioni præsit; attamen non habet dignitatem; quia non habet præeminentiam, licet juri dicundo præsit: quod forte ita placuit propter illud Apostoli: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia illos constituite ad judicandum. Apud Græcos ut plurimum *ἐκκλησιαστικὰ* dicuntur Officia Ecclesiastica quæ sint cum jurisdictione & præeminentia, ut docet Balsamon *ad Can. 7. sexta Synodi.*

Secunda est fundatio, puta si Episcopus in alicujus Officii Ecclesiastici crea-

tione aut institutione caverit illud pro dignitate haberi : hoc enim ab ejus voluntate pendere docet Joan. Citiensis Episcopus in *suis responsis to. 1. Juris Orient.* Tertia est consuetudo quæ facit ut Beneficium aliquod dignitatis loco sit in hac Ecclesia, non etiam in alia: *cap. 6. de consuet. apud Bonif.* sicque cum varia sit & Episcoporum voluntas & consuetudo Ecclesiarum, idem Joannes ait, nihil fere certum definiri posse in dignitatibus Ecclesiasticis. Illæ autem propriè dicuntur, quæ in Cathedralibus Ecclesiis institutæ sunt : Nec Collegialis Ecclesiæ Decanus dignitatem in Jure Can. habet.

Sunt etiam majora quædam Beneficia quæ tantum habent personatum. Aliquando quidem dignitas & personatus promiscuè usurpantur ; sæpius tamen ita distingui solent, ut ille solam habeat præminentiam : tales sunt Decanus Collegialis Ecclesiæ, & Parochus, qui passim ideo dicuntur personæ suarum Ecclesiarum, vel quòd eas repræsentent, vel quod in iis honorabilem statum habeant. Quamvis enim Parochus aliquam jurisdictionem habere videatur, attamen non habet contentiosam & extrinsecam ex qua dignitates

æstimantur ; sicut Magistratus personam suæ Civitatis gerere dicitur. Minora & simplicia Beneficia nec dignitatem apud M. Tullium, nec personatum habent, nec curam animarum. Sæpius dicuntur Basilicæ in possessionibus positæ, apud Gregorium Magnum & distinguuntur à Diœcesibus in *Can. 18. tertii Aurel. Concilii*, quæ ibi sunt Paræciæ rusticæ. Olim etiam fuerunt Diaconia passim apud Anastasium Bibliot. & in Martyrologio Rom. quædam Beneficia solis Acolythis conferri poterant apud Gregorium Magnum *lib. 2. Reg. Ep. 19.* & alia quæ Minores tantum habebant Clericos. Apud Hincmarum in *Capitulis cap. 7.* Et hinc fluxisse videntur hodierna Beneficia simplicis tonsuræ ; tales sunt Capellæ, simplices Prioratus, & Canonie Præbendales.

Ex iis omnibus Beneficiis quædam desiderant residentiam ; quædam non desiderant. In Ecclesia residere, est per se ipsum in ea psallere Nocturna & Matutina & Vespertina *l. 42. in fine, Cod. de Ep. & Cl. in ultimâ Editione Gothofredi* ; ejus assiduum & debitum præstare ministerium. Non residere, est eam ejusve ministerium deserere, ab ea per-

licentiosam libertatē abesse ait S. Aug. *in Ep.* 138. Ex antiquis Canonibus omnes omninò Clerici residere tenebantur in iis Ecclesiis , ad quas Ordinati erant juxta illud Apostoli : Unusquisque in ea vocatione remaneat , in qua vocatus est; Jurabant stabilitatem , ut olim diximus: Jurabant se in iis locales futuros , *Can. ult. Valentini Concilii* ; sed sensim fluxit ea Beneficiorum divisio , ut alia residentiam desiderent ; alia vero non. Eam non esse à Constitutione seu Canone , nec à fundatione ; sed ex longâ consuetudine , & ex malitiâ Clericorum usurpatam esse ait Guill. Paris. *in lib. de Collat. & Plural. Benef. cap.* 14. Et tamen si verum amamus , illi ipsi Canones occasionem dederunt huic distinctioni. Cum nempe voluerunt eundem Clericum in pluribus Ecclesiis intitulari posse ; si quidem minores sint , nec ad eum exhibendum sufficiant. *Can. Sanctorum. dist.* 70. Residentiam desiderant curata Beneficia , quibus nempe annexa est animarum cura , quales sunt Episcopales & Paræciales Ecclesiæ , & aliæ quibus annexa est animarum cura. Ac fortè verior est Sententia Gallicanorum Præsulum in Trid. Concilio , in Pastoribus eam esse juris divini : Nec

obstat quòd aliquando ab ea residentia excusentur, quod jus divinum non patitur. Nam sacri Canones definire potuerunt quandonam Pastores residere intelligantur vel non, quia hoc est juris positivi: sicut in Ordine & Matrimonio addiderunt quasdam regulas, solemnitates, & ceremonias de loco, de personis & de tempore.

Simplicia Beneficia residentiam jure communi non desiderant, exceptis Canoniciis: Cum enim Canonici divinis cultibus mancipati sint, *Can. 145. Aquisgran. Concilii sub Ludovico Pio*, & ideò dicantur Canonici, quòd regulas & horas Canonicas se arctius observare velle promiserint, ait Ivo Carnot. *in Ep. 93.* summoperè studeant eas vigilantissima cura custodire, & in suis Ecclesiis Divinum Officium humiliter ac devotè persolvere, ut est *in Can. 131. ejusdem Concilii.* Passim quidem jubent Pontifices ut Canonici residere moneantur sub pœna privationis Præbendarum, si post trinam monitionem non resideant. Sed in Gallia privantur quidem fructibus, non etiam titulo Præbendarum. Ejus consuetudinis jam olim meminit Stephanus Tornac. *in Ep. 8.* Aliquandò etiàm simplicia Bene-

ficia residentiam desiderant, puta ex fundatione, & ipsissimis verbis in eâ imposita sit necesse est, alioquin non præsumitur imposita, cum sit contra eorum naturam.

Denique alia sunt sæcularia, alia regularia, prout vel Sæcularibus vel Regularibus Clericis assignata fuerint, quod ex ipsa fundatione pendere ait Glossa Prag. Sanct. *ad tit. de Collat. §. is Ordo*. Quod si ea desit & dubitetur de alicujus Beneficii natura, dicendum est illud esse sæculare, cùm primus Clericorum status sæcularis fuerit.

TITULUS XVI.

De Collatione Beneficiorum.

ECclesiasticum Beneficium licitè sine Canonicâ institutione obtineri non potest, *cap. 1. de Reg. Jur. in sexto*. Ea nihil aliud est quam Canonica Collatio, quæ ut talis sit, pleraque desiderat. Primo ut facta sit ab habente potestatem, idest ab eo qui potestatem conferendi habeat. Quod Molinæo primum verum & solum est fundamentum cujuslibet Collationis; & vicissim præcipua

ejus nullitas ea est, quæ oritur ex defectu illius potestatis: Sicut enim in Civili Politia sunt Comites sacri Patrimonii, sacrarum largitionum, rerum privatarum, qui nempe omnia illa Imperatorum bona administrant: ita & Ecclesia quosdam Prælatos instituit, qui bona sua Clericis concedere possint, & voluit ut illi soli ea licitè obtineant, qui ab iis Prælatis ea jure acceperint.

Quidam volunt ab ipsius nascentis Ecclesiæ temporibus, omnia orbis Christiani Beneficia fuisse in dispositione Rom. Pontificis; quasi primus ea instituerit & distribuerit (qua sola ratione innititur hodierna ejus præventio in quoslibet ordinarios) sed hoc nihili est, nam in Gallia statim atque Clodovæus Magnus Christianam Religionem amplexus est, 1. *Aurelian. Concilium in Can. omnes Basilica* 16. q. 7. statuit ut omnes Ecclesiæ & omnia earum bona sint in potestate & dispositione Diœcesanorum Episcoporum. Quod omninò conveniebat cum Canonibus Apostolorum, & aliis bene multis. Unde passim dicuntur Collatores ordinarii, ad quos jure communi pertinet Collatio Beneficiorum, quæ in eorum Diœcesibus posita sunt, *cap. 3. ext. de Instit.* Et con-

stat ex omnibus antiquis Canonibus eos solos dispensatores fuisse obventionum Ecclesiasticarum, ex quibus tantùm consistebant olim Ecclesiastica Beneficia. Quidam tamen vel etiam inferiores Clerici quorundam ex iis Collationem habere possunt, vel ex eorum fundatione, vel ex singulari privilegio, & concessione, ut in *cap. 15. ext. de off. & pot. jud. del.* Antequàm verò ab eâ Rom. Pontificis potestate in aliena & remotiora Beneficia divertamus; nulli fortè antiqui Canones eam norunt. Gregorius Magnus ad ea manum extendisse videtur, solo suggerente pietatis & charitatis zelo: Et ut ejus in ea re disciplina innotescat, observandum est ejus temporibus Ecclesiam Romanam per universum orbem Christianum plures & magnas habuisse possessiones, in quibus plures erant Ecclesiæ. Gregorius & per se ipsum & per defensores Apostolicos iis vacantibus Ecclesiis providebat, non tantum in suo primatu, puta in Italia; sed etiam in aliis Provinciis & in ipsâ Galliâ, ut palàm est ex ejus *Epist. 65. lib. 9. reg.* Sed nunquàm dici posse crediderim cum ita jus Patronatus habuisse in iis Ecclesiis, cum de iis pleno jure disponderet. Aliquandò etiam Diœcesanos

Dioecesanos Episcopos movebat & rogabat ut quasdam Ecclesias ad eorum Collationem pertinentes conferrent Commendatis quibusdam Clericis. Nec illud erat jus Patronatus; sed ab eo usu semper existimavi repetendam esse originem Mandatorum Apostolicorum, quæ tandem odiosa esse ceperunt.

Secundo ut Beneficium vacet, idest, ut in eo non sit titularis Clericus, qui jure illud teneat *cap. 1. ext. de prescript.* Semper enim prohibuerunt sacri Canones, ne Beneficia conferantur, aut etiam promittantur, antequàm vacent, ne ita inducatur votum captandæ mortis alienæ *cap. 2. ext. de concess. preb.* Romani Pontifices diutius existimarunt, jus illud sibi tantùm competere, ut Beneficia proximè vacatura conferre aut promittere possent: unde tot Mandata de providendo, quæ dicuntur gratiæ expectativæ: sed tandem abrogatæ sunt, ita ut non aliæ supersint, quàm quæ Graduatis & Indultariis conceduntur.

Cum vacant Beneficia, sacri Canones ea diu vacare non permittunt. Olim conferenda erant intra tres menses, Gregorius Magnus *lib. 6. Reg. Epist. 38. Can. 24. Synodi Rom. sub Eugenio III.* Sed Alexander III. in *d. cap. 2.*

statuit intra sex menses omnia conferri, & pœnam illam addidit, ut negligens Episcopus post elapsum illud tempus, pro hac vice, amittat hujus vacantis Beneficii Collationem, eaque ad proximum superiorem, puta Metropolitanum devolvatur, qui sex alios menses ad conferendum habeat: eo etiam negligente, ad Primatem; & ab eo ad Summum Pontificem. Alexander III. eam devolutionem accepisse videtur à Justiniano *in Nov. 123. cap. 1.* Et forte Gregorius Magnus eo etiam jure usus est in multis Regesti sui Epistolis. Quòd si Episcopus, elapsis sex illis mensibus, contulerit, ipso jure nulla est ea Collatio, quasi à non habente potestatem facta, cum ea privatus sit. Eo jure utimur hodiè, ut Summus Pontifex omnes Collatores Ecclesiasticos in conferendis vacantibus Beneficiis prævenire possit, vel etiam in eo tempore, quod eis competit ad conferendum: eoque casu non devoluto jure confert, sed ordinario, cum dicatur Ordinarius ordinariorum.

Tertiò desideratur ut collatio fiat idoneo Clerico. Et primùm quidem Clerico: nam solis Clericis Beneficia debentur. Atquè ità ut si laïco fiat, qui

statim ordinetur Clericus, irrita sit, quia quod ab initio non valuit, postea conferri non potest; sed & desideratur idoneus Clericus, qui qualitates omnes habeat, quæ requiruntur ad illud Beneficium, & generales puta ut sit Clericus, qui dignè possit opus Dei exercere *Can. 5. dist. 23.* quod requiritur tempore ipsius Collationis; & simplices puta ut sit Sacerdos, si quidem illud Sacerdotale sit; ac plurimum interest an tale sit à Canone, puta si sit Paræcialis Ecclesia: tunc enim qualitas illa non statim requiritur tempore Collationis, sufficit si Clericus ille sit qui intra annum Sacerdos fiat *cap. licet 14. de El. in sexto.* an à fundatione, quod nempe Fundator nominatim caverit cum esse Sacerdotem, cui suum illud Beneficium conferatur; tunc enim qualitas illa omninò desideratur tempore Collationis. Vide adhuc titulo sequenti.

Ut etià Clericus dicatur idoneus, tria omninò desiderantur, ætas, qualitas, & ordo. Unde titulus de ætate, qualitate, & ordine præficiendorum. De ætate quædam attigimus, *lib. 1. tit. 10.* olim eadem erat pro Clericorum Ordinatione, ac pro Collatione Bene-

ficioꝝ : Cum utraqꝛe simul fieret, nec conferri posset ordo, quin simul Ordinandus addiceretur alicui Ecclesiæ; sicque dicendum est ætatem & ordinem desiderari conferendo Beneficio convenientem. Eo Jure utimur in Galliâ, ut Capellæ, & alia id genus simplicia Beneficia conferri possint statim post Infantiam septimo ætatis anno: quod non multum abest ab antiquâ disciplinâ Siricii & Zosimi, de qua *ibid.* Præbendæ Collegialis Ecclesiæ anno decimo, & Cathedralis decimo quarto: Paræciales Ecclesiæ & omnes ferè dignitates completo ætatis anno vigesimo quarto; Ut Collatarius intrâ annum Presbyter ordinari possit. Lateranense Concilium sub Alexandro III. statuit neminem Curata Beneficia vel Paræcialis Ecclesiæ regimen suscipere posse, nisi qui jam 25. ætatis annum attigerit. *cap. cum in cunctis. 7. §. inferiora. ext. de Elect. & Elect. pot.* Addit Innocentius IV. in suo Lugdunensi Concilio Collationes Paræcialium Ecclesiarum, quæ fiant iis qui nondum attigerant eum annum, viribus omninò carere; & annum illum numerat à die commissi regiminis, seu à tempore collationis.

Nec quidquam iis prodest, quod

Summus Pontifex cum iis dispensaverit, ut anno ætatis vigesimo tertio Sacerdotes ordinari possint, quasi ex ea dispensatione & ordinatione capaces esse incipiant Paræcialium Ecclesiarum, quæ Sacerdotium desiderant: Nam utrumque laudatum generale Concilium, non modò petit eum ordinem Presbyteratus, sed ætatem anni vigesimi quarti completi; & decretum illud irritans eamve nullitatis pœnam adscribit hujus ætatis defectui, decernentes Collationes de Paræcialibus Ecclesiis, faciendas iis qui non attigerint vigesimum quintum ætatis annum, viribus omninò carere. Prætereà dispensatio est stricti Juris, & contra Juris Communis regulas; Unde non producit extra casum. Eleganter etiàm D. de Selua docet dispensationem extendi tantum ad ea quæ consecutiva sunt, non etiam ad alia quæ sequuntur: putà dispensatio ad obtinendam Paræcialem Ecclesiam, extenditur ad ordinem Sacerdotii accipiendum, quia qui obtinet eam Ecclesiam, debet se facere promoveri ad eam jure tenendam. Sed qui dispensationem habet ad ordinem, necessariò non tenetur obtinere Paræcialem Ecclesiam, cum

absque ea exequi aut exercere possit cum ordinem.

Desideratur adhuc qualitas, id est vitæ morumque probitas. S. Ambrosius *in primam ad Timotheum*: Cavendum est, inquit, ne facile quis accipiat Ecclesiasticam dignitatem, nisi prius de vitâ ejus & moribus fuerit disputatum, ut dignus approbetur minister, aut Sacerdos constituatur. Et ideo Calchedon. Concilii Patres *in Can. 10.* prædicari voluerunt Ordinandum, ut quilibet in ejus mores, vitam, & conversationem objiceret: Quod etiâ Alexandrum Severum exemplo Christianorum in suis magistratibus observari voluisse ait Lampridius.

Illiteratis conferenda non sunt Ecclesiastica Beneficia. *Can. Illiteratos. dist. 36. & cap. 1. ex. de Concess. Præb.* Juxta illud Osee *cap. 4.* quia scientiam repulisti, ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi. Nec tamen desideratur scientia eminens, toleranda est competens, ait Pontifex. *In cap. 10. ex. de renunt.* seu collato Beneficio conveniens. Quare cum distincti sint gradus in ministris Ecclesiasticis, non una in omnibus mensura scientiæ desideratur,

Trident. Concilii *Can. 2. sess. 2. de re-
form.*

Neque idoneus est adhuc ille Clericus, qui jam Beneficiatus est, nec amplius deservire potest in aliâ Ecclesiâ, *cap. 35. ex. de præb.* sapius enim sacri Canones prohibuerunt pluralitatem Beneficiorum, & quod turpis lucri cupiditatem sapiat, quam in Clericis condemnat Apostolus, & quod sit contra residentiam, cui semper favent; & quod sit contra voluntatem Fundatorum, qui volunt certos habere Clericos, ut divinum officium celebrent in suis Ecclesiis, inquiunt Innocentius III. & Guillelmus Paris. Sanè antiqui Canones non ita præcisè prohibebant pluralitatem Beneficiorum, nondum enim divisa erant: Sed ne quis in duabus Ecclesiis conscriberetur, ut tanquam in earum matriculâ conscriptus ab iis omnibus annonas acciperet, quod nihil aliud est, quam ne quis plures habeat Ecclesias. Alexander III. *in cap. 15. de præb. in 2. Coll. Gallie.* Ecclesiam perversæ illius consuetudinis accusat, & ait se eam emendare non posse, tum verò potissimum quod contra eam pestem nulla temporalis pœna instituta esset.

Unde in suo Lateran. Concilio sta-

tuit, ut qui duas haberet dignitates aut Paræcias, secundâ privaretur, seu eâ quàm secundo loco adeptus fuerat, quia eam accepit contrâ sacros Canones *cap. 3. ex. de Cl. non resid.* Quod omninò convenit Canoni decimo Calchedon. Concilii, in quo Clericus ad priorem Ecclesiam revocatur & redire compellitur. Sed cùm ea Constitutio Alexandri III. eavè pœna nullum pareret fructum, ut postea dixit Innocentius III. *in cap. de multa. 28. ex. de preb.* Ille ipse Alexander statim ab eâ recessit, & voluit ut ille Clericus optare teneatur, quam retinere velit, & aliam dimittere. *cap. 4. de et. & qual. ordin. in 2. Coll.* Cumque in eo meminerit sui Lateran. Concilii, & illud exequatur, necessariò dicendum est ab eo institutam fuisse illam optionem post illud Concilium: Et hoc à jure Civili accepit, ex quo si quis in duobus Collegiis fuerit, eligere debet in quo magis esse velit. *l. 1. in fi. d. de Coll. & Corp. Ill.* Si quis duas habeat militias, eligere debet quam retinere, aut in quâ militare velit. *l. 5. Cod. qui mil. poss.* Nec enim duabus simul superesse potest. Vel etiam ejus optionis exemplum desumere potuit à Gregorio M. *lib. 3. reg. Ep. 11.* cujus meminit

Joan. Diaconus in ejus vita *lib. 2. cap.*

54.

Ea optione vel etiam post suum illud Concilium præcipuè usus est in Galliâ, ut palàm est *ex cap. 4. ext. de atat. & qual. ex cap. 7. & 14. ext. de præb. ex cap. 15. ibid. in 2. Coll.* Quæ omnia pertinent ad Gall. Ecclesiam. Sed & ille ipse Innocentius III. ea usus est in eadem Ecclesia *lib. 1. Decret. Ep. 82. & Honorius II. in cap. 3. de Conf. ut. vel in-ut. in 5. Compil. & Clemens IV. natione Gallus apud Platinam.* Eaque omnino indicant malè Joan. Andræam & Janum à Costa existimare, optionem illam ab Alexandro institutam fuisse, pro beneficiis ante Concilium quæsitis, quasi temperamentum illud adhibere voluerit: Nam rescripta illa eorum Pontificum sunt de Beneficiis post Concilium quæsitis, & tamen optio in iis servatur.

Post Alexandrum Innocentius III. in suo generali Concilio, statuit ut ille Clericus priori Ecclesiâ ipso jure priuètur *d. cap. 28.* quasi renuntiaverit priori, cum secundam accepit: aut quasi cum Ecclesia secundam ei concedit, omnino velit ut à priori recedat: quod propius accedere videtur ad mentem tertii

Aurelian. Concilii *Can.* 18. Et tamen Ecclesia Gall. optionem retinuit, & adhuc hodie servat, quod ita forte contigit; quia cum prior Alexandri Constitutio nullum pareret fructum ut diximus, & Ecclesia illa non satis probaret eum Innocentii Canonem, ut innuit Guillelmus Paris. *lib. de Coll. & Plur. Benef. c.* 13. & 14. Tùm quòd contrà sacros Canones secundam Paræciam alicui conferri pateretur, tùm quòd plures hujusmodi Ecclesias ab eodem teneri posse vellet ex dispensatione Apostolica, (quod quomodo in malam partem acceptum fuerit videndum ex Math. Paris. in *Henrico III. ad an.* 1235. *circa fin.* optionem illam suis patribus probatam ea Ecclesia retinere maluit.

Circà eam observandum est. Primo, ut Diæcesanus Episcopus eam deferat huic Clerico, cumque ter moneat ut optet: si post trinam hanc monitionem optare nolit, eum condemnare debet ad optandum intra certum tempus, quod in sententia exprimatur. Si sit adhuc contumax, utraque privandus est, ut innuere videtur Glossa pen. *ad d. cap. 4. de ar. qual.* Et Ordinarius utramque conferre potest quasi vacantem. Secundo, ex iis Alexandri III. rescriptis optio illa

obtinere tantum in Dignitatibus & Paræciis, Innocentius III. *in d. Ep.* 82. eam produxit ad personatus : sed locum non habet in simplicibus Beneficiis ; nam plura possideri possunt absque ulla dispensatione , nec in simplici & Curato ; quod utrumque simul etiam possideri potest , *cap. 6. de præb. apud Bonif.* Imò nec in duabus præbendis ; ea enim est generalis consuetudo Ecclesiæ Gallic. ut duæ Præbendæ in duabus Ecclesiis simul obtineri possint. §: *Volumus. de Collat. in Prag. Sanct.* Antiquum ejus rei exemplum videre est in historia Gaufredi ducis Norm. lib. 1. Nec opus est dispensatione , ait Rebuffus , & addit eam penam ut qui officio divino non intersit , majores tantum fructus capiat , non etiam quotidianas distributiones.

Denique locum non habet optio nisi Clericus secundæ dignitatis aut Paræciæ , possessionem per se aut per procuratorem apprehenderit , eamque pacificam habeat : Nam in utroque jure , accipere , non est nisi cum effectu ; & pacificam hanc possessionem habere intelligitur , si per annum integrum utramque illam Ecclesiam absque lite possederit , ait Glossa Prag. Sanct. *ad tit. de Pacif. poss. §. 1.*

TITULUS XVII.

De Jure Patronatus.

CANONICI Juris Interpretes duplicem faciunt Collationem Beneficiorum, ut alia sit libera, alia necessaria. Liberam vocant, cum Ordinarius vacans Beneficium conferre potest cui velit, dummodò sit idoneus : Necessaria est cum Ordinarius illud non alteri conferre potest, quam ei quem Patronus præsentaverit. Ad eam pertinet titulus de Jure Patronatus. Illud est jus quod Fundatori alicujus Ecclesiæ in ea competit. Multis constat putà præsentatione Clerici, ut ille habeat omnia jura honorifica in ea Ecclesiâ, ut si redigatur ad inopiam, ex ejus bonis alatur, ut ea gubernetur ex ejus consilio ; sed præcipua est ea præsentatio, idèoque simpliciter aliquandò ea dicitur jus Patronatus.

Antiquissimum est : nam & ab initio quinti sæculi jam valde honorati sunt Fundatores Ecclesiarum, apud S. Paulinum, Sydonium Appollin. & alios ejus ætatis. Clerici præsentatio iis concessa est in *Can. 10. primi Arausicani Concilii*:

ab Imp. Zenone jus illud iis datum
ut Ecclesiæ bona gubernentur ex eorum
consilio, *in l. 15. Cod. de Sacros. Eccles.*
quæ omnia confirmavit Justinianus *in*
Novellis.

Ideò Fundatores Ecclesiarum appella-
ti sunt Patroni, quòd nomen illud in-
dicat eos fuisse dominos eorum, ex
quibus fundata est Ecclesia; sicut domi-
nus qui servum suum manumisit, dicitur
ejus Patronus, sicut in libris feudorum
dominus & Patronus promiscuè usur-
pantur: hinc Molinæus jus Patronatus
vocat reliquias pristini domini. No-
men illud quasi usitatissimum occurrit
in Capitulis Hincmari sub Carolo
Calvo.

Introducitur est ex virtute gratitudi-
nis & retributionis *Can. 37. quarti To-*
let. Concilii, & apud Guillel. Paris. *in*
lib. de moribus cap. 9. Cùm enim Fide-
les bona sua certatim erogarent ad æ-
dificandas Ecclesias, SS. Patres existima-
runt iis deberi Beneficiorum vices, ait
Joan. de Parisiis sub Philippo Pulchro,
in libro de potestate Papali & Regali,
cap. 21. & in eorum monumentum jus
illud Patronatus haberent.

Illud ex se temporale est spirituali
annexum *cap. 3. ex. de Judic. cap. 16.*

ext. h. t. Nam oritur ex re temporali & prophanâ, quam fundator Deo dicavit, & aliquam societatem habet cum Ecclesiâ. Vel ut addit S. Thomas, ordinatur ad spiritualia, putà ad præsentationem idonei Clerici, ut Beneficium Ecclesiasticum habeat. Locum habet in omnibus Ecclesiis, atque etiam in Capellis & Oratoriis, dummodò Canonicè constructa sint. Gratianus passim *causâ 16. q. 7.* id est ex permissione & decreto Diocesani Episc. 1. Et hinc si quis in suâ potestate præstimoniam habeat, seu Capellam nondum Episcopali decreto constitutam, pleno jure suo eam dare potest, nec opus habet Episcopo, quia nondum ea est Beneficium Ecclesiasticum.

Duobus præcipuè modis acquiritur: constructione vel dotatione Ecclesiæ: verius enim est illud non acquiri solius fundi datione, in quo constructa sit Ecclesia, *cap. 3. ex. de Eccl. adif.* Nec ullus est Juris Canonici locus, qui jus illud competere doceat ex ea sola datione: Et in eo Fundatores proprie non alii sunt, quàm constructores, aut dotatores Ecclesiarum. Iis modis ipso jure acquiritur, idest, ex sola constructione vel dotatione, quamvis Fundator in sue

fundationis tabulis jus illud sibi præcisè non reservaverit. *cap. nobis. 25. ex. h. t.* Tum quia ordine juris & rationis competit. *Can. 2. Tolet. Concilii Noni. Can. Rationis. 16. q. 7.* Tum quia quod leges aut Cànones nobis concedunt, illud nobis ipso jure competit; ac tandem sicut is qui pecuniam credidit ad reficiendam domum, ipso jure in eam habet privilegium, quia: autoritate constituentium illud ei datum est. *l. 5. ff. qui pot. in pig. hab.* Ita & qui ædificavit Ecclesiam, hoc ipso habet in ea jus Patronatus, quòd leges & Cànones illud ei concedant: unde illud etiam habet ipso jure, idest suo & summo jure, non etià ex merâ gratiâ & munificentia: Ecclesiæ: Non opus est ut Ecclesia illud ei concedat, illud sibi habet quasi reliquias pristini domini, & ad hæredes suos transfert, ac proinde non est à singulari gratia.

Cum jus illud primò introductum fuit, unum erat iisdem legibus & regulis constans, quicumque tandem illud haberet. Sensim plures institutæ sunt differentia: inter Patronos Laicos & Ecclesiasticos: Antiquissimum est earum initium *ex Can. 15. octava Synodi*, quem malè Gratianus adscribit sextæ *in Can.*

*Apostolicos. 12. q. 2. Alexander III. in cap. 4. ext. de off. jud. ord. & alii Pontifices, atque etiam Veteres Canonici Juris Interpretes, sensim varias introduxerunt. Ex iis prodiit summa illa divisio Juris Patronatus in Laicum & Ecclesiasticum. Nec utrumque æstimatur ex persona ejus qui illud habeat, nam & Clericus laicum habere potest. Hoc dicitur quòd alicui competit vel ratione sanguinis, si fundator illud adscripserit iis qui sint ex sua gente, vel familia, vel ratione patrimonii, si cuidam fundo, ut qui sit ejus Dominus, jus Patronatus habeat. Ecclesiasticum dicitur quod alicui competit ratione illius Ecclesiæ quam tenet, quæque aliam Ecclesiam ex suis bonis fundavit. In dubio jus illud præsumitur laicum: Omnia enim Beneficia vulgò censentur à laicis fundata, ait Guill. Benedicti, *ad cap. Raynutius. ext. de Testam.**

Præsentatio idonei Clerici est præcipua Ioni pars juris patronatus, ut nempe Patronus cū alicui præsentet ad obtinendū vacans Beneficium. Omnes autem sacri Canones volunt ut Patronus Clericum Diocesano Episcopo præsentet: Ei nempe in cujus Diocesi constitutum est vacans Beneficium, *Can. 1. 16. q. 3. Can. De-*

cernimus. Can. Monasterium. 16. q. 7. quia jure communi omnes Ecclesiæ sunt in ejus ordinatione, *Can. omnes Basilica. ibidem.* Sensim tamen invaluit aliis etiã inferioribus Prælati præsentari posse *cap. super eo 15. ext. de off. & pot. jud. del.* dum nempe Fundatores eos in foundationis suæ tabulis exprimunt, iisque institutionem sui Clerici addicunt: quod hodiè observatur in Gallia contra Tridentinum Concilium *Sess. 14. de Reform. cap. 12. in fine.*

Præsentandus est idoneus Clericus, id est qui & generales habeat qualitates, puta quod sit Clericus tempore præsentationis, & speciales, idest eas quæ Beneficii naturæ convenient & ipsi fundationi: Eas etiam habere debet præsentationis tempore, nisi à fundatore addictum sit Beneficium certo generi personarum, puta proximioribus agnatis: quo casu adesse debet ea qualitas, tempore vacationis, seu quo vacat Beneficium.

Ut Patronus suo illo præsentandi jure utatur, Beneficium vacet necesse est. Illud à collatione ad præsentationem productum fuit ab Alexandro III. *in cap 39. de appellat. in 1. collect. & in append. sui Lateran. Concilii sub hoc*

tit. Ne Patronus captandæ mortis alienæ occasionem tribuat, si præsentaret ad Beneficium non vacans.

Ejus præsentationis effectus ille est, ut Ordinarius præsentato Clerico vacantem Ecclesiam conferre, eum admittere & instituere teneatur in eâ patronatâ Ecclesiâ. Carolus Magnus & Carolus Calvus in suis Capitularibus illud habent nominatim: Si Ordinarius præsentatum Clericum & quidem idoneum instituere nolit, ad id à Summo Pontifice cogitur per suspensionem à Collatione Beneficiorum, ait Innocentius III. *lib. 3. Reg. Ep. 41.* & ab ea necessitate illius Collationis præsentatio dare dicitur jus ad rem, idest ad petendum & obtinendum vacans Beneficium.

Denique olim omnes Patroni tres tantum menses habebant ad præsentandum; nec enim Canones patiebantur ultra illud tempus vacare Beneficia. Sed cum Alexander III. sex menses Collatoribus dedit, eosdem etiam Patronis omnibus dedisse videtur *cap. 22. ext. b. 1.* Statim verò veteres Canonistæ differentiam illam introduxerunt, ut Patroni Ecclesiastici haberent sex menses, & laici quatuor. Eam confir-

mavit Bonifacius VIII. *in cap. 1. h. t. in sexto.* Ordinarius intrâ illud tempus conferre non potest absque præsentatione Patroni ; aut si contulerit , irritanda est ejus Collatio *cap. 8. ext. h. t.* Sed post elapsum illud tempus suo , & ordinario jure confert , non etiam jure devoluto : tum quia jus conferendi nunquam Patrono competiit , tum quia nullus est Jurisdictionis gradus inter Patronum & Ordinarium.

TITULUS XVIII.

De Renuntiatione & aliis amittendorum Beneficiorum modis.

Totum jus vel in acquirendo consistit , vel in conservando , vel in amittendo. *l. ult. d. de legib.* De acquirendo Beneficio actum est , nunc de amittendo. Primus amittendi Beneficii modus est mors titularis Clerici : Et ille verus est , naturalis , & ordinarius ; Ita ut post eam quilibet ejus hæredes illud sibi vindicare non possint , ne sanctuarium Dei hæreditario jure possideatur.

Secundus est renuntiatio. Ea est ces-

sio seu dimissio Beneficii Ecclesiastici, quæ spontè & liberè fit, cum consensu & authoritate Superioris. Antiquis Canonibus incognita erat. Imò & Ephesini Concilii Patres in *Epist. ad Pamphylia Synodum*. S. Cyrillus ejus Concilii Præses, in *Epist. ad Domnum*, cap. 3. Petrus Alexandrinus in *Sermone de Pœnitentia*, Cap. 10. apud Balsamonem docent eam esse omninò contrariam Ecclesiasticæ disciplinæ. Utramque hanc rationem afferunt: Et quia cum semel alicui tradita est Sacerdotalis cura, huic totis viribus insistere debet, nec gregem Domini relinquere potest: Et quia Ordinati Clerici vel digni sunt vel indigni; siquidem digni fuerint, in eo remanere debent in quo vocati sunt, & imitari Apostolos; ex quibus nullus omninò gregem Domini reliquit; si verò indigni fuerint, non merentur renuntiationis Beneficium; sed ex delictis condemnandi sunt, & turpiter ejiciendi.

Ex Latinis Patribus & Canonibus duplex ea ratio afferri potest. Prima est, quòd ex iis Clerici stabilitatem in ea Ecclesia jurent, ad quam ordinantur: altera est, quòd cum eâ spirituale conjugium contrahant, quod dissolvere non

possunt. Et hoc ita obtinebat olim, ut si reliquissent, ad eam quasi fugitivi redire compellerentur censuris Ecclesiasticis. *Can. non oportet. Can. Si quis verò. 7. q. 1.* Vel ut asserit Synesius, in *Epist. 67. circa fin.* Iis omni Ecclesiâ interdiceretur, qui renuntiarent suis Ecclesiis.

Sed sensim & conniventibus oculis admissa est renuntiatio, si quidem ex justa causa fiat, *cap. 10. ext. hoc tit.* & ex summâ utilitate Ecclesiæ, ita ut trahi non possit ad consequentias, ait Balsamon sub Alexandro III. frequentior esse cepit, quòd faciliores essent Prælati ad eam recipiendam, ait Joannes Sarisber. ejus æqualis. in *Epist. 56.* Et hinc non alius antiquior Pontifex de iis agit in libris decretalium; quamvis in antiquâ historiâ Ecclesiasticâ, quædam admittæ occurrant renuntiationes Episcopatum.

Ut renuntiatio valeat, sponte & libere facta sit necesse est. Unde si vel vi, vel metu, vel dolo malo facta sit, revocari facile potest. *cap. 5. ibid.* additur cum consensu & voluntate superioris: sicut enim legitimi tutores tutelâ se abdicare non possunt, sed tantum eâ in jure cedere apud Magistratum, Ulpia-

nus *tit. 11.* Ità nec Clerici renunciare suis Beneficiis absque autoritate superioris, qui conjugium illud dirimat. Ille dicitur, ad quem jure communi eorum collatio pertinet, *cap. 4. ibid.* Et quandiù eam resignationem non admiserit, nihil agitur, ait ibi Pontifex. Idest nec resignans amittit suum Beneficium, nec resignatarius eâ resignatione uti potest. Et hoc adeò verum est, ut quamvis facta sit in manibus Patroni, eâ tamen nihil etià agatur. *Can. Gonsaldus. 17. q. 2.*

Renuntiatio vel tacita, vel expressa est, tacita, quæ potestate Canonis inducitur, putà si secularis Clericus monachismum profiteatur, aut legitimum matrimonium contrahat, suis Beneficiis renuntiassè præsumitur: sicut & si Paræcialem Ecclesiam adeptus intrà annum non fiat Presbyter. Expressa, cum Beneficiatus Clericus suas renuntiationis Literas Superiori offert; & ab eo petit ut eas admittat, *cap. 1. ext. hoc tit.* Ea vel est pura, & simplex, vel conditionalis. De primâ tantùm agitur *in hoc tit. Decretal. de renunt.* Quia cum renuntiatio sit actus legitimus seu valdè solemnis, nec diem, nec conditionem recipit: *l. actus. d. de reg. jur.* Et ità Uiba-

nus in *Ep. 1.* apud Ivonem Carnot. ait Gaufridum Carnot. Episcopum suo Episcopatui renuntiassè absque tenore cujuslibet conditionis. Et Innocentius III. in *cap. 7. ext. de rer. perm.* ait Clericum absque ullâ conditione resignasse, ut doceant Canonicam renuntiationem de præsentì vires habere debere, non etiã pendere ab alicujus conditionis eventu.

Invaluit tandem quasdam conditiones adhiberi posse resignationibus, & ita ex iis quasdam esse conditionales. Frequentior ea est, quæ dicitur hodiè resignatio in favorem: Et sub eâ conditione fit, si Clericus à resignante nominatus resignatum Beneficium habeat. Ea repugnat sacris Canonibus, quipè quæ in Beneficiis prohibitam successionem inducat & omninò evertat Ecclesiasticam disciplinam, ex quâ majoribus Beneficiis per Canonicam electionem providendum est, & minoribus per liberam Diœcesani Episcopi ordinationem; sed tandem admittà est etiã in orientali Ecclesia, ut notat Balsamon. *ad Can. 76. Apostolorum.*

Olim ea resignatio in favorem fieri poterat apud Episcopos, ut palàm est *ex d. Ep. 56.* Sed Summus Pontifex

jus illud sibi vindicavit eo colore, quòd simoniaca sit, & ille solus abstergere possit eam Simonix labem. Propriè quidem & verè Simoniacæ non est (alioquin Pontifex eam labem delere non posset) quia resignatarius non dat pecuniam ut Beneficium ei resignetur aut conferatur, qui sæpiùs absens est & ignorans: sed Simoniacæ videtur, eo quòd prohibita sit, ut docet Glossa *ad cap. 12. ext. de off. & pot. jud. del.* Et fortè etiam jus illud Summo Pontifici relictum est, ut ità restringerentur odiosæ illæ resignationes in favorem. Cum eam admisit, illi ipsi Clerico Beneficium resignatum conferre tenetur, quem resignans designavit: quia sub eâ tantùm conditione facta est: & ut ea omninò perducatur ad effectum, nec resignans redire possit, necessaria est acceptatio resignarii.

Tertio amittuntur Beneficia per Monasticam professionem, ut diximus, nec sufficit sola susceptio vestis Monasticæ; sed regularis professio requiritur, *cap. 4. de Regular. in sexto.* Olim quidem Clericus ab Episcopo petere debebat resignandi & profitendi facultatem, ait Lupus Abbas Ferrar. *in Ep. 29.* & Arnulfus Lexov. *in Ep. 65.* sed hodiè proprio

prio motu, nec petitâ veniâ utrumque facere potest, quasi ad perfectiorem vitam transeat, seu quia meliorem vitam sequi cupit, ut ex quodam Tolet. Concilio exscribit Abbo *in suis Canonibus. cap. 23.* apud Mabilonium *Analect. 10. 2.* Et ipso jure suum Beneficium amittit, cujus incipit esse incapax, propter eam regulam: Sæcularia Sæcularibus, Regularia Regularibus.

Quartò per legitimum Matrimonium, quia Beneficium Ecclesiasticum ejus esse debet, qui in assiduo Dei & Ecclesiæ ministerio esse potest, qualis non est conjugatus Clericus, *cap. 4. de Cl. Conjug. in 2. Collect.* dictum est lib. 1.

Quintò per quædam delicta, ut suo loco videbimus, & aliquandò amittuntur ipso jure, aliquandò per sententiam. Ipso jure seu ipso facto, cùm jus ipsum declarat aliquod vacare Beneficium, quo casu, statim illud impetrari & conferri potest. Per Sententiam, cùm jus ipsum statuit eum Clericum Beneficio suo privandum: tunc enim illud non vacat, nisi latâ sententiâ privatus dicatur & incapax, & ante eam illud impetrari & conferri non potest.

TITULUS XIX.

De Religiosis Domibus.

EX rebus Ecclesiasticis sunt adhuc Religiosæ Domus , seu Religioni aut pietati deputatæ : Tales olim erant privatæ quædam Domus , in quibus Fideles Officia Religionis obire solebant , cum nondum haberent Ecclesias : Nec quid aliud erant titulus Equitii , titulus Pudentis , titulus Euphemie , apud Anastasium. Tales etiam aliæ Domus privatæ , in quibus sacre Virgines agebant , antequam haberent Monasteria. Sed & ea ejusmodi erant , cum Monasticus Ordo diceretur simpliciter Religio , ut in vita S. Radegundæ. Nec in iis propriè olim essent Ecclesiæ , sed Oratoria de quibus passim agitur *in tit. Decretal. de Relig. Dom.* Invaluit Monachos habere sacras Aedes & Ecclesias.

Ab ipsis Monasteriis ut plurimum pendunt alia quædam Religiosa loca , quæ ibidem sæpius dicuntur pia loca , hodie Prioratus. Olim idè dicebantur obedientiæ , quod cum Monasteria variis

in locis haberent majora prædia, quæ vix curare poterant, ad ea duos sæpe Monachos mitterent, qui dicebantur obedientarii, quòd semper essent sub obedientia Monasterii, cumque sibi Domunculas & Oratoria in iis prædiis ædificarent, dicebantur religiosæ Domus, Cellæ, Grangiæ, Capellæ.

Sunt etiam religiosæ domus vel recipiendis hospitibus egenis, vel curandis pauperibus ægrotis (quas Ethnicis etiam cognitæ fuisse docent Pausanias in *Corinthiacis*. Publius Victor in *Regionibus urbis*. & Suëtonius in *Claudio*. cap. 25.) vel invalidis, vel senioribus, vel orphanis deputatæ: quarum nomina exponit Carolus Magnus lib. 2. *Capitul. cap. 29. Et passim*. Dicuntur etiam pia & venerabilia loca generaliter Hospitalia, jam. in cap. 4. ext. h. t. Quidam volunt ea non aliter esse Domos Religiosas, quàm si ex consensu Episcopi Oratorium in iis ædificatum sit, ex cap. 1. de Eccl. ad. in 2. Coll. Sed quamvis non semper pro Beneficio habeantur (quamvis olim essent Clericales tituli) attamen sacri Canones ea indistincte vocant Religiosas Domos, quòd sint Domus Dei, cap. 55. ext. de appell. hodiè l' *Hastel-Dien*.

Ut plurimum quidem Diœcesano Episcopo subjacent, ut iis præpositi Clerici in ejus potestate maneant, *Can. 8. Calched. Concilii*. Ut administrationis rationes ei reddant, Gregorius Magnus *lib. 7. Reg. Ep. 23.* ut ad ejus sollicitudinem ordinentur, *cap. 3. ext. h. t.* hoc desumptum est *ex Can. 23.* utriusque Synodi ratione sub Eugenio III. & Leone IV. & uterque *in Can. seq.* statuit ut in iis Presbyteri ab Episcopo instituantur, si proprio jure subiecta sint Ecclesiæ: si autem constituta sint sub jure Sæcularium hominum, ut illi ab Episcopis admoneantur, videlicet curare, ut in iis locis Presbyteri ordinentur & instituantur. Unde palam est non omnia Hospitalia esse in ordinatione & administratione Episcoporum; sed aliquando Monachorum aut Monialium, ut docet Carolus Magnus *lib. 5. Capitul. cap. 2. in fine*, & Lupus Abbas *in Ep. 11.* Aliquando etiam sæcularium hominum, quod vel ex eorum fundatione penderet, ex fundatione, nam unicuique liberum est Hospitale in sua Domo ædificare, vel etiam absque consensu Diœcesani Episcopi; Sed si Oratorium in eo ædificare velit, necessarius est ejus consensus, *cap. 1. de Eccles. adif. in 2. Coll.*

vel ex longa consuetudine, vel ex privilegio sedis Apostolicæ, *cap. 2. h. t. in Clem.* semper tamen ea Hospitalia quasi Religiosæ Domus à Diocesano visitari possunt: illud enim est juxta Canonicam auctoritatem & Regia præcepta, ut ea Episcoporum potestati subiecta sint, & eorum consilio regantur, inquit Episcopi Remensis & Rothomag. *Provincia in Capitulis Caroli Calvi tit. 23.*

TITULUS XX.

De Censibus & Procurationibus.

Hic agitur tantùm de sacris Censibus Ecclesiæ debitis, qui non minimam faciunt bonorum Ecclesiasticorum partem, eoque nomine veniunt omnes pensiones, aut præstationes, quæ debentur Ecclesiæ in signum subjectionis protectionis, aut etiam pietatis. Olim quidem Ecclesiæ Rom. multi census debebantur per universum ferè orbem Christianum; de quibus liber quidam inscriptus est *Census Ecclesiæ Rom.* ad quem pertinet omninò *cap. 8. ext. de Privil.* In eo descriptæ potissimùm erant Ecclesiæ Censuales Ecclesiæ Rom.

Sæpius enim fundatores Censum aliquem Sedi Apostolicæ offerebant, ut essent sub ejus tutelâ & protectione, aut cum ab ea quædam privilegia pro variis Ecclesiis petebantur; sæpius etiam oblatos quosdam Censuum exprimebat in eorum tabulis. Omnes illi Censuum ferè abierunt in desuetudinem. Olim etiam quædam regna Censuum annuos solvebant Ecclesiæ Rom. qualis erat denarius S. Petri in Anglia, quem etiam Gregorius VII. Galliæ imponere voluit, sed incassum, ut palam est *ex ejus lib. 8. Reg. Ep. ult.*

Hodiè adhuc Rom. Pontifici solvuntur annatæ, idest, fructus primi anni Episcopatuû & Abbatiarum, cum ab eo conferuntur ad nominationem Christianissimi Regis. Ante Bonifacium IX. & Joan. XXII. introductas illas fuisse constat ex notâ Hostiensis *ad cap. 15. ext. de off. jud. ord.* Abrogatæ fuerant in Concilio Basil. & in Pragmat. Sanct. Sed postmodum in Concordatis restitutæ sunt, ac tandem à Carolo IX. confirmatæ. Quidam etiam Episcopi & inferiores Prælati eas olim exegerunt, & adhuc hodiè in quibusdam locis exigunt.

Episcopi etiam varios habuerunt

Census, ac sæpius prohibitum ne novos imponerent suis Clericis. Olim quarta decimarum, oblationum & mortuuariorum ex omnibus Ecclesiis Paræcialibus recensebatur inter Episcopalia jura *cap. 16. ext. ibid.* Sed ea exolevit, ubi potissimum locupletiores erant Episcopatus. Quod jam olim Decretum est *in Can. 31. sexti Parisiens. Concilii sub Ludovico Pio*, ubi sic habet. Quamquam Canonica autoritas doceat, ut Episcopi habeant quartam partem decimarum: ubicumque tamen Episcopus habet sua, quibus se suamque dignitatem tueri possit, iis contentus sit.

Habebant etiam Cathedriticum seu Synodaticum, ut est *in d. cap. 16.* Est annua pensio quæ pro honore Cathedræ & Synodi præstatur: & verius est unum illum esse censum, ut etiam existimat Innocentius IV. & Glossa *ad quæst. 3. can. 10. & ad d. cap. 16.* Eum facile probarunt sacri Canones, cum non amplius Parochi supradictam quartam præstiterunt Episcopis, *Can. placuit. 10. q. 3.* Olim nihil ferè certi erat in eo censu, quoties præstaretur quolibet anno, quis esset illius modus, & in quibus consisteret. Sed placuit eo nomine duos tantum solidos seu aureos deberi, *d. Can.*

placuit. & quidem bis in anno, *ex Capitulari Tholosano Caroli Calvi cap. ult.* quod ad unam præstationem redactum est. Quidam Episcopi cum censum remiserunt, ut palàm est *ex Ep. 57. Fulberti Carnot.* ac tandem in Gallia invaluit jus illud esse insolitum & exorbitans, ut loquuntur, ita ut non debeatur nisi ex singulari titulo, vel ex longa consuetudine, vel si pauperior sit Episcopatus: quod desumptum videtur *ex Can. 2. 3. & 8. 10. 9. 3.*

Denique est Procuratio seu exhibitio Cibariorum, quam Clerici Paræciales suis visitantibus Prælati præstare tenentur. Sacri Canones statuunt passim ut Episcopi suam Diœcesim quotannis visitent, eaque visitatione Disciplinam Ecclesiasticam servari docent. Huic visitationi annexa est Procuratio *cap. 21. ext. de Cens.* ut nempe qui visitantem Episcopum recipere debent, eum etiam procurare, seu exhibere teneantur. Olim ejus Procurationis nomine nihil quidquam accipiebant Episcopi, exemplo Apostoli qui non erat oneri Ecclesiis illis quas visitabat, *Can. Cavendum. 10. 9. 3.* sed invaluit iis deberi Procurationem, olim in speciebus, putà in cibariis, hodiè in certâ pecuniæ quan-

titate. Ita ut nihil amplius exigatur, *cap. 2. & 3. de Cens. in sexto.* eaque iis tantum debetur qui præsentialiter visitant, ut est *in Can. 33. generalis Concilii Lateran.* aut si non visitent, & tamen petant Procuracionem, duplici notantur infamia negligentiae & avaritiae, *Can. relata 10. q. 1.*

TITULUS XXI.

De Rebus Ecclesiae alienandis vel non.

Hic non agitur de rebus spirituales, quæ omnino Dei sunt, sed tantum de temporalibus, quæ vel sunt mobiles, puta vasa, vestes, ornamenta, donaria, supellex Ecclesiae, vel immobiles, puta prædia urbana & rustica, sicut & annonæ iis impositæ. Ex omnibus illis rebus aliæ sunt sacræ, aliæ prophanæ, quæ sæpius simpliciter dicuntur temporales, sacræ immobiles puta Ecclesiae, Cæmeteria: mobiles, puta vasa sacra, sacræ vestes, & alia quæ necessaria sunt ad divinam religionem, ut *in l. 21. Cod. de sacros. Eccl.* non sacræ, puta gemmæ, aurum, argentum, vela seu opera textilia, & alia id genus, quæ ad rem divinam nullum

faciunt necessarium usum , ut est in *Nov. 120. cap. 10.* & sunt tantummodo ad ornatum & majestatem *Can. Bene. dist. 96.*

Semper Christiani existimarunt res sacras alienari non posse , propter ea verba *Leviticus cap. ult.* Omne quod Domino consecratur , non vāniet , nec redimetur , & Sanctum sanctorum erit Domino. Et hinc cum Cyrillus Alexand. in *Epist Canonica ad Dominum cap. 2.* dixit servanda esse vasa sacra Ecclesiæ , Balsamon addit sacra vasa esse res inalienabiles. Sensim tamen invaluit vasa sacra vendi posse ad redemptionem Captivorum , nempe Christianorum ; qui sint in vinculis apud hostes Christiani nominis : tunc enim Captiva sunt membra & templa Christi , & magnum est eos pecuniâ redimere , qui sanguine Christi redempti sunt , ait S. Cyprianus in *Ep. 60.* Justinianus addit causam famis publicæ ; absurdum enim esset animas hominum non præferri vasis & vestimentis , *L. Sancimus 21. Cod. de sacros. Eccl.*

Observanda est autem ea methodus , quam in alienatione rerum Ecclesiasticarum præscribit in *Nov. 120.* Ut nempe , primo , vendantur ea mobilia quæ

sunt ad ornatum, iis non sufficientibus, vasa superflua, secundo, vasa sacra, ultimo res immobiles. Jubeat etiam ut vasa sacra vendantur aliis Ecclesiis, quæ iis egeant: si nullæ sint hujusmodi, ut confringantur & revocentur in massam, & ita referentur, aut prophana fiant. Quod Jure Civili non desideratur, quasi ea ipsa lex prophana illa faciat, cum ex legitima causâ venduntur *l. inter. 83. d. de V. O.* Ac tandem statuit ut ejus alienationis acta & instrumenta gratis fiant apud Diocesenum Episcopum, qui consentiat & subscribat. *Nov. 7. cap. 8.* Ac si ea fuerint omissa, ut vel Episcopus, vel œconomus, vel ea ipsa Ecclesia, res illas vindicet, nec pretium reddatur emptori, aut si non amplius extent, hic pretium reddere teneatur ipsi Ecclesiæ. *d. l. 21.* quæ jam antea statuerat Ancy-rana Synodus *in Can. 15.* & repetitum est *in Can. Abbatibus. 12. q. 2.*

Olim etiam sacri Canones prædiorum Ecclesiasticorum alienationem prohibuerunt, ut palam est *ex Can. 33. Carthag. Concilii sub Honorio Imp. in Cod. Can. Ecclesiæ Afric. & ex Epistola Canonica S. Cyrilli ad Dominum.* Sed Leo Imp. eam prohibitionem valde confirmavit in prædiis Ecclesiæ Constantino-

politanae l. 14. *Cod. de sacros. Eccl.* Anastasius in prædiis Patriarchatus Constantinopolitani l. 17. *ibid.* & Justinianus in omnibus Christiani orbis Ecclesiis d. Nov. 7. & 120. easque pœnas addidit, ut emptor ea reddat Ecclesiæ cum perceptis fructibus, nec ab ea pretium petere possit: ut venditor officio suo privetur, & solvat Ecclesiæ quod ejus interest: ut Tabelliones qui ejus alienationis instrumenta scripserint, perpetuo exilio puniantur: ut judices dignitate sua priventur, qui passi fuerint eam in acta publica referri. Leo rationem ejus prohibitionis hanc affert, quia sicut perpetua est religionis & fidei Mater Ecclesia, ita & perpetuum debet esse illius patrimonium. Justinianus quia si venderentur prædia Ecclesiæ, Clerici non invenirentur qui divinum Officium celebrarent.

Cum autem Leo ita prohibuit prædiorum Ecclesiasticorum alienationem, ne per eam Ecclesiæ adimatur via & occasio commodæ provisionis, aliquando ea permisit alienari, quibusdam solemnitatibus adhibitis. Prima ea est ut alienatio illa fiat tantum ex justâ causâ, quæ nempe Canonibus & Legibus probata sit, putâ ex causâ necessitatis, aut

summæ utilitatis. Necessitatis, putà pro redimendis Captivis, aut alendis pauperibus tempore famis publicæ, vel etiam si Ecclesia magno ære alieno oppressa sit, nec aliunde hæbeat unde illud dissolvere possit *cap. 11. ext. h. t. Can. 50. & 51. 12. q. 1.* Et omninò verius est eam necessitatis causam desiderari etiam in alienatione mobilium, *cap. 1. ext. de pignor. summæ utilitatis, Can. sine exceptione. ibid.* puta si sterile prædium pluris vendat Ecclesia, ut ex ejus pretio fructuosum acquirat, ut in *cap. 7. ext. h. t.* si alienet ruinosas ædes, quæ non nisi majoribus impensis servari possint, aut longius remota prædia quæ facile curari non possint.

Secunda est ut solemne fiat ejus alienationis instrumentum in quo ejus causa nominatim exprimatur, atque ità ut si omissa sit, numquàm suppleri aut præsumi possit adhibita, nec ullum tempus vel etiam longissimum faciat, ut adhibita præsumatur, quia una illa causa potestatem concedit faciendæ illius alienationis.

Tertia est ut huic alienationi consentiat Diœcesanus Episcopus, cum in ejus potestate & dispositione sint omnia Ecclesiæ bona, ac si forte in alia Diœ-

cesi Ecclesia illa sit ad quam pertineat alienandum prædium, & illud sit in aliâ Diœcesi, tutius est utriusque Episcopi consensum adhiberi, & ejus in cujus Diœcesi est ea Ecclesia, quia est Episcopus alienantis Clerici, *Can. placuit. 12. q. 2.* & ordinator ejus Ecclesiæ *Auth. hoc jus. Cod. de sacros. Eccl.* atque etiam ejus Episcopi consensus desideratur, in cujus Diœcesi positum est illud prædium, nam illud est in ejus potestate. Cumque alienatur rusticum minoris prædium, desideratur decretum Præsidis Provinciæ in qua illud situm est *l. 16. Cod. de præd. min.*

Quarta est ex Novellis Justin. quas Gratianus Canonisavit, ut adhibeatur tractatus seu communis deliberatio Clericorum ejus Ecclesiæ cujus alienandum est prædium, putà ut in præsentia Episcopi alter ex iis præsentibus exponat alienationis faciendæ causam, ut omnes sigillatim vota emittant, ut si de alienatione illâ inter omnes conveniat, fiant ejus tractatus & alienationis acta & instrumenta, quibus omnes subscribant. Quod si alienatio proponatur ex causa summæ utilitatis, alter ex iis deputatus in rem præsentem ire debet, inquirere in statum alienandi prædii, ejus inqui-

sitionis acta referre ad Capitulum, quæ describantur in tractatus & alienationis instrumento. Denique Justinianus requirit, ut in loco publico proponatur vœnale esse prædium illud ejus Ecclesiæ, ut omnes ad ejus emptionem accedant, & illud plus licitanti addicatur. Sed hodie volunt necessariam non esse illam publicationem.

TITULUS XXII.

De Contractibus Ecclesiasticis.

ITà D. Cujacius Nov. 120. inscripsit. Vel etiã titulus ille inscribi potest, de Contractibus Clericorum, sicut Justinianus in suo Cod. dedit titulum *de Contractibus judicum*: ut in hoc nostro de iis tantum agatur, qui de rebus Ecclesiasticis aliquid singulare habent inter Clericos. Fortè si quidem Canonici Juris Institutionibus inconueniens esset, de omnibus illis Contractibus agere, quos jus civile fusiùs expendit. Ab eo repetenda est eorum substantia & natura. Duos planè affines emptionem venditionem, & locationem conductionem in hoc titulo attingere iuvat, sicut & quasdam Canonici Juris regu-

las, quibus utraque constat.

Prima est ex *Can. 2. Tarraconensis Concilii* apud Reginonem & Burchardum, ut quicumque in Clero esse voluerit, emendi vilius & vendendi carius studio non utatur, quamvis Aucthores Juris Civilis doceant vel etiam se invicem in pretio circumscribere concessum esse naturaliter: quod fortè nihil aliud est, quàm εἰσπραχῆς, ait Justinianus in *Nov. 97. cap. 1.* Id est juxtà usum fori, vel etiam ex naturali hominum appetitu & inclinatione, ut voluit Grotius. Sed eam à Clericis abesse jubet ille canon, quòd in iis omninò prævalere debeat fraterna charitas.

Secunda est ut Clerici commercio vel negotiationi se non immisceant, præterquàm ad victum & vestitum, ut lib. 1. scriptum est.

Tertia est ut si Clericus post ordinationem suam aliquid emerit, acquisierit, aut suo nomine comparaverit, illud propriæ relinquat Ecclesiæ, ut ex pluribus Canonibus probat Regino Abbas lib. 1. de *Discip. Eccles.* à cap. 217. ad 221. & ibi addendus Balusius. Quod licet hodiè non observetur, de eo tamen admonendi sunt Clerici, & illi potissimum

qui suæ Ordinationis tempore pauperes fuerint, & ex redditibus Ecclesiæ aliquid comparaverint, aut ex iis facti sint locupletiores.

Quarta est, ut Ecclesia res soli non emat, aliterve acquirat, quàm ex præcepto vel concessione Regis, & tributum illud ei, & feudalibus dominis solverit, quod dicitur hodiè amortisamentum, de quo suprâ. Quidam volunt constitutionem de eo editam fuisse in Galliâ, quo tempore S. Ludovicus in Bello sacro captus est, & de eâ conquestum fuisse Alexandrum IV. Quidquid sit, non alia ratione in hoc titulo Juris illius mentio fit, quàm quòd Summus ille Pontifex *in cap. 4. & Bonifacius VIII. in cap. 3. de Immun. Eccl. in sexto.* de eo agant & illud tollere velint: sed Clemens V. illud restituere videtur *eod. tit. in Clem.*

Quinta est ut omninò reprobetur ea emptio venditio, sub cujus nomine fiat & lateat Contractus quidam usurarius, ut *in cap. 5. ext. de emp. & vend.* cujus speciem ac definitionem desumit Odo-fredus *ex l. 3. Cod. plus val. quod ag.* sed tandem posteriores Pontifices *in cap. 1. & 2. ibid. in extravag. com.* pro-barunt Contractum annui redditus, eâ

lege, ut fors ipsa omninò alienata sit, nec unquàm peti possit: Eaque nihil aliud est, quàm emptio venditio, quamvis fortè fucata, sed permissa. Probarunt, inquam, nec enim primò introduxerunt id genus negotii, cum jamdiù obtineret *ex Nov. 160.* ubi occurrit ea ipsa species hodierni redditus annui.

Locatio-conductio aliquid etiàm singulare habet in Clericis. Ea duplex est, aut temporalis, aut perpetua. Temporalis quæ fit ad modicum tempus, olim sæpiùs ad quinquennium. Ea non mutat dominium: ideòque Balsamon *ad Can. 12. sept. Syn.* ait eam non recenseri inter alienationis species. Undè Clerici Ecclesiarum suarum prædia, etiam nullis solemnitatibus adhibitis, locare possunt ad modicum tempus, *cap. 1. in fine de reb. Eccl. al. vel non. in Clem.* quod hodiè ad novem annos producitur *ex Glossa ad Nov. 120. cap. 3.* & longum tempus ad decem: sicut Principum constitutiones longum tempus in præscriptione definierunt. Ac si fortè Clerici Ecclesiarum suarum prædia partim locaverint ad decennium, Græci *ad l. 29. d. de usur. & fr.* Existimant eam locationem non quidem in totum infirmari; sed tantùm quatenùs excedit decennium.

Ea, inquam, temporalis locatio aliquid singulare in Clericis. Primò ut propter turpia lucra conductores esse non possint alienarum possessionum, Chalched. Concilii *Can. 3.* quem ad suggestionem Imperat. Martiani editum fuisse palàm est *ex Act. sexta ejus Concilii.* Hoc etiam confirmavit Justinianus *in Nov. 123. cap. 6.* & ibi addidit eos esse non posse publicarum & alienarum possessionum conductores. Meldense Concilium *in Can. 49.* prohibet ne turpi villicationi se implicent, & turpem illam vocat quæ sit mercenaria, ut addit Zonaras *ad d. Can. 3.* seu quæ fiat tantum lucri faciendi animo. Sed tamen conducere possunt decimas suarum Ecclesiarum. Imò & in Ecclesia Anglic. prudentissimum erat illud institutum, ut soli Clerici decimas conducere possent, & quidem ad breve tempus, ex Concilio Londinensi sub Ottone Legato, *in Can. 8.* apud Mathæum Paris. & Spelmannum, quod forte habuit à Concilio Rothomag. *Can. 19. an. Domini 1189.* Ne Laïci earum conductores, vel eas, vel jus earum percipiendarum, invaderent, ut rectissimè addit Alteserra *ad Can. 2. ext. de loc. & cond.* vel etiam ne

in iis percipiendis nimias admitterent exactiones, ut est in *Can. 7. ejusdem Concilii London.* Sæpius etiã in eadem Ecclesia prohibitum est, ne altaria seu Ecclesiæ aut, decimæ, personatus, dignitates, aliave munera Ecclesiastica dentur ad firmam; quod quid sit vide quid dixi ad *cap. 8. ex. de Ju. Patron.*

Sic etiam Innocentius II. in *Can. præcipimus 21. q. 2.* prohibuit ne Monachi suas Parœciales Ecclesias committerent conductitiis Presbyteris: ita enim cum in Claromontano Concilio sub Urbano II. Ecclesiæ illæ Monachis ademptæ essent, & statutum ut in iis Vicarios instituerent, annuos tum primum habere ceperunt, eosque conductitios, quod prohibuit ille Pontifex, & Alexander III. in *Can. 1. sui Turon. Concilii apud Guill. Neubrig.* generaliter addidit ne sub annuo pretio Sacerdotes ad regimen Ecclesiarum statuatur, & statim voluit eos Vicarios esse perpetuos *cap. 3. ex. de off. vic.*

Denique constat multis Synodorum decretis, & pluribus Imperatorum Constitutionibus prohibitam esse alienationem rerum Ecclesiasticarum, & nomen illud productum fuisse ad Emphyteusim, nisi adhibitis illis solemnitatibus

fiat, de quibus, *in tit.* - *Novella Justiniani* 7. & 120. (quas Gracianus Canonisavit; ut loquuntur) aliquid discriminis introduxerunt inter Emphyteusim Ecclesiasticam & prophanam. Prior quidem vix olim permissa erat nisi ad vitam accipientis, aut duorum hæredum, putà filiorum & nepotum; sed tandem admissa est etiam perpetua in sterilibus prædiis aut ruinosis ædibus Ecclesiæ; ac semper addendum est, adhibitis solemnitatibus necessariis. Cum autem Jure Civili cautum est emphiteutam expelli posse non soluto Canone per triennium, placuit sufficere biennium in Ecclesiastica emphyteusi.

TITULUS XXIII.

*De Precariis, Prestariis,
& Libellis.*

TR E S illi contractus ævo sequiori prodierunt in Ecclesiasticâ œconomiâ; & passim occurrunt in Conciliis, in Capitularibus, Historiis & Annalibus Ecclesiasticis. Precaria aut precatoria est contractus quo prædii Ecclesiastici ususfructus alicui conceditur ad illius preces. Eam in

nūmmis etiam consistere quidam volunt ex verbis illis Carolomanni Ducis & Principis Francorum in *Liptinenſi Concilio*, cui præfuit Bonifacius Moguntinus ad an. 743. quodque Symundus exſcribere debuit ex *Epist.* 78. ejusdem Bonifacii. Statuimus quoque & C. ut sub precario & censu aliquam partem Ecclesiæ pecuniæ in adjutorium exercitus nostri aliquanto tempore retineamus? Sed ibi Ecclesiæ pecunia generaliter accipitur pro Ecclesiæ possessionibus; & quidem unâ illâ ratione, quod ille esset contractus usurarius; si quidem in pecuniâ numeratâ consisteret, nec cum probasset Ecclesia.

In tribus præcipuè casibus id genus negotii obtinuit. Primus & antiquissimus est, cum aliquis fundum suum donabat Ecclesiæ, ab eâ ejusdem fundi usumfructum precibus adhibitis petebat, & accipiebat ad vitam, aut aliud tempus. Secundus est, cum sæpius ac sæpius juberent sacri Canones, ut Laïci usurpatæ prædia Ecclesiastica restituerent, precabantur Ecclesiâ ut eorū usumfructū retinerent ad vitam, ne si eorum redditu carerent, redigerentur ad egestatem. Tertius est cum Reges ac Principes gravioribus bellis premerentur, sæpissimè co-

gebant Ecclesiam, ut iis prædia quædam Ecclesiastica darent in precariam; & ita iis prædiis uterentur fruerentur ad exercitus adjutorium, ut suprà dictum est ex Liptin. Concilio.

Luculentissima primi casus exempla duo extant, alterum apud Possidonium in *vitâ S. Augustini cap. 24.* ubi alter ex Honoratis Hipponensium, Ecclesiæ Hipponensi possessionem donare voluit, retento sibi usufructu. Alterum in Regulâ S. Benedicti *cap. 66.* parentes ejus (nempe suscipiendi Monachi) faciant ex rebus quas donare voluerint, Monasterio donationem, reservato, si ita voluerint, usufructuario, idest, usufructu. Cumque frequentior esse cepisset hujusmodi precariæ usus, ex eo Marculfus *lib. 2. cap. 5.* ejus concipiendæ formulam edidit. Et valdè intererat Ecclesiæ Chartam ejus precariæ conscribi, ne per diutinam detentionem præjudicium ei fieret, *Can. 5. VI. Tolet. Concilii.* Atque etiam postea cautum est precariam renovari singulis quinquenniis, *cap. 1. ext. de prec.* eâque ipsâ ratione, qui precariam accipiebat, minusculum aliquid eidem Ecclesiæ, censûs nomine, solvere tenebatur, ne proprietas ab eâ recederet. Quocumque modo concessa

esset precaria, qui eam acceperant, Pontificium seu potestatem non habebant, alienandæ illius rei, quæ iis data erat in precariam.

Quo tempore prodierit non satis constat. Prima ejus species olim cognita videtur ex *l. ult. Cod. Th. de donat.* Id est veteribus etiam Jurisconsultis, putà Papiniano in *lib. 42. in princip. ff. de mort. cau. donat.* ubi cum Scia fundum suum Titio donare vellet, ejusdem usumfructû sibi recepit seu reservavit. Ea reservatio pro verâ & naturali traditione habita est, quæ tunc temporis necessaria erat ad donationem. Sed Theodosius in *lib. 8. ibid.* eam quasi fictitiam sustulit: nec multò post, putà post biennium restituit, in *d. l. ult.* Eamque confirmavit Justinianus in *l. si quis 35. §. 5. Cod. de donat.* Sanè veteres id genus negotii vocabant donationem, quia dominus donatæ rei suæ legem illam dicebat ut ejus sibi retineret usumfructû, & ideò Isidorus *lib. 4. Orig. cap. 24.* eam vocat donationem usufructuariam: sed posteriores vocarunt precariam, quòd Ecclesia donanti & precanti domino usumfructum illum concedat, & ad illius preces.

Dici etià fortè potest ortam fuisse precariam ex *l. jubemus. 14. in fi. Cod. de*
de

de Sacros. Eccl. ubi Leo Imperator Ecclesiæ permittit sui alicujus prædii usum-fructû alicui præstare ad illius preces, siquidem fructuarius ille aliud eidem Ecclesiæ donet, quod sit ejusdem redditus: quod etiam probavit Justinianus, sed ea precaria erat omninò ad Ecclesiæ utilitatem, nostra autem ad onus & detrimentum, & Leonina statim exolevit.

Alterutro quidè exemplo usâ est Ecclesia ut reciperet precariam: sed, ut diximus, non satis constat, quando tum primùm eam receperit. Plures ejus originem repetunt ex III. Carthag. Concilio ad an. 390. quod extat apud Gratianû & Gregorium IX. & in quibusdam Codicibus MSS. frustrâ. Nam rectissimè notant Correctores Romani, Contius, & Ant. Augustinus Canonem illum non extare in ullo Carthag. Concilio; sed conceptissimis verbis *lib. 3. Legum Longobardicarum. tit. 10. cap. 2.* Et olim didici à præstantissimo de Marca iis locis adscribendum esse quemdam Canonem, in quibus tum primùm certò & nominatim scriptum legitur.

Prima igitur mentio Precariæ mihi occurrit in Epaonensi Concilio circa annum 517. *Can. 18.* quod enim de ea in *Can. 59. Agathensis Conci-*

lxi ad an. 506. Symundus notat illud cum quibusdam aliis huic Concilio additum ex Epæonensi.* Carolus Calvus eam valde cohibuit & imminuit in suis Capitulis in Villâ Sparnaco, in Synodo ad Vermeriam, & in Concilio Meldensi. Nec tamen dicendū est omnes precarias statim exolevisse, sicque inutilem esse titulum Decretalium *de Precariis*, ut voluit Albericus Gentilis: Nam & earum meminit Chronicon Abbatix S. Trudonis *ad an. 1100. to. 7. Spicilegii Dacheriani*. Nec multò post eas agnoscunt Gregorius VII. *lib. 6. Regesti Ep. 5. in fi.* & Ivo Carnot *in Ep. 271.*

Sic ergò dicebatur Charta, Libellus, quo aliquis precabatur aut petebat usumfructum alicujus Prædii Ecclesiastici.

Præstaria autem erat Charta, quam dabat Ecclesia, & in quâ exponebat, quibus legibus aut conditionibus dabat. Disputant primæ notæ Interpretes, an Precariæ & Præstariæ differant, an idem sint. Marculfus distinctam utriusque formulam scribit. Symundus ait precariam esse, quam dat petitor, præstariam verò, quam dat Rector Ecclesiæ. Balusius ad Reginonem probat fusiùs utriusque vocabula confundi olim solita.

Utrumque illud negotium differt valde à precario, de quo in libris Juris Civilis, & precaria solo tantum nomine cum precario convenit. Gregorius IX. totam ferè precarii materiam breviter ex Jure Civili complectitur in *cap. uli. ext. de precar.* quod more suo editit absque ullâ consultatione, & proprio motu. Ex eo Cap. Precarium est conventio, quâ quis rem suam alteri utendam ad illius preces concedit, ut eâ utatur, quandiù concedenti placuerit: differt à commodato & donatione, sed hoc non est istius loci. Aliquando etiam Precarium & Beneficium dicuntur de eare, quæ aut destructa sit, aut ruinam minetur, & petenti datur ad reficiendum aut restituendum, ut in vita S. Ansegisi apud Mabillonium.

Denique est libellarius contractus apud Gregorium Magnum in *libris Regesti*, & in aliis veteribus monumentis, in *Glossario Lindburgii ad Cod. legum Antiquarum*; cum interveniente libello res Ecclesiastica vel etiam prophana venditur certo pretio & certâ pensione in singulos annos constitutâ. Synodus Pontigonensis in *Can. 10.* jus libellarium & emphyteuticarium confundere videtur. Quod etiam exscribit Carolus

Calvus in suis Capitulis tit. 41. sed ibi Syrmundus contendit inter utrumque illud esse discriminis, quòd Emphyteusis non renovetur nisi mutato possessore: Libellaria renovari soleat statis temporibus datâ pecuniâ. Addi fortè potest Emphyteusim non fieri, nisi sub lege ἐμπενημεύσεως seu meliorationum, quæ in libellariâ non desiderantur.

TITULUS XXIV.

De Bonis Clericorum & Monachorum.

IDEM plane titulus datur lib. 5. Cod. Th. & in utroque agitur tantùm de propriis & patrimonialibus Clericorum bonis, de quibus etiam plures sunt sacri Canones. De iis primo agendum quæ antè ordinationem habuerint & postmodùm de iis quæ post eam acquisierint. Olim quidem Clerici nihil habebant proprium, aut si quid tempore ordinationis haberent, illud vendebant & pretium dabant pauperibus. Sed placuit ut propria bona retinerent ac cole-
rent eo prætextu, quòd ex iis pauperes sublevare possent in dies, Can. 12. Sardic. Concilii.

Eo casu ex Apostolorum Can. 40.

electus Episcopus inventarium facere debet rerum propriarum & Ecclesiasticarum, *Can. 24. Antioch. Synodi & Can. sint manifestæ. 12. q. 1.* Justum enim est apud Deum & homines, ut Ecclesia res suas salvas habeat; & Clericorum bona servantur eorum gentilibus aut agnatis: & hoc bona fide & in rei veritate consistere debet & absque ulla fraudatione, alioquin habebantur ut falsarii. Anastasius Bibliot. in *Nicolao I.* duos Ravennateneses Archiepiscopos arguit, quòd cautiones & indiculos falsaverint, qui consecrationis initio fieri soliti erant in scrinio. Locus ille respicit omninò inventarium illud de quo agimus, & indicat quo tempore faciendum nempe ordinationis, & illud deponendum in scrinio Ecclesiæ. Nec tantum res immobiles Ecclesiæ; sed etiam mobiles describendæ erant. Ita Gregorius Turon. *lib. 6. Histor.* cujusdam Episcopi meminit, qui descripsit argentum Ecclesiæ. Si Episcopus inventarium illud non fecerit, Zonaras & Balsamon *ad Can. 22. Calched. Concilii*, addunt propria ejus bona Ecclesiæ acquiri, quasi voluerit ea post mortem suam eodem jure censeri, ac alia Ecclesiæ bona quæ tenebat.

Olim etiam sacri Canones ità respiciebant propria illa Clericorum bona, ut si ex iis exhiberi possent, nihil planè caperent ex redditibus Ecclesiæ, alioquin dicebant eos committere sacrilegium, quòd ità furarentur bona pauperum, *Can. Clericos. q. 2.* & comedere peccata populi. *Can. Pastor. ibid.* idest populi peccata in se suscipere, ait Prosper Aquitanicus, aut Julianus Pomerus in *libris de Vita Contemplativa*, seu comedere sacrificia populi pro peccatis, ait S. Augustinus in *Enchiridio de fide*. Atque etiàm priores Imperatores Christiani ægrè patiebantur locupletiores ordinari Clericos, quia, inquit, Constantinus Magnus in *l. 6. Cod. Th. de Epif.* Oportet opulentos subire necessitates sæculi, & pauperes divitiis Ecclesiæ sustentari. Et hinc adhuc hodiè sunt Collationes Pontificiæ in formâ pauperum, in formâ communi, in formâ justitiæ.

Denique in propriis Clericorum bonis antè Ordinationem quæsitis, interest Ecclesiæ, si ad ea Ordinati fuerint, aut pro titulo iis utantur. Ac verius est nec illud introductum in *Can. 6. Calched. Concilii*, in quo ad Ecclesiam possessionis Ordinari, est ad Ecclesiam Pagi :

Nec etiam ab Alexandro III. *in cap. 4. ext. de preb.* Nam antè eum titulus ille Patrimonialis prodierat secundum dispositionem Canonum ait ejus tempore Joan. Saresb. *in Ep. 12.* sed eum fortè confirmavit *in d. cap. 4.* & eo magis interest Ecclesiæ, quia obtinuit Patrimonium illud à Clerico, nec obligari, nec alienari posse, ne mendicare teneatur, in opprobrium Cleri.

Secundo sacri Canones ad ea etiam Clericorum bonâ respiciunt, quæ post Ordinationem acquisierint. Nam *in cap. 3. ext. de pecul. Cler.* generaliter ad eam Ecclesiam pertinere dicuntur, ad quam Ordinati fuerint; & quidem secundùm Canonicam auctoritatem: nihil enim frequentius in sacris Canonibus, in Antiquis Rom. Imp. Constitutionibus, & in Capitularibus Regum nostrorum: Ejusque juris meminit etiam Marculfus *in Formulis.* Ratio ea est tum quia ex bonis Ecclesiæ acquisita præsumuntur; tum quia cum ad eam Ecclesiam Ordinati sunt, videntur ejus servi, eique adedò addicti, ut quidquid ex ejus bonis acquirunt, ei acquisivisse intelligantur. Hodie generalis est ea Lex Regni, omnia Clericorum bona undequaque proveniant, post eorum mor-

tem ipso jure acquiri agnatis eorum hæredibus, quod propiùs accedit *ad l. 34. Cod. de Ep. & Cl. & ad l. un. Cod. Th. de bonis Cler.*

Dux illæ leges facile suadent aliquid subjiciendum breviter de testamentis & legitimis hæreditatibus Clericorum. Sed forte satius est de iis singulares titulos proponere.

TITULUS XXV.

De Testam. Cleric. & Monac.

NOVELLA Martiani Imp. habet tantum eam Epigraphen *de Testam. Cleric.* sed sicut in titulo præcedenti addidimus & Monachorum. Primò de Clericis. Ea Nov. est tantum de Testamentis in favorem Clericorum; quâ de re Titulo 1. hujus libri: non etiam de Testamentis, quæ à Clericis ordinata sunt, de quibus in hoc tit. agendum. Sequiori ævo testamentum generaliter aliquando accipitur pro quibilibet instrumentis aut Chartis, ut apud Reginonem *lib. 2. de Discip. Eccles. cap. 401. & in vita S. Mauri Abbatis num. 52. & 53.* sed ferè semper ac

potissimum in hoc tractatu illud est voluntatis nostræ iusta sententia, de eo quod quis post mortem suam fieri velit.

Duplex est testamenti factio; altera est activa, ut loquuntur, quæ iis competit, qui ex legibus Testamenti faciendi potestatem habent: altera est passiva, quam habent qui ex alieno Testamento aliquid quoquò modò capere possunt, de qua in d. tit. 1. hic autem de priori. Nec contemnendum est utrumque illud Ecclesiasticæ disciplinæ caput; quippe quod elegantissimè probet, quænam fuerit veterum Clericorum puritas & sanctitas, quinam eorum contemptus circa res temporales.

Vel autem propria fuerunt & Clericorum bona, vel ab iis quæsitæ post ordinationem. Constat semper eos testari potuisse de propriis; quæ quoquo modo ad eos pervenerint. *Can. Sicut. Can. Episc. Can. sint manifestæ. 12. q. 1.* extant antiquissima Episcoporum testamenta, quæ illud probant, sed omninò verius est eos debuisse testari secundum leges. Justinianus in *Antiquâ versione Novellæ 123. cap. 9.* ait eos debere secundum leges donare, & in suis bonis testari. Sed Julianus Antecessor

ait nominatim , & de iis secundum leges testari. Martianus *in d. Nov.* 5. ait eorum testamenta valere , si quidem omni Juris ratione firmata sint. Privilegium illud iis datum est , ut quamvis sint in potestate parentum (nam solus Episcopatus iis temporibus eam solvebat) de propriis bonis liberè testari possint. Quasi de Castrensi peculio , ait Justinianus , in quo filiusf. habetur quasi paterfam. Sicut verò filiusfam. paganus Jure communi de eo peculio testamentum condere debet ; ita & Clericus.

Sensim tamen jus Canonicum multa ex iis solemnibus Juris Civilis remisit , & abrogavit , præcipuè verò de numero testium. Alexander III. *in cap.* 10. & 11. *ext. de Testam.* statuit valere Testamenta quæ facta sint coràm proprio Sacerdote seu Parocho , & tribus aut duobus testibus ; quia , inquit , scriptum est ; In ore duorum vel trium , stet omne verbum. Tres illos testes habere potuit à Leone Sopho , qui in Nov. 41. & 43. generaliter voluit tres testes sufficere , in quibus locis alii fide digni desint. Fortè autem ideò Parochum adhibuit , quòd valde interfit eos testes adhiberi testamentis , qui planè sint fide

digni ; quales omninò post Deum esse Sacerdotes , ait Arthemidorus *lib. 2. οὐνεγκρατικῶν cap. 74.* Alexandrinam hanc Constitutionem exscripserunt plures Gallix consuetudines : ac licet generaliter edita sit, attamen constat eam quoque obtinere in Clericis. Sed addendum eos testari non posse in favorem Ethnicorum aut Hæreticorum, quamvis sint eorum consanguinei. *Can. 25. Carthag. Concilii apud Balsamonem. Et Can. 81. in Cod. Can. Eccl. Affric.*

Ac tandem cum Apostoli in *Can. 40.* volunt, ut manifestæ sint propriæ res Episcoporum , piissimè addunt, si quas tamen proprias habeant : Nam sæpius, ut Ordinati erant, propria bona vendebant, eorumque pretia dividebant pauperibus. Et hinc ut plurimum moriebantur intestati, quia pauperes Dei non habebant, unde facerent Testamentum ut de S. Ambrosio, S. Paulinus ; de S. Augustino Possidius, & de aliis benè multis, qui Evangelicam hanc puritatem sequuti sunt. Et hæc de propriis Clericorum bonis : quæque Canones habent de Episcopis, ea pertinent etiam ad Clericos, ut pluribus probat Thomassinus *de Eccles. Discip. part. 1 lib. 4. cap. 19. in fi.*

II. in Ediçto suo ad illud Concilium.
 Justinianus iis ademit testandi facultatē
in Nov. 5. quòd nihil haberent in bo-
 nis, & omnia eorum bona Monasterio
 quæsitæ essent exceptâ legitimâ, quæ de-
 betur eorum liberis ante Monachismum
 susceptis, ait Gregorius Magnus, *lib. 7.*
reg. Indict. 2. Ep. 7. Ex quâ desumptus
 est Canon; *Quia ingredientibus. 19. q.*
3. quod ægre tulit, Salvianus Massil.
lib. 3. ad Eccl. Cathol. Ante Monachis-
 mum de suis bonis testari poterant; imò
 & in ipso Monachismo inter suos libe-
 ros antè susceptos, si modo virilem por-
 tionem Monasterio suo reliquissent.
Nov. 123. Leo Sophus eam testandi fa-
 cultatem iis utcumque restituit *in Nov.*
5. sed tandem generaliter invaluit Mo-
 nachos post suam professionem non am-
 plius testari posse. Utiq; Gregorius
 Magnus ex dispensatione cuidam Abba-
 ti concessit testandi potestatem de iis
 quæ ante professionem habuerat in bo-
 nis *lib. 9. reg. Ep. 22.* Sed ea dispensa-
 tio rejicitur in Galliâ: Nam ea potestas
 est Juris publici, & est tantum à lege ci-
 vili, ut agnoscit ille idem Gregorius
in d. Ep. 7. in quam nullæ sunt Ponti-
 ficis partes. Adde titulum *de Monachis*
in fine lib. 1.

Leo Sophus *in Nov.* 68. permittit iis nominari executores alienorum testamentorum. Vix in antiquo Jure Civili occurrunt executores testamentorum. Ea pendebant ab ipsis hæredibus aut à fideicommissariis. Sed cùm apud Græcos non incogniti essent *ἐπίτροποι* curatores, executores testamentorum, Imperio Byfantium translato, frequentiores esse ceperunt. Martianus Imp. *in d. No.* 5. eos vocat dispensatores. Et statim Episcopis data est ea executio *l. nulli*, 28. *Cod. de Ep. & Cl.* Episcopi eam jure suo sibi vindicarunt, atque ita ut ejus executionis cognitio Ecclesiasticæ Jurisdictionis fuerit, quod tandem exolevit.

TITULUS XXVI.

*De Legit. hered. Cler.
& Monach.*

IN Jure Civili elegans ea est ἀκολου-
θία consecutio, ut post testamen-
tarias hæreditates, statim legitimæ se-
quantur, quæ nempe à legibus defe-
runtur ab intestato. Nec tam malè for-
sàn Canonici Juris authores eum quo-
que ordinem servant, cum eò devenerint
Clericorū mores, ut olim quodāmodò
testari cogerentur, nec salvo epitimio,
decedere possent intestati. Balsamon *ad*
Can. 84. Carthag. Concilii ex Jure Ci-
vili definit, quinam dicantur intestati:
non illi tantum qui nullum planè testa-
mentum fecerint; sed qui non jure, aut
etiam quorum testamentum jure fa-
ctum infirmatur.

Cum autem Clerici moriuntur inte-
stati, si quidem liberos, aut parentes,
aut propinquos, aut uxores habeant;
vel etiam ex antiquis, Canonibus eo-
rum hæreditas iis defertur, & omnibus
illis deficientibus, ea quasi vacans non
amplius fisco vindicatur, ut olim obti-

nebat , sed eorum Ecclesiæ tanquàm
 propriæ uxori *l. un. Cod. Th. de bon.
 Cler.* & observanda sunt verba Clotarii
 II. in *Edicto ad quintum Paris. Concilium* :
 Cuicunque defuncto , si intestatus de-
 cesserit , propinqui absque contrarieta-
 te judicum in ejus facultates , juxtà le-
 gem succedant. Hoc integrum edidit
 Symundus ; & ex eo innotescit Clota-
 rium prudentissimè intactum reliquisse
 Canonem ejus Concilii de testamentis
 Clericorum , ut potè antiquis Impera-
 torum Constitutionibus convenientem.
 Sed huic addidit legem suam de legiti-
 mis Clericorum hæreditatibus , ut dese-
 rantur eorum propinquis secundùm le-
 gem , putà Romanam : ut nullus judex,
 nempe publicus seu regius eas in fiscum
 cadere procurer , aut competentibus
 addicat , idest iis qui bona vacantia
 petunt à Principe. In Gallia generalis
 est ea lex , ut Clerici parentibus ab
 intestato succedant , & iis parentes ;
 perinde ac laïci , ait Loissellus in *Institut.
 consuetud.*

Singularia quædam exempla occur-
 runt quorundam Monachorum , qui
 suis parentibus successerunt. Imò &
 olim parentes liberis suis Monachis
 legitimam relinquere tenebantur in suis.

testamentis l. 54. *Cod. de Ep. & Cl.* Eaue fiebat Monasterii, nec Monachi illi eâ uti poterant ad libitum. Salvianus *Massil. lib. 4. ad Eccl. Cathol.* probat eos privari non posse suâ legitimâ. Quod adhuc statuit Justinianus in *Nov. 123.* & addidit ut nisi parentes eam reliquerint, liberi Monachi eam suo jure capiant ab intestato. Ejus *Nov.* meminit Balsamon *ad Can. 6. prima & secunda Synodi Constantinopolitane.*

Regulariter iis ademptum est jus omne succedendi. Vulgò etiam non habent legitimos hæredes: omnia eorum bona, quæ Monasterium ingressi vel industriâ suâ, vel ex testamento, vel ex liberalitate propinquorum quæsierint, ad illud pertinent, nec de iis disponere possunt *d. Can. 6.* Ludovicus Pius in *suis Capitular. lib. 6. cap. 108.* voluit ut quamvis Monachi ante Monachismum liberos habeant, attamen post eum inductum, omnia eorum bona fiant omninò ipsius Monasterii. Utrique Patrum & Imperatorum variæ fuerunt de eâ re Constitutiones. Sed tandem invaluit, statim atque Monachi professionem emisissent, omnia eorum bona legitimis eorum hæredibus as-

CANONICI
JURIS
INSTITUTIONUM
LIBER TERTIVS.

TITULUS PRIMUS.

De Actionibus seu Judiciis.

UM totum ferè Jus Civile in actionibus consistat, idèd Justinianus de iis longiorem titulum in suis Institutionibus dedit, quem in nostris illis omittere juvat, cum in Jure Canonico non ità subtiliter inquirendum sit, quænam actio instituatur, sed nudè ac simpliciter judici exponendum sit factum, exponenda rei gestæ veritas. *cap. 6. ext. de Judic. Ubi Alexander III.*

quorundam litigatorum intentionem rejicit, qui ejus tempore, ad Legum subtilitatem recurrere volebant, & ita inquirere adhuc in nomen actionum, ut paulò antè cum conqueritur Joannes Sarisber. in *Epist.* 5. ad Adrianum IV. Alexandri III. Decessorem.

Olim quidem Ecclesiasticæ lites Legum ordine servato, etiam peragenda, & finiendæ erant per actiones *l. ult. Cod. Theod. de denunt. & edit. rescrip.* Sed sensim invaluit in Jure Canonico solam facti veritatem proponendam esse in judicio, *cap. 1. ext. de do. & cont.* Et absque ullâ subtilitate actionis; in conventionis libello exponendam esse solam litis & petitionis causam. *cap. ult. ex. de lib. oblat.* quod etiam docet Tancredus *lib. 2. judiciarii ordinis cap. 13. & 17.* Undè cum Ant. Augustino in Epitomè Juris Pont. titulum hunc inseribimus de actionibus seu Judiciis. Nam & judicia & actiones aliquandò etiàm promiscuè usurpantur apud Iurisconsultos.

Judicia sunt disceptationes, quæ fiunt apud judices, litium definendarum gratiâ. Sed fortè ad illud, Judices addendum est in Ecclesiâ: Nam & Innocentius III. In quartâ

compilatione Decretal. ità inferibit eum
titulum de Judiciis in Ecclesiâ Catho-
licâ tribus præcipuè personis constare,
Judice, actore, & reo. Hic propriè
Judex dicitur, qui tribunali præest,
vel jurisdictionem habet *l. 1. d. de Ju-
dic.* Et hinc cùm in hoc libro 3. præci-
puè agendum sit de Ecclesiasticâ juris-
dictione, prima ea est inspectio, an Ec-
clesia jurisdictionem habeat, quam suis
judicibus mandare possit. Constat qui-
dem ei competere Spiritualem, quæ
propriè est fori pœnitentialis, cùm
Christus Dominus ligandi & solvendi
potestatem ei dederit. Sed quæritur an
forensem aut publicam habeat de qua
sola in hoc tractatu agimus. Primò e-
nim Apostolus jubet Fidelibus Corin-
thiis, ut constituent judices, qui de
sæcularibus eorum negotiis cognoscant.
Secundò ad Calcem Cod. Th. datur ti-
tulus de Episcopali judicio, & in Justi-
niano titulus de Episcopali audienciâ: ac
tandè in libris Decretaliû dantur plu-
res tituli de officio & potestate vario-
rum judicum Ecclesiasticorum.

Fortè tamèn verissima sunt ea verba
Jo. Gersonis in *sermone Justitiæ ad Re-
gem Franciæ*. Status Ecclesiasticus nul-
lam habet Jurisdictionem, nisi donec

terrenorum Principum : Et hinc veteres Gallie proceres apud Mat. Paris. *in Henrico III.* scriptum illud edidisse dicuntur , in quo petebant ut Clerici , juxta statum Ecclesie primitivæ , jurisdictionem non habeant., videlicet publicam & forensem. Primò enim Christus D. dixit se constitutum non esse judicem de forensibus negotiis : regnum suum non esse de hoc mundo ; suos Apostolos non dominari tanquam Principes sæculi : nec litium voluit esse Judex, nec arbiter facultatum, ait S. Ambrosius *ad caput 12. Luca.* Apostolus quidem jubet Fidelibus, ut judices ex seipsis potiùs constituent vel etiam contemptibiles , quàm ut ethnicos judices adeant : sed secreta tantùm erant ea judicia, seu quæ in secretis conventibus fiebant , apud Tertullianum *in Apolog. cap. 39. & in Can. 74. Illiberitani Concilii.* Nec verisimile est Apostolum ex Fidelibus constituere voluisse publicos judices contrà mentem & exemplum Christi Domini.

Præterea Forensis & publica jurisdictionis nihil aliud est , quàm publica potestas judicandi de rebus Forensibus , & judicari exequendi. Unde Magistratus eam habentes in sacris etiam Canonibus

dicantur passim publici iudices, ad differentiam Ecclesiasticorum, quibus propriè potestas illa non competit, quique forum Legibus non habent, ait Valentinianus *in Nov. sua de Epis. judic.* Ac tandem forensis jurisdictio abhorret à professione Clericorum, quibus turpe est si se peritos ostendant rerum forensium *l. 41. Cod. de Ep. & Cl.* Sensim tamen primi Impp. Christiani Episcopalem audientiam aut Episcopale iudicium dederunt Ecclesiæ, ut inter Fideles de multis rebus judiciariè cognoscat. Ejus concessionis progressus omninò repetendus est ex variis eorum Imperatorum Constitutionibus in utroque Cod. & in eorum Novellis. Eaque potestas aucta aut etiam imminuta est juxtà eorum caput aut studium, vel cultum in Ecclesiam.

Neque verò dicendum est tractatum illum de Ecclesiasticâ jurisdictione non satis convenire cum actionibus, ad quas tertium hunc librum pertinere jam scriptum est suprà: primò enim ea est Ant. Augustini Methodus, qui etiam in tertiâ parte sui juris Pontificii de variis iudiciis Ecclesiasticis & de eorum potestate agit: Præterea in Jure Canonico sublatâ solemnitate & subtilitate actio-

num, satius est inquirere in officium & in potestatem judicum; apud quos persequi possimus, quod nobis debetur.

Denique cum Principes jurisdictionem dederunt Ecclesiæ, constat eos inspexisse solos Episcopos, ut illi tantum juri dicundo præessent; sed sicut ad rerum Ecclesiasticarum curam & administrationem œconomos habere jussi sunt; ita & vicarios in rebus Ecclesiasticis, atque etiã Officiales (qui & olim dicebantur œconomi, ut in l. 13. Cod. de Ep. aud.) in forensi & contentiosâ jurisdictione. Eoque fluxit Ecclesiastica disciplina, ut hodiè non amplius ferè ipsi Episcopi jus dicant, sed eorum Officiales, ut suo loco videbimus.

TITULUS II.

De foro Competenti,

OMNES utriusque juris compilatores post titulum de judiciis, subjiciunt titulum de Foro Competenti, ut ita doceant ubinam ea instituenda sint. Nam & Legibus & Canonibus traditum est non licere utricunque apud quodcunque forum voluerit, vel apud quemcunque judicem agere, ait Balsamon.

mon *ad Can. 15. Carthag. Concilii.* Forum hîc propriè dicitur locus in quo judicia fiunt, ait Feltus. Est locus judiciorum, ait Quintilianus *in Declam. 274. Editionis Pitheanae.* Additur, Competens, idest ubi quis agere vel conveniri debeat, ait elegantissimè Tribonianus *in Epigraphe tituli dig. de judiciis.* Et hoc valde pertinet ad ordinem judiciorum: Nam si Jûdex sententiam dixerit in eum qui sit alieni fori, ea ipso jure nulla est *10. tit. Cod. Si à non comp. Jud.* Cùmque sensim Ecclesia Jurisdictionem propriè dictam habere cepit, statim etiàm forum habuit, cujus jampridem meminit idem Carthag. Concilium sub Honorio Imp. *in d. Can. 15.* Sicut & Martianus *in l. 25. Cod. de Ep. & Cl.* Unde cum Valentinianus *in Nov. 12.* scribit Ecclesiam non habere forum legibus, id est, non habere forum, per quod leges valeant, ut ibidem loquitur Quintilianus, seu per quod leges aut Jura Civilia perducantur ad effectum.

Quamvis autem jurisdictio & forum se invicem consequantur, rectissimè tamen dici potest Ecclesiam non ità statim fixum certorum indictum habuisse forum, sed vacillans, incertum, & om-

Q

ninò pendens ex arbitrio litigantium. Hoc planè testantur ea Valentiani verba *in d. Nov. 12.* diversorum sæpè causatio est, id est dubitatio de foro vel iudicio Episcopali. Primo enim ex Constitutione Constantini Magni vel etiam Clerici apud iudices publicos agere aut conveniri poterant, & ab iis in qualibet parte litis petere, ut rejicerentur ad Episcopum. Sic etiam Arcadius & Honorius *in l. 7. & 8. Cod. de Episc. aud.* voluerunt ut litigantes eligere possent Ecclesiasticum iudicem, qui inter eos cognosceret more arbitri spontè residentis, id est, in quem velut in arbitrum partes nudâ conventionem, & nullâ stipulatione pœnali adhibitâ compromississent, ut *in l. 5. Cod. de recept. arb.*

Tertiò Valentinianus voluit *in d. Nov. 12.* Episcopos judicare non posse, nisi præeunte vinculo cõpromissi, id est, nisi ex compromisso quod jure perfectum sit, *l. 1. Cod. eod.* Quartò Martianus *in l. 13. Cod. de Ep. & Cler.* hoc pendere voluit ex arbitrio actoris. Undè cum vetus interpretatio *d. Nov. 12.* ait eam Novellam à Majoriano sublatam fuisse, fortè legendum est, à Martiano, quia nullam Majoriani legem de ea re habemus. Ac tandem Justinianus

pleraque addidit & immutavit.

Sed ut certius aliquid constitutur de forò competenti Clericorum, omnes fere sacri Canones conveniunt in eam regulam: Vel Clericus contrà Clericum agit, vel Clericus contrà laicum, vel laicus contra Clericum. Primo casu Calched. Concilium in *Can. 9.* statuit, ut Clericus non deferat proprium Episcopum, idest omninò apud eum litem instituat, *cap. ext. hoc tit.* Et verba ejus integri Canonis indicant eam pertinere tantùm ad civilia negotia. Cùmque nec etiam definiat, quis ille sit proprius Episcopus, Joan. Andræas rectè addit eum esse rei seu defensoris, juxta receptissimam juris utriusque regulam, actor sequitur forum rei, ut eum vocet in jus ad eum judicem, cujus jurisdictioni subjacet; nec enim alium adire potest absque contemptu proprii illius Episcopi, ait Zonaras. Omnes ferè sacri Canones sequuti sunt Calched. illud Decretum. In eo additur, litigantes Clericos de consensu proprii Episcopi apud alios judices agere posse, quos elegerint: adde, qui jam sint judices, seu qui aliam jurisdictionem habeant. *l. 1. d. de judic.* Privati enim non possunt creare judices: Sed cum

addit Balsamon, apud alios idest Ecclesiasticos, fortè illud est contra mentem ejus Concilii, & aliorum Veterum, ut mox videbimus.

Secundo casu olim Clericus laicum ad sæcularem judicem attrahere seu in jus vocare non poterat, absque sui Pontificis permisso, ut optimè legunt Romani Correctores in *Can. Clericus. 3.11.9.1.* Sed cùm suspecta sit Marcelini Epistola secunda, cui Gratianus eum Canonem adscribit, tribuendus videtur tertio Aurelian. Concilio, in quo verba ejus Canonis absque ullâ suspitione leguntur. Sed omninò recepta est ea regula, ut Clericus laicum in sæculari foro convenire debeat, vel etiam non petitâ veniâ: casus ille fusiùs exponetur in tit. seq.

Tertio casu laicus actor Clericū reum convenire debet apud Ecclesiasticum judicem, juxtà regulam: actor sequitur forum rei. Sequens titulus docebit qualitatem negotii aliquandò inter Clericos facere forum competens. Sed cùm vulgò receptum sit, ut in pluribus causis Clerici solum habeant forum Ecclesiasticum, disputatum est an huic renuntiare possint, & consentire in alios judices. In jure civili lex Julia judiciorum

privatis permittit convenire & consentire in alienum judicem, vel etiam sine consensu proprii. *L. 1. & 2. d. de judic.* ac fortè verius est non aliter eam conventionem valere, quàm si statim adierint alienum hunc judicem. *L. si convenuerit. 18. d. de jurisd.* Sub Justiniano dubitatum est an Sacerdos cum alio quolibet contrahens in conscribendo ejus contractûs instrumento renunciare possit huic foro, quod habet propter Sacerdotii prærogativam, & ratione illius contractus consentire in alium judicem. Movebat sanè, quòd ità satisfactum non esset legi Julix, cum desideret aditionem alieni judicis, quam non ponit Justinianus: Et tamen contrà constituit servandam esse illam conventionem, *in l. 51. Cod. de Episc. & Cl.* quæ repetita est *in l. Pen. Cod. de pact.* Plures affert rationes; sed duas omninò elegantissimas, quæ dissentientium Clericorum sanguinem suffundere debent; & quia non licet venire contrà sua pacta, turpe est datam fidem fallere: Et quia contrahentes decipere non licet.

Sed Innocentius III. *in cap. si diligenti* 12. *ex. hoc tit.* rescribit Clericum Ecclesiastico foro ità renunciare non posse, ut in sæcularem judicem consentiat,

camque renuntiationem ipso jure nullam esse, quamvis in judicio facta, & juramento confirmata sit. Tum quia inquit, jus publicum privatorum pactis mutari non potest. Quòd autem Clerici apud solos judices Ecclesiasticos conveniri possint, illud est juris publici quod toti ordini & Collegio Clericali concessum est, ergo singularis quidam Clericus huic derogare non potest. Tum quòd sacri Canones severè puniant eos Clericos, qui apud sæculares judices agant, quasi malè sentiant de totâ Ecclesiâ, qui Ecclesiasticos judices fugiunt & rejiciunt. Utramque hanc rationem eleganter refellit Cujacius *ad d. Cap. 18.* Et vix quisquam inficiari potest fucatam esse primam; & alterum esse omninò contrà sacros Canones abundè probatum est, ubi de Clericis aliquandò ad publicos judices conveniendis.

Sed quæritur an saltem Clericus propriæ jurisdictioni renuntiare possit & consentire in alium judicem Ecclesiasticum? Nam eo casu dici potest nihil convelli de authoritate Canonica, cum potestas illa judicandi domesticis fidei deferretur, ut in simili loquitur Marculfus *in form. 1.* Et tamen Gregorius IX.

in cap. 18. ext. h. tit. rescribit, ut ita Clericus in alienum judicem Ecclesiasticum consentiat, cum opus habere consensu Diocesani Episcopi. Rationem hanc affert Callixtus primus *in Can. 1. & 3. 9. 9. 3.* qui Ordinare non poterit, quomodo judicabit? quasi diceret, alienus Episcopus alienum Clericum Ordinare non potest absque consensu proprii Episcopi, ergo nec aliter etiam jus dicere.

Addit Pontifex *in d. cap. 18.* privatorum consensu constituere posse alienum judicem, non etiam Clericorum: & ibi laicos vocat privatos, qui privati proprie dicuntur, qui remoti sunt à publicis officiis, ait Isidorus *lib. 3. Orig. cap. 4.* laici autem in Ecclesiâ, nullâ dignitate suffulti sunt, ait Optatus *lib. 1. contra Parmenianum.* Ideò verò laici non egent consensu proprii judicis, ut alienum eligant, quia lex Julia illud iis permittit. *d. l. 1. & 2. d. de jud.* sed ideò Clerici opus habent consensu Diocesani Episcopi, quia sacri Canones vetant ne eum deserant *d. cap. 1. hoc tit.* Hodie utimur eo jure, ut si de crimine agatur, Clericus renunciare non possit privilegio Cleri; possit autem in civili nego-

Q. iiii,

tio. Vide Cujacium *ad Nov. de Monachis*. Raguellum & Mornacium, *ad d. l. Pen. Cod. de Paſſ.*

TITULUS III.

De Privatis aut Civilibus Judiciis inter Clericos.

IN jure & in facto errant, qui volunt publicos seu ſæculares & regios judices directam jurisdictionem non habere in Clericos. In jure legant eam legem Apostoli, omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit, & interpretationem Chryſoſtomi ad eam legem, etiam Episcopuſ vel Pontifex. In facto, quatuor aut quinque tituli hujus libri ad eam rem pertinentes eos fortè convincent, ſi Scholaſtica quædam commenta rejicere velint.

Totius Juris noſtri ſumma diviſio eſt, in privatum & publicum: illud ad ſingulorum & privatorum utilitatem ſpectat, publicum verò ad ſtatum reipub. hinc fluxit judicia vel eſſe privata vel publica, de quibus omnibus legem judiciariam tulit Julius Cæſar. In privatis tractantur cauſæ juris privati, in publi-

eis causæ juris publici. Ant. Goveanus ex privatis facit Jurisdictionem civilem, ex publicis criminalem. De civili tum primùm in hoc titulo agendum est, cùm ea priùs etiam data fuerit Ecclesiæ, ac videndum statim quandonam & quomodò eam habere ceperit.

Cùm in quadam coloniâ instituitur jurisdictio, non tantùm ei assignantur certi quidam fines, ut docent Authores finium regundorum: sed ejus etiam judicibus certarum causarum cognitio adscribitur. Lampridius de Alexandro Severo, jussit quid ad quos judices pertineret. Addendum, ne usurpatio judicia legesque confundat, aut judicibus ordinariis adimat propriam notionem, ut est in *l. 2. Cod. Th. de Jurisd.* Hoc omninò præstitit Constantinus Magnus in Ecclesiasticâ jurisdictione (& quidem forensi, ut diximus toties) primus eam instituit solemnî edicto, quod sanè non extat, sed ejus ille ipse meminit in *l. 1. Cod. Th. de Ep. judici.* Sicùt & Eusebius & Sozomenus, nec fortè adeò spectata est fides ejus legis primæ, quam in partes discerptam Gratianus habet *causâ 11. quest. 1.*

Hoc, inquam, tumprimùm præstitit in eo edicto, cùm nempè voluit Epif

copos haberi tanquàm veros judices: eorum sententiis dedit vim & auctoritatem rei judicatæ, & ut à majoribus Magistratibus perducantur ad affectum, Eodem etiam sermone assignat territorium, putà Parochiam aut Diocèsim cujuslibet Episcopi, quod sæpiùs ac sæpiùs declararunt sacri Canones. Ac tandem addidit latissimam causarum cognitionem iis verbis: Omnes itaque causæ (addendum, non modò Ecclesiasticæ, sed etiam civiles) quæ vel Prætorio vel Civili Jure tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ, perpetuo stabilitatis jure firmentur. Fons ille est, primaria institutio jurisdictionis Ecclesiasticæ, & quidem Civilis, de quâ sola est solemne illud edictum & de Privatis aut Civilibus Causis. Nec dicendum est ex iis Constantini verbis judices Ecclesiasticos non habere jurisdictionem propriè dictam, cum illi ipsi judicum pedaneorum instar, sententias suas exequi non possint: Nàm illud ità obtinuit, quòd cùm non essent Imperiales aut publici Magistratus, nec apparitionem haberent, nec manum militarem, seu nec ea quibus sententiæ judicum mandantur executioni: sed omninò verum est eas ad eò habuisse vim rei ju-

dicatæ, ut ab iis appellare non liceret; quod planè indicat latas illas fuisse ab iis, qui veram haberent jurisdictionem.

Cùm autem Ablavius tunc temporis Præfectus Prætorio vidit novam Episcoporum jurisdictionem institui, quæ Imperialent imminuebat, consuluit Constantinum quomodò edictum illud accipere & exequi deberet. Constantinus *in d.l. 1. Cod. Th. de Ep. jud.* (cuius legis meminerunt Sozomenus & Nicephorus Callixtus, quam etiam ut veram agnoscunt Carolus Magnus, Burcardus, Ivo Carnot. & Innocentius III.) tria rescripsit: primò ut si duo Clerici agant apud sæcularem iudicem, alter quocumque tempore alium etiam invitum trahere possit ad Episcopale iudicium, ad quod iudex ille utrumque reiiciat. Secundò, ut Magistratus Episcoporum sententias exequi teneantur. Tertiò ut ab iis appellare non liceat.

Constantini sui edictum sequutus videtur eius æqualis Silvester I. *in Can. nullus, trigesimo secundo. 11. q. 1.* In quo sic habet: nullus Clericus, vel Diaconus, vel Presbyter propter quamlibet causam intret in Curiam, nec antè civilem iudicem causam suam dicere præ-

sumat. Quidam Canonem illum rejiciunt quasi suppositum: alii eum valdè interpolatum esse volunt. Sed plures viri magni eum agnoscunt. Primò extat in secundâ Synodo Romanâ sub Silvestro I. Anastasius Bibliot. Luitprandus Ticin. Abbo Floriac. eum exscribunt in ejus vitâ; sicut & Compiler Legum Longobardic. & Gratianus, Romani Correctores, & Janus à Costa eum retinent & expendunt.

Amplissimam hanc potestatem in multis temperarunt Constantini successores, eamque coarctarunt ad causas religionis, disciplinæ Ecclesiarum, bonorum Ecclesiasticorum, & ad eos ipsos Clericos pertinentium, conversationis, & morum.

Primò igitur sicut Ethnici Pontifices de suâ Religione cognoverunt, apud M. Tullium: & Archi-Synagogi & Patriarchæ Judæi de suis Cærimoniis *l. Judæi 13. Cod. Th. de Juda.* Ita & semper Ecclesia potestatem illam suo jure habuit, ut de Religione cognoscat. Imò & Honorius & Arcadius *in. l. 1. Cod. Th. de Relig.* & Valentinianus III. *in Nov. 12.* scribunt Ecclesiasticos judices cognoscere tantum posse de causis Religionis. Quænam illæ sint, docet S.

Ambrosius in *Epist.* 13. videlicet causæ fidei, & alicujus Ecclesiastici Ordinis; & addit, de causis fidei nunquam judicasse laicos. Undè & veluti κατ' ἐξουσίαν dicuntur causæ Ecclesiæ judicio Episcopali definiendæ, apud Sulpitium Severum *lib. 2. sacra Hist. circa finem.*

Secundò, S. Ambrosius causis fidei jungit causas alicujus Ecclesiastici Ordinis, putà, inquit, ut Sacerdotes judicent de Sacerdotibus, non etiam laici, præcipuè verò cum de eorum fide agitur. Eum Ambrosii locum expendemus fufius tit. 7.

Tertiò, sunt causæ ad Religionis observantiam pertinentes, ut est in *l. qui mos est 23. Cod. Th. de Epif. & Cl.* quod Jac. Gothofredus accipit de causis Ecclesiasticæ Disciplinæ, ut à Synodis audiantur. Quales illæ sint videbimus etiam ibidem.

Quartò sunt causæ Ecclesiæ, ut in *l. ult. Cod. Th. de denunt. & edit. rescr.* seu negotia Ecclesiarum, in *Can. 97. Cod. Africani.* Putà de earum statu, terminis, immunitatibus, privilegiis, statutis, consuetudinibus, & aliis hujusmodi, quæ pertinent ad eas ipsas Ecclesias, quæque omninò sunt Episcopalis jurisdictionis.

Quintò controversiæ de bonis Ecclesiasticis huic etiam foro subjacent. Nihil frequentius in sacris Canonibus, & in libris Decretalium, idem de propriis Clericorum bonis & negotiis: sic enim Ecclesiastica negotia distinguuntur à propriis Clericorum, in l. 15. Cod. de Epis. & Cler. & in l. 13. Cod. de Epis. aud.

Denique Clericalis conversatio ejusdem est fori. S. Ambrosius in ead. Epist. Valentinianum Seniore constituisse scribit, ut examen morum Episcopi ad Episcopale judicium pertineat. Quod etiam de omnibus Clericis probant omnes Canones de vitâ & honestate Clericorum.

Ferè omnes illæ causæ varios habuerunt exitus, varia temperamenta pro vario captu priorum Imperatorum: sed constat eas tum primùm assignatas fuisse jurisdictioni Ecclesiasticæ, eaque prima fuisse illius fundamenta, quæ Pontifices aliùs tollere curarunt in dies. Atque ità ut ei quarumlibet rerum cognitionem addicerent, ut videbimus tit. sexto.

Sed huic usurpationi Christianissimi Reges variè consuluerunt, ut Ecclesiastici judices cognoscant tantùm de rebus ad:

Religionem & ejus observantiam pertinentibus, de rebus spiritualibus, de rebus omninò Ecclesiasticis, de civilibus Clericorum causis, quæ actione in personam peragantur: ac si de aliis causis cognoscant, rescindantur. eorum sententiæ per appellationem tanquàm ab abusu, quasi contrà sacros Canones & Leges regni potestate suâ in iis abutantur.

TITULUS IV.

In quibus causis Clerici civiliter agere vel conveniri possint apud judices publicos.

CONSTAT Clericos in rebus ad Christianam sanctitatem aut Religionem pertinentibus semper habuisse suos judices, putà Episcopos, quibus nihil commune erat cùm publicis. *L. 3. Cod. Th. de Epis. jud.* sed cùm habere ceperunt res proprias, de quibus suprà, quoniam de iis cognoscerent, variè cautum est à legibus & Canonibus.

Ille ipse Constantinus Ecclesiasticæ jurisdictionis author indicat Clericum, qui de iis rebus litem habeat, sive in-

quit, petitor lit, sive possessor, apud iudices publicos agere vel conveniri posse : Cum nempe statuit eum in quacunque parte litis apud eos institutæ petere posse, ut ab iis dirigatur seu rejiciatur ad Episcopum. *L. 1. ibid.* quia inquit, multa quæ in iudicio (civili aut sæculari) captiosæ præscriptionis vincula promi non patiantur, investigat & promittit Sacrosanctæ Religionis autoritas. Ea ibi captiosa præscriptio est moratoria dilatio *l. 3. Cod. de div. res.* quæ dicitur etiam eleganter obstaculum artificiosum in *l. un. Cod. Theod. de dom. rei quæ poscit.* S. Bernardus *lib. 1. de Consid. cap. 10.* Pontificem monet, ut in iudiciis Ecclesiasticis moratorias illas dilationes præcidat : quæ cum sæpius liberæ in jure civili concederentur, ætates plerumque iurgantium veteriosis litibus confenescebant, inquit Imperatores in *l. un. Cod. Th. de dilat. ex cons.*

Hoc etiam evincunt Constantini successores, qui compromissum desiderant, ut iudex Ecclesiasticus de iis negotiis cognoscat : Ergo non interveniente compromisso ea erant sæcularis jurisdictionis. De eo compromisso agitur infra tit.

Iis addenda sunt ea verba veteris illius

interpretationis , quæ subjicitur Novellæ Valentiniani de Epif. jud. si quis laïcus Clericum per authoritatem judicis ad publicum provocaverit , pulsatus sine dilatione respondeat nec multò post Clericus, si aliquem lite pulsaverit, in foro illius quem in judicio provocat, audiatur. Ea ipsa occurrunt in quibusdam Conciliis, cùm sæpiùs apud veteres tanti esset ea interpretatio, quasi Cod. Th. partem faceret. Quædam ex iis expendamus breviter, ut innotescat olim Clericos adire potuisse publicos judices.

Sub eodem Valentiniano Andegavenfis Concilii Patres in *Can. primo* sic loquuntur Clericis non liceat inconsultis Sacerdotibus suis , idest Episcopis, sæcularia judicia expetere : Ergo licebat ex eorum permisso.

Eodem ferè tempore (quo vetus ea interpretatio prodiit) circà initium Sexti Sæculi) Agathense Concilium in *can. 32.* sic habet : Clericus ne quemquam præsumat apud Sæcularem Judicem , Episcopo non permittente , pulsare. Sic legit Syrmundus de Clerico actore. Gratianus in *can. Clericum 11. q. 1.* legit, Clericum nullus præsumat, de Clerico reo. Ivo Carnot. primam lectionem.

habet, eamque probant Rom. Correctores. Ergò Clericus, Episcopo suo permitte, agere potest in foro publico. Et sacri Canones licentiam hanc iis facile concedendam censet, qui jus suum persequitur contra laicum & forum rei sequitur.

Additur *in eod. can. 32.* sed qui (nempe Clericus) pulsatus fuerit (apud Sæcularem judicem) non respondeat vel proponat. Sic legunt Ivo & Gratianus : Sed Symundus legit, respondeat, non proponat ; & rectissimè lectionem illam probat *ex Can. 11. Epaonensis Concilii circa idem ferè tempus* : Sed si pulsati fuerint Clerici ad Sæculare iudicium, sequi non morentur. Eam quoque lectionem valdè confirmat verus ea interpretatio *d. Nov. 12.* quæ sic habet ; pulsatus Clericus sine dilatione respondeat. Additur *in d. Can. 32.* non proponat, idest mutuam petitionem non instituat, ut palàm est, *ex Nov. 96. in fin.*

Ex iis omnibus ea disciplina colligitur ejus ætatis, ut si Clericus aliquem laicum in jus vocare velit ad sæcularem judicem, necessarius sit Episcopi permissus, si autem conveniatur, Episcopalis consensûs nulla fiat mentio. Et fortè

ratio differentiae ea esse potest : quia veteres sacri Canones nominatim prohibent, ne Clericus deserat proprium Episcopum, aut in foro Sæculari agat, ideoque necessaria fuit gratia aut licentia Episcopi : Nihil verò addunt, si ipse ab adversario laico vocetur ad illud forum, quo casu necessaria illa non est; quia leges & Canones volunt ut sine morâ & dilatione sequatur, & respondeat. Undè cum illud ita obtineat ex indulgentiâ Canonum, necessarius non est Episcopi consensus.

Sed non multò post in tertio Aurelianensi Concilio *Can. 32.* mutua fit prohibitio, ne Clericus actor laicum reum, vel laicus actor reum. Clericum ad publicos iudices vocare possit, absque permissu Pontificis, ac si verum amamus ea etiam ipsa mens est IV. Aurelian. Concilii (tribus aut quatuor annis postea.) *Can. 20.* ubi, absque Presbytero aut Archidiacono nihil aliud esse videtur, quàm absque licentiâ Presbyteri aut Archidiaconi.

Et hinc omninò sequitur, vel etiam ex antiquo Jure Canonico, Clericos agere vel conveniri potuisse apud iudices publicos, saltem ex permissu aut licentiâ Diocesani Episcopi. Hodie

omnino etiam recepta est ea regula, ut Clericus laicum in sæculari foro convenire debeat, nullâ petitâ veniâ, & quidem juxtâ receptissimam hanc juris utriusque regulam, aëtor sequitur forum rei.

Sensim etiam invaluit in Galliâ laicum judicem de interdictis seu de causâ possessionis cognoscere, vel etiam in rebus Ecclesiasticis, & inter ipsos Clericos, ut titulo sequenti videbitur.

Clerici etiam de laico Patronatu agant & conveniuntur apud judices regios, ut fusiùs olim scripsi *ad tit. de Ju. Pat. in Proleg. Cap. 39.* Idem de feudis Ecclesiasticis: Nam & illi ipsi Pontifices Clericum de Sæculari feudo agentem rejiciunt ad laicum ejus feudi dominum quasi ad verum judicem, *Cap. 6. & 13. Ex. de judic. Cap. 6. Ex. de fo. Comp. cap. pen. Ex. de ord. cog.* quibus addi possunt *Epist. 128. Innocentii III. lib. 2. reg. & Epist. 208. apud Quercetanium 10. 4. histor. Francie.* Idem juris, si reus sit Clericus, ut nempe in ejusdem domini curiâ respondeat, inquiunt Siculæ Constitutiones *lib. 1. tit. 65. Cap. un.* Et hinc in Gestis S. Ludovici ad ann. 1245. inter causas excommunicationis, quæ in Concilio Lugdun.

Contrà Fridericum I I. lata est, ea refertur : quòd exequi noluerat eam Ecclesiæ legem, ex quâ Clericus apud Sæcularem judicem conveniri non potest, nisi propter feudum, quod civiliter tenet: idest à laïco. Sed in Galliâ soli judices laïci de omnibus feudis cognoscunt, sive sint Ecclesiastica, sive laïca, sive à Clericis, sive à laïcis teneantur, quia sunt omninò temporalia & patrimonialia. Vide Notam Caroli Molinæi *ad d. Cap. 5. Ex. de judic.*

Sic etiam Clerici de decimis Infeodatis apud solos judices laïcos agere aut conveniri possunt : Et quia sunt planè temporales & quia possessores eas ab ipso Rege in feudum accepisse præsumuntur, cui ab Ecclesiâ tum primùm ita datæ sunt.

Ac tandem Clerici ad forum laïcum vocari possunt pro recognitione Scripturæ. Ex jure Canonico ea recognitio inter Clericos, facienda est apud judicem Ecclesiasticum. *Cap. 1. §. ult. & ibi Glossa. de fo. comp. in Sexto.* Sed in Galliâ receptum est, eam fieri tantùm apud laïcum, ex Constitutione an 1539. artic. 92. ad quam videndus Brodæus ad Louëtium *lit. L. num. 15.* quod & in

Angliâ receptum esse palàm est ex ejus legibus, *toto libro 7.*

TITULUS V.

De causâ possessionis & proprietatis.

CUM in judicio vel res, vel persona conveniatur, *L. 19. d. de ju. fis.* hinc summa illa divisio actionum prodiit, ut aliæ sint in rem, aliæ in personam. Actio in rem est per quam vindicamus rem nostram, quæ ab alio possidetur, eaque semper in eum datur. Actio in personam, quâ cum eo agimus qui nobis obligatus est ad aliquid dandum vel faciendum, & semper in eum datur *l. 25. d. de oblig. & act.* Ac licet in jure Canonico exoleverit actionum scrupulositas, attamen contemnenda non est ea divisio, & earum actionum natura: Præcipuè verò in tractatu de jurisdictione, & de foro competenti, ut nempe innotescat ubinàm instituendæ ac peragendæ sint, atque etiam quale in iis officium judicis esse debeat.

Quando actiones illæ Clericis aut contrà Clericos competunt, nec leges Imperiales nec Canones distinguunt, in

quonam foro instituendæ sint ; & generaliter volunt , ut in civilibus causis Ecclesiastica sequantur : Sed Carolus Magnus in *legibus Longobardorum*, lib. 3. tit. 1. Cap. 11. statuit ut Clerici de suis personis seu actione in personam conveniantur apud Ecclesiasticos judices , & actione in rem apud temporalem judicem Diocesani Episcopi, qui cum assessore judicis laici jus dicat. Apertius omninò Guillelmus Rex Siciliae in *legibus Siculis* lib. 1. tit. 42. & 63. statuit , ut Clerici , actione in personam conveniantur tantum apud Ecclesiasticos judices , & actione in rem apud laicos. Eam distinctionem sequutus est Franciscus I. Rex Galliae. Ratio differentiae ea esse potest , quia persona Clerici omninò Ecclesiastica est , & per Ordinationem mancipata Ecclesiae : sed res sunt , sub Imperio Principis , & jurisdictione Regii Magistratus. *Can. quo jure. dist. 8.* atque etiam Clerici per jura Regum possident possessiones , ait Hincmarus Remensis in *Epist. 9.* & ita convenit , ut Reges eorumve Magistratus de iis possessionibus cognoscant. Olim quidem Carolus magnus in actione in rem non distinguebat inter res Clericorum proprias , & inter

Ecclesiasticas : Ejusque disciplinæ quædam exempla occurrunt apud Adrevaldum Floriacensem Caroli Magni æqualem, & ut volunt, agnatum, aut Gentilem *in libro de miraculis S. Benedicti*. Sed hodiè actio in rem de rebus Ecclesiasticis instituenda est etiam in foro Ecclesiastico.

Verùm in reali controversiâ ut plurimum vertitur causa proprietatis & possessionis, quæ utraque nihil commune habet, *L. naturaliter* 12. §. 1. *de acq. vel amit. poss.* quod potissimum innotescit in modo persequendi : Nam proprietas vindicatur actione in rem, quæ idcò dicitur jus dominii, de cujus foro actum est supra : Sed de possessione agitur interdictis, quæ nihil aliud sunt, quàm judicia possessoria, in quibus actor vel alicujus rei possessionem adipisci contendit, vel eam conservare, vel amissam recuperare, ex receptis juris Canonici regulis. Si Clerici de quarumlibet rerum possessione interdictis agere velint, ea omninò instituenda sunt apud judices Ecclesiasticos, & utrumque judicium putà petitorium & possessorium, seu actionem in rem & interdictum apud eos aut simul, aut seorsim instituere possunt. Unde lib. 2. decretal.

cretal. extant varii tituli, in quibus Summi Pontifices & Episcopi cognoscunt de possessione quarumlibet rerum.

Sed aliter obtinet in Galliâ : nam Clerici quodlibet iudicium possessorium etiam de rebus Ecclesiasticis instituere debent apud sæculares iudices : quod & in Angliâ obtinuisse docet *Cap. 7. ex. qui fil. sint legit.* & in Germania, Petrus de Vincis *lib. 5. Ep. 121.* Ratio ea est tùm quia possessio est quid temporalis & humani juris ; Rex autem Christianissimus in temporalibus nulum habet superiorem, *Cap. 13. ibid.* tùm quia Clerici per jura Regum possident possessiones, ut jam diximus, ergò eas tueri debent ; quod præcipuè vertitur in eo iudicio : eorum iudicum officio incumbit, ut ei ex litigantibus dent possessionem, qui potiori jure nitatur, ut lite pendente, rem litigiosam possideat.

Ea est sententia de recedentiâ, idest de redditâ aut restituta possessione, apud Iyonem in *Epist. 197. & 275.* & Gaufridum Vindocin. *lib. 2. Epist. 30.* atque etiam Clericum illum in eâ possessione plenissimè tueri possunt, & prohibere, ne quis eum turbet, quæ est definitiva sententia, *Cap. ult. ex. de*

judic. Et dicitur sententia plenissimæ tuitionis, quæ cum dicta est in quæstione beneficiâli, non ampliùs hodiè licet iudicium petitorium instituere apud iudicem Ecclesiasticum, quia ferri non potuit ea sententia nisi examinato titulo, cùm Ecclesiastica beneficia obtineri non possint absque Canonicâ institutione seu Canonico titulo: durum autem & grave esset cum adhuc à iudicibus Ecclesiasticis examinari.

TITULUS VI.

*De Laicis, an & in quibus causis
Ecclesiasticæ Jurisdictioni
subiaceant.*

EJus tituli authores mihi sunt duo pacis decora D. Maistræus Proto-præses, & D. de Marca in eâ exercitatione, quam promiserat de Canonicis judiciis in laicos. Utinàm mihi affulgeret utraque lex illa ad illustrandam jurisdictionis illius originem, progressum, & hodiernam mutationem.

Cum nascentis Ecclesiæ temporibus quidam Fideles apud Ethnicos iudices litigarent, Apostolus illud ægrè patitur,

eosque monet ut potiùs contemptibiles ex suis ad judicandum constituent, quàm ut adeant Ethnicos illos iudices. Hinc Fideles cujuscumque conditionis, omnes suas lites deferre ceperunt Ecclesiæ, ut terminarentur, vel etiam privati, idest laïci, ut jam olim probavimus. Tertium Carthagin. Concilium ità illud Apostoli accepit *in Can. 9.* quem Gratianus exscribit *in Can. Placuit. 42. in fi. 11. q. 1.* iis verbis, cum privatorum etiam causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibidem determinari præcipiat. Sanè integrum illud Concilium ultima illa verba non habet *in Cod. Can. Ecclesiæ Afric. in Cod. Can. Dionysii Exigui, in Decreto Ivonis Carnot.* Sed omnes ferè Codices Gratiani ea exscribunt, eaque probant & retinent Con-
tius & Romani Correctores, nec sine ratione.

Primò enim Alexander I. iis utitur *in Can. relatum. ibidem.* qui desumptus est ex ejus Epistolâ primâ, in quâ Blondellus ea ipsa verba legit absque ullâ notâ, quàm quæ huic Carthag. Concilio ea verba tribuit. Secundò, antiquissimam hanc disciplinam adstruunt Author Constitutionum Apostolic. Origenes, Tertullianus, & Illiberitanum Concilium.

Cum ad Christianos Principes venit Ecclesia, ut loquitur S. Hieronymus, Ecclesiastici judices dati sunt Clericis, & Laïcis publici. Honorius & Arcadius Constantini Nepotes in *l. 7. & 8. Cod. de Episcop. aud.* volunt ut Fideles omnes ex mutuo consensu apud Episcopos litigare possint; quod quid sit olim diximus. Sed Valentinianus in *Nov. 1. de Epif. jud.* voluit eos ita consentire non posse in Episcopum, nisi per compromissum jure perfectum: & addidit illud etiam obtinere in Laïcis. Vide Janum à Costa, *ad cap. 4. ext. de judic.* Sicque vel etiam laïci ex compromisso Ecclesiasticos judices adire poterant. Undè illius temporis Episcopi audiendis & dirimendis omnium planè Fidelium causis aut litibus incumbabant ad fastidium, ut de S. Ambrosio, S. Augustinus *lib. 6. Confess. cap. 3.* & de se ipso passim, & de Gregorio Nazianz. Gregorius Nyssenus, quibus adde Chrysostomum in *lib. de Sacerdotio, cap. 18.*

Ea fuit origo Canonico-
rum in laïcos, quæ summo jure non habuit Ecclesia, sed ex liberalitate Principum: nec eam jurisdictionem habuit quasi ordinariam, sed in morem arbitratorum, quoties Episcopi à litigantibus

electi essent. Progressus ille fuit, ut quæ olim sanctis illis Patribus molesta erant, posterioribus Episcopis jucundissima fuerint. Petrus Blesensis *in Epist.* 73. ingenuè fatetur Ecclesiasticos judices omnium ferè causarum cognitionem & alienam jurisdictionem (puta sæcularem) in laicos ambitione temerariâ usurpare. Et de eâ usurpatione queritur passim S. Bernardus. Utebantur vario illo prætextu, vel quòd à litigantibus invicem data esset fides, aut præstitum juramentum, vel quòd essent miserabiles personæ, vel quòd in eorum causis peccatum aliquod occurreret: abusus ille viguit præcipuè temporibus eorum Pontificum, ex quorum rescriptis compositi sunt Decretalium libri: sed tandem varii Principes huic malo & ambitioni variè consuluerunt, ut diximus Tit. tertio, atque etiam Summi Pontifices quædam negotia Ecclesiasticorum nomine tegebant, ut eorum cognitionem judicibus Ecclesiasticis adscribebant, ut *in cap. 12. ext. de judic. & in cap. 5. ext. de test. cog.*

Ità & in nostro Jure Can. Summi Pontifices, aut alii judices Ecclesiastici ob negligentiam sæcularis judicis inter laicos cognoscunt *cap. 6. 10. & 11. ext.*

de foro comp. quibus adde Innocentium III. in *Ep.* 148. *lib.* 3. *regeſt.* quod in Galliâ prohibitum eſt regiis Conſtitutionibus Philippi VI. & Caroli VI.

Ac tandem ea fuit jurisdiſtionis illius immutatio , ut hodie judices Eccleſiaſtici de duabus tantum cauſis cognoſcant inter laïcos : Prima eſt de Decimis in judicio petitorio , quia cum ſint res ſacræ , & ſpirituale ſit jus earum petendarum , ſolus judex Eccleſiaſticus de eo cognoſcere poteſt. Atque ita ut Clericus & Laïcus nequidem mutuo conſenſu , aut ex perfectò compromiſſo judicem laïcum de eo jure adire poſſint : quâ de re videndus omninò Brodæus ad D. Loüetium *litt. D. num.* 19. Secunda eſt de fœdere Matrimonii , an illud conſiſtat , aut diſſolvendum ſit , vel etiam quoad vinculum : illud eſt tantum jurisdiſtionis Eccleſiaſticæ , ità ut laïcus ei planè ſubjaceat ; cùm illud ſit Sacramentum , de quo numquàm judex laïcus cognoſcere poteſt. Olim quidem ex receptis *Juris Canonici* regulis judices Eccleſiaſtici non tantum de Sacramento Matrimonii cognoſcebant , ſed de cæteris Matrimonii , putà de dote , de dotalitio , de pactis dotalibus , de donationibus inter virum & uxorem ;

sed hæc abierunt in desuetudinem.

TITULUS VII.

De Publicis Iudiciis.

Sæpius quidem publica judicia & publici iudices pro Sæcularibus accipiuntur, ad differentiam Ecclesiasticorum, ut jam videre est in *l. 3. Cod. Th. de Ep. jud. & in Cod. Can. Dionysii Exigui*. quòd illi soli publicum haberent tribunal, publicum forum, non etiam Ecclesiastici. Sed in hoc titulo publica judicia non alia sunt quàm criminalia, ut in *Cap. 13. ex. qui fil. sint leg.* criminales causæ, ut in *Cap. 3. ex. qui mat. accus. poss.* quas etiam appellari judicia publica notat Balsamon *ad Can. 6. Constantinopolitana Synodi*: quibus nempe crimina vindicantur juxta receptum eorum judiciorum ordinem: Nec enim in h. r. agitur de foro pœnitentiali, ad quod peccata pertinent, crimina verò ad judiciale, nam ea distingui docet S. Augustinus in *Enchiridio de Fide cap. 7.*

Exemplo Justiniani statim videndum quænam sint delicta Clericorum (de quibus tantùm hic agitur) quæ ita vin-

dicantur. Cumque sub primis Imperatoribus Christianis orta sit criminalis jurisdictio Ecclesiæ, ab eorum legibus repetenda est cognitio eorum criminum. Gratianus *Imp. in l. 23. Cod. Th. de Ep. & Cl.* differentiam facit inter levia & gravia delicta Clericorum. Levia vocat quæ ad religionis observantiam pertinent. Ea ipsa verba explicat æqualis S. Ambrosius *in Ep. 13. aliis 32.* ubi ejus legis meminit, ut sint causæ fidei, & Ecclesiastici Ordinis. Sanè si Clericus fiat hæreticus, non illud est leve delictum, nam execrabilis ille dicitur *in l. 61. Cod. Th. de hæret.* & passim ultimo supplicio coërcendus; sed si aliquid faciat quod utcumque fidem aut religionem lædat, Gratiano leve illud dicitur. Quod verò Imperator religionis observantiam vocat, eleganter Ambrosius vocat causam Ecclesiastici alicujus Ordinis: si quidem in Ecclesiâ quædam tenentur Canone, quædam Ordine, quædam consuetudine, ut est *in præfatione Cod. Can. Ecc. Afric.* Et ille ordo nihil aliud est quàm Ecclesiastica disciplina, contra quam admissa delicta dicuntur levia *in d. l. 23.*

Sed non satis constat, quænam sint causæ illæ contra Ecclesiasticam disci-

plinam, cum tamen eas exactè cognoscere non minimùm intersit, præcipuè quantum ad appellationes quasi ab abusu, quibus vulgò dicuntur devolutivæ tantum in causis disciplinæ, non etiam suspensivæ. Et quidem Ecclesia est domus disciplinæ, ait S. Augustinus *in lib. de disciplinâ Christ.* ubi durius in eos agit qui disciplinam in ea non servant idest S. Ambrosio Ecclesiasticum Ordinem *modicam* institutionem Ecclesiasticam : Ut si quis Clericus in Ecclesiâ cam religiosè non servet, nec rite, nec honestè officio suo fungatur, contra disciplinam delinquat. Ea etiam continet causam morum. Ambrosius ibidem ait, Sacerdotes, idest Episcopos cognoscere, si morum examinanda sit causa, putà si Clericus sit ebriosus, aleator, muliercularius, & sic de aliis. Et sicut in actione rei uxoriæ cum de divortio agitur, vitia morum dicuntur mediocres culpæ l. 2. *Cod. Th. de repud.* Ita & in judiciis publicis contra Clericos vitia illa morum reponuntur inter levia delicta : Sicque delicta ad Religionis & disciplinæ observantiam pertinentia dicuntur, quæ non modò lædunt officium, decorem, & honestatem in ipsâ Ecclesiâ, sed

etiam mores Clericali statui convenientes, quæ lædunt Christianam Sanctitatem *l. 3. Cod. de Episc. jud.* quæ offendunt in Christianismo, ait Ivo *in Ep.* 101.

Gravia delicta, sunt quæ actio criminalis apud majores Magistratus constituit *d. l. 23.* seu quæ per solemnem accusationem à publicis iudicibus coercenda sunt, quæ ad Ordinarios cognitores, & ad usum juris publici pertineant *l. 1. Cod. Th. de relig.* seu ex regulis juris publici aut civilis vindicanda sunt.

Aliam Clericalium delictorum divisionem commenti sunt alii Imperatores, eamque probat Justinianus *in Nov.* 83. ut alia sint propria seu Ecclesiastica, alia verò communia & civilia, quod à disciplinâ militari repetitum videtur: Vel enim milites tanquàm milites delinquant, & illud est proprium militis delictum, vel ut quilibet cives, & illud est commune: ita & cum Clerici sint etiam cives & reip. partes, si tanquàm Clerici delinquant contra Ecclesiasticam disciplinam, illud est Ecclesiasticum quod pœnis Ecclesiasticis coercetur: si tanquàm cives, illud est civile, aut etiam contra, quod ab omnibus civibus admittitur, & ideo jure communi est, punitur *in Nov.* 12. *Valentiniani.*

Ex eâ divisione in Galliâ fluxit & alia ; sed in alium sensum, aliamve acceptionem detorta , ut quædam dicuntur communia delicta , quædam privilegiaria: siquidem ea divisio referretur ad Jurisconsultorum regulas , ex iis ea dicenda essent communia , quæ à Clericis tanquàm civibus admitterentur ; ea verò privilegiaria , quæ essent eorum propria. Sed hodiè usus invaluit , ea dici communia quæ propria sunt Clericorum, & privilegiaria quæ sunt cõmunia. Ejus denominationis ratio repetenda est ex vario illo jure , quod eorum criminum cognitionem his & illis judicibus tribuit. In Galliâ semper jus illud commune fuit ut soli judices Ecclesiastici de criminibus Clericorum cognoscerent ; sed consuetudo capitalia excepit, quorum cognitionem publicis judicibus dedit. Ejus disciplinæ meminerunt elegantissime Ivo Carnot. *in Ep.* 101. & Alexander III. *in Ep.* 138. *apud Quercetanam* 10. 7. *Historicorum Gallia.* Quam probat etiam Innocentius *in suis Gestis.* Invaluit delicta dici communia ab eo jure communi, quod eorum cognitionem judicibus Ecclesiasticis tribuit , ea verò dici privilegiaria , ab eo jure singulari , quod con-

suetudo introduxit; quod proprie est privilegium, quasi eorum cognitio iudicibus laïcis ex privilegio contra jus commune competat.

Nunc videndum apud quos iudices peragenda & vindicanda sint ea crimina. Et quidem cùm Apostolus egit de civilibus fidelium causis, voluit quosdam ex iis in Ecclesia constitui, qui de iis causis cognoscerent: Sed cùm egit de criminalibus, iussit *ad Rom. Cap. 13.* ut omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, easque timeat, quòd non sine causâ gladium portent, videlicet ad animadvertendum facinorosos homines. Et omnes sancti Patres addunt hoc etiam ad omnes cuiuslibet gradus Clericos pertinere. Semper quidem Ecclesia in sceleratos Clericos suas habuit pœnas; In eos semper testes & accusatores admisit, sed ad solam morum emendationem, ad divinam censuram, ut olim diximus ex Tertuliano, non etiam ad vindictam publicam, quæ semper maioribus illis Magistratibus relicta est. Cumque omnis Ecclesiastica jurisdictio propriè dicta (nempe forensis & publica) sub primis Imperatoribus Christianis orta sit, & incrementum habuerit, ab eo-

tum legibus repetendum est, à quibus
judicibus delicta Clericorum coerceri
voluerint; & hoc secundum allatas co-
rum delictorum divisiones exequen-
dam.

1°. Igitur cum Gratianus differen-
tiam fecit inter levia & gravia delicta,
voluit *in d. l. 23. de levibus* cognoscere
judices Ecclesiasticos, quia iis præcipue
læditur status & ordo Ecclesiasticus, &
de aliis sæculares, tum quod ea Clerici
admittant, quasi cives, qui Magistra-
tum jurisdictioni subjacent, tum
quod ea sint civilia, seu quæ temp. læ-
dunt & ad usum juris publici pertinent.
d. l. 1. Olim quidem condemnati Cle-
rici ab Episcoporum sententiis appel-
lare non poterant *l. 8. Cod. de Epis.*
aud. Sed posteriores Imperatores & sa-
cri Canones iis appellare permiserunt.
Et hodiè cum Episcopus contra reum
Clericum sententiam dixit de quodam
delicto, quod ad religionis & disci-
plinæ observantiam pertineat; quam-
vis ab eâ Clericus ille appellaverit, vel
etiam quasi ab abusu: ea tamen appella-
tio ejus sententiæ executionem impe-
dire non potest *Cap. 13. ex. de off. jud.*
Ord. Eaque sententia perducenda est
ad effectum per provisionem, ut lo-

quantur, tùm quòd Episcopi Apostolico jure potestatem illam habeant, ut de causis disciplinæ judicent *Can. 63. Carthag. Concilii apud Balsamonem.* Tùm quòd intersit Ecclesiæ statim capiri, quæ fiunt contrà disciplinam. *S. Augustinus lib. 2. contra Parmenianum cap. pen. & lib. 3. contra Petilianum, cap. 4.*

2°. Alii Imperatores voluerunt Ecclesiastica Clericorum delicta coërceri ab Episcopis, civilia autem à publicis judicibus. Eamque *in l. 3. Cod. Th. de Ep. jud.* generaliter statuunt Clericos pro suis delictis trahi non posse ad publicos judices; statim addunt, quantum ad Ecclesiasticas causas: quæ verba perperam omisit Gratianus *in Can. continua. 11. q. 1. qui desumptus est ex d. l. 3. Justinus Imp. in Nov. 3.* (quæ refertur post Novellas Juliani Antecessoris) permittit tantùm Episcopis, ut de iis cognoscant, quæ Clerici admiserint contrà divinas regulas, seu contra sacros Canones.

Denique in Galliâ Sub Prima Stirpe regiâ observatæ sunt Rom. leges. Videlicet. *Cod. Th. ut palam est ex Can. 9. III. Mvtisconensis Concilii & ex Can. 20. IV. Aarelian.* Idem sub 2. stirpe obti-

nuisse docent capitularia , sicut & sub. 3. ab initio, ut nempè levia & Ecclesiastica Clericorum delicta & levia Ecclesiasticæ jurisdictionis fuerint, gravia & civilia sæcularis. Nec dicendum est Alexandrum IV. S. Ludovico dedisse illud privilegium. Nam suprà diximus semper eam fuisse disciplinam & consuetudinem Ecclesiæ Gallicæ.

Cùm autem in Gallia prodiit quædam esse delicta privilegiaria, si quis Clericus eorum accusetur, ejus accusationis ordo ille est, ut uterque judex Ecclesiasticus & Regius eam præparent aut instruât. Et postea seorsim sententiam ferant in reum. Quod omnino desumptum videtur ex *edicto Clotarii II. ad 5. Paris. Concilium* : Cum enim in *ejus Can. 4.* generaliter cautum fuit, ne quis Judex laicus Clericum damnare ausit, Clotarius hoc quidem generaliter & in civilibus causis probavit, sed in criminalibus addidit, ut Clericus capitalis criminis accusatus à sæculari iudice distringatur, idest apprehendatur, & coram Pontificibus examinetur.

TITULUS VIII.

*De Delictis Laicorum.**An & quanam sint Ecclesiastica
Jurisdictionis.*

DE privatis aut civilibus laicorum causis actum est supra, nunc de publicis aut criminalibus, an & ex quibus delictis ad judicem Ecclesiasticum trahi possint. Sic Harmenopulus in *Epitome Canonum Sect. 5.* ubi de laicis agit, titulum proponit, poenae criminum & statim alium, poenae lapsorum, in quibus agit tantum de laicis. Sed ibi ferè solum etiam tractat de foro Pœnitentiali.

Statim verò præmittendum est de iis iudiciis fingendam esse speciem, qui à solo Christo, ab eâ ipsâ Ecclesiâ, non etiâ aliundè jurisdictionem habeant, putà ex concessione Principum, vel ex proprietate feudorum aut nobiliorum prædiorum. Nam invaluit tandem Ecclesiam habere posse jurisdictiones temporales, ex quibus in laicos etiam delinquentes animadvertere possit, ut pa-

lām est *ex cap. 3. ext. de prescrip. ex cap. 10. ext. de excess. Pralat. & alibi passim*; Quibus adde Magnum Bignonium *ad Marculfum lib. 1. cap. 3.* Eam hodie non nisi per laicos exercet, nec ab iis appellatio est nisi ad regios iudices.

De iis iudicibus non hīc quæritur, sed de iis tantum, qui solam & propriē dictam habent jurisdictionem Ecclesiasticam, nec etiam de foro Pœnitentiali: Omnes enim Christianos huic subiacere constat. Undē Innocentius III. *in cap. novit. 13. ext. de Judic.* sic loquitur, de peccato decernere intendimus, cujus ad nos pertinet sine ullā dubitatione censura, quam in quolibet exercere possumus & debemus.

Quædam ergo delicta sunt ad eō Ecclesiasticæ jurisdictionis, ut in iis vel etiam laici eam agnoscere teneantur; talis est hæresis. Nam si quis laicus accusetur hæreseos, tum primū divīnā seu Ecclesiasticā vindictā puniendus est, & postmodū ultione Imperiali *l. 1. Cod. de Sum. Trin.* Primō Episcopus eum condemnare debet, eumque condemnatum sæculari potestati tradere puniendum, *cap. 9. ext. de hæret.* Officium est Episcopi aliquem hæreticum.

declarare vel etià laicum, ait S. Athanasius *in tertio Colloquio Arrianorum*. Ac tandem Rigordus *in gestis Philippi Augusti* ait, quosdam hæreticos damnatos fuisse in Concilio, & regiæ Curia traditos.

Idem de Simoniâ dicendum, quippè quæ sit crimen omninò Ecclesiasticum, perindè ac hæresis. Undè si laicus eam admiserit, ut *in cap. 26. ext. de Sim. in Epist. 373. Innocentii III. lib. 2. Epist. Decretal.* quæ pertinet *ad cap. un. ext. ut Eccles. Benef. sine dim. confer.* si pro Beneficiis Ecclesiasticis pecuniam dederit aut acceperit, Simoni Mago comparatur, ait Guntrannus Rex apud *Aimoinum lib. 1. cap. 55.* Ecclesiasticæ jurisdictioni subjacet; Nec unquam obtinuit in hoc regno, ut publici iudices de solâ simoniâ judicaverint. Hoc olim agnoverunt Advocati Catholici Senatus Parisiensis circà an. 1547. Et hinc cum Petrus Pithæus *in Collectione libertatum Ecclesie Gall. cap. 31.* enumerat ea crimina, de quibus cognoscere non possunt Ecclesiastici iudices, omittit simoniam ut ità doceat eam esse fori Ecclesiastici.

Olim etiam exactio usuræ crimen erat purè Ecclesiasticum, & ità Ecclesiastici.

fori, *Can. 20. Illiberit. Concilii, & cap. 7. ext. de usur.* Nec alia olim esse poterat disciplina, cum soli Canones prohiberent usuras, non etiam Principes, qui tantum eas definiebant aut taxabant. Sed invaluit crimen usurarium à Clerico admissum, esse fori Ecclesiastici; à laïco, esse publici; cum Principes durius in eos agere ceperunt, qui earum modum ab ipsis decretum excederent.

De quibusdam aliis criminibus purè Ecclesiasticis vide Petrum Pithæum *ibidem cap. 31. & 33.* & ad ea Commentarium: sicut & Feuretum *in tractatu de abusu; lib. 8. cap. 2. sed ex d. cap. 33.* unum illud observandum, quo casu Ecclesiastici iudices de iis criminibus cognoscunt inter laïcos, Canonicis tantum pœnis eos uti posse, non etiam mulctæ dictione, & similibus aliis.

TITULUS IX.

De Accusationibus.

Accusationes propriè de publicis judiciis dicuntur, ut observant Græci Basileon Interpretes *ad l. 1. Cod. ut infra cert. temp. crim. qua. term.* accusatio est alicujus criminis delatio apud judicem solemniter facta ad vindictam publicam. Ut à simplici delatione differat, additur solemniter facta, id est cum inscriptione in crimen, ut nempe accusator in jure profiteatur se illum accusare hujus criminis, se accusationem illam persequuturum usque ad sententiam, seque subiciat eidem pœnæ, nisi crimen illud probaverit, quod eo animo introductum est, ut compescatur accusatorum temeritas & injuria *l. ult. d. de furt.* Eam quoque inscriptionem agnoscunt & probant sacri Canones apud Gratianum, & in omnibus libris Decretalium.

Sicut Tribonianus de criminibus lib. 9. Cod. acturus primū hunc titulum præmittit. Qui accusare non possunt, ita & in hoc tit. præcipuè inquirendum, quanam possint esse accusatores. Nam &

Author *ad Herennium* ait, cautum esse in publicis legibus, ut ante omnia iudicium fiat de accusatore, utrùm ei accusare liceat. Illud autem edictum de accusationibus prohibitorium est, ut nempe illi omnes accusare possint, qui non prohibeantur *Can. 129. & 130. Carthag. Concilii apud Balsamonem Hincmarus Remensis Archiepiscopus in Ep. 7. cap. 4.* ait Ecclesiam illud moderari, & ex legibus & ex sacris Canonibus.

Cum Apostolus 1^a *ad Timot. cap. 5.* dixit: adversus Presbyterum accusationem noli recipere nisi duobus aut tribus testibus. SS. Patres & sacri Canones huic Apostolico præcepto convenire putarunt, non passim, non promiscuè recipiendas esse accusationes contra Presbyteros, ne bona eorum existimatio contaminetur *Can. 6. Constantino-politani Concilii I.* Sicque polluitur eorum dignitas in opprobrium Cleri, ait Flodoardus *lib. 2. Remens. hist. Cap. 2.* Undè cum post Nicænum Concilium Arriani, Eusebiani, & alii id genus graves quotidie accusationes instituerent contra Catholicos, & sæpius non alios haberent accusatores, quam homines malæ rei, statim constitutum

est in *d. Can. 6.* & adhuc postea in *Can. 2. Calched. Concilii* quoniam haberent accusandi licentiam.

Ex d. Can. 6. vel aliquis propriam injuriam persequitur contra Episcopum, vel crimen aliquod Ecclesiasticum. i. Casu inquirenda non est persona vel religio ejus accusatoris, quia oportet Episcopi conscientiam modis omnibus liberam esse, vel etiam absque suspitione criminis, & eum, qui asserit se passum esse injuriam, jus suum consequi cujuscunque Religionis aut vitæ. 2°. Non omnes ad eam accusationem admittendi sunt: Prius est ut eorum discutiatur existimatio *d. Can. 2.*

Et primò quidem non licet hæreticis accusare Catholicos de rebus Ecclesiasticis *d. Can. 6.* idest de iis causis quæ accusato depositionem aliamve pœnam Ecclesiasticam irrogant, ait ibi Zonaras. Et in eo *Can.* illi dicuntur hæretici qui à Concilio extrà Ecclesiam ejecti & excommunicati sunt propter fidem Catholicæ contrariam.

2°. Clericos accusare non possunt, qui excommunicati sunt, & alterius, etiam criminis accusantur priusquam de proprio crimine satisfecerint, seque probaverint innocentes: ac tandem

infames ad Clericorum accusationem non admittuntur ; iniquum enim esset eam vitæ rationem ab aliis reposcere, qui suæ reddere non posset, ait M. Tullius in *Divinatione*: Ab ea etiam accusatione removentur pupilli, mulieres, & servi.

Dubitatum est de laicis an Clericos accusare possent. Eos olim potuisse constat *ex d. Can. 6. & ex d. Can. 2.* Sed 1. Symmachus in. 5. Synodo Rom. Episcoporum dignitati dedit, ut à laicis accusari non possent. Quod Alexander III. in *Cap. 14. ex. de testib.* ad Clericos produxit ; quod fortè intelligendum est de criminosis laicis *Can. presumunt. 2. q. 7.*

Denique licet nullus absque legitimo accusatore condemnari possit *Cap. 1. ex. hoc tit.* attamen notoria & manifesta eo non egent *Cap. 9. ibid.* quia in delictis requiritur tantum, ut probentur : Nihil autem clarius, nihil illustrius esse potest ipsâ evidentia inquit M. Tullius in *questio. Academ.* ideoque iudex officii sui prospectu secundum judiciorum ordinem reum peragere potest. Et obiter observanda sunt ea verba Mat. Paris. in *Joan. rege Anglia.* Consuetudo est in regno Franciæ,

quod cum aliquis accusatur coràm suo iudice de murthero, & non venit, pro convicto habetur, & tanquam convictus per omnia judicatur, & etiam ad mortem, ac si præsens esset.

TITULUS X.

De Pœnis.

CUM accusatio sit ad vindictam publicam, & nulla sit jurisdictio absque coercitione *l. ult. in fi. d. de eo cui mand. est Jurisd.* semper Ecclesia suas habuit pœnas, quibus malefactores coecreret. Ex iis quædam sunt pro interiori & pœnitentiali foro; de quibus in hoc tit. non agitur, sed tantùm de iis quæ pro exteriori. Invaluit quidem pœnas & censuras promiscuè usurpari, sed in antiquis Canonibus vix unquam censura occurrit, pro pœnâ exterioris fori: Nam apud Tertullianum censura divina fiebat tantùm in privatis aut secretis conventibus & fortè tùm primum apud S. Bernardum *in lib. de prac. & dispens. cap. 13.* occurrit vox illa, censura excommunicationis. Igitur in hoc tit. de iis tantùm pœnis agitur, quæ
in foro

in foro exteriori & judiciariè irrogantur.

Cum Apostolus 1. *ad Corinth. cap. 5.* jussit Fidelibus, ut sceleratus quidam fornicator tollatur de medio eorum, S. Anselmus addit hoc fieri per Ecclesiasticam disciplinam, seu per censuras Ecclesiasticas: quod nihil aliud esse ait S. Augustinus *lib. 3. contra Parmenianum in princ.* quàm ut ejiciatur à congregatione Fidelium, qui præcipuus est finis cujuslibet Ecclesiasticæ censuræ, ut criminum rei, aut in totum, aut per partes arceantur à communione Fidelium.

Sicut enim unaquæque civitas nihil aliud est quàm societas & communio quædam ad bene beateque vivendum instituta, quæque potissimum consistit in mutuo usu & participatione quorundam jurium, quibus gaudent cives, non etiam peregrini, puta Romæ, in jure comitiorum, in jure sacrorum, in petitione honorum; ac si quis deliquerit, alterutro ex iis privatur. Ita & cum Ecclesia sit Civitas sancta, cujus incolæ sunt Cives Sanctorum inter eos est communio, idest societas & participatio rerum divinarum & humanarum. Ac si quis contrà eam deliquerit, à communicatione orationis, conventus, & sacri

commercii relegatur , ait Tertullianus in *Apol. cap. 39.* & ad reprimendam perversorum malitiam , pœnæ certæ in Canonibus constitutæ sunt *cap. 8. ext. de off. jud. ord.* quæ ab iis tantum imponi & irrogari possunt qui exteriorem & contentiosam jurisdictionem Ecclesiasticam habeant.

Olim quidem publica pœnitentia dici poterat censura , quòd Fideles à sacris arceret : sed invaluit utramque separari , & ut censuræ quædam essent pœnæ judiciales , quæ cum strepitu forensi & publicè infligantur. Olim etiam omnes censuræ dicebantur excommunicationes , quia vel minima ex iis reo adimit alicujus rei sacræ communionem. Sed obtinuit excommunicationem singularem esse pœnam , quæ generis sibi nomen retinuit. Plures quidem sunt Ecclesiasticæ censuræ ; sed cum aliquid sub iis simpliciter prohibetur aut præcipitur , eo nomine tres tantum veniunt excommunicatio , interdictum , & suspensio , prout ex rerum aut personarum qualitate viderit judex *cap. 20. ext. de V. S.*

Denique cum in Ecclesiastica jurisdictione nullum sit discrimen sanguinis sub incruenta disciplina , inquit , S. Au-

gustinus *in Ep.* 54. nihil frequentius quam ut Ecclesia iudicium sanguinis, aut corporales pœnas irrogare non possit, ne quidem contra sceleratissimum, ait Synesius *in Ep.* 121. Regum est eas infligere, & sacerdotum imponere spirituales *cap. 3. ext. de crim. fal.* Olim quidem iudicibus Ecclesiasticis permixta erant flagella: S. Augustinus *in Ep.* 159. quæ nempe non essent ad sanguinis vindictam, *cap. 9. ext. ne Cler. vel Mon.* Sed iis tandem interdicta sunt, & mundanis potestatibus relictæ. Dici potest etiam eos quæstionem indicere posse, ad eruendam rei veritatem, *cap. 1. ext. de depos.* non utique cruentam aut sanguinolentam, quia suppliciis extorquere confessionem censura est Curia, non etiã disciplina Ecclesiæ, ait Hildebertus Cœnom. *in Ep.* 30. Ac tandem obtinuit Ecclesiasticos iudices condemnare non posse in exilium quasi propriè territorium non habeant.

TITULUS XI.

De Excommunicatione.

EX pœnis Ecclesiasticis præcipua & gravissima est Excommunicatio, ultrà quam non habet Ecclesia quod faciat, *cap. 10. ext. de judic.* Ea est censura Ecclesiastica per quam Fidelis separatur à Communione Ecclesiæ: Cum enim Christus Dominus Deum Patrem suum oravit pro suis Apostolis, ut ipsi unum sint, sicut ipse & Pater, ut in Deo Patre & in eo unum sint, & omnes in unum consummati, *Joan. cap. 17.* Veteres fidei nostræ Patres unum illud præcipuè habuerunt in votis, ut inter omnes Fideles unitatem, unionem, intimam societatem stabilirent, & simul omnes unum essent in Christo Domino. Ejus quidem Cómunionis perfectio, est adoranda Eucharistia; sed tamen constat eam in multis aliis consistere, in communicatione aut participatione orationum, oblationum, conventus, & omnis sancti commercii, ut omnes Fideles invicem participant in omnibus bonis operibus, quæ fiant in Ecclesia, juxta illud Psalmi 118. *Particeps*

ego sum omnium timentium te.

Si quis aliquid fecerit sanctissimâ illâ unione indignum, gravissima est ea pœna & ultimum Ecclesiasticæ potestatis fulmen, ut ab ea ejiciatur ; Eaque nihil aliud est quàm excommunicatio. Sicùt verò plures sunt communionis gradus, ita & excommunicationis. Ex iis duo præcipui duplicem illam faciunt, majorem & minorem. Antiquis, Canonibus incognita est ea divisio ; sed frequentissima est in libris Decretalium, & apud eorùm Interpretes major dicitur quâ quis perceptione Sacramentorum privatur, & omni communione Fidelium, abscinditur à Corpore Christi quòd est Ecclesia, & Satanæ traditur, qui extrâ eam est. Ipsum quidem mortale peccatum Satanæ tradit peccatorem, *Can. audi. 11. q. 3.* & tamen non est censura, non est excommunicatio : Nam privat tantùm internâ quadam communione, quâ Fideles per charitatem uniuntur quasi membra Christi, quia per illud amittitur ea Charitas, non etiam externâ, & Ecclesiasticâ Communionem, quæ cæremoniis quibusdam externis constat, & quâ privat Excommunicatio, non etiâ internâ illa Communionem : cum enim ea feratur tantùm propter

mortale peccatum, jampridem illud eâ Communionem privavit.

Majoris ejus Excommunicationis effectus ille est, ut inquit Apostolus, ut qui ea percussus est, Satanæ tradatur in interitum carnis, idest ut torqueatur & affligatur ejus corpus; vel ut vertit Origenes in *Hom. 24. in Leviticum*, hoc est in afflictionem corporis, quæ solet à Pœnitentibus expendi; & ut vulgò accipiunt veteres sancti Patres. Addit, ut spiritus salvus fiat in adventum Domini idest ut salvetur ejus anima cum ei tempus mortis à Deo indictum fuerit: si quidem se subjiciat Ecclesiasticis præceptis, ait S. Ambrosius in *Ep. ad Thessalon. cap. 3.* Apostolus prohibet ne quis cum eo cibum sumat aut commisceatur, ut confundatur, ne quis eum recipiat in domum, ne dicat ei Ave, ut fiat absque Synagogâ seu Ecclesiâ, addit Synesius in *Ep. 88.* ut omnis religiosa domus ei claudatur, nec privati nec Magistratus lecto & mensâ cum eo utantur, ut relegatur à communione orationis, oblationis, & sacri commercii. Et hinc major Excommunicatio dicitur anathema, quod verbum vel est Hebræorum, apud quos illud est horrendum, execrabile, detestabile; vel Græcorum quibus

doraria templorum parietibus appensa dicuntur anathemata, quasi ab aliis rebus separata.

Olim quidem excommunicati, cætu Fidelium ad eò separati erant, ut qui cùm iis quoquo modo communicarent, essent etiã excommunicati, quasi ejusdem criminis participes : sed cùm ea disciplina civilem societatem nimium turbaret exolevit; præterquàm in iis qui denuntiati fuerint nominatim & specialiter excommunicati ut in titulo Pragmatæ Sanctionis, & Concordatorum *de excommunicatis non vitandis*; eòque rærrri potest illud S. Clementis lib. 2. *Constit. Apost. cap. 44.* excommunicationem non privare civili commercio, id tantùm spiritali & sancto, ait Tertulianus in *Apol. cap. 39.* ut Fideles ecommunicatos consolentur, & moneat redeundum esse in Ecclesiam, sique tollitur excommunication; nam x Apostolo curat Ecclesia, ut salvus at eorum spiritus in adventum Domii.

Minor excommunicatio dicitur comparatione a majorem, quòd à solâ perceptione Sacramentorum separet, non etiã ab omni communionem Fidelium. Sicut tamen communionis plures

sunt gradus aut species, ita & excommunicationis, putà ab oratione, ab oblatione, à Sacramentis, à conventu. Sed cum simpliciter dicitur minor Excommunicatio, ea intelligitur quæ sacrorum perceptione privat *cap. 2. ext. de except. cap. pen. ext. hoc tit. & alia intacta permanent*, putà ut qui ea percussus est, nulla quidem percipiat, sed aliis ea conferre possit, quia remotus est tantum à perceptione, non à colatione: Retinet etià jus eligendi quod habebat *cap. 9. ext. de Cler. Excom.* jurisdictionem, collationem Beneficiorum, orationum communicationem Cumque aliquis simpliciter à judice dicitur excommunicatus, hoc de majri accipiendum, *d. cap. pen. h. tit.* Et ferè in defuetudinem abiit minor Excommunicatio, nec nisi duobus casibus obtinet, putà cum est à Canone, ut rox videbimus, vel propter fraudulentam seu peccaminosam (ut loquuntur Scholastici) communionem, cum o qui nominatim & publicè denunciatus fuerit excommunicatus, eaque & amplius à judice fertur.

Alia est adhuc divisio Excommunicationis, ut alia sit Juris in Canonis, alia hominis seu judicis *cap. 29. ibid.*

Canonis quæ ab eo fertur & infligitur, putà cum sacri Canones aliquid prohibent sub pœnâ Excommunicationis, qui contrâ fecerit, incidit in Excommunicationem Canonis, ipso jure, ipso facto Excommunicatus est absque ullâ sententiâ judicis, sed solâ vi & potestate Canonis, unde dicitur Excommunicatio latæ & promulgatæ sententiæ, videlicet ab ipso Canone; quicumque tandem ille sit, dummodò ab eo editus sit, qui ejus condendi potestatem habeat. Excommunicatio hominis dicitur, quæ secundum Juris Canonici regulas à competenti judice fertur, & idè dicitur Excommunicatio ferendæ sententiæ.

Constat verò Excommunicatione usos fuisse Apostolos, & idè Gregorius Nyssenus ait eam esse paternam legem idest Apostolicam, sicut eorum Canones dicuntur paterni. Ab iis ad eorum successores putà Episcopos translata est ea excommunicandi potestas, ait S. Hieronymus in *Homil. 2. in librum Judicum*. Et hinc passim Excommunicatio dicitur mucro Episcopalis, gladius Spiritus sancti qui Episcopis commissus est, ait Gerebertus in *Ep. 3*. Et verius est olim etiam Episcopum absque suo

Metropolitano & Provinciali ejus Synodo excommunicare potuisse, cum ea Excommunicatio per appellationem aut querelam in eâ examinari potuerit, ut pluribus probat Gratianus *Causa 11. q. 3.*

Sic etiam Archidiaconi in suis territoriis Excommunicare possunt; jam ejus rei vestigium extat in *Orat. 10. Calchedon. Concilii*. Et fortè verius est potestatem illam iis non suo jure, non vi suæ dignitatis competere, sed vel ex spiritali concessione quorundam Episcoporum, vel ex longâ consuetudine, quòd jurisdictionem præscripserint, ut eam pœnali judicio tucantur. Abbates etiam suos Monachos Excommunicare possunt *cap. 10. ext. de ma. & ob. cap. 1. ext. de eo qui furt. ord. suscep.* Non etiã Abbatisse suas Moniales, quia non habent potestatem Clavium *cap. 1. 2. ext. de major. & obed.*

Denique constat Parochos ab altari remove posse suos Parochianos, iisque adorandam Eucharistiam denegare, ut est in *Can. 1. Concilii Nannetensis*, quod est excommunicare, quodque iis concedunt Riculfus Sueffionensis, & Theodulfus Aurel. in suis Capitulis. Fortè tamen cum Hostiensi dicendum

est eos anathematizare non posse, idest nec majori excommunicatione ferire, nec servato judiciorum ordine excommunicare posse, quia exteriorem & contentiosam jurisdictionem non habent. Sed eos à perceptione Sacramentorum remove posse (quæ minor est Excommunicatio) veluti per modum divinæ censuræ, cujus olim meminimus ex Tertulliano. Nec obstat *cap. 3. ext. de off. jud. ord.* Ubi Parochus sententiam excommunicationis ferre dicitur, atque ita ut Diœcesanus Episcopus ab ea non possit absolvere, inscio illo Parocho. Nam omnes fere volunt ibi de eo Parocho agi, qui jurisdictionem præscripserit.

Excommunicatio ferenda non est nisi causa cognita, *Can. 22. Tribur. Concilii apud Reginonem lib. 2. de discip. Eccles. Cap. 207.* ubi cum Deus dixit *Geneseos Cap. 18.* descendam, & videbo utrum clamorem qui ascendit ad me, compleverint vel non: addunt Patres ejus Concilii, eo exemplo monemur ne ad ferendam excommunicationem præcipites simus, aut temerè, aut indiligenter judicemus. Sed & ferenda non est ex parvis & levibus causis *Can. 41. & 42. II. q. 3.* alioquin facile

adducitur in contemptum. Et hinc Leo M. in *Ep. 89. Cap. 6.* graviter conqueritur de quadam excommunicatione ob levem causam & levia verba, sicut & Petrus Damianus *lib. 1. Ep. 12.* ad Alexandrum II. & quod levius & frequentius decernantur excommunicationes.

Decernendæ non sunt nisi ex certa & manifesta peccati causa, quam probet Canonica autoritas *Can. 2. IV. Aurelian. Concilii & Can. 3. Vormatiensis.* Et ex iis culpis ex quibus Sancti Patres jubent malefactores arceri ab Ecclesia *d. Can. 42.* Sed & quamvis nullum occurrat grave delictum, propter solam contumaciam ferri potest, putà si quis legitime citatus à suo Episcopo venire nolit, *Cap. 23. ex de V. S.* si præcisè contrà illius decretum veniat, si ejus mandatis obedire nolit, *Can. sin autem, ibid. Cap. 2. ex. de ma. & obed.* Cum eo tamen temperamento, ne iracundus Episcopus contrà suum Clericum citò & asperè commoveatur, *Can. 4. ibid.* & ut delictum contrà se admissum dimittere possit, non etiam quod contrà Deum; Sed illud Canonicis pœnis vindicare teneatur, ut ex S. Hieronymo probat Regino Abbas *lib. 2. de disciplinis Eccles. Cap. 310.*

Quamvis autem justa sit excommunicationis causa; non prius tamē ferenda est quam præcesserint tres monitiones, tria veluti edicta, quibus admonetur reus, ut à peccato recedat. Illud est Dñi præceptum *Can. omnes. 16. q. 7.* Videlicet *Mat. 18.* ubi si frater tuus in te peccaverit, jubetur ut primò, cum moneas inter te & ipsum solum. Secundò, adhibitis testibus. Tertiò; Ut dicas Ecclesiæ; idest congregationi Fidelium, ac tandem si ad sanam mentem non redeat, sit tibi tanquàm ethnicus & publicanus, quod nihil aliud est quàm ut excommunicetur. Triplicis illius monitionis meminerunt Apostolorum Canones, Apostolicæ Constitutiones, & passim sacri Canones; Ex quibus dici potest excomunicationem absque triplici monitione factam, ipso jure nullam & irritam esse, quasi contrà præceptum Domini & sacros Canones facta sit: aut utique eam ipso quidem jure valere, sed facilè rescindi posse quasi injustam, ut existimat Covaruvias *ex Cap. 5. de sententia excom. in 6.*

Quidam tamen casus occurrere possunt, in quibus una monitio sufficit *Cap. 9. ibid.* Putà si Episcopus illud expedire viderit pro ratione temporis,

delicti, & personæ, quòd fortè vel contumacia & inobedientia vel delictum Clerici, grave scandalum pariat. Ita & triplex quidem monitio in eâ excommunicatione desideratur, quæ est ab homine, non etiam in ea quæ est à Canone: Nam ille satis superque reum admonet ut resipiscat *Cap. 26. ex. de appellat.* Ideoque nulla etiam præcedente excommunicatur ipso jure, si Canon non pareat, quem ignorare non debet. Fere tamen omnes volunt tutius esse, si latâ sententia declaretur excommunicatus, qui inciderit in excommunicationem Canonis, ut saltem illud publice cognitum sit. Prudentissimum Petri Damiani videtur Consilium in ead. *Epist. 12.* ut Prælati non ita facilè nec ita frequenter addant excommunicationis pœnam, quia contumaces sæpiùs & faciliùs in eam incidunt, de quâ vix cogitant.

Denique in scriptis ferenda est excommunicationis sententia *cap. 1. h. t. in sexto.* Ecclesiasticæ leges illud velle ait Hincmarus *apud Reginonem in prima Appendicæ cap. 22.* & hoc commune habet cum aliis sententiis, quæ non merentur habere nomen sententiæ nisi scriptæ sint, ait Gregorius Magnus, *lib. 11. Reg. Ep. 54.*

TITULUS XII.

De Suspensionē & Depositione.

Suspensio est Ecclesiastica censura, quæ Clericum suspendit seu ad tempus removeri à quodam ministerio, à quadam functione. Julianus Imp. in Ep. 62. indicat eam ipsis Sacerdotibus Ethnicis non fuisse incognitam. Et à politicis desumpta videtur, in quibus decurio ad tempus Ordine, suo movetur, l. 2. in princ. d. de decur. Antiqui Canones nomen illud suspensionis non habent. Græci sæpius eam vocant ἀποκλεισμός, Latini abstentionem, cum tamen apud eos omnes varia sit utriusque illius verbi acceptio. Post quintum aut sextum sæculum ea censura cepit appellari suspensio, ut in. tertio & quinto. Aurel. Concilio & in Ep. 2. Felicis II. Summi Pontificis. Quamvis regulariter Ecclesiasticæ censuræ non sint ad tempus, ne rei eas contemnant, dum nempe illius lapsus expectent, ut ab iis ipso jure liberentur & vix alium possint habere terminum, quàm donec reus à culpâ recedat & satisfaciatur, att-

men suspensionis ea natura est, ut sit ad tempus. Hoc ipsa vox indicat, & in eo differt à depositione, ut mox videbimus.

Sæpiùs autem iudex suspensioni addit certum tempus; aliquando etiam quòdiu respiscat reus, quòdiu mereatur indulgentiam, ut in *Cap. 33. ex. de testib.* plurimùm tamen refert quid addiderit: Nam si certum tempus, eo elapso, non opus est absolute, ut existimat Glossa ad *Cap. 48. ex. de sent. exc.* quia iudicis una mens ea est, ut tandiù tantùm huic censuræ subiaceat. Si aliud absolute opus habet, ait Glossa ad *Cap. 2. ext. de solut.* Nec priùs eam accipiat, quàm secundùm Canones dignam satisfactionem fecerit. Aut etiam illud arbitrio Episcopi relinquitur, *Can. Presbyter. 2. q. 5* In suspensione perinde ac in aliis censuris præmittenda est etiam triplex monitio *Cap. 11. ext. de Cler. non resid.*

Ut dignoscatur quinam sit suspensionis effectus, videndum est an sit specialis an generalis. Primo casu putà si quis à certo quodam Ordine vel officio suspensus sit, abstinere debet ab iis quæ sunt illius Ordinis aut Officii, alioquin fit irregularis, alia exequi potest; Nam ea suspensio non excedit suos terminos.

Secundò putà si quis generaliter ac indistinctè suspensus sit, ab eorum omnium exercitio abstinere debet, quæ quoquomodo Clericis competunt.

Depositio est Censuræ Ecclesiastica, per quam Clericus aliquis in totum & in perpetuum quodam Gradu vel officio privatur & abdicatur. Cùm deponitur ab Ordine, characterem retinet cùm sit indelebilis; sed in totum & in perpetuum spoliatur ejus nomine, officio, & honore, ait Optatus Milevit. *lib. 2. de Schismat. Donatistarum*, redigitur ad laicam communionem, nec amplius habet Ecclesiasticam, idest, cum laicis tantùm communicat, non etiam cum Clericis: Statim quidem ad Eucharistiam accedere potest, quia non est excommunicatus, sed cum laicis. Adeo vero depositus gradu & officio suo abdicatur & illud in totum amittit, ut si ab eâ depositione absolvatur, non possit esse quod fuerat, quàm si amissum Gradum vel officium de manu Episcopi recipiat coram altari, ut est in *Can. 26. Concilii Tolet. IV.* quod reparationem vocat. Sed cum suspensus absolvitur, eâ non eget, cum nec in totum, nec in perpetuum gradu vel officio privetur; sed tantùm ejus exercitio;

& quidem ad tempus.

Denique una est realis depositio, quæ latâ sententiâ irrogatur, ac si quæ sequatur degradatio, est tantum ultima ejus executio. Nec obstat *Canon. 13. Arelat.*

1. *Concilii* ubi cum dicitur Traditores sacrarum Scripturarum non nudis verbis à Cleri Ordine removeri; male inducitur verbalis quædam depositio: Nam mens ejus Canonis ea est, ut illi tantum habeantur quasi traditores sacrarum Codicum, qui ex actis publicis detegantur, ut est in eo Can. non ex nudis & simplicibus verbis.

TITULUS XIII.

De Interdicto.

Illud est Ecclesiastica censura, quâ quibusdam locis aut personis officium divinum & Ecclesiastica sacramenta prohibentur. Duplex constitui solet, personale & locale. Illud subdividitur in particulare & generale. Primum est cum certus quidam Clericus interdicatur, de quo in tit. *Decretal. de Cler. excomm. depos. interd. minist. & in Cap. 3. §. 1. ext. de privil.* Nec illud

fieri potest nisi tribus præmissis monitionibus *Cap. 11. ext. de Spons. & Mat.* Ejus interdicti effectus ille est, ut Clericus ille ab iis abstineat à quibus interdictus est, nec officio divino adesse, nec Sacramenta percipere possit; interdictū personale & generale vocant interpretes, cū interdictus est populus, aut cujusdam Ecclesiæ Clerus, ut in *Cap. 16. de sent. exc. in 6.* personale dicitur, quodd interdictæ sint certæ quædam personæ: & generale, quodd plures ad illud pertineant vel eo contineantur.

Interdictum locale dicitur, cū interdictus est quidam locus: vel etiam est particulare, cum certa quædam Ecclesia interdicto supposita est; vel generale, cum tota Diœcesis, Regio, Provincia. Ejus ille est effectus ut omnes ejus loci Ecclesiæ claudantur, in his non pulsantur campanæ, non celebretur divinum officium, Ecclesiastica sacramenta nec conficiantur nec conferantur, Fideles in iis aut earum Cœmeteriis non sepeliantur. Ea ratione introducta est ea censura, vel ut puniatur populus qui læserit Ecclesiam; Cū enim universitas vix unquàm excommunicari possit, ut probari potest ex S. Augustino in *Ep. 75*, invaluit ei omnes Ecclesias claudi,

donec ad sanam mentem redierit, apud Iyonem Carnot. *in Ep.* 94. vel etiam ut puniatur Princeps, quem tandem populus durioris ejus interdicti tædio affectus ad resipiscentiam & satisfactionem clamoribus suis compellat, inquit Gaufridus Vindoc. *lib. 2. Ep.* 16.

Non satis constat quandonam & à quo introductum fuerit illud interdictum. Ejus exemplum antiquius extat apud Basilium M. *in Epist.* 244. ubi totum quemdam vicum ab Orationibus aut earum communione separat, qui raptam puellam receperat & raptori faverat. Aliud etiam videre est apud Gregorium Turon. *lib. 8. historiae. Cap.* 31. ubi clausæ dicuntur omnes Ecclesiæ Rothomagenses; ita ut populus divinis non adesset, donec reperiretur qui Episcopum occiderat: Et hoc sub Gregorio Magno contigit. Postmodum ea censura difficillimi temporibus in assiduum usum versa est: sed cum sæpius iniquissima videretur; quippe quæ innocentes pariter ac malefactores completeretur & afficeret, in multis sensim remissa est illius severitas. Putà ut in Ecclesiis interdictis conferretur baptismus parvulorum, ut ex iis viaticum deferretur ad morientes, ut in iis sepelirentur

pauperes, ut in iis divinum officium quibusdam celebrare liceret, januis clausis. Ac tandem localia interdicta ferè abrogata sunt in Concilio Basileensi, *sess. 20. & in Pragmat. Sanct. tit. de interdictis indifferenter non ponendis*, & in Concord. *tit. de interdictis non leviter ponendis*.

TITULUS XIV.

De Purgatione Canonica & vulgari.

IN tractatu de publicis aut criminalibus judiciis & Rhetores & Jurisconsulti de purgatione agunt; sed vario sensu. Nam M. Tullius & ex eo antiqui Rhetores purgationem vocant, cum reus non factum defendit, sed voluntatem; & veniam petit, quod per imprudentiam deliquerit, aut per casum, aut per necessitatem: sed Jurisconsultis ea est justificatio Arthemidoro dicitur simpliciter *δικαίωμα*, ejus interpreti justificatio seu innocentiae suae probatio, cum legitimæ probationes desunt, & gravissima suspicio adest contra reum. Hodie quidem non omninò dimittitur, sed quo usque major pro-

batio, affulserit, ut eo casu reperatur, ait Suetonius in *Augusto* Cap. 32. & in *Domitiano* Cap. 9. in jure Canonico judex ei purgationem indicit, seu jubet ut suam Innocentiam adstruat.

Vel autem eam indicit ad petitionem accusatoris, vel ad oblationem accusati, vel etiam ex officio suo Cap. 2. & 6. ext. de purg. Can. Cum videt eas deesse probationes, ex quibus condemnari possit reus, & tamen graviores conjecturæ, suspensiones, aut præsumptiones adesse: nec enim ea indicitur ubi legitimæ sunt probationes Cap. 12. ext. de probat. aut publicè constat reum admisisse crimen illud cujus accusatur Cap. 15. h. t. tunc enim sententia condemnationis in eum ferenda est.

Duplex est purgatio: altera Canonica, quam sacri Canones probant, altera vulgaris, quæ vulgi moribus introducta est contra sacros Canones. Canonica fit per juramentum quod judex reo defert in judicio. Cum enim Apostolus ad *Hebræos* Cap. 6. dixerit juramentum finem esse omnis Ecclesiasticæ controversiæ, facilius invaluit Christianorum Innocentiam probari per judiciale juramentum. Hincmarus de *divortio Tesberga* cap.

6. ait eam purgationem à primis sæculis usitatam fuisse & receptissimam in Ecclesiasticis legibus & externis : quod de Romanis intelligi non potest, quibus ea prorsus incognita fuit ; sed de Salicis, & Longobardorum , Frisionum , Alemannorum , Bajuvariorum , & Capitularibus Regum nostrorum , in quibus omnibus frequentissima est. Olim quidem solus reus jurabat se esse innocentem ; sed invaluit alios etiam adhiberi qui jurent , quod verum dicat & dicuntur conjuratores , consecranei , compurgatores. Unde se purgare quarta aut septima aut etiam duodecima manu, id est tot adhibere ad purgationem illam, quot jusserit iudex.

Pluribus modis præstabatur illud iuramentum ad Evangelia , ad sanctam Eucharistiam , ad Reliquias Martyrum , ad Crucem. Unde in Capitularibus cruce contendere aut ad crucem , non est pugnare armis in crucis formam fabricatis ; hoc non probarent sacri Canones , nec ex pluribus tesseris eam sorte ducere , quæ signatam crucem habeat : nam & illi sortes rejiciunt ; sed nihil aliud est quàm jurare ad crucem , aut super crucem , ut loquuntur.

¶ Vulgaris primò fieri cepit per singulare certamen inter accusatorem & accusatum, & aliquandò alii etiam pugiles aut campiones adhibebantur. Secundò per ferrum candens aut ignitum, quod reus nudis manibus attingebat. Tertio, per aquam calidam seu bullientem, in quam manus immittebat. Quartò, per aquam frigidam, ut manibus & pedibus ligatis in magnum vas eâ plenum conjiceretur & supernataret innocens, aut mergeretur reus. Existimabant Veteres Deum semper ita favere innocenti, ut semper victor aut illæsus esset. Ejus purgationis effectus ille erat ut si deficeret reus pro convicto haberetur *cap. 10. ext. de excess. prel.* si vinceret, absolveretur. Sed sacri Canones sæpius ac sæpius eam condemnarunt, quasi per eam tentaretur Deus & ab eo miracula extorquerentur, adeo tamen vulgus eam probabat, ut etiam occurrant Ecclesiasticæ preces, quibus benedicerentur pugiles, eorum arma, sicut & ipsamet aqua.

TITULUS XV.

De Absolutione à Censuris.

Hic agitur tantum de absolutione judiciali, non etiam de pœnitentiali. Ea est remissio vel relaxatio Censuræ secundum Ecclesiæ formam concessa. Antiquis Canonibus ferè incognitum est illud absolutionis verbum. Eam vulgò dicunt pacem, veniam, reconciliationem, communionem. Cumque Patres & sacri Canones viderent Christum Apostolis dedisse potestatem ligandi & solvendi, eo absolutionis verbo uti ceperunt. In eo tractatu duo inspicienda sunt; primum est quis dare possit absolutionem, alterum est quænam sit forma Ecclesiæ, secundum quam danda sit.

Nicæni Patres *in can. 5.* statuunt, ut qui à proprio Episcopo excommunicati sunt, ab aliis non recipiantur, nempe in communionem: quod nihil aliud est, quàm ut ab aliis non absolvantur. Huic Canoni occasionem dedit Arius, qui à proprio Episcopo excommunicatus, ab Eusebio Nicomediensi

138. *in Cod. Can. ejus Ecclesiæ* ; Sicut nec veteres Ecclesiæ Gall. Patres *ex Epistola Benedicti. 9. apud Baronium ad an. 1034.*

Quia verò injusta esse poterat excommunication , vel etiam recusatio absolutionis , *ex eodem Can. 5. bis in anno habenda est Synodus provincialis* , quæ causa cognita vel eam excommunicationem solvat , si quidem injusta sit , ut rectissimè addit Græcus Scholiastes ad *Can. 32. Apostol. in Epitome Canonum Armenopuli* ; vel excommunicatum rejiciat ad proprium Episcopum , ut ab eo absolvatur. Postea invaluit , ut appellatione interpositâ , idem Metropolitanus faciat ; sed ea pendente reus remanet excommunicatus , quia excommunicationis sententia secum executionem trahit , *Cap. 53. ext. de appell.* idest statim atque lata est , reum ligat & afficit , nec per appellationem suspenditur , quia non homo , sed Deus ligat , cujus judicium suspendi non potest *Can. nemo 11. q. 1.*

Quod si Episcopus qui excommunicavit , decedat antequàm absolveret , Canon 32. Apostolorum non aperit quis absolvere debeat ; sed addit Balsamon vel ejus successorem absolvere posse , vel

ejus superiorem. Ità & si excommunicatus in periculo mortis absolutionem petat, quilibet Presbyter eum absolvere potest, vel etiam à casibus sancto Pontifici reservatis *Cap. 5. & 26. ex. de sent. exc.* quam in rem eleganter Synesius in *Ep. 67.* nemo anathemate vincrus mihi moriatur, permiserim omnibus qui adfuerint, Presbyteris ei dare communionem idest veniam.

In formâ Ecclesiæ concedenda est absolutio, ejusque formæ primum caput illud est ut ab eo detur qui censuram irrogavit, ut jam diximus. Secundum est ut prius Ecclesiæ satisfiat, & iis omnibus quos ipse reus læserit. Ex sacris Canonibus pœnitentia & satisfactio necessariae sunt absolutionis conditiones; & ex iis Lanfrancus Cantuar. in *Ep. 41.* sic loquitur: Ab excommunicatione absolvendum non est, nisi prævia satisfactione. Sed cum sæpissimè reus non ita statim satisfacere possit, invaluit eum absolvi posse, si sufficienter caveat de satisfaciendo. Pontifex in *cap. 11. ex. de sent. exc.* ait illud esse juxta morem Ecclesiæ: Et in *cap. 15.* Illud potius esse potius ex consuetudine Ecclesiæ, quàm ex rigore Canonum, qui præviam satisfactionem desiderant.

Ea cautio non omnino est de substantia absolutionis, nam ex iustâ causâ remitti potest, *cap. 51. eod.* sed si reus cā præstitâ, non satisfaciat, remanet excommunicatus *cap. 8. ex de off. jud. ord.* & *cap. 32. de appellat. in 1. Collect.* Gaturfridus Vindocin. *lib. 3. Epist. 18.* ait Ecclesiam semper eam habere quasi nexu excommunicationis ligatum.

Denique est absolutio ad cautelam, antiquis Canonibus incognita; ex quibus non datur absolutio nisi causa cognita, & ad finem litis *Can. quisquis, 4. q. 5.* sed frequentissima est in libris decretalium, & dari cepit vel etiam lite pendente. *Cap. 40. ex. de sent. excom. cap. 25. ex. de verb. sig.* sic dictâ est quòd detur ad maiorem cautionem & securitatem ait Glossa *ad cap. 16. ex. de appell.* vel si dubitetur de validitate excommunicationis, vel ut tutius & cautiùs cum excommunicato agatur, quippe qui personam standi in iudicio non habeat *cap. 40. ex. de sent. ex.*

TITULUS XVI.

De Irregularitate.

Latiùs patet ille tractatus & ad multa pertinet, ad Ordinationem Clericorum, ad beneficiorum collationem, ad delinquentium coërcitionem, ideòque non tam fortè inconveniens erit eam rejicere in eum locum, præcipuè verò cum irregularitas non procul absit à censura. Verbum illud non occurtit in antiquis Canonibus, sed cum regulas præscripserint, ex quibus intellescat quinam Ordinari possint, vel non, qui ab iis alieni sunt, ut est in *can. 17. Nicana Synodi* ut vertit Dionysius Exiguus, irregulares appellati sunt, quasi sint extra eas regulas, aut quasi eos regulæ non admittant, *Can. 9. ibid.*

Irregularitas est impedimentum Canonicum, quod prohibet ne quis vel Ordinetur, vel in susceptis ordinibus ministret, vel ad superiores ascendat. Est impedimentum *ex cap. 33. ex. de testib.* dicitur Canonicum, quòd descendat ex regulis Canonum, ut est in

Can. 19. quarti Tolet. Concilii, quædam utique à jure divino esse videtur. Sed cum in Evangelicâ lege nominatim statuta non sit, certè jure Canonico tribuitur. Sanè quædam censuræ occurrunt in veteri testamento, sed cùm sint ex judicialibus præceptis, exoleverunt. Quod prohibet, & quæ verba extant *in cap. 16. ex. de homic.* Verbum illud *Ordinetur* propriè quidem de sacris Ordinibus dicitur, sed sæpiùs etiam ad beneficia pertinet: Cumque olim Ordines & beneficia simul omninò conferrentur, eadem irregularitas ad utrumque simul etiam præcludebat aditum.

Cujuslibet irregularitatis fundamentum duci potest ex iis Apostoli verbis: oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse: quod alibi interpretatur Sanctum, immaculatum, vel ut alii vertunt, inculpatum. Unde in quibus casibus sacri Canones Clericum habent & notant ut reprehensibilem, iis rectè dici potest irregularis. Hormisda Pontifex *in Epist. 25.* Irreprehensibiles, inquit, esse convenit, quos præesse necesse est corrigendis.

Ex pluribus causis oritur irregularitas, sed nulla admittenda est nisi quæ

modum Urban. II. in Claromontensi, & Paschalis II. in Pictavensi, quod ibi ad omnes illegitimos productum est *cap. 1. ext. de fil. Presbyt.*

Ea irregularitas non est ex notâ delicti, quod illegitimus non admisit, sed ex notâ defectus, qui ad Ordines promoveri vetat. *Cap. 14. ex. de purg. Can.* juxta illud *Deuteronomii Cap. 23.* non ingreditur Manser, id est ex scorto nato in Ecclesiam Dei. Illi ipsi Pontifices Alexander III. Innocentius III. Honorius III. addiderunt eam exceptionem, ut illegitimi beneficia non obtineant, nisi à Sede Apostolicâ dispensationem legitimationis accipiant *in cap. 7. 14. & 17. ex. de fil. pres. & ità perperam Mat. Paris. ad an. 1235.* novum jus illud tribuit Gregorio nono in verbis : Sciens (Gregorius IX.) inde Curia Rom. pro impetratione tali (hujus dispensationis multa emolumenta provenire, sicut ex statuto Innocentii (III.) pro dispensatione plurimorum beneficiorum obtinendorum.

Secunda oritur, defectu vel vitio corporis. Sicut enim *Levit. cap. 21.* ab altari removendus erat quasi pollutus, qui vel maculam vel vitium habebat in corpore : Ità & ex sacris Canonibus

Ordinari non possunt corpore vitiiati. Olim quidem irregularitas illa consistebat tantum in eo defectu corporis qui Ecclesiastica impediēbat, *Apostolorum Can. 77.* sed Gelasius I. eam produxit ad alios defectus, qui sint deformes & scandalum pariant. *Can. ult. dist. 55.* & generaliter statuit, ut corpore vitiatu Deo non offeratur, in *Epist. decret.* apud Dionysium Exiguū: Nam si defectus ille post Ordinationem contingat, ab altari non removetur, quasi misericordiā potius quā pœnā dignus sit, ait Balsamon *ad d. Can. 77.* quamvis aliter ex lege Mosāica obtineret. Utique dici potest eam irregularitatem vix cognitam fuisse antiquioribus Græcis, ut palam est ex Canonibus Apostol. ex *Constitut. Apostol. lib. 7. cap. 23.* & ex responsis Balsamonis ad Episcopum Alexandriæ. Ita & quidam ex latinis Patribus differentiam fecisse videntur inter eum qui se ipsum mutilavit, & eum qui ab alio mutilatus est: ut prior ad Clerum non admittatur; est enim sui homicida & opificii Dei hostis: alius Ordinari possit. Ita Innocentius I. in *Epist. 4.* & Gennadius in *dogmatibus Eccles. cap. 71.* accipiunt & renovant *Can. 1. Nicæne Synodi*: Ho-

diè qui corpore vitiiati sunt, Ordinari non possunt absque dispensatione Apostolicâ, quæ ad Diœcesanum missa fuerit *Cap. 2. & 4. ex. de corp. vit. ord. vel non.*

Tertia est bigamia, ut qui duas uxores vel etiam successivè habuit, Ordinari non possit. *10. tit. de big. non Ord.* Propter illud Apostoli, *Oportet autem Episcopum esse unius uxoris virum.* Et illud. *Diaconi sint unius uxoris viri.* Quæ sic vulgò accipiuntur. Fortè tamen cùm Apostolus secundas nuptias permittat, & Ecclesia eos habeat quasi hæreticos, qui eas condemnant, vix est ut iis pœnam illam imponat. Præterea cùm ait (*virum esse*) denotat tempus illud quo ille Ordinatur; qui duas uxores successivè duxit, quolibet vitæ suæ momento vir fuit unius uxoris, sicque vix ad eum respexisse videtur Apostolus: sed forte ad eum qui binas nuptias eodem tempore constitutas habet, de quo *in l. 1. & 12. d. de his qui not. inf.* puta si suam uxorem, juxta legitimam observationem non repudiavit, & aliam duxerit, qui retinet primam, *l. 35. d. de don. int. vir. & ux.* Hoc nascentis Ecclesiæ temporibus frequentissimum erat, cum Judæi & Ethnici

ad Christianam fidem accedebant; Nam ex suis legibus repudiabant uxorem & aliam ducebant, ut adhuc passim videre est in utroque Codice: quod cum Christiana lege prohibitum esset, binas nuptias eodem tempore constitutas habebant, & ita ex edicto prætoris notabantur infamiâ, ac proindè non poterant Ordinari.

Sed ad novam hanc interpretationem observandum est Leonem Magnum in *Ep. 1. ultima Editionis cap. 5.* eos omnes habere quasi bigamos, & qui secundas nuptias inierunt, (nempe successive): & qui viduarum se conjugio sociarunt: & multò magis eum qui duarum simul est maritus uxorum (propriè polygamus, quo valdè distat qui sequitur) vel qui ab uxore dimissus alteram duxit, aut ut alii legunt, qui primâ uxore dimissâ, aliam duxit. Sicque Leo agnoscit ultimum illum esse bigamum, quòd videat eum binas nuptias eodem tempore constitutas habere, ideòque ait multò magis à Clero removendum, sed quantum ad eam irregularitatem cum aliis eam jungit.

Quidquid sit, eo jure utimur, ut qui duas uxores successive duxit, tanquam irregularis Ordinari non possit. Leo

eam vocat sacram præceptionem, divinam legem, legalem & Apostolicam auctoritatem : Constat quidem undenamea desumat : sed non constat undenam Ecclesiasticis Canonibus eam prohibitionem adscribat *in Ep. 5. cap. 3.* Vix enim est, ut Apostolorum Canonem 16. agnoscere voluerit, cum eo adhuc tempore, omnes id genus haberentur tanquàm apochryphi. S. Ambrosius *in Can. Cognoscamus. dist. 34.* ait in tractatu Nicæni Concilii additam illam fuisse. Sed Baronius addit eum Canonem ex iis esse, qui cum pluribus aliis ex eo Concilio perierunt : nec enim similis extat inter viginti superstites. Quique Leoni dicuntur Ecclesiastici, sunt octavus Siricii, & undecimus & trigesimus Innocentii I. Ea irregularitas non est à delicto, cum is qui secundam uxorem ducit, nullum admittat, inquit S. Augustinus *de bono conjug. cap. 18.* sed est ex defectu Sacramenti, ut eleganter exponit Innocentius III. *in cap. 5. ext. de big. non ord.* Cum nempe illud relationem non habeat ad matrimonium inter Christum & Ecclesiam. Eoque tantum respicit Leo Magnus *in ead. Ep. 1. cap. 3.* nec omninò prætexenda est infamia secundarum nuptiarum, quæ jure nulla

est; atque etiam Concilium Toletanum quartum enumerans eos qui non possunt Ordinari, infames omnino separat à Bigamis.

Omnes antiqui Canones, (excepto decimo-septimo Apostolorum) & Patres bigamos expellunt tantum à sacris Ordinibus, nunquam à minoribus: sed tandem illud etiam ad eos productum fuit. Ita & Apostolus meminit tantum secundæ uxoris, sed Canones & Patres addiderunt eum qui viduam, vel meretricem duxerit uxorem, & quidam eam vocant bigamiam similitudinariam, quod fusiùs exequi non patiuntur Institutionum angustia.

Denique disputatum est de eo qui unam uxorem habuerit ante baptismum, & alteram postea, utrum esset irregularis? Græci negabant, asseriebant Latini, quorum sententiam probavit tandem S. Hieronymus in *Apologia contra Rufinum*, quia baptismus tollit quidem peccatum, non etiam secundas nuptias quæ peccatum non continent.

Quarta est ex delicto: ait enim Apostolus: *Oportet autem Episcopum esse sine crimine*. Idem alibi de Diaconis. Ea non est Censura, nec unquam sacri Canones eam retulerunt inter Ecclesiasti-

cas Censuras : Nam & præter eam, reus aliâ pœnâ coercetur, Canones autem vix patiuntur pro eodem delicto duas irrogari pœnas, *ne bis in idipsum*. Antiqui Canones eos Clericos habent ut irregulares, qui non tantum rei sunt Canonicorum criminum, sed & quorumlibet Capitalium : Et Gregorius Magnus declarat quænam sint capitalia crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, *lib. 12. Reg. Ep. 6. & alibi*, ea quæ in textu heptatici morte mulctata sunt *lib. 7. Reg. Ep. 50.* tertium Aurelian. Concilium *in Can. 7. & 8.* furtum & falsitatem addit, quia, inquit, & ipsa capitalia sunt crimina. Ac fortè dici potest generaliter omnia illa crimina irregularitatem parere, quæ depositioni & pœnitentiæ publicæ subjacent. Imò, & quidam volunt hoc etiâ in iis obtinere, quæ occulta aut secreta sunt : sed hoc in foro poli admitterem, non in foro fori, ut ex iis amittantur beneficia. Nam *in Can. 19. quarti Tolet. Concilii* irregulares dicuntur, qui in aliquo crimine detecti sunt. *In Epistola Zachariæ ad Bonifacium Mogunt.* Si in adulterio vel fornicatione inventi fuerint. Nec multò post, qui adulteri & fornicatores probantur.

Ac tandem olim ex quocumque homicidio nascebatur irregularitas ; sed hodiè distinguitur inter necessarium, voluntarium, & casuale, ut colligitur *ex cap. 1. 10. & 13: ext. de homic. & ex cap. ult. eodem in Clem.*

Huic non absimilis est ea, quæ oritur ex judicio sanguinis, cui aliquis adfuerit, quod aliquis pronuntiaverit, aut interfuerit ubi exerceatur, *cap. 9. ext. ne Cler. Innocentius I. in Ep. 2. cap. 4.* ait se nihil de ea re legisse à majoribus definitum, quia, inquit, meminerunt potestates illas concessas fuisse à Deo & permissum esse gladium propter vindictam noxiorum. Statim tamen illud probavit *in Ep. seq.* videlicet judicium sanguinis impedire Ordinationem, cum mitis sit & clemens Ecclesia, nec quærat mortem peccatoris. Et observandum est *ex eadem Ep. 3.* eum pervenire non posse ad Clericatum qui causas egerit, hoc est, inquit, postulaverit, quod apud Jurisconsultos idem est atque accusaverit, & reum peregerit, ut Advocatus qui ita postulaverit, fiat irregularis. Secundum Matiscon. Concilium *in Can. 18.* definimus, inquit, ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accodat, neque interfuit ubi

reus aliquis interficiendus est. Addit undecimum Tolet. Concilium *in Can.* 6. ut qui tale aliquid fecerit, & concessi ordinis honore privatus, & loco suo, perpetuo damnationis teneatur religatus ergastulo. Vel ut est *in cap. 10. ext. de excess. prel.* & subdit qui contra fecerit, fit irregularis. Iis adde Epistolam 59. Arnulfi Lexoviensis.

Quinta est servitus *10. tit. Decret. de servis non ordin.* eaque irregularitas omninò est Apostolicæ traditionis: & quòd Apostolus Onesimum servum ordinare noluerit, sed remiserit ad Philemonem dominum, ut ordinaretur: & quòd extet *in Apost. Can. 82.* sicque vix est ut Leo Magnus tum primùm servos à Clero removisse dicatur *ex ejus Epist. 3. ult. Edit.* ubi præcipua ejus prohibitionis ratio est, quia Ecclesia tollere noluit jura dominorum in servos: & nihili est alia propter vilitatem servilem: Nam ait Apostolus; *Apud Deum non est servus, non est liber, omnes unum sumus in Christo.* Invaluit tamen ut qui sciens prudens, incio vel invito domino, servum ordinaverit, ille quidem remaneat Clericus, sed ordinator ille duos alios ejus æstimationis servos domino reddere teneatur. *Can. si servus*

absente. dist. 34. qui desumptus est ex Can. 8. Primi Aurelian. Concilii.

Sexta est obligatio ad rationes reddendas : vel publicas , quibus obligati sunt curiales & publicani , quos elegantissimè Tertullianus vocat ex officio peccatores *in lib. de pudic. cap. 9.* vel privatas , putà coloni adscriptii , aut quilibet conditionales homines , & nec etiam Ordinari possint. *to. tit. decretal. de oblig. ad ratioc. non ordin.* quod ita fortè placuit , ne debitores occasione sacri Ordinis deteriorem creditorum suorum considerationem faciant. Sed nec Ordinandi sunt Tutores , Curatores , Actores , aut Procuratores , nisi post reddita ratiocinia , ut ex Concilio Carthag. describit Ferrandus Diaconus.

Ac tandem irregularitas oritur ex contumaciâ & inobedienciâ *to. tit. decret. de Cler. excomm. dep. interd. minist.* Et primò quidem Clericus nominatim majori excommunicatione perculsus omnino est irregularis *cap. 7. eod.* ac si ante absolutionem celebret , deponitur in perpetuum , & ita fit laïcus , *cap. 4. eod.* si sit tantum minor excommunicatio , non fit irregularis ut amittat sua beneficia , sed tantum ut alia non acquirat. Unde

cum summus Pontifex alicui confert Beneficium, cum absolvit ab excommunicatione ad effectum illius obtinendi non quantum ad Ecclesiam & satisfactionem ei debitam. Quod si Clericus ille ante absolutionem celebret, dubitatum est olim an fieret irregularis? Sed Gregorius nonus decidit eum non fieri, *cap. ult. eod.* Et fortè ratio ea est, quia minor excommunicatio removet tantum à perceptione Sacramentorum, non etiam ab Ordine: ac proindè Clericus ille cum celebrat, non omninò facit contrà censuram. Peccat quidem graviter, quòd eam contemnat, ideoque imponenda est ei gravis pœnitentia, sed non fit irregularis, quia sola ipsa celebratio non est præcisè contra censuram.

Denique Pontifices docent pluribus modis irregularitatem tolli, sicque vix est ullam esse perpetuam: primò quælibet tollitur per dispensationem, quæ detur ab eo, qui ejus dandæ potestatem habeat, olim Diœcesanus Episcopus, hodiè, Rom. Pontifex. ac si ea ex delicto proveniat, opus est etiam indulgentia principis. Secundò quæ est à defectu natalium, tollitur professione monasticâ *cap. 1. ex. de fil. pres.* tertio qui per

sequens patris & matris matrimonium legitimatus est, desinit esse irregularis, quasi sublatâ causâ, tollatur effectus.

TITULUS XVII.

De Privilegiis.

HUc usque de iis quæ jure communi obtinent, nunc de iis quæ jure singulari, à quo non multum differt privilegium; sic dicitur quasi lex privata, seu in primos idest privatos, seu singulos lata. Et ab effectu quasi privaret legem, ait Caper Grammaticus, cum nempè privatum aliquem à generali lege solvit & eximit. Undè sæpius odiosum & restringendum propriè quidem non est lex, quippe quæ sit generale jussu principis, nec feratur in singulas personas: sed tamen translato nomine, lex dicitur, ait Gellius *lib. 10. cap. 20.* Illud ità definitur lex privata quæ specialiter aliquid indulget alicui personæ vel loco. *Cap. 25. ex. h. t.* aliquandò generaliter accipitur, aliquandò simpliciter. Primo casu continet etiam immunitates & exemptiones. Secundo continet honores, potestates, &

jura, quæ quibusdam in alios concessa sunt. Immunitates autem sunt variationes aut libertates à functionibus publicis : Exemptiones dicuntur libertates à potestate & jurisdictione superiorum.

Sicut in jure civili privilegia originem habent ab ipsâ lege 12. tab. quæ juris civilis fons & origo, apud Tacitum : Ità & in jure Can. eam habent à Nicæno Concilio in *Can. 6.* quæ prima fuit etiam generalis lex Ecclesiæ, post pacem ei datam; & sic eadem est origo legum, & privilegiorum. Quia tamen Canon ille *anterior* seu antiqua privilegia quibusdam Ecclesiasticis data confirmat, quæ nempe sola verustas iis dederat, ait Nicolaus I. in *Ep. 39.* dici potest Ecclesiastica privilegia esse traditionis Apostolicæ, cum ei adscribenda sint ea omnia, quæ per universam Ecclesiam obtinent, cum non extant in scriptis Apostolorum, ait S. Augustinus *lib. 3. de bapt. contrà. Don. cap. 7.*

Privilegia sunt aut personalia aut localia. Illa vel certæ cuidam personæ concessa sunt, eaque mortuâ expirant, vel certo generi personarum, putà Monachis hujus aut illius Ordinis, eaque *perpetua sunt*, quamdiù nempe id ge-

nus monachi egerint in orbe Christiano. Localia quæ quibusdam religiosis locis data sunt. Non aliorum fere formulas habet liber diurnus Roman. Pontificum non ita pridem editus. Sic dicuntur quod ita iis locis adhæreant, ut qui locos illos tenuerint, iis gaudeant privilegiis, puta Canonici in locum monachorum suffecti, aut monachi alterius ordinis; locis quippe concessa sunt non personis. Ea omnia non sunt æqualia, varias habent clausulas, & sæpius sunt de rebus spiritualibus: quales sunt Abbatibus electio & benedictio, monastica disciplina, Sacramentorum administratio, prædicatio verbi divini; Et de rebus temporalibus, qualia sunt omnia bona & jura Monasteriorum aut Ecclesiarum. Ut plurimum etiam dantur Monachis aut Canonicis: prius de monasticis, cum antiquiora sint.

In iis Monachi cum servis comparari possunt. Sicut enim omnes homines naturâ sunt liberi, sed jus gentium servitutem introduxit, & statim postea usu exigente & humanis necessitatibus introduxit etiam manumissionem, & ita duo genera hominum esse ceperunt, ut alii sint liberi, alii verò servi: ita & in privilegiis monasticis

tria notanda sunt. Primum est omnes Monachos naturâ & origine suâ liberos esse à potestate & jurisdictione Diœcesanorum Episcoporum. Primo enim vetustiores Orientalium & Occidentalium monachorum regulæ ne quidem Episcoporum meminerunt; ac licet quidam ex iis essent Episcopi; nihil tamen juris in suos monachos dederunt Episcopis, nec alios eorum superiores agnoscunt, quàm Abbates & Præpositos. Secundo Cassianus ex peragratis Orientalium Monasteriis regulam hanc exportavit, ut monachi modis omnibus Episcopatus & mulieres fugiant *lib. 4. de institutis renuntiantium*, *Cap. 17.* & S. Hieronymus in *Epistola ad Pammachium*. ait, suos monachos Diœcesano suo nihil aliud debere quàm honorem, & in *Epistola ad Theophilum* eos esse liberos. Tertio Sulpitius Severus in *Dialogo de virtutibus Orientalium Monachorum cap. 4.* ait iis summum jus esse sub Abbatis Imperio vivere, & ab eo per omnia pendere. Denique Carthagin. Concilium initio Sexti Sæculi habitum *Sess. secunda* (quæ non ita pridem edita est) sic habet: Erunt igitur omnia omninò Monasteria, sicut semper fuerunt, modis

omnibus libera. Primævam hanc libertatem facile adstruit primæva etiam eorum conditio, quòd fuerint omninò laïci; ac proindè non aliter Episcopis subditi, quàm alii quilibet laïci: Undè in Conciliis antè Chalcedonense nihil de subjectione Monachorum.

Secundum est statim atque Ordinati sunt Monachi eos sibi subijcere tentarunt Episcopi in vim illius Ordinationis, ait ibidem S. Hieronymus, & ejus ferè tempore. III. Arelat. Concilium sic loquitur: rationis & religionis plenum est, ut Clerici Monachi ad Ordinationem Episcopi debitâ subjectione respiciant, laïca verò Monasterii congregatio ad solam & liberam Abbatis dispositionem pertineat. Undè S. Benedictus in cap. 69. *sua Regula* Monachum Presbyterum relinquit correctioni Episcopi. Cumque cohiberi non potuerit ea vana gloria (sic vocant Veteres eorum Patres) ut omnes planè Monachi promoverentur ad sacros Ordines, invaluit, ut jure communi Episcopis subiecti esse dicerentur.

Tertium est statim atque Monachi Episcopis subiecti esse ceperunt, se ab eorum potestate liberare tentarunt per exemptiones, ut palàm est ex utroque
ill

illo Concilio Carthag. & Arelat. quod laudavimus. Earum utique frequentior exemptionum causa occurrit Episcoporum vexatio & oppressio. Gregorius Magnus passim, Gregorius VII. *lib. 2. Reg. Ep. 69.*

Paulò aliter de Canonicis sentiendum: Nam omninò verius est ab initio seu ab ipsa origine, à prima institutione subditos illos fuisse Diœcesanis Episcopis. Faciebant quippe cætum Presbyterorum, ait S. Ignatius *ad Antiocheneses*, qui Episcopali jurisdictioni subiacebant: Nec nisi tardius exemptiones quæsierunt eadem ipsa ratione, quâ Monachi.

Aliquando tamen illi ipsi Episcopi ea privilegia tum primùm dare ceperunt Monachis, ut eorum quieti consulere. Et ex eo usu Marculfus sub prima stirpe Regia, primam eorum formulam exscripsit. Ea dabant sæpiùs in Synodis Provincialibus, & à Coepiscopis subscribi curabant: aut etiàm ea dabant ex consensu Cathedralium Canonorum, quia exemptiones illæ quædam erant alienationes Jurisdictionis Episcopalis, *cap. 4. ext. de iis qua fi. à præl. sine cons. cap. & ad petitionem fundatorum & Regum.* Primo quidem Reges ab Episcopis data privilegia regali præ-

cepto confirmabant , cujus formulas subjicit Marculfus ibid. cum ea Epigraphe : *Concessio Regis ad illud Privilegium*. Sed postmodum ea ipsa privilegia dederunt.

Ac tandem iis Episcopalibus privilegiis accesserunt etiam Apostolicæ confirmationes , ut nulli ea infringere auderent , ait Hincmarus Rem. in *Opusculis cap. 26. in fi.* Imò & illi ipsi Summi Pontifices dederunt eas exemptiones. Nihil frequentius apud Gregorium Magnum & alios. Nec dicendum est primum illum esse authorem eorum privilegiorum : Nam quædam à suis decessoribus data confirmat lib. 7. *Reg. Ep. 115. & seq.* Constat quidem de facto , quod videlicet ea dederint ; constat etiam de jure , nam ea dari possunt ab iis qui legis condendæ potestatem habent , qualis est Summus Pontifex , ut diximus lib. 1. Quamvis autem Monasteria exempta sint , & quomodocunque habeant privilegia , semper tamen Diocesano Episcopo honorem & reverentiam debent. Cùmque administratio Sacramentorum , & Prædicatio verbi divini propriè sint munia & functiones Clericorum , quas Monachi omninò acceperunt ab Episc-

copis , ut etiam agnoscit S. Hieronymus cum tertio Arelat. Concilio, dicendum est religionis & rationis plenum illud esse , ut in iis debitâ subjectione ad Ordinationem Episcopi respiciant , perindè ac alii quilibet Clerici.

TITULUS XVIII.

De Dispensationibus Ecclesiasticis.

ALITER adhuc Juri Canonico derogatur , putà per dispensationem Ecclesiasticam : cùmque Tractatus ille in omnes ferè Juris illius articulos excurrat., non tam malè forsan subjicitur ad calcem istius operis. Tum primùm tollenda est homonymia , & postea videndum quid rei sit. Quam Græci appellare solent *οἰκονομία* , Latini Canonistæ dispensationem vocant. Illi triplicem agnoscunt œconomix speciem : ut altera sit de rebus planè divinis , puta cùm incarnationem vocant *οἰκονομία* , sicut & divinam providentiam , & verbi divini prædicationem. Altera de administrandis rebus Ecclesiasticis , altera de disciplinâ Ecclesiasticâ , & ejus Canonicâ relaxatione. Sic etiam Latini incarnationem vocant dis-

penſationem. Anonymus in *Breviario fidei à Syrmundo edito in principio*, & Lupus Servatus in *lib. de trib. quaest.* Quæ est de adminiſtrandis rebus Eccleſiaſticiſ, uſitato etiam Jurisconſultis vocabulo diſpenſationem vocant : Unus pro omnibus ſufficit Agobardus, qui Librum edidit *de Diſpenſatione rerum Eccleſiaſticarum*, quæ est de relaxandâ Eccleſiæ diſciplinâ. Eam quoque vocant diſpenſationem, S. Auguſtinus in *Epist. 19.* & Gelafius in *Epist. 6. in princ.* & omnes Recentiores. De primâ & ſecundâ ſpecie non agitur in hoc tit. ſed tantùm de tertiâ.

De eâ longiorem tractatum inſtituere, nec iſtius eſt loci, nec noſtri inſtituti, ſed videre breviter quid ea ſit, à quibus dari poſſit, quâ de cauſâ, & in quibus rebus. Ea ſic definiri ſolet ; provida Juris relaxatio. Durandus ſeu Speculator latiore hanc ejus definitionem affert ut ſit provida Juris communis relaxatio utilitate ſeu neceſſitate penſatâ. Veteres fidei noſtræ Patres uſurpatam eo ſenſu diſpenſationem ab ipſo Apoſtolo acceperunt. Cum enim viderint eum ipſum circumcidiffe Timotheum, Petro reſtiſſe in facie quòd circumcideret gentes, ſe totondiffe quaſi Naza-

rænum, & quasdam cæremonias exercuisse Judæorum, dixerunt ea omnia facta fuisse *ειρημονικῶς* dispensativè. Ivo Carnot. in *præfatione* (quam ejus decreto & panormiæ affixam video) pluribus exemplis probat apud Sanctos Patres antiquissimam esse illam dispensationem; imò & dici potest eam legi valde convenire. Nam legis virtus est etiam permittere, quod nempe legi repugnat utcumque. Et hoc nihil aliud esse quàm dispensare scribit S. Chrysostomus in 2. *ad Galatas*.

Ejus dispensationis effectus ille est, ut integro, sincero, & incorrupto permanente Canone, atque inter alios omnes vim suam obtinente, is cui ea dispensatio indulgetur, à vinculo & obligatione Canonis absolvatur. Eleganter illud describit Eulogius Alexandrinus apud Photium in *Bibliot. Cod.* 237. Cum ait sæpe numerò Ecclesiam aliquid indebitum tolerare, & amplecti ad breve tempus, ut continuum & inconcussum robur pietas accipiat, & ad dissolvendos eorum insultus qui veritati insidiantur, dum interim Ecclesiæ Rectores de accurata veritate nihil quidquam remittunt.

Ille idem Eulogius ibidem ait œcono-

miæ rationem non omnes admittere arbitros, seu non omnes eam indulgere posse, sed tantum Christi Ministros atque dispensatores Mysteriorum Dei, & quibus Pontificalium thronorum curam & fidem leges crediderunt. Tales sunt Episcopi, quibus olim solis compete-
 bat dispensationum concedendarum potestas. *In Can. 12. Nicani Concilii* Episcopo licet de severitate pœnitentiæ aliquid humanius cogitare, idest dispensare. Eadem potestas ei conceditur *in Can. 2. & 4. Ancyranæ Synodi*, & *in Can. 42. Carthagin.* Constat etiam ideò Episcopos ægrè tulisse, quòd frequentius Martyres pacem & veniam darent lapsis, quia genus illud dispensationis ad solos Episcopos jure communi pertinebat. Adde Photium *in Nomocanone tit. 9. cap. 39.* ubi observat, quòd Episcopi post peccatoris condemnationem, ei ad meliorem frugem revertenti Canonicam pœnam remittere, aut utique remittere possunt, quod non fit nisi per dispensationem, nec illud liceat publicis judicibus: Eam differentia rationem subinducat, quòd facti quidem quæstio in eorum judicium potestate sit, non etiam juris autoritas. *L. ordine, 15. d. ad Municip.* sed sacri

Canones omnem juris auctoritatem dederint Episcopis.

Constat etiam dispensationum concedendarum potestatem olim competitisse Synodis, & quidem Provincialibus, ut colligi potest ex *Epistola S. Athanasii ad Rufinianum Episcopum*, & ex *Can. 5. Nicani Concilii*, ex multis Canonibus de postulatione & translatione Episcoporum, quæ utraque fiebat aut permittebatur in perfectâ Synodo, Provinciæ. Quibus adde Ant. Augustinum in *Epitome Iuris Pontificii*, ubi agit de majoribus Causis, quæ in Synodis peragebantur. Ac tandem eo fluxit Ecclesiastica disciplina ut Romanus Pontifex omnes ferè dispensationes sibi vindicarit. Varias & bene multas ejus rei probationes congerunt illustrissimus de Marca lib. 3. de *Concordiâ Sacerdotii & Imperii*, cap. 13. & seqq. & eruditus Thomassinus in *libris de Eccles. Discip.*

Et ità Episcopi hodiè in suis Diœcesibus dispensare non possunt, nisi in casibus in novo jure nominatim expressis, quique relictæ sunt Ordinariis, quia, inquiunt, vocati sunt tantum in partem sollicitudinis, non etiam in plenitudinem potestatis. Eos omnes casus

& in quibus dispensare possunt, & in quibus non possunt, accuratè colligit Durandus, seu Speculator *in tit. de dispensatione Episcoporum*. Adde Concilium Tridentinum in variis locis, ac potissimum *in Sess. 24. de Reform. Matrimonii, Can. 5. & 6.* Abbates etiam regulares dispensare possunt, in iis videlicet quæ sunt de rebus Monasticis. Et rectissimè S. Bernardus *de precepto, & dispensat. cap. 7.* ait Abbatem dispensare non posse de iis, quæ in Regula de spiritualibus tradita sunt, quia non est supra regulam, sed aliquandò de iis dispensare posse, quæ in corporalibus constant observantiis.

Sapienter Symmachus Pontifex *in Epist. ad Avitum Viennens. apud Dacherium to. 5. Spicil.* ait quod sit præter regulam, modò sit ex justâ causâ, regulam non infringere: & hoc nihil aliud est, quàm dispensationem non esse concedendam absque justâ causâ. Nihil frequentius in libris Juris Canonici. Quænam ea sit justa causa, docet potissimum illud S. Bernardi *lib. de Considerat.* Deinde quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur: ubi necessitas urget, excusabilis est dispensatio: ubi utilitas provocat, dispensatio

laudabilis est, utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non planè fidelis est dispensatio, sed crudelis dissipatio. Ivo Carnot. *in ead. prefat.* ait, si honesta vel utilis sequatur compensatio, potest præcedere auctoritate præsidentium diligenter deliberata dispensatio. Quidam alias causas afferunt, sed quæ ad duas illas referantur. Vide Gratianum passim, ac potissimum ad quosdam Canones *causa prima, quest. 7.*

Omnes quidem agnoscunt illicitam esse illam dispensationem, quæ sit absque justâ causâ: sed & fortè verius est eam quoque invalidam esse. S. Bernardus *laudato loco* ait eam non esse fidelem dispensationem. Gafridus Vindocin. *in Opusc. cap. 5.* ait eam rationi simul & veritati contradicere. Addendum est eam esse contra sacros Canones, ac proinde ipso jure nullam, eorum instar quæ fiunt contra leges *l. 5. Cod. de legib.* quidam volunt eam ipso jure valere propter auctoritatem dispensantis, ut quam velit legem ferre, & ad libitum tollere, aut temperare possit: sed cum ejus auctoritas illa sit à Deo, si quidem dispensatio injusta sit, dici nun-

quam pōtest eam à divina authoritate descendere.

In dispensationibus concedendis regulæ illæ obtineant necesse est. Primò cum dicitur Canonicam illam esse dispensationem, quæ fiat necessitate vel utilitate suggerente, observandum est illud S. Bernardi, *utilitas dico, non propria sed communis*: Qui dispensationem indulget, quærere non debet quæ sua sunt; sed quæ sunt Dei, videlicet ad communem & publicam salutem: Inclinare non debet humanis favoribus, humanum favorem auspicari non debet, ait Arnulphus Lexoviensis in *Epist.* 26. Utique antiqui Canones nullam ferè privatorum rationem habent in dispensationibus indulgendis, sed præcipuè publicam utilitatem inspiciunt. Sequiori ævo, nempe à duodecimo sæculo, jam Romani Pontifices nobilitatem petentis, meritorum prærogativam, morum honestatem, bonam famam inspicere ceperunt quasi justas dispensationum causas, ut passim occurrit in libris decretalium.

Sanctissima etiam est ea regula, quam Gaufridus Vindoc. affert *laudato loco*, dispensationes aliquandò in Ecclesiâ fa-

ciendæ sunt, non quidem, amore pecuniae vel quolibet humano favore, sed piâ & misericordi intentione. Unde Innocentius I. dispensationem vocat misericordiam.

Vulgò dici solet vix olim concessam fuisse dispensationem infringendi Canonis, seu datam fuisse velut in antecessum ad infringendum aut violandum Canonem, sed tantùm infracti aut violati, ut illud toleraretur bono publico, & severa ejus pœna utcunque temperaretur. Hoc quidem ita obtinebat *ἐπὶ τὸ πλεονέκτην* ut plurimùm : sed tamen multa ejus dispensationis exempla occurrunt in antiquis Canonibus & historiis Ecclesiasticis, quæ data est ad infringendum Canonem, putà ad postulationem, ad translationem, ad Ordinationem, atque etiam ad Matrimonium. Regulariter quidem Ecclesia Romana solet dispensatoriè multa infirma tolerare, postquàm patrata sunt, ait Ivo Carnot. *in Epist.* 260. vix permittit ut fiant. Nec Summus Pontifex permittere potest, quod puta malum est, ait S. Bernardus *in Epist.* 7. regulariter indulgentia seu dispensatio culpam prævenire non debet, ne securitas alat audaciam, & ad delinquendum fiducia re-

missionis invitet, ait Arnulphus Lexov. in ead. *Epist.* 26. sed tamen constat nec incognitas nec infrequentes olim fuisse dispensationes infringendi Canonis. Et forte dici potest frequentius usurpatas illas fuisse ab undecimuo sæculo, non tam ex vitio Pontificum, quàm temporum, quibus ea erat fidelium contumacia, contemptus ille Canonum; ut vix aliquid facere vellent ex statutis Ecclesiasticis, ideoque sæpissimè opus erat relaxatione seu dispensatione, ait S. Anselmus *lib. 3. Epist. 41.* quam ipsam quasi nondum editam exscribit Juretus: *ad Epist. 214. Ivonis Carnot.*

Denique videndum superest in quibus rebus, dandæ sint dispensationes. Hoc diligentius exequitur Ivo in ead. *prefat.* cum ait præceptiones aut prohibitiones vel esse immobiles, vel esse mobiles. Eas vocat immobiles quas lex divina sanxit: mobiles, quas lex æterna non sanxit; sed posteriorum diligentia ratione utilitatis invenit, non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutius muniendam. Et statim subjicit. In his, quibus observatis salus acquiritur, vel in quibus neglectis mors indubitata consequitur, nulla est adhibenda dispensatio: Sed ita sunt omnia man-

data vel interdicta servanda, sicut sunt æterna lege sancita : In his verò quæ propter rigorem disciplinæ vel muuendam salutem, posteriorum sanxit diligentia, si honesta sit & utilis compensatio, potest præcedere autoritate præfidentium diligenter deliberata dispensatio.

Ex primo eorum capite dispensatio juris divini non datur. S. Cyprianus *in Epist. 68. in princ.* aliquid cuiquam largiri non potest humana indulgentia, ubi intercedit & legem tribuit divina præscriptio. Gaufridus Vindoc. *in tractatu de ordinat. Episcop.* Romana, inquit, Ecclesia divinarum scripturarum legem solvere non debet, sed conservare. Summus Pontifex jura divina & naturalia interpretari potest, non etiam de iis dispensare. Differentiam hanc rectissimè facit Grotius inter dispensationem & interpretationem *lib. 2. de jure pac. & belli cap. 20.* De prima illa dispensatione juris divini & naturalis vide Gratianum *in dist. 13. & 14.* sed nihil frequentius, quàm ut ex iustâ causâ dispensari possit contra Canonicas institutiones, ut loquitur Ivo, seu adversus decreta Canonum.

TITULUS XIX.

De Officio Judicis.

Idest de eo quod facere debet iudex, ait M. Tullius. *Primò, de Invent.* atque etiam officium significat potestatem: Unde in Glossis nomicis *ὁφείλον ἐξουσία*, sicque in hoc tit. agitur de iis quæ iudex facere debet & potest. Justinianus in eod. tit. de eo tantum iudice agit, qui addictus sit certæ cuidam actioni; & rectissimè quibusdam propositis exemplis docet, quid facere debeat: Nam ejus actionis naturam iudici pleraque indulgere dicitur in l. *¶ si quis. 14. §. idem Labeo. 13. d. de relig. & sump. fun.* sed cum in jure Canonico actionum subtilitas exoleverit, ut olim diximus, alia est ejus tituli methodus. Nec tamen in eo jure iudex contemnere debet variam hanc eorum naturam, ex qua passim ei pleraque facienda incumbunt, quamque ideò addiscere debet ex libris juris civilis.

De officio judicis, videlicet Ecclesiastici, vel autem est ordinarius vel delegatus. Prior ille dicitur, qui ordinario jure provinciam aut Diœcesim regit,

qui ex ordine solito judicat, ad quem imprimis recurrendum est. Sic appellatur ad differentiam judicis delegati, & ejus qui jurisdictionem habeat tantum, vel per appellationem vel ad supplendam Ordinarii negligentiam. Delegatus ille est, qui extrà ordinem datus est ad certam aliquam litem. Olim quidem illi ipsi Episcopi (qui sunt veluti *κατ' ἐξουσίαν* Ordinarii judices) summa sua-
dente charitate, se litibus judicandis assidue incumbabant, atque ita ut conquerantur S. Ambrosius & S. Augustinus, quòd ita juri dicundo præsente teneantur in dies, ut aliis Diocesanorum suorum morbis consulere non possint. Sed sensim omnes illud deposuerunt & rejecerunt in suos Vicarios, qui postmodum appellati sunt Officiales. Eoque res illa fluxit, ut non amplius illi ipsi suam jurisdictionem exercent, sed eorum nomine illi tantum Officiales, ut jam olim diximus, qui jam suâ potestate abutebantur, sub Alexandro tertio, eorumque varios excessus enumerat ejus æqualis Petrus Blesensis in *Epist.* 25.

Ad cujuslibet judicis officium pertinet generalis ea regula, ut non aliter judicet quàm sacris Canonibus aliisque Constitutionibus Ecclesiasticis prodi-

tum est; sed & omnino addendum, ut judicet secundum leges regias & receptos mores, alioquin vel ipso jure nulla erit ejus sententia *cap. 1. ex. de sent. & interl.* Vel locus erit appellationi tanquam ab abusu, quod suâ potestate abutatur. Ea est concordia Sacerdotii & Imperii, ut semper judex Ecclesiasticus. Principum Constitutiones sequatur & observet: atque ita ut si legi divinæ vel Canonice non repugnent, eas sequi teneatur, vel etiam jure poli, ait Glossa. prima *ad cap. 7. ex. de Constit. & ex ea Gregorius Tholos. ad tit. de spon. & matr.* Nec quid frequentius in libris nostris. Unde in matrimoniis filiorum fam. sine consensu parentum ex regis Constitutionibus ea tenentur habere & declarare tanquam non validè contracta: ex iis decimarum præstationem definire juxta receptam regni consuetudinem: ea omnia diligenter observare quæ pro beneficiis, eorum collatione, resignatione, reservatione, pensione ordinata sunt, & alia id genus.

Debet etiam observare bonam terræ consuetudinem *cap. 3. ex. de eo qui mitt. in poss.* sicut & formam judiciorum seu receptum judiciorum Ordinem *cap. 22. ex. de accusat.* Quod est Innocentii III.

ex ejus lib. 1. reg. Epist. 1. Nec illud tantum de ea formâ intelligendum, quam regię Constitutiones conceptissimis verbis præscripserint, sed etiam quæ in quolibet senatu obtinet ex ejus Decretis, *Il doit garder les Reglemens de son Parlement* : Sic enim Græci Canonistæ Harmenopulus, Balsamon, Photius sequuntur, & probant ἐνὰ γενικά seu generalia edicta sublimissimæ sedis prætorianæ, de quibus *in l. pen. Cod. de fidejuss.*

Solemnis ejus formæ judiciariæ non contemnenda est ea regula & præcipue in nostro jure Pontificio, ut judex cautè videat, an imploretur ejus officium per modum actionis, seu an illud pro actione proponatur, an verò illud imploretur in exercitione alicujus litis institutæ. Primo casu putà si quis magistratum adeat & ab eo postulet de damno infecto, ea postulatio est pro actione. Unde ille dicitur experiri *in l. cum postulassem 44. ff. de dam. inf.* Dicitur etiam agere apud Plinium *lib. 36. natur. hist. cap. 2.* Iis verbis satisfacere sibi damni infecti egit. Vel etiam si quis à judice petat restitutionem in integrum, judicis officium implorat in modum actionis, quæ propriè deficit, *Cap. 2. x. hoc tit. ac*

dum est primo casu judicis officium à veteribus interpretibus & Glossis appellari nobile; quòd per se subsistat, nec ab actione pendeat: Secundo appellari mercenarium, quia quodammodo servire videtur institutæ actioni.

Sicut verò in jure civili omnium instituendarum actionum principium proficiscitur à titulo *de in jus vocando* §. *omnium. instit. de pæn. tem. litig.* Ita & in jure Canonico vocatio in jus Canonicè facta est initium & fundamentum totius litis. *Can. vocatio. §. q. 2.* eaque omissa facit ut nullus sit judicis processus *l. 7. Cod. quomodo & quan. jud. sent. profer. cap. quoniam. 11. ex. de probat. cap. ex literis 4. ex. de rest. in integ.* Unde cum Raimundus lib. 2. Decretal. docuit apud judices & in quonam foro instituenda sit lis, statim subjicit titulum *de libelli oblatione*, idest de vocatione in jus, & in *cap. 1.* docet eam omninò præmittendam esse in omnibus Ecclesiasticis judiciis. Quomodò ea facienda sit, cum jure civili non omnino convenit jus Canonicum, quod hîc expendere juvat.

Quidam volunt voluisse Justinianum ut in judiciis Ecclesiasticis nulla scriptura interveniat *ex ejus Nov. 76. &*

83. quam exscribit Gratianus in *Can. si quis cum Clerico. 11. q. 1.* (& quidem ex Juliano Antecessore ut nempe quam citius ea finiantur & minoribus impensis: Sed jus illud nunquam obtinuit, Nam & ante Justinianum vocatio in jus rationabilibus scriptis facienda erat, ut est in *d. Can. vocatio.* qui est Damasci Summi Pont. Et postea generaliter cautum est ut judicia Ecclesiastica non aliter quam in scriptis peragantur *Can. legum. 11. q. 1.* Imprimis autem libelli oblatio, seu vocatio in jus *cap. v. ex. de lib. oblat.* uterque locus ille desumptus est ex *actione primâ secundi Sueffion. Concilii sub Carolo Calvo.* Et olim libellus ille subscribendus erat ab ipso magistratu, ad quem fiebat vocatio in jus, vel etiâ in causis Ecclesiasticis. *l. cum Clericis. 25. §. 1. & 2. Cod. de Episc. & Cler. & roborandus manu partium. d. Cap. 1. de lib. oblat.* imprimis, inquam, quia libellus conventionis & totam litis seriem ac causam continere debet, ut reus in iudicium paratus veniat, & ut doceat iudicem quomodo sententiam dicere debeat, quæ sit libello conformis.

Cum ita per libelli oblationem præparata & ordinata est lis, ordo iudiciorum postulat, ut apud iudicem fiat litis

contestatio, quæ propriè facit iudicii exordium, per quam merita causæ panduntur assertionem partium *L. un. Cod. de lit. cont. &* quâ omisâ, nullus etiam est processus, nullave sententia *cap. 1. & 2. ex. ut lite non cont. non proced.* sicut in jure civili dubitatum est quomodò ea fieret, eo quòd in ea sæpius mutata fuerit forma iudiciorum: Ita & in jure Canonico an fiat per positiones & responsiones in iudicio propositas, quæ à longævo usu introductæ dicuntur *in cap. ult. de verb. sig. in Clem.* Ac tandem Gregorius IX. definivit per eas non fieri litis contestationem, sed per petitionem in jure, seu iudicio propositam, & sequutam responsionem *cap. dudum. § 4. ex. de Elect. & d. cap. un.* quâ in re iudex Ecclesiasticus sequi debet regias Constitutiones, quæ positiones illas abrogarunt.

Denique Iudex, causâ cognitâ, & ex recepto iudiciorum ordine sententiam dicere debet. Causâ cognitâ, nam ut loquitur Joannes Saresber. *in Epist. § 8.* In causis ordo rectissimus ille est, ut præcedat examinatio sententiæ. Sicut jure civili ea promenda est allegationibus examinatis, ait Apuleius *lib. 10. Metamorp.* Ex iudiciorum ordine,

nam eo non servato, sententiam ipso jure non tenere ait Tancredus *lib. 4. ord. judic.* ac præcipua ejus ordinis regula est, ut nemo inauditus condemnatur, nemo absens, nisi tribus edictis vocatus non compareat: tunc enim condemnari potest ut contumax, ac tandem victus in lite aut instantiâ condemnandus in moderatas expensas *cap. 5. ex. de do. & cont. cap. 3. ex. de eo qui mitt. in poss.* Et rectissime Innocentius III. *in d. cap. 5. & in cap. 1. in fi. ex. de sequest. poss. & prop.* Addit in moderatas expensas: nec enim immensis sumptibus mergendus, est reus, ideoque judex cui taxatio impensarum competit, eas tantum æstimare debet, quas fieri moris est, seque actor fecisse probaverit *cap. 1. in fine. de except. in 6.*

F I N I S.

Errata.

- P**agina secunda linea 17. persuadere *leg.* peruadere.
pag. 79. lin. 27. sumus *lege* summus.
pag. 144. lin. 20. & 21. consecrationem seu benedictionem. *lege* consecratio seu benedictio.
pag. 366. lin. 15. alterum *lege* alteram.
pag. 369. lin. 26. specta *lege* sublesta.
pag. 398. lin. ult. Aaelian *lege* Aurelian.

